

Ex lib. Josephi Brignoni M. D.

Venet. empt.

MUSEO DEL DIABETE
della Associazione
KAREN BRUNI BÖCHER
Via Beaumont 72 - Tel. 011/4477127
10138 TORINO

B289

Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi

PRINCIPIA MEDICINÆ

AUCTORE

FRANCISCO HOME,

Medico Regio, & Collegii Medicorum
Edioburgi Socio.

EDICTIO II. VENETA.

V E N E T I I S,

MDCCLXXVI.

Apud BERTELLA ET PERLINI.

SUPERIORUM PERMISSU.

IN hoc volumen redigere conatus sum præcipua & utilissima **MEDICINÆ PRINCIPIA**. Historias morborum, ut hisce temporibus & regionibus conspiciuntur, curate depinxi; eorumque curationes multiplices, jam usu confirmatas, tradidi. Rationes, quæ parce & caute exhibentur, ab illis segregavi. Ordinem quam simplicissimum, & usui accommodatum, sequutus sum. Oratione, potius dilucida & succincta, quam eleganti, usus sum.

QUUM, in rejiciendis quæ minus viderentur idonea, & in iis quæ diffusius a me ad Prælectiones Medicinales scripta essent in compendium redigendis, præcipua mea poneretur opera, non dubito quin tyronibus, vel parum in arte versatis, ob brevitatem difficilius, & in multis locis obscurius opusculum hocce videatur.

BOERHAVIUS certe, qui librum de cognoscendis & curandis morbis composuit, de Medicis optime meretur. Primus enim Medicinam in systema rationale & aphoristicum redegit; & multa de febribus inflammatoriis utilia tradidit. Sed in ordine totius, & in nonnullis morbis deficit, multos præteriit; & totum opus, minus quam par erat, usui accommodavit, quod lane humana imbecillitas, in tanta rerum varietate, tamque difficili arte, vix præcavere potest; & quod facillime ignoscetur ab illis, quibus innotescit quam arduum sit opus.

Ex propria experientia nemo huic operi par est; ideoque fideles aliorum observationes in auxilium advocavi. Ducibus me tutor præcipue **CELSE** & **HOFFMANN**O. Hic multarum rerum, quas ipse sequutus sum, auctor bonus. Ille inter omnes quotquot scio ob judicii acumen & styli elegantiam nitet. Illius verba, utpote disertissima, nefas mutare duxi; & uti omnibus medicis notissima, haud insignivi.

O P E R I S A R G U M E N T A

L I B. I.

D E S A N I T A T E & M O R B I S.

P A R S I.

De Sanitate.

SECT.	Pag.
I. <i>Definitio, fundamenta, & divisio Medicinæ practicae.</i>	1
II. <i>De hygieina vel tuenda sanitate.</i>	2

P A R S II.

De diversis morborum partibus.

I. <i>De morbis.</i>	8
II. <i>De causis morbificis.</i>	ibid.
III. <i>De causis morborum remotis.</i>	9
IV. <i>De causis prædisponentibus.</i>	16
V. <i>De causis morborum proximis.</i>	17
VI. <i>De causarum morbificarum sede.</i>	19
VII. <i>De symptomatibus morborum.</i>	21
VIII. <i>De symptomatum genealogia & ratione.</i>	ibid.
IX. <i>De crisi.</i>	22
X. <i>De diagnosi.</i>	24
XI. <i>De prognosi.</i>	ibid.

P A R S III.

De morbis medendis.

I. <i>De therapeja.</i>	27
II. <i>De remediorum viribus.</i>	29
III. <i>De artis in medendo legibus.</i>	30

L I B. II.

D E M O R B I S F E B R I L I B U S.

P A R S I.

De diversis morborum divisionibus.

I. <i>De morborum in diversa genera divisione.</i>	33
II. <i>De endemicis, epidemicis, & sporadicis morbis.</i>	34
III. <i>De acutis & chronicis morbis.</i>	36
IV. <i>De morbis febrilibus & non febrilibus.</i>	38
V. <i>De</i>	

OPERIS ARGUMENTA.

SECT.

V

Pag.

V. De febre in genere.

39

VI. De febrium generibus.

44

P A R S II.

De febribus quæ in totis corporibus
consistere videntur.

I. Febris inflammatoria.

45

II. Febris lenta vel nervosa.

49

III. Febris maligna, putrida vel petechiali.

52

IV. De harum febrium complicationibus.

54

V. Febris intermittens.

ibid.

VI. Febris remittens.

58

VII. Febris hectica vel marasmus.

60

P A R S III.

De febribus quæ oriuntur in partibus.

I. De inflammatione in genere, ejusque terminatione
per resolutionem, abscessum, gangrænam vel
scirrhum.

62

II. Phrenitis sive inflammatio cerebri ejusque mem-
brarum.

65

III. Ophthalmia.

67

IV. Angina inflammatoria.

70

Angina maligna.

73

V. Tussis vel catarrhus.

76

Tussis convulsiva.

78

VI. Peripneumonia inflammatoria.

79

Peripneumonia maligna.

82

Peripneumonia notha.

83

VII. Pleuritis.

ibid.

VIII. Paraphrenitis.

86

IX. Phthisis pulmonalis.

ibid.

X. Tabes aliæ purulentæ.

89

XI. Inflammatio ventriculi.

90

XII. Dysenteria, diarrhœa & lienteria.

ibid.

XIII. Colicus dolor.

94

XIV. Cholera morbus.

96

XV. Iliaca passio, ileus, seu volvulus.

97

XVI. Hepatitis.

98

A 3

XVII.

VI OPERIS ARGUMENTA

SECT.	Pag.
XVII. Nepbritis.	100
XVIII. Stranguria.	101

P A R S IV.

*De morbis febrilibus qui primo in totis corporibus,
deinde in partibus consistere videntur.*

I. De his morbis in genere.	102
II. Arthritis.	103
III. Rheumatismus.	107
IV. Febris purpurea vel miliaris.	109
V. Febris scarlatina.	111
VI. Erysipelas.	ibid.
VII. Variolæ.	113
VIII. Morbilli.	118

L I B. III.

DE MORBIS NON FEBRILIBUS.

P A R S I.

De morbis totius corporis.

I. De morborum non febrilium distributione.	121
II. Scorbutus.	ibid.
III. Hydrops.	125
IV. Scrophula seu strumæ & scirrhus.	128
V. Carcinoma vel cancer.	131

P A R S II.

De cerebri nervorumque morbis.

I. Apoplexia.	135
II. Morbis soporosi.	136
III. Paralysis.	137
IV. Epilepsia.	139
V. Convulsiones.	141
Spasmus cynicus, vel risus Sardonicus.	ibid.
Chorea sancti Viti.	ibid.
VI. Tetanos, opisthotonos, emprosthotonos.	142
VII. Catalepsis.	143
VIII. Malum hystericum & hypochondriacum.	ibid.
XI. Insania.	145

X. Odon-

P A R S III.

De viscerum morbis.

I. Hæmoptoïsis aliæque hæmorrhagiæ.	149
II. Asthma.	151
III. Imbecillitas vel resolutio ventriculi & intestino- rum.	154
IV. Hæmorroides.	156
V. Icterus.	157
VI. Calculus cysticus.	159
VII. Diabetes.	160
VIII. Incontinentia urinæ.	162
IX. Lithiasis seu calculus renum & vesicæ.	ibid.

P A R S IV.

De morbis genitalium & uteri.

I. De his morbis in genere.	165
II. Morbus venereus.	ibid.
Gonorrhœa virulenta.	166
Tumor testium.	160
Stranguria venerea.	170
Bubo venereus.	171
Gonorrhœa non virulenta.	172
Ulcuscula venerea.	173
Tumores præputii glandisque.	174
Tubercula callosa.	175
Lues venerea confirmata.	ibid.
III. De mensibus.	181
IV. Obstructio vel suppressio mensium.	182
V. Nimia mensium profusio.	183
VI. Fluor albus.	184
VII. Furor uterinus, & satyriasis vel priapismus.	185
VIII. Impotentia vel sterilitas virilis.	186
IX. Sterilitas muliebris.	187
X. Gravidarum morbi.	188
XI. Abortus.	189
XII. De puerperarum tractatione in genere.	190
XIII. Fluxus lochiorum nimius.	191

SECT.

XIV. Lochiorum diminutio vel suppressio.

XV. Dolores post partum.

XVI. Febris lactea.

Pag.

ibid.

192

ibid.

P A R S V.

De morbis infantium & puerorum.

I. De his morbis in genere.	193
II. Morbus ab acido,	194
III. Aphthæ.	195
IV. Dentitio.	196
V. Vermes.	197
VI. Vigilatio, pavor in somno, convulsione.	198
VII. Crusta lactea, tinea, impetigo, &c.	198
VIII. Phthiriasis, crinores.	199
IX. Ani procidentia.	ibid.
X. Atrophia.	ibid.
XI. Rachitis.	ibid.

PRINCIPIA MEDICINÆ.

LIBER PRIMUS DE SANITATE ET MORBIS.

PARS PRIMA.

De Sanitate.

SECT. I.

Definitio, fundamenta, & divisio Medicinæ Practicæ

1. **M**EDICINA practica est ars corporis humani sanitatem tuendi, vel idoneis remediis amissam restituendi; ideoque Medici nomen solus meretur, cui innotescunt quæ sanitatis tutelam & morborum curationem respiciunt.

2. Uti in corpore humano medicina versatur, capitis externi, trunci & artuum conditiones, viscerum posituram, ordinem, numerum, magnitudinem, figuram, duritiem, mollitiem, structuram, solidarumque & fluidarum partium motus, discentes noscere debent. Hinc peritia anatomix necessaria est.

3. Neque sanitatis neque morbi distinctam habere quisquam potest ideam, absque notitia omnium actionum in statu sano. Præmittenda ergo physiologia.

4. Ex anatomia & physiologia patet, corpus humanum esse machinam mechanico-hydraulicam, summa arte constructam, ex solidis potentia motrici donatis, & fluidis motis compositam: ideoque legibus corporum solidorum vel fluidorum in motu parere. An automaton necne, nihil refert. Hinc usus mechanicæ scientiæ in medicina.

DE SANITATE

5. Solidæ & fluidæ corporis partes ex variis principiis vel elementis constant; internasque patiuntur mutationes, a propria compositione; insitisque ultimarum particularum viribus ortas; & chemicis legibus solummodo explicandas. Exinde chemia etiam in auxilium medicinæ advocanda est.

6. Instrumenta ad debitum effectum producendum in omnibus artibus requiruntur. Medicinæ instrumenta sunt remedia; quorum vires & compositiones in Materia Medica demonstrantur.

7. Ex hisce fundamentis patet, non solum usu; sed etiam corporum rerumque naturalium ratione, & ejus ad praxim applicatione ipsi medicinæ opus esse. Nititur itaque experientia & ratione.

8. Medicina practica in duas partes aptissime dividitur. Prior præcepta ad sanitatis tutelam necessaria tradit; & appellatur Hygieine. Posterior in morbis depellendis versatur. Hæc denuo partitur in Pathologiam; quæ causas; differentias, & effecta morborum explicat; & in Therapejam; quæ morbos medendi leges & methodum docet. De quibus ordine dicam.

SECT. II.

De Hygieine, vel tuenda sanitate.

1. **S**anitas est vigor actionum, tam corporis quam animi, a libero, æquabili, & temperato solidorum & fluidorum motu proveniens; quæ talem motum in solidis; & fluidis custodiunt; & certissima secundæ valetudinis præsidia deveniunt.

2. Secundæ valetudo conservatur & firmatur, si diligenter attendamus ad sequentia: habitum animi; ingesta, viz. cibum & potum; externe applicata, nempe aerem, vestitum, & balneum frigidum; excreta, viz. fæces, urinam, perspirationem insensibilem, menses, hæmorrhoides, semen; exercitationem; somnum; & ad quasdam hominum rerumque varietates.

3. Animi facultates vel agunt, vel patiuntur. Agunt imaginatio, pathemata, & ratio: ab his ergo solis corpus afficitur.

Ima-

Imaginatio, pulchrorum pulcherrimi Opificis operum contemplatione quotidiana, artibus naturæ imitatricibus, varietate grata; mutuo inter amicos & sexus commercio; recreationibusque innocuis excitata; neque nimis languescere; neque in una re nimis inhærescere permittitur.

Pathemata in duas classes dividuntur: Prior, quæ complectitur iracundiam; indignationem; furorem; desiderium, amorem, &c. ad actionem incitat. Posterior, ab quam pertinet metus; terror; mœror; desperatio, &c. ab actu reprimat. Pathemata illa, Incitantia appellata, sanguinis circuitum excitant, fibras constringunt; humores attenuant, & secretiones promovent. Hæc, Reprimentia vocata, ab externis injuriis avocant, & humores, a prioribus calefactos, sedant, vel exhaustos restituant. Inter omnes eminent spes & gaudium, propter salutares effectus. Talia a pathematibus oriuntur commoda, si recta ratione gubernentur.

Ratio ipsa, animi corporisque rector, disciplina eget; & ubi inquietæ cogitationi, nimio litterarum studio, abstrusis speculationibus metaphysicis vel mathematicis, sese totis viribus committit, corporis inimica est. Cogitationes severæ hilarioribus interpellandæ sunt.

4. Alimentorum ratio in quantitate & qualitate habenda est.

Prodest bis vel ter die, potius quam semel, cibum capere; & semper quamplurimum, dummodo hunc concoquat ventriculus. Nunquam utilis est nimia satietas; sæpe inutilis nimia abstinencia. Posterior priore perniciosior. Quantitatis moderatrix est vis ventriculi digerens.

Nutritioni optime inserviunt alimenta blanda & insipida; quæ mucilaginem vel gelatinam in sinu suo recondunt, & texturam non nimis firmam vel teneram possident. Hinc aquosa, terrestria, salina, & pingua, separatim, huic officio inepta sunt. Hinc omnia indurata, sumata, salita, & condita, duabus de causis inutilia deveniunt; quoniam & plus propter saporem assumitur. & quod modo par est, tamen ægrius concoquitur.

Cibus a durioribus melius incipit, ut abunde suppetat salivæ latex. Cœna requirit cibis facilioris solutionis, ne somnus, & inde pendentis secretiones turbentur.

Digestionem promovent sal commune marinum, acida

ex

ex vegetabilibus parata, & condimenta moderate sumpta, ventriculum stimulando, conjunctionem pinguedinis cum aqua promovendo, & mucositates incidendo. Sub finem digestionis convenit potus herbarum gratæ amaritudinis, uti The, Caffè, &c. non nimis calidus, ad reliquias alimentorum diluendas & abstergendas. Post satietatem, neque frigori, neque æstui, neque labori committatur corpus. Si quibus de causis futura sit inedia, labor omnis vitandus.

5. Potus ex aqua frigida, insipida, inodora, in bilance ventriculoque levi & subtili, molli, neque salinis; putrescentibus, vel terrestribus particulis referta, omnibus aliis palmam præripit. Hujus poculum, tempore vespertino & matutino, post peractam digestionem, assumptum, ad sanitatem admodum conducit.

Athleticis arridet potus magis nutriens, uti cerevisia ex aqua molli præparata, lupulata, bene fermentata, minime ventosa, neque in actu fermentationis deglutita. Quod vetustior, ni ace scat, eo levior. Imbecilliorum ventriculus vino aqua diluto optime refocillatur; neque sedentariis adversatur larga vini optimi copia, dummodo debitis intervallis, ventriculoque non onusto, assumatur. Intemperantia in potione, quam in esca, tutior est. Calor lecti, equitatio, & elixir vitrioli nauseam hesterni Iacchi abigunt.

Moderatus spiritus vini usus in corporibus & regionibus humidioribus calorem ventriculi excitat. Immoderatus ventriculum, corpus, animam, viresque genitricas, enervat, & ad intempestivam senectutem perducit.

6. Eligendus, si fieri potest, aer elasticus, & ad barometrum gravis; temperatus, sed potius ad frigus quam ad calorem vergens; serenus & siccus; campestris; purusque ab omnibus inquinamentis vegetabilibus, animalibus, vel mineralibus; perflabilis; solis radiis expositus; ventis, terrestres non aquosas plagas verrentibus, sæpe agitatus; subitilque cæli mutationibus haud obnoxius. Hinc sanitati male consulit, qui aeri incarcerato, nimis calido, & vaporibus animalibus repleto, se suosque assuefacit; aer enim externus & inevitabilis & necessarius, ideoque non fugiendus.

7. Sensationi potius quam rationi subjicitur vestium tem-

temperies: Quo mutabilior, frigidior, vel humidior aer, quo imbecillius corpus, eo calidiores requirunt vestes. Sed in subitaneis vestium mutationibus plerumque fere peccatur. Æstivæ, neque nimis cito assumendæ, neque nimis tarde deponendæ sunt: mundities, secretionis cuticularis gratum tutamen, quotidiana camisiæ carbasinæ mutatione custoditur.

8. Balneum frigidum, in hisce frigidis regionibus, quam utilissimum est, cutem durando, fibras constringendo, humores attenuando, calorem excitando, & secretiones augendo. Hæc perficit subito frigore, pondere fluidi undequaque premente, sordiumque eliminatione.

9. Evacuationes, uti fæces, urina, perspiratio insensibilis, menses, & hæmorrhoides, in debito moderamine continendæ sunt; ne, his nimis suppressis, vasa intumpleantur, & particulis vitæ sanitatque infestis stimulentur; vel, nimis auctis, corpus tabescat, & vires consumantur.

10. Concubitus rarus corpus excitat; frequens solvit. Cum autem frequens non numero fit, sed natura, ratione ætatis & corporis scire licet, eum non inutilem esse quem corporis neque languor neque dolor sequitur. Hanc evacuationem prohibent studia nimis protracta, vigiliæ, inanitio, crapula, inebriatio, labor, ætas puerilis vel senilis, infirmitas, & omnia quæ debilitant. Suadent naturæ irritamenta, concoctio jam peracta, & quies instans.

11. Ad actionem a Summo Opifice hæc machina destinata & fabricata est: sanitas ergo ab actione inseparabilis. Motus appetitum excitat, fibras roborat, humores attenuat, circulationem promover, omnes humorum secretiones auget, animo vires addit, & toti systemati nervoso gratam sensationem conciliat.

Exercitatio semper antecedere cibum, & ad levem sudorem aut lassitudinem, non ad fatigationem protrahi debet. Fatigatis aptum est cibo humido, vino aqua tepida diluto, balneis calidis, mutatione laboris & quotidiano cubili uti. Sudanti frigidus aer, vel frigida aquæ potio, perniciosissima sunt.

Exercitationes in vehementes & lenes dividuntur. Vehementes, uti cursus, pila, saltatio, cæteraque hujus
gene-

generis; ob violentam humorum agitationem, calorem intensum, & subitum refrigerium, periculo associantur.

Inter leniores enumerantur vectura in rheda, ambulatio, & equitatio; vectura imbecillibus quam sanis utilior est; sæpe inutilis in clauso vehiculo. Ambulatio; ubi per ascensum & descensum cum quadam varietate movetur corpus, nisi perquam imbecille, commodior est; sed vires quam maxime exhaurit, & exhauste non cito reficiuntur. Aliter accidit in equitatione, quæ in caput & pulmones, sed præcipue in viscera abdominalia, succussionibus repetitis, agit.

Clara vox inter exercitationes salutare ab antiquis maxime, sed fortasse immerito, celebratur. Huic anteponenda frictio, quia vires auget, non minuit, & secretionem cuticularem quam optime promovet.

12. Humores, quos labor dissipat & attenuat, somnus retinet & incrassat; hinc sanguificatio & nutritio in hoc statu optime perficiuntur. Tempus somno opportunum nox est, ad quem aeris insalubritas suadet, & tenebræ silentiaque invitant. Diuturnitas mensurari debet animi corporisque laboribus prægressis, & præsentanea refectione. Somnus capiendus est in cubiculo amplo, temperato, & supra culcitram duriores. Infantibus & senibus meridiari convenit, sed in lecto, non in sella.

13. Ratio quoque habenda est varietatis ætatum, corporum, consuetudinis, sexuum, temporum, & climatum. Hæ hominum rerumque proprietates attentionem desiderant.

14. Infantibus puerisque dieta levissime nutriens, partitis vicibus, & non semel assumpta, alvus lubrica, somnus quantum fieri potest longissimus, immersio in aquam frigidam, arrient. Cane pejus & angue fugienda inedia, purgantia fortiora, & vinum vel caro præcipue condita ad libitum.

Sanum hominem adultæ ætatis nullis obligare se legibus, sed varium vitæ genus habere oportet. Minus enim quæ assumat, & quomodo curetur, interest.

Senibus carnes albæ dictæ, vinum meracius, frictiones, & calida lavatio apta sunt. Tunc paullum cibo demendum, adjiciendumque porioni.

15. Ante omnia autem scire convenit naturam corporis;

ris; unumquodque enim suas proprietates habet. Diversa temperamenta diversimode regenda sunt. In sanguineo & cholero, profunt pathemata reprimentia, abstinentia, dieta tenuis & refrigerans, potus multus aquosus; in melancholico & phlematico, stimulantia & calefacientia, uti pathemata incitantia, motus, vinum, carnes conditæ, aromata, & frigida lavatio. In quamplurimis vitiatur vel labe hæreditaria, vel prægressis morbis, aliqua corporis pars, cui etiam in sanitate ad-vigilandum.

16. Consuetudo est dispositio motus sæpe antea per-actos iterum peragere; ideoque instar naturæ operatur. Nocet, quamvis per se non nocivum, quod contra consuetudinem est. Ergo cum quis mutare aliquid volet, paulatim debet assuefacere. Otiosa vita utilis non est, quia potest incidere laboris necessitas.

17. Diversitas sexus non negligenda est. Sexus enim mollior, utpote laxiore habitu & sensibiliore natura præditus, & vitæ sedentariæ addictus, stimulantia, corroborantia, & cibos eupeptos siccosque postulat.

18. Considerare quoque oportet tempus anni. Hyeme, plus edere & meracius bibere convenit: utilius est cibis siccis quam humidis, carnibus quam oleribus, calidis quam frigidis tunc uti. Vere, minus indulgendum cibo, magis potioni dilutiori, oleribus, & veneri. Æstate, cibo levissimo & exiguo, sed sæpius sumpto, portione dilutissima sitim sine calore tollente, frigidis & refrigerantibus, corpus eget. Autumno, cibo paullo pleniore uti; minus sed meracius bibere; neque nocturno aeri, nisi bene vestito, sese committere licet.

19. Diversæ regiones diversum victum postulant. In calidissimis, potio ex vino bene diluto vel spiritibus fermentatis dilutissimis, acida vegetabilia, & dieta tenuis; in frigidissimis, vinum meracum, vel spiritus fermentati aqua parce diluti, dieta ex carne, & aromata profunt.

20. In gravibus tempestatibus sanitas, fuga & peregrinatione, sed ubi id non licet, modica exercitatione, vino moderate sumpto, dieta refocillante & corroborante, balneoque frigido, tuenda est; evitatis aquosis, refrigerantibus, nocturno aere, solis calore, frigore, fatione, cruditate, venere, evacuationibus, & omnibus quæ

8 DE SANITATE
quæ contra consuetudinem sunt. Ex aere salubri in gravem, prima hyeme; ex gravi in eum qui salubris est, prima æstate, transire melius est.

PARS SECONDA

De diversis morborum partibus.

SECT. I.

De morbis.

1. **M**ORBUS est læsio actionum tam corporis quam animi, ab impedito, inæquali, vel immoderato solidorum vel fluidorum motu proveniens.

2. Hæc medicinæ pars, quæ morbos tractat, in morborum cognitione & curatione tota versatur: hinc in pathologiam & therapejam distinguitur. Prior ordine pathologia; posterior therapeja; quia ante cognoscendus quam curandus est morbus. De his quædam in genere dicenda, quo minor ipsam morborum historiam & curationem exequentibus mora sit.

3. Ut recte cognoscantur morbi, requiritur notitia causarum morbificarum, loci affecti, symptomatum, criseos, diagnoseos, & prognoseos. Hinc pathologia, omnia quæ dicunt ad plenam morborum cognitionem comprehendens, in has diversas Partes distribuitur.

SECT. II.

De causis morbificis.

1. **Q**uia nulla motus mutatio fit sine causa, morbus causas morbificas necessario præsupponit, quarum cognitio medico summe utilis est. Is enim recte curaturus, quem prima origo causæ non fefellerit.

2. Causa morbifica est illa, quæ suis innatis viribus motus naturales vitiat, & ad morbi generationem confert.

3. Motus morborum non prorsus his causis morbificis adscribendi sunt, sed solummodo eorum defectus vel excessus

cessus supra motus sanos : motus enim præternaturalis ex binis motibus, naturalibus & morboſis, oritur. Prudentis itaque medici est, naturalem æque ac morboſum ſtatum cognoscere.

4. Tres ab antiquis medicis enumerantur cauſæ morbiſicæ, nec immerito; cauſæ remotæ, cauſæ prædiſponentes, & cauſæ proximæ. Cauſæ remotæ, externæ, *προκταπτειν*, præincipientes, occasionales quoque dictæ, ſunt illæ, quæ corpori humano antea diſpoſito applicatæ morbos excitant. Cauſæ prædiſponentes, antecedentes, vel *προνημενæ*, ſunt illæ, quæ ita corpus diſponunt, ut aptum morboſis motibus concipiendis, ſi applicentur cauſæ remotæ, evadat. Cauſæ proximæ, continentes, formales, abditæ vel internæ dictæ, ſunt illæ corporis læſiones, quæ immediate ſymptomata morboſa excitant, & a binis cauſis præcedentibus originem habent; ſed ſemel productæ, ſuis viribus permanent.

5. Hæ diverſæ morborum cauſæ haud confundi debent; quia quandoque una, quandoque altera, opem medici ſpeciatiim poſcît. De his ergo ſummatim tractandum eſt.

SECT. III.

De cauſis morborum remotis.

1. **P**rimum locum merito tenent pathemata animi violenta; quia nihil citius motus ſolidorum & fluidorum placidos perturbat. Effectus quos producant, ſenſibus pateſcunt; ſed modus operandi adhuc in tenebris jacet, & fortasſe ſemper jacebit.

Ira fibras conſtringit, motum ſanguinis accelerat, ſanguinem ad ſuperiora determinat, dolorem in ſcrobiculo cordis excitat, & ſpaſmodicas ſtriſturas in ventriculo, ductu cholidocho, & inteſtinis, concitat. Hinc largæ ſalivæ copia, oris amarities, vomitus bilis, volvulus, apoplexia, phrenitis, febris.

In amore, pectori altius infixio, alta trahuntur ſuſpiria, cor pulſusque tremunt, vultus rubore & pallore alternatim tingitur, vox faucibus ſupprimitur, oculi tenebris velantur, gelidi erumpunt ſudores, & ſomnus, quamvis enixe vocatus, uſque ad auroram deſerit. Inde

secretiones perturbatæ, tabes, appetitus prostratus, melancholia, infania.

Mœrore pectus occupante, fibræ relaxantur, motus humorum retardatur, valetudo & venustas aufugiunt, ventriculus & intestina debilitantur flatibusque distenduntur; alia trahuntur suspiria; lumina subsidunt, genæ pallescunt; corpusque mortui potius quam viventis speciem fert. Hinc pulsus debilis, appetitus deletus, debilitas, perspiratio cohibita, frigus extremitatum, tabes, polypus, omnesque morbi qui a solidis debilitatis proveniunt. Commotionum omnium mœror corpori infestissimus est.

In timore & terrore, solida debilitantur, fluidorum motus reprimatur, contremiscunt artus, gelidi effunduntur sudores, sanguis circa cor & pulmones accumulatur, fæces & urina involuntarie elabuntur, totaque machina quam maxime relaxatur. Hinc cordis palpitationes, debilitas, anxietas, spirandi angustia, lethargus, animi deliquium, mania, mors.

Pudor mœrore affinis est, & ejus effectus aliquatenus participat. In hoc pathemate sanguis ad caput determinatur: forsitan adest quoque insolita minimorum vasorum faciei cervicisque vibratio. Hinc roseus genarum color, sensuum externorum internorumque confusio, & apoplexia.

Invidia componitur ex desiderio, ira, mœrore; & uti debilitatem ultimi, ita febrilem commotionem priorum participat. Hinc oritur hectica febris, quæ vires consumit.

Immo gaudium, dulcis curarum proscripser, si subitum & immoderatum fit, adeo vires deterit, ut mania vel insperata mors nonnunquam sequatur.

1. Diuturni & profundi animi labores cerebrum & nervos debilitant, robur corporis consumunt, ventriculorum viresque concoctrices destruunt, secretiones impediunt, & veneri inimicissimi deveniunt. Hinc cupidi litterarum flatulentis, malo hypochondriaco, paralyti, corporisque gracilitati obnoxii sunt.

3. Aliæ in suo sinu natura res, quamvis exiguæ molis, corpori infestissimas, venena dicta, quæ ob celerem operationem proximum locum merentur. Dividuntur in

tria genera; vegetabilia, animalia, & mineralia. Inter vegetabilia enumerantur opium, hyoscyamus, solanum lethale, datura, cicut aquatica, & aconitum cæruleum. Hæc immediate in ventriculi & intestinorum nervos suis partibus phlogisticis agunt. Inter animalia enumerantur morsus canis rapidi, viperæ, serpentum & tarantulæ; horum venenorum natura adhuc ignota est. Inter mineralia, acida sincera, cobaltum, diversæ arsenici species, mercurius sublimatus corrosivus, & vitrum antimonii; hæc operantur primas vias caustico sale corrodingo.

4. Ad hanc classem referenda sunt quædam medicamenta venenatam vim possidentia, uti tartar. emetic. scammonium, resina jalappi, giummiguttetæ, helleborus albus & niger, colocynth. semen cataputii, mercurialia, &c. quæ aliquando iisdem symptomatibus ac venena constipantur, uti anxietatibus, pulsu debili & celeri, singultu, spasmis & convulsionibus, inflammationibus, & ventriculi intestinorumque grangræna. Ob hanc causam vitanda sunt. Saturnina, ob vires venenatas, certas quamvis lentas, caute admodum interne exhibenda. Caustico sale ditantur cantharides; ideoque summa cum cautela interne usurpandæ sunt.

5. Aeris diversæ qualitates & mutationes morborum multorum causæ deveniunt.

Aer gravitate peccans sanguinem accelerat, pulmones nimis dilatat, & vasa cutanea comprimendo majorem sanguinis ad cerebrum fluxum efficit. Hinc pleuritides, peripneumonix, anginæ, capitis dolores, vertigo, & apoplexia. Aer levitate peccans sanguinis circulationem retardando, & resistantiam externam humoribus inter vasa pulmonalia contentis minuendo, hæmoptoisin, hystericam passionem, rheumatismum, podagram. Et febres intermittentes nervosasque gignit.

Aer nimis calidus, particularum ignificarum introductione, fibras laxat, molem humorum amplificat, sanguinis circulationem incitat, perspirationem insensibilem adauget. Hinc dissipatio liquidissimæ sanguinis partis; adunatio remanentis; debilitas; salium multiplicatio & acrimonia; oleorum attenuatio & corruptio. Si diu persistet hic aeris status, vel subito adveniat frigus ad impe-

diendum particularum noxiarum exitum, tunc oriuntur febres ardentes, biliosæ, &c.

Aer nimis frigidus topicas inflammationes, præcipue anginas, pleuritides, peripneumonias producit, pulmones sua gravitate nimis distendendo, fibras constringendo, humores condensando, & perspirationem minuendo, particularum frigorificarum introductione. Harum existentia probatur ab aucta aquæ in glaciem conversæ mole; a qualitatibus aquæ regelatæ propriis; ab aqua in vacuo vix congelante; ab artificiosis glaciem producendi methodis; ab instabilitate gradus frigoris, quo congelatio vel regelatio fit in diversis temporibus & diversis regionibus. An hæ particulæ frigorificæ salinæ naturæ sint? Rationi experimentisque consentaneum videtur.

Nimia siccitas solida desiccet, humores inspissat, & ad febres disponit. Nisi in aridissimis regionibus hæc mala vix sentiuntur.

Omnium perniciosissima est nimia humiditas, quæ cuti & pulmoni externe applicata, per venas bibulas intus assumpta, totique corpori interne applicata, fibras laxat & debilitat, perspirationem minuit, & humores nimis aquosos reddit. Hinc gravedo, tussis, asthma, phthisis, hydrops, & febres intermittentes, remittentes, nervolæque. Ex antedictis harum atmospheræ qualitum complicationes diversæ & effectus patebunt. Frigus humidum valetudini plus infestum est quam siccum, quia perspiratio magis impeditur. Sed calidus, humidus, & levis aer omnium complicationum corpori infestissimus est ob naturam summe relaxantem & putrefacientem.

6. Hinc patet quare certis anni temporibus certi grassantur morbi. Hyeme enim tempestas sicca & frigida: vere, frigida & humida: æstate, calida & sicca: autumno, calida & humida. Hinc quoque patet, quare venti ad morbos producendos multum contribuunt: alii enim levem, alii gravem: alii calidum, alii frigidum; alii siccum, alii humidum aerem advehunt. Eorum notitia patet a loci diversa latitudine, expositione, & situ respectu aquarum.

7. Præter has evidentes aeris qualitates, adsunt aliæ non minus ad destruendam sanitatem efficaces, quamvis

vis non sensibus patent, neque instrumentis patefaciendæ. Tales sunt particulæ morbificæ, miasmata dicta, æri innatantes.

Inter has eminent putrida effluvia ex putrefactis animalibus, vegetabilibus, vel aquis stagnantibus paludosis siccescentibus. Hæ particulæ, ex sale pungente & oleo foetidissimo compositæ, eandem putredinosam fermentationem, quantum fieri potest ob motum humorum, chyli novi introitum, & secretiones, excitare moluntur. Inceptam, durante vita, demonstrant symptomata putridæ febris & pestis.

Fossilia subterranea, qualia sunt diversi sales, olea & metalla; aliaque adhuc ignota corpora, vel simplicia vel inter se composita, morbifica effluvia diversi generis emittunt. Hæc experientia fossorum metallicorum, vaporibus noxiis a quibusdam locis provenientiis, & multorum morborum origine confirmatur. Hic referri debet vapor sulphuris accensi, & parietum nuper calce extractorum.

Quædam miasmata morbifico, uti variolarum & morbillorum, aliarum regionum indigenæ, per aerem propagantur, sese in corpore humano multiplicant, iterumque viribus auctis exeunt ad eisdem morbos propagandos. Aliquando magis, aliquando minus, secundum aeris & corporum dispositionem, agunt, sed nunquam omnino debellantur.

Cogitatione depingi, sed non demonstrari possunt; diversæ aeris mutationes, ab ipsis salinis, oleosis & aquosis particulis inter se conjunctis, & fortasse in corruptionem quamdam aliquando tendentibus. Haud sanæ philosophiæ incongruum videtur, multos referre morbos solis & lunæ attractioni, & materiei subtili noxiæ cum radiis luminis ab his advectæ.

Hæc morbifica effluvia agunt in superficiem corporis secundum copiam, subtilitatem, celeritatem, motum, & figuram particularum; & ad sanguinem deferuntur, 1. Per primas vias, a viscida & fermentationem promovente saliva; 2. Per poros cutis; sed præcipue, 3. Per vasa bibula pulmonum, ob majorem superficiem, mucum illinentem, & nisum contra aerem in expiratione.

8. Confert quam maxime ad morbos producendos evacuationum naturalium defectus, vel suppressio. Retentio fæcum producit flatum, cruditates, inflationem præcordiorum, dolores ventriculi & capitis: urinæ, hydropem, anasarcam, & febres: perspirabilis materiæ, torporem, gravitatem, tussim, rheumatismum, febres, omnesque fere morbos: mensum, phthisin, vomitum, vel sputum sanguinis, chlorosim, hysterica affectionem, cachexiam, hecticam febrem, &c.: hæmorrhoidum, asthmata, hypochondriacum malum, pleuritidem & peripneumoniam: lochiorum, pathemata hysterica, dolores ventris, inflammationes, febres, purpuram. Hi morbi originem habent vel a plethora, vel a particulis acribus retentis, vel ab utrisque.

9. Uti in sanitate, ita in morbis, viz. tinea capitis, podagra, rheumatismo, scabie, erysiplate, variolis, morbillis, bubonibus pestilentialibus, sunt salutare ad exteriora evacuationes, quibus repulsis, sæviora quam antea excitantur symptomata, ob majorem noxiarum particularum propinquitatem, & corruptionem stagnatione auctam.

10. In alimentis duplicis modo peccatur; copia & qualitate.

Nimia satietas ventriculum distendit, motum vermicularem impedit, & vicinas partes comprimit; hinc cruditas, flatum, acida vel putrida secundum naturam alimentorum fermentatio, vomitus, diarrhœa, gravedo, dolorque capitis, & plethora.

Sed nimia abstinencia pejora mala accersit, debilitatem ventriculi, ciborum rejectionem, evacuationum obstructionem, humorum acredinem, putrefactionem, & febres periculosissimas.

Acida immoderate sumpta ventriculum debilitant, alvum constipant, chylum & humores coagulant, omnesque secretiones impediunt. Dulcia facillime acescunt, humores glutinosos reddunt, vermes producunt, & dentes corrumpunt. Tenacia, qualia omnia farinacea, panis non fermentatus, ligamenta & tendines animalium, caro vel piscis indurata, fumata vel salita, caseus novus, & opus pistorium, chylum nimis viscidum præbent: hinc morbi primarum viarum, obstructiones, cache.

chexia ; leucophlegmatia , & scorbutus . Spiritus fermentati humores coagulant , fibras excitant , & molem humorum augent ; hinc schirrositates omnium viscerum , sed præcipue ventriculi , hydrops , atrophia , paralyfis , apoplexia , & febris hæctica .

11. Vigiliæ nimis protractæ lædunt nervos , perspirationem impediunt , fibras laxant , & humores acres reddunt . Hinc plerique morbi chronici .

12. Hæ causæ morbificæ , aliæque quotquot sunt , agunt in vasa & humores & mechanicis viribus , quatenus solida corpora ; vel chymicis viribus , quatenus qualitates quasdam corpus nostrum respicientes possident .

Vires mechanicæ agunt numero , tenuitate , figura & pondere particularum . Ad hanc classem reducuntur sales caustici & venenati animalium vel vegetabilium ; effluvia mineralia e terræ visceribus ; spiritus acidi minerales ; fumi e carbonibus vel sulphure ; effluvia e muris calcariis nuper extractis ; & venena mineralia , vel medicamenta veneni vim habentia .

Vires chymicæ multifariam agunt ; sed præcipue , 1. Adunando & coagulando humores , ut particulæ frigorificæ , spiritus fermentati , acida omnia , perspirabilis materia retenta , & quædam febrifica miasmata . 2. Separando & dissolvendo humores , uti particulæ calidæ , aquosæ , scorbuticæ , quædam salium & venenorum species , quædam miasmata febrilia , omniaque fere pestifera . 3. Acidam fermentationem in primis viis excitando , uti vegetabilia acescentia , omnia dulcia , vinum austerum , & acida . 4. Putridam fermentationem intra vasa producendo , uti putrida effluvia . 5. Alios motus fermentativos in sanguine concitando , quibus multiplicantur causæ morbificæ , uti accidit in rabie canina , lue venerea , scabie , morbillis , variolis , omnibusque morbis contagiosis .

S E C T. IV.

De causis prædisponentibus.

1. **E**ffectus causarum remotarum vel diminuuntur vel augentur secundum naturam corporis quod occupant. Hinc causarum prædisponentium notitia scitu necessaria est.

2. Omnibus morbis obnoxia maxime est infirmitas; minime firmitas.

3. Figura corporis externa ad quosdam prædisponit morbos, uti cervix longa, & thorax angusta planaue ad phthisim; brevis cervix ad aploplexiam; obesitas ad asthma, & gracilitas ad laterum dolores.

4. Ubi fibræ nimis strictæ, & elasticæ circulationem accelerant, calorem augent, sanguinem compingunt & adunant, rubrorum globulorum quantitatem & inflammabilitatem adaugent, plethoram producant, & serum glutinosum reddunt; ibi disponitur corpus ad inflammationes, pleurism, rheumatismum, & febres acutas inflammatorias. Ubi, contra, aquola sanguinis pars prævalet & lentescit, deficientque secretiones ob nimis laxam fibrarum compagem; in hoc solidorum & fluidorum statu pertimescendæ sunt cachexiæ, hydropes, tumores œdematosi, intermittentes, remittentes, & febres lentæ nervosæ dictæ. Hinc temperamentorum diversorum morbi deducendi sunt.

5. Fabrica delicata, nervis voluptates & dolores exquisite sentientibus donata, hæmoptoisi & phthisi pulmonali sæpe tentatur.

6. Sanguis dissolutus, minime cohærens, lividus, cito putrescens, & in crassamentum serumque minime sedens, scorbutus, largis hæmorrhagiis, dysenteria maligna, & febribus putridis tentatur.

7. Uti divitiis, ita morbis parentum liberi succedunt. A quadam enim hæreditaria solidorum & vasorum minimorum structura prædisponitur corpus ad hystericum & hypochondriacum malum, calculum, phthisim, epilepsim, strumam, rheumatismum, & podagram.

8. Nonnulli morbi aliis morbis viam sternunt; ut asthma,

hma, hydropi; remittens vel intermittens febris, malum hysterico vel hypochondriaco, tumori lienis & hydropi; colica, paralyfi; variolæ & morbilli, oculorum inflammationi & phthifi. Pars aliqua, semel vitiata vel debilitata morbo, a leviori causa semper postea vitiatur.

9. Diversæ ætates diversis morbis opportunæ sunt. Ætas infantilis dentitioni, vermibus, rachitidi, morbo ab acido, convulsionibus & strumis. Acutis morbis, adolescentiæ; sed longis, uti tussi, scabiei, hydropi, asthmatis, obstructionibus, senectus patet.

10. Prædisponuntur foeminae ad chlorosin, hystericum malum, plethoram, motus spasticos convulsivos, morbos nervosos, & pathemata animi violentiora.

S E C T. V.

De causis morborum proximis.

1. **C**ausarum proximarum, effectus morbosos immediate excitantium, notitia medico utilissima est, quia in affectionis & remediorum cognitionem amplissimam eum deducit.

2. Antiqui medici in causis proximis adeo hallucinati sunt, ut Empirici hanc quæstionem quasi incomprehensibilem, ideoque supervacuam, rejecerint. Huic disputantium errori & discordiæ originem præbuerunt inscitia circuitus sanguinis, & parum usitata, ob superstitionem, cadaverum inspectio. Neque melius merentur de medicina recentiores, qui morbos deduxerunt ab alkali acido intra venas, quia non adhuc certis experimentis constat, alkalinos vel acidos sales humoribus nostris sanis vel morbos inesse; deliterio aliquo; furibundo archeo; discursivo spirituum motu; calidi innati defectu; qualitate humorum maligna; aliisque ineptiis.

3. Causæ morborum proxime investigandæ sunt. 1. A natura & viribus causarum remotarum præcognitis. 2. A diversis morbi symptomatibus inter se collatis, & ad unam simplicem causam severo ratiocinio ducentibus. 3. A remediis & perniciosis & salutaribus, durante morbo, applicatis. 4. A mortuorum sectione. In posteriore

riore cavendum est ne effectus causarum pro ipsis causis habeantur.

4. Ingenue tamen confitendum est, causas quæ morbos immediate excitant plerumque difficiles, aliquando inscrutabiles esse, ob abditam subtilissimam suam naturam, ipsarum mutabilitatem, & concatenationem effectuum qui a causis remotis pendent: ideoque illas non semper scientia comprehendunt, sed conjectura sæpe persequuntur medici. In tam incerta & obscura questione, verecundia & diffidentia potius quam opinionis tenacitas mortalibus cæcis conveniunt. Quam plurimas vero generales causas experientia confirmavit.

5. Inter has ob frequentiam merito primum locum occupant stases vel stagnationes diversorum humorum. Stasis vel stagnatio sanguinis producit febres inflammatorias, secundum partes affectas, discrepantes: feri, spasmos, rheumatismos acutos & chronicos, hydropes, anasarcam, lippitudinem, tussim, dolores dentium: lymphæ, hydropes, tumores glandularum: liquidi nervosi, vertiginem, apoplexiam, & paralysem.

6. Nimia sanguinis copia, a nutriente dieta, quiete, & evacuationum suppressione orta, vasa totius corporis, sed præcipue viscerum abdominalium, ubi segnior circulatio, distendit & infarcit: hinc debilitas, gravitas, capitis dolor, insomnia turbolenta, respiratio difficilis, malum hystericum & hypocondriacum, polyposæ concretiones, inflammationes, febres.

7. Nimia salium acrium in sanguine copia, a dieta salita, liquoribus fermentatis, medicamentis calidis & evacuationibus suppressi, generata, originem præbet multis morbis, viz. cutaneis eruptionibus, reumatismo, podagræ, defluxionibus acribus, doloribus colicis, marasmo, & feбри hecticæ.

Ab acidis salibus in primis viis stabulantibus oriuntur flatus, distentiones, anxietates, tormina ventris, fæces viridæ, debilitas, tinea capitis, in infantibus, diarrhœa, & in adultis venter plerumque constipatus.

8. Plurimæ causæ remotæ, præcipue febriles, agunt in corpus adunando vel dissolvendo sanguinem. A nimiamadunatione producuntur obstructions, dolores, inflammationes polyposæ concretiones, secretionum natu-

ra-

ralium diminutio, febres inflammatoriæ; a nimia dissolutione, secessus in vasa lateralia, serosa, maculæ purpureæ, frequentes sanguinis irruptiones, scorbutica symptomata, & febres malignæ putridæ.

9. Tumores interni, duri, ichirrosi, diversorum viscerum destruendo functionem, partis affectæ vitiando sanguinem, & comprimendo vasa vicina, varios morbos, sicuti hydropes, asthmata, flatus, variaque secundum locos affectos symptomata, excitant.

10. Suppurationes internæ multorum morborum causæ existunt, quales sunt febres hæcticæ cum remissione & exacerbatione, sudores nocturni, marcor, & appetitus prostratus.

11. Calculi in vesica fellea vel ductu communi cholidochæ, nauseam, icterum, vomitum, dolorem in dextro hypochondrio, alvi obstructionem & respirationem difficilem; in renibus, ureteris & visicæ dolores, inflammationes, vomitus, ulcera, urinam sanguineam, & urinæ suppressionem, excitant.

12. Polypi sæpissime occupantes thalamos cordis, arteriam pulmonalem, uterina vasa & sinus cerebri, subitas palpitationes, dolorem pectori infixum, inæquales & intermittentes pulsus, anxietatem, dyspneam & leipothumiam, concitant.

13. A vermibus in primis viis præcipue nidulantibus originem trahunt tormina ventris, febres erraticæ, convulsiones, appetitus auctus, & erosiones intestinorum.

S E C T. VI.

De causarum morbificarum sede.

1. **C**ORPORIS humani partes, quæ in unoquoque morbo a causis morbificis præcipue afficiuntur, designandæ sunt; quia ad symptomatum rationem, prognoseos certitudinem, & remediorum applicationem intelligendam, hæc notitia medico conducit.

2. Omnes causæ morbis ingerendis accommodatæ agunt, vel in partes solidas, vel in fluidas.

3. In partibus solidis præcipue sedem suam habent morbi chronici & lenti, hæreditarii & quotquot a causis

lis mechanicis, uti venenis multis, acribus ingestis, punctione, saturatione vel erosione, originem suam trahunt.

4. Fluidis & humoribus præcipue inhærent morbi febriles, qui cito terminantur, & qui ab aeris qualitatibus vitiatis vel contagio originem habent. In sanguine rubro febres inflammatoriæ & putridæ: in sero, febres lentæ, reumatismi & podagra: in lymphæ & glandulis lymphaticis, lues venerea, & causæ aliquæ pestilentiales, uti patet glandularum lymphaticarum tumefactione: in liquido nervoso, febres malignæ nervosæ, pestes multæ, effectus odorum, multaque venena, qualia opium, hyoscyamus, & solanum; hæc sedes est omnium pessima & periculosissima, quia ab hoc fluido spiritioso corporis vires pendent.

5. Plurimis morbis sedem præbent partes nervosæ & membranaceæ, quæ motui & sensationi immediate dicantur: cerebrum, epilepsiis, insaniis, affectibus soporosis, apoplexiis; nervi, spasmodis, convulsionibus, tetani, palpitationibus, asthmati convulsivo, vomitui, malo hypochondriaco, paralyti.

6. Nulla corporis pars tantum morbis patet, quantum canalis iste membranaceus, e ventriculo & intestinis compositus. Hic enim possidet multas plicas & flexuras ad retardandas causas morificas; hic peculiari etenim & admodum lenta circulatione donatur: in hunc descendit aer particulis morbosis sæpe repletus: in hunc descendunt alimenta & potus diversæ naturæ, quæ sæpe in acidam, sæpe in præmaturam putredinosam fermentationem ruunt: huic quoque adsunt diversi liquores, uti saliva, succus pancreaticus, bilis utraque, alique humores naturæ valde fermentescibilis: in hoc semper corrumpitur fibrosa ingestorum pars. Sedem ergo præbet cardialgiæ, anxietatibus, flatibus, spasmodis, colicis doloribus, ilio, iliacæ passioni, diarrhœæ, dysentericæ, capitis dolori, & vertigini.

S E C T. VII.

De symptomatibus morborum.

1. **E**ffectus præternaturales, qui oriuntur durante morbo, symptomata vocantur. Hæc simul concatenata morbum constituunt; neque, pace Galeni, symptoma a morbo, aliter quam pars a toto, differre mihi videtur.

2. Hæc morborum symptomata vel sensatione ægrorum percipiuntur, vel adstantium sensibus patefcunt, vel cadaverum inspectione deteguntur. In hac cavendum ne causæ cum symptomatibus confundantur.

3. Effectus, qui immediate a causis morbofis oriuntur, vocantur symptomata causæ; hæc symptomata rursus causæ deveniunt aliorum symptomatum, quæ appellantur symptomata symptomatum.

4. Omne symptoma consistit in læsione alicujus actionis vel vitalis, vel naturalis, vel animalis.

5. Hæc symptomata accurate, plene, sine ulla ratiocinatione, & eodem ordine quo sæpissime extiterunt, describenda sunt. Advertendum enim est, quod omnia non semper in unoquoque, neque in eodem ordine, ob varias corporum naturas, existunt.

6. Diversæ medendi methodi diversa in eodem morbo excitant symptomata. Hæc adventitia phænomena a symptomatibus morbo peculiaribus & perpetuis accurate distinguenda & secernenda sunt. Hoc nisi fiat, judicium circa morbos devenit incertum.

S E C T. VIII.

De symptomatum genealogia & ratione.

1. **P**ost nudam & fidelem symptomatum descriptionem, ad eorum originem & rationem transeundum est, cujus cognitio medico conducit ad firmandam prognosim, & ad mitigandam vel tolendam symptomatum vim.

2. Omnia deducenda sunt symptomata ab actione causæ

ſæ proximæ, & ratione partium affectarum ad hanc cauſam excutiendam; inſitis enim viribus ſentit & expellere nititur omne nocivum machina noſtra artiſicioſiſſima.

3. Hinc ad explicanda ſymptomata neceſſario requiritur notitia qualitatum cauſæ proximæ mechanicarum, & naturalium actionum corporis humani. Hiſcè ſolis, & non hypoteſibus vanis, extruitur vera ſymptomatologia.

4. Sed magna adeſt ſymptomatum caterva, quæ non in loco primariè affecto, ſed in conſentiente ſeſe monſtrant; ideoque ſymptomata per conſenſum vel ſympathiam appellantur. Conneſtuntur & conſentiunt variæ partes opè tendinum; ligamentorum, & nervorum; quorum ſitus & diſtributio; præcipue quinti octavique paris & intercoſtalis nervi, has ſympathias patefaciunt.

SECT. IX.

De criſi.

1. **C**Riſis eſt morbis mutatio, plerumque ſubita, vel in ſalutem, vel in mortem. Hinc bona, vel mala, ſecundum eventum. In priore ſenſu ab hodiernis medicis fere intelligitur.

2. Acutos & febriles morbos, rariffime chronicos, comitantur criſes, quamvis in hiſcè quoque aliquando conſpiciuntur; hydrops enim judicatur diarrhœa, vel cutis diſruptione; apoplexia ſudore; & icterus alvo ſoluta. Neque in omnibus febribus, præcipue longis & lentis, criſis accidit ſenſibilis.

3. Criſim in acutis plerumque præcedit magna perturbatio omnium, quibus, ſi fauſta ſit criſis, deſinentibus ſuccedunt copioſi ſudores; urina ſedimentum ad fundum vaſis deponens; alvus ſoluta; vomitus; ſalivatio; ſecretio muci glandularis e naribus, trachia, vel pulmonibus aucta; hæmorrhagia narium, uteri, vel vaſorum hæmorrhoidalium; puſtulæ, tumores, aphthæ, vel bubones, quæ vel mitigant vel tollunt febrem.

4. Hinc patet quomodo evacuationes criticæ ab evacuationibus morboſis diſtinguendæ ſunt, nempe allevatione

ne morbi, quæ priores sed non posteriores comitatur. Hisce enim morbi plerumque in pejus ruunt.

5. Causæ morbificæ summo vigore in vasa agentes, & vasa summis viribus contra renitentia, perturbationem criticam excitant. Si viribus vasorum ita collectis resistunt particulæ febriles, crisis devenit infausta. At si motu mutantur, vel calore digerantur, vel aliarum particularum combinatione mitigentur, ut pro noxiis innoxiae fiant, tunc diminuitur febrilis motus febrisque symptomata, cessant spasmi, viæ excretoriæ magis patulæ deveniunt, auctaque aliqua evacuatione elabatur materia morbifica, ad secretionem jam aptata, vel, secundum antiquos, concocta. Hinc nullæ prosunt evacuationes si-ve naturales, si-ve artificiales, nisi causas morbi abluunt.

6. Hic agitur controversia inter Medicos Stahlianos & Mechanicos. Priores crisin & expulsionem causarum morbificarum animo rationali; posteriores legibus mere mechanicis, sine ejus interventu, attribuunt. In hac disputatione, ut in omnibus ferè aliis, media quodammodo inter diversas sententias tenenda est opinio: nam animus, quamvis non conscius, motum vasorum necessario accelerat; cætera omnia motus auctus perficit.

7. Sed majoris momenti disputatio olim inter antiquos medicos, & nunc inter hodiernos agitur; Num curti dies critici, necne, sint? Hippocrates ejusque æseclæ in diebus quaternariis, viz. quarto, septimo, undecimo, quarto decimo, decimo septimo, vigesimo primo, &c. calculo a febris rigore desumpto, crisin fieri, hancque magis salutarem futuram esse in his quam in aliis, & præcedentem quaternionem, quodcumque in futuro obtingit, indicaturum, ideoque diem indicem appellatum fuisse: Hippocratis vero æmuli hanc doctrinam ut vanam, repudiantes, neque in ullo die vel magis vel minus periculi adfuturum asseruerunt. In tanta opinionum diversitate, non rationem, sed experientiam sequi, & morborum historias adire debemus. Hæ, seu ab antiquis seu modernis conscriptæ, sæpius in his quaternariis quam in aliis diebus, crises accidisse testantur; ideoque prudentis medici est ad dies hosce præcipue attendere.

8. Errant hi qui a perfectione numerorum vel solis lunæque conjunctionibus, criticos dies deducebant. Tem-
pus

pus nihil aliud est nisi mensura motuum quibus crises perficiuntur; & quia definitus motuum numerus ad causarum morbificarum expulsionem requiritur, ideoque definitum tempus. Quod definita motuum repetitio hunc effectum producere valet, a voluntate Dei ter opt. max. pendet, qui hanc rerum seriem æternis legibus ligat.

9. Multa ad accelerandam, vel postponendam crisin valent. Accelerant ætas juvenilis, corporis caliditas vel sensibilitas, vis morbis, calor vel siccitas regionis, & medicamenta stimulantia. Postponunt temperamentum phlegmaticum, ætas senilis, frigida vel humida regio, victus crassus, nimixque evacuationes.

S E C T. X.

De diagnosi.

1. **D**iagnosis est ea pars pathologiæ quæ tractat de specifica morborum consimilium natura & differentia. Sine hac scientia nulla stabilis institui potest prognosis vel therapeja, & medicus adstantibus sæpe ludibrio fit.

2. Extruitur diagnosi omnium symptomatum notitia, sed præcipue eorum quæ semper morbum comitantur, & ob hanc charecteristica vel pathognomonica dicenda sunt. Hæc symptomata charecteristica in diagnosi semper enumeranda sunt.

S E C T. XI.

De prognosi.

1. **P**rognosis est scientia signorum, quibus ea, quæ ægro eventura sint, præcognoscimus. Nihil magis confert ad morborum vel symptomatum medelam, quam eorum prævisio; nihil magis confert ad medicifamam, quam futurorum prædictio: & merito; maximam enim in morbo experientiam, rationemque sanam demonstrat.

2. In hac pathologiæ parte maximam meritis est, & acquisivit laudem Hippocrates ab omnibus medicis, &
anti-

antiquis & recentioribus; quamvis nonnulla in curationibus mutarint, tamen illum optime præfagisse fatentur. Omnibus attamen ejus prognosticis haudquaquam fidendum est; plurima enim fallunt ob diversitatem regionum & corporum; plurima quoque ob paucitatem experimentorum, a quibus hæ regulæ prognosticæ desumptæ fuere.

3. Ars prognostica revera conjecturalis est; ratioque conjecturæ talis est, ut, cum sæpissime responderit, interdum tamen fallat. Neque id evitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Non itaque si quid rarissime aliquem deceperit, ideo fidem non habeat, cum sæpissime respondeat.

4. Nulla in corpore humano fit mutatio, vel ad sanitatem vel ad mortem, sine antecedenti causa. Hæc gradatim operans effectus, suis viribus congruentes, semper producit. Hisce prospectis nititur ars prognostica; & in his vel spes desperatio oritur.

5. Ad hæc potissimum, in prælagiis faciendis, attendendum est. 1. Quisnam sit futurus morbi eventus. 2. Quo tempore morbus crism habiturus sit. 3. Per quas vias natura sese a causa morbifica liberabit.

6. Faustus vel infastus morbi eventu petitur. 1. Ex observationibus in simili morbo notatis. 2. Ex prægressis in eodem corpore similibus morbis. 3. Ex viribus vitæ præsentibus cognitis, & cum viribus causæ morbificæ comparatis. Ex his notis, quid eventurus sit, colligere possumus.

7. Vis vitæ exploratur ex habitu corporis firmo, vel debili; ætate; sexu; prægressa vitæ ratione; regione; morbi tempore; præsentis statu functionum animalium, naturalium, sed præcipue vitalium.

8. Vis morbi manifestatur majore vel minore malignitate causæ morbificæ; symptomatum, sed præcipue pathognomonicorum, acerbitate; tempore morbi quando hæc appareant symptomata; causarum morbificarum sede; methodo medendi.

9. Quo enim plura sunt indicia ad eundem eventum tendentia, eo certior; quo pauciora, eo incertior prognosis.

10. Similia signa non similes effectus denotant in acutis

tis chronicisque malis ob diversas eorum naturas. Hinc ambobus non eadem quadrant regulæ.

11. Similia signa non idem portendunt periculum in unoquoque morbi periodo. Convulsiones enim in primo variolarum stadio plerumque faustæ; in ultimo sæpe infastæ.

12. In acutis morbis magis fallaces sunt quam in chronicis notæ salutis & mortis.

13. Ratio semper habenda ad vires & ætatem ægri; prosteruntur enim imbecilli & senes a malis quæ robustiores in vitæ discrimen vix adducerent.

14. Si hæc omnia seorsim perpendat medicus, deinceps faustas cum infastis notis trutinat, plerumque prædicere potest, qualis sit secuturus eventus; si nihil novi, quod ægri statum mutet, extrinsecus accadat.

15. Morborum omnium, qui certas periodos non habent, sed præcipue chronicorum, admodum incerta est prognosis temporis. In genere, quo vires vasorum causas morbificas magis superant, vel vice versa, eo citius terminatur morbus; quo magis æquales sunt, eo longius protrahitur. Iudicio medici quoque opitulatur consideratio causarum quæ accelerant vel postponunt crisin.

16. Ad vias criseos instantis determinandas, antiqui quædam indicia notaverunt. Prædicatur hæmorrhagiarum rubedine oculorum, visus hebetudine, acuto occipitis dolore, temporum gravitate & pulsatione, lacrymis involuntariis, & præcipue narium pruritu: sudor, subita urinæ suppressione, rigore, pulsu molli & undoso, externarum partium calore, cute molli: vomitus, morfu ventriculi, vertigine, nausea, saliva multa & tenui, labrique inferioris agitatione: diarrhœa, flatu, & strepitu alvi, & tumefactione abdominis: evacuatio per urinam, gravitate hypochondrii, inflatione vesicæ, aucta urinæ quantitate, & sensu ardoris.

17. Inter hodiernos Solanus alias notas criticas evacuationes præfagiendi tradidit. Pulsus dicrotus vel digitum bis feriens, indicat hæmorrhagiam narium; quo sæpius repetitur talis pulsatio, eo magis instat crisis: pulsus intermittens, si vires non deficient, alvi solutionem: si cum intermissione complicatur durities, vomitum cum

diar.

diarrhœa; si mollities, evacuationem per urinam: pulsus inciduus, ubi quædam successivæ pullationes gradatim supra se invicem insurgunt, criticum sudorem prælagiunt. Sed hæc indicia non satis adhuc usu & experientia confirmata sunt.

18. In genere, prudentis est medici, quamprimum gravis metus lubest, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse vel fefellisse existimetur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt, sic rursus agyrtæ est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur.

P A R S T E R T I A.

De morbis medendis.

S E C T. I.

De Therapeja.

1. **I**TA constructum a summo Opifice est corpus humanum, ut nervosæ partes a plerisque causis morbificis irritentur. Hac irritatione major liquidi nervosi quantitas in fibras motrices influit, motus solidorum & fluidorum accelerantur, & augetur actio contra causas morbificas. Hinc quantitas superflua lædens ejicitur, qualitas vitiosa corrigitur, stases humorum dissolvuntur, viscerum obstructions referantur, & morbi proficiunt.

2. Antiqui, circuitu sanguinis adhuc incognito, moribusque mechanicis abhinc dependentibus haud intellectis, totum opus Naturæ, vocabulo indistincto, tribuebant. Per naturam, morborum medicum, subintelliguntur motus morborum, qui in corpore sine ullo adjumento perficiuntur.

3. Hi motus morborum vel universales vel particulares sunt: universales, quando motus per totum systema vasculosum ob validam irritationem augetur; particulares, quando ob levem irritationem parte aliqua tota agitur, uti in doloribus, spasmis, hæmorrhagiis, &c. accidit.

4. Non simul & semel debellantur causæ morificæ. Egent enim hi motus mechanici ordine debito, & tempore determinato ad suum opus perficiendum, viisque ad materiæ expulsionem accommodatis.

5. Quando hi motus morbis debellandis exacte aptati sunt, nulla tunc artificialis medicinæ patet janua; Natura enim totam sibi vindicat medelam; & jure optima morborum medicatrix censetur. Tunc medicum plus spectatorem quam actorem esse oportet.

6. Sed a suo scopo sæpe aberrat Natura. In multis enim morbis chronicis, uti lue venerea, hysterica & hypochondriaca affectione, rachitide, scabie, &c. nullus excitatur motus, ideoque nulla expectanda medela. In multis nimis languidi vel effrenes hi motus sunt; ideoque institutum vel non absolvunt, vel pervertunt. In quibusdam, præsertim ubi causa extra vasa irritata sita est, uti in calculo, vermibus, liquoribus extravasatis, &c. motus non modo non salutare, sed admodum perniciosi sunt. Hinc natura aliquando prodest, aliquando obest; ideoque non semper & ubique sequenda.

7. Ars itaque in auxilium vocanda est ad defectus Naturæ supplendos & corrigendos. Motus, quando nullus adest, excitandus. Nimis debilis, sub Naturæ auspiciis, augendus; omniaque impedimenta ad motum naturalem removenda sunt. Nimis effrenis, diminuendo causas irritantes vel corporis sensibilitatem, moderandus. Perniciosus denique, omnino sedandus, vel, si non fieri possit, a locis magis necessariis avertendus. Hoc Naturæ, hoc artis officium; & sua cuique merita laus tribuenda est. Hisce intellectis, numquam potest oriri hæc frequens disputatio, An secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio, contigerit?

8. Quodcumque, vel secundum vel contra sanitatem, in corpore observatum, quod aliquid faciendum medico indicat ad sanitatis remanentis tutelam, vel morbi depulsionem, Indicans appellatur. Notitia earum mutationum, quas indicans requirit, Indicatio appellatur. Indicatum denique est medicamentum quod ad hunc eventum assequendum indicatur, & indicanti congruit.

9. Indicatio exoritur, 1. A probe perspectis & intellectis causis morbi proximis, quæ rationi, quid faciendum

dum sit, ostendunt. 2. Ab ipsa experientia, morborumque historiis, quæ, quamvis in tenebris latent & causæ remotæ & proximæ, tamen multa comprobaverunt auxilia, specifica dicta, quorum natura & agendi ratio adhuc ignoratur, & forsitan semper latebit. 3. Ab his ambobus simul junctis, & ad eandem metam tendentibus, hæc optima & firmissima medendi methodus est.

S. E. C. T. II.

De remediorum viribus.

1. **O**mnis ars instrumentis ad suum opus perficiendum eget. Instrumenta artis medicinalis appellantur auxilia vel remedia. Hæc in tria genera deducta sunt. Unum quod medicamentis, alterum quod victu, tertium quod manu medetur; primum *φαρμακευτικήν*, secundum *διαίτητικήν*, tertium *χειρουργικήν*, Græci nominaverunt. De hac a prioribus nunc separata, & ad chirurgos relegata, hic non tractabitur.

2. Uti artifex instrumentorum, quibus operatur, naturam & vires; ita medicus potestates remediorum, quæ sub certis legibus corpori humano tali modo constituto applicantur, callere debet.

3. Quia corpus peccat vel ob quantitatem deficientem aut excedentem, vel ob qualitatem vitiosam fluidorum aut solidorum, vel ob corpora extranea irritantia, ita omne auxilium aut adjicit, aut demit, aut permutat aliquam materiam, aut denique expellit vel destruit corpora mechanice agentia. Quædam non uno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrariis, adjuvant. Non ultra hos limites progrediuntur vires remediorum.

4. Materia optime adjicitur alimentis, id est cibo & potu. Hæc sunt aut valentis & firmæ, aut mediæ, aut imbecillæ vel infirmioris naturæ. Nonnulla ad certa fluida proprie tendunt; hinc haimatopea, galactopea, spermatopea.

5. Demitur materia superflua, abstinencia; exercitiis; frictione; sanguinis detractione per venas, vel per cucurbitulas, vel hirudines; fonticulis; epispasticis; vomitu;

tu; laxatibus, vel purgantibus: alvi ductione; lotionibus; diaphoreticis, vel sudorificis; diureticis; emmenagogis; expectorantibus; salivantibus; errhinis, & apophlegmatizantibus.

6. Materiam permutant, 1. Medicamenta alterantia, quali a absorbentia, diluentia, temperantia, attenuantia vel incidentia, antiseptica, & demulcentia vel emollientia. 2. Roborantia, qualia analeptica vel cordialia, balsamica, stomachica, visceralia, astringentia, vulneraria. 3. Sedantia, qualia anodyna, antispasmodica, antiepileptica, hypnotica & narcotica. 4. Specifica.

7. Expellunt vel destruunt corpora extranea mechanice agentia, carminativa, alexipharmaca, anthelmintica lithontriptica.

8. Hæc alimenta & mendicamenta non suis, & propriis qualitatibus morbos adoriuntur, sed viribus compositis ex motibus naturalibus & artificialibus. Eorum effecta observatione & experientia deteguntur.

9. Inumbrantur illorum vires, 1. Quia omnes morbi circumstantiæ ante administrationem non exacte notantur & describuntur. 2. Quia plurimæ morborum causæ quas debellant adhuc ignorantur. 3. Quia principia, quibus hæ vires dependent, neque satis deteguntur, neque legibus mechanicis aut chymicis dilucide explicantur. 4. Quia composita, sæpius quam simplicia remedia, usurpantur; unde dubius hæret medicus, cui potissimum adscribendus sit effectus, vel an non plane diversus a simplicibus.

S E C T. III.

De artis in medendo legibus.

1. **Q**Uamquam vix ulla perpetua præcepta medicinalis ars recipit, tamen in medendo quædam sunt regulæ generales vel axiomata, quibus fere obligatur artifex, quo remedia, magis secure & expedite, optatos producant effectus.

2. Ad felicem medelam requiritur notitia proprietatum, non solum ægrotantis, sed etiam sani corporis. Inveniuntur enim corpora, in quibus aliter atque in cæteris

reris idem evenit. Ideoque cum par scientia sit, utilior tamen medicus est amicus, quam extraneus.

3. Raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet; cujus quotiens offensum corpus est vitiata pars maxime sentit. Huic præcipue succurrendum est.

4. Medicus interdum plus quiete, quam movendo atque agendo, proficit.

5. Ars observare & sequi debet ordinem, tempus, & successiones motuum, quibus natura ad curationem absolvendam incedit.

6. Morbis occurrendum in principio & remissionibus vel intermissionibus, sed non in summo paroxismi vigore, nisi ad symptomata levanda; quia partes nervosæ tunc spasmodicis contractionibus tentantur.

7. In paroxismo nitendum est, ut impetum morbi trahendo, porrigatur in id tempus, quod curationi locum præstat.

8. Medicamenta naturæ corporis semper accommodanda sunt; debilibus enim debilia, & fortibus fortia conveniunt. Neque unquam, quod infirmioribus fieri potest, fortioribus medicamentis aggrediendum. Neque quicquid repente in corpore mutandum, quod æque tuto paullatim fiat.

9. Attamen multa in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda. Nec potest vehementi malo nisi æqua vehemens auxilium succurrere.

10. Perpauca, eaque bene explorata medicamenta, tentanda. Qui multis promiscue & passim utitur, nulla probe nescit.

11. Neque crebro, neque sine causa, in longis morbis, mutandæ sunt applicationes longa experientia comprobata; arguit enim vel ignorantiam indicationis vel remediorum.

12. Sed cum omnibus eadem convenire non possunt, est circumspecti hominis novare interdum, & augere morbum, & febres accendere: quia curationem ubi id quod est non recipit, potest recipere id quod futurum est. Hinc, quos ratio non restituit, temeritas fere adjuvat.

13. In applicatione remediorum observandum est anni

tempus; facilius enim curantur quotquot ab obstru-
tionibus proveniunt morbi, tempore vernali & æstivo,
quam autumnali & hyemali;

14. Observandum quoque est tempus diei; evacuantia
& stomachica mane optime administrantur, sed opiata
melius in genere circa tempus nocturnum.

15. Nihil commodius est quam causam morbi, qua
via primum expelli potest, ejicere; quia humores minus
inquinantur, & corpus minus labefactatur.

16. Officium est medici impetum morbi a parte ma-
gis necessaria ad partem minus necessariam vertere.

17. Evacuationes per alvum, cutem, & renes num-
quam excitandæ, nisi materia excretioni antea aptetur,
& viæ ad hanc emittendam propriæ pateant.

18. Quando ingravescent symptomata, ad illorum
mitigationem, posthabita morbi causa, remedia dirigen-
da sunt. Hæc symptomata sæpe indicant remedia cau-
sam morbi foventia. In hac contraindicatione maximo
periculo semper occurrendum.

19. Non retardandæ, sed promovendæ sunt criticæ
evacuationes, præcipue si deficiat natura; neque pru-
dentis medici est, aliquid novi moliri circa dies crisi
maxime dicatas.

20. Neque cubantis luxuriæ subscribere, neque tor-
toris vicem exhibere medico convenit.

21. Quo brevior morbus, eo victus tenuior; quo lon-
gior, eo minus tenuis.

22. In febrium vel dolorum accessionibus, a cibo ab-
stinendum est; quia tunc nulla fieri potest nutritio, &
cibus plerumque corrumpitur.

23. Quo vires sunt magis consumptæ, eo rebus infir-
missimis magis opus est, & pariori sed frequentiori ali-
menti usu reficiendæ sunt. Quo vires magis constant,
eo valentiori materiæ, & majori copię indulgendum.
Itaque utendum materiæ genere pro viribus; modusque
ab omnibus pro genere sumendus.

LIBER SECUNDUS

DE MORBIS FEBRILIBUS.

PARS PRIMA

De diversis morborum divisionibus.

SECT. I.

De morborum in diversa genera divisione.

1. **O**MNIBUS quæ pertinent ad universa morborum genera absolutis, & singulorum curationes veniam. Sed operis nostri ordo requirit, ut prius in distinctas & separatas classes redigam morbos, quo facilius generales eorum proprietates & distributio animo concipiantur.

2. Morbi distinguuntur in simplices & compositos. Simples per se existunt; sed compositi cum aliis morbis conjunguntur, uti febres cum lue venerea, scorbuto, vel vermibus complicatæ.

3. In idiopathicos & symptomaticos. Ubi morbus primarius, neque ab alio dependet, idiopathicus; quando ab aliis originem ducit, tunc symptomaticus dicitur; uti convulsiones a vermibus vel dentitione; cephalalgia ab affecto ventriculo, &c. Summæ utilitatis est in praxi hæc distinctio.

4. In contagiosos & non contagiosos. Contagiosi, quales febres, variolæ, morbilli, pestis, dysenteria, scabies, lepra, lues venerea, ita vocantur, quia materia morbifica ab uno in alterum propagatur; hoc dupliciter fit, vel per contactum, vel per aerem.

5. In continuos & intermittentes. Priores, quales febres continentes, phthisis, scabies, &c. perpetuo affligunt; posteriores, quales febres intermittentes, epilepsi, arthritis, &c. post breviorum vel longiorum temporis intermissionem postea redeunt. Hic itus reditusque vel regularis vel irregularis; hinc intermittentes rursus in periodicos & irregulares dividuntur.

6. In

6. In benignos & malignos. Priores facillime, posteriores, uti febres malignæ, cancer, sphacelus, &c. difficillime medelæ auscultant.

7. In hæreditarios, qui liberis a parentibus transmittuntur; & adventitios, qui sine ulla labe hæreditaria adveniunt. Medelæ facilius cedunt posteriores quam priores.

8. In salutare & exitiale. In priore classi recensentur diarrhœa vel vomitus ab acri materia in primis viis, intermittentes vernaes, hæmorrhoides, profluvium acris muci e naribus, &c. In posteriore, febres ab animi pathematibus, vermes, venena, nervi læsi, &c. Ægrotanti convenit ut medicus hos recte distinguere valeat.

9. In sanabiles & insanabiles. In posteriore classe enumerantur paralyfis antiqua, mania inveterata, asthma in senibus, polypus, hydrops, schirrus viscerum, calculus, &c. Horum notitia in prognosi facienda admodum necessaria est.

10. In recidivos & non recidivos. Priores sunt ophthalmiæ, intermittentes febres, hydropes, &c. posteriores sunt variolæ, morbilli, pestis, lues venerea, &c.

11. In endemicos, epidemicos, & sporadicos; & in acutos & chronicos.

S E C T. II.

De endemicis, epidemicis, & sporadicis morbis.

1. **E**ndemicus appellatur morbus, qui certam regionem, vel certas in eadem regione plagas infestat, statis tempestatibus plus minus grassatur, & a causis ibi communibus originem ducit.

2. Hæ causæ deduci possunt. 1. A regionibus soli ventisque diversimode expositis. 2. Ab earum vicinitate ad mare, lacus vel paludes. 3. A nimis alto vel profundo loci situ. 4. A diversa natura soli vel lutei, vel palustris, vel sabulosi. 5. A diversitate aquarum, quæ diversis particulis mineralibus, salinis, oleosis, vel terrestribus repletæ sunt. 6. A dieta hisce locis propria.

3. In nostra insula endemicus est phthisis & tædium vitæ; accolis maris Baltici scorbutus; in Flandria febres inter-

intermittentes; hydrocele & sarcocele in Gallia Narbonensi; plica in Polonia; melancholia hypochondriaca in Hispania; epilepsia in Hetruria; strumofus colli tumor in Alpium jugis; perniones in regionibus septentrionalibus; pestis in Ægypto; paralyfis species, Berberi dicta, in plagis Asiæ calidis; tetani species in India; vermes intra cutem progeniti in Guinea; & lues venerea in Peruvia.

4. Morbus qui apparet, grassatur per populum, & postea cessat, epidemicus appellatur.

5. Morbus epidemicus ejusdem constitutionis, iisdem fere symptomatibus, utcumque variant corpora, stipatur, & iisdem tollitur remediis; sed plane diversus, & in symptomatibus & medela, ab epidemicis diversæ constitutionis.

6. Epidemici, omnibus anni temporibus, sed plerumque vere & autumnis, sese monstrant. Hinc in verna-les & autumnales dividuntur. Vernales, uti variolæ, morbilli, pleuritis, &c. adveniunt mense Januario, sæviunt vere, & desinunt circa solstitium æstivum. Autumnales contra, quales quartanæ, pestis, cholera morbus, dysenteria, &c. tunc incipiunt; autumnis maximas edunt strages, & adventante hyeme evanescent.

7. Constitutione epidemica ad suum vigorem procedente evanescent, plerumque, quotquot tunc conspiciantur, alii morbi; recedente, rursus in lucem prodeunt. Si alius comitetur morbus, genium epidemici æmulatur.

8. Originem ducunt epidemici a causa generali omnibusque communi, id est aere. Quod aeris qualitates sensibus manifestæ epidemicos excitant, ex hoc manifestatur, quod certas anni tempestates certi in genere comitantur morbi epidemici. Sed similes aeris qualitates manifestæ non semper similibus stipantur morbis: hinc inter causas morborum epidemicorum frequentissimas enumerandæ sunt abditæ aeris qualitates, quales particulæ putridæ vel exhalationes e terræ visceribus.

9. Quia medela variat in variis epidemicis, ut quod uni accommodetur, alteri plane funestum deveniat, tarde & summa cum cautela in remediis applicandis procedendum est. Qui aliter facit, carnificis, non medici, partibus fungitur.

10. Me-

10. Methodus medendi in novo & incognito morbo detegitur. 1. Similitudine ad cognitos morbos. 2. Inquisitione exacta in causas producentes & prædisponentes. 3. Sedula attentione ad naturam, symptomata, & crissim morbi. 4. Observatione juvantium & lædentium.

11. Morbi sporadici vel intercurrentes sunt, qui nullo non tempore contingunt, paucos adoriuntur, & ab epidemicis vel endemicis discrepant. Originem trahunt a causis soli ægro propriis, nempe erroribus dietæ, motus vel quietis, somni vel vigiliarum, pathematum animi, excretorum vel retentorum.

S E C T. III.

De acutis & chronicis morbis.

1. **M**Ajoris momenti est divisio morborum in acutos & chronicos. Morbi acuti vel breves appellantur, quando cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur; chronici vel longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est.

2. Acuti morbi proveniunt a materia quadam acri corporique inimica, humoribus permixta aut procreata; vel a vasorum obstructione, irritationem excitante: unde motus spastici vel febriles, cito vel sanitate vel morte terminandi, plerumque excitantur.

3. Sed chronicorum longe alia ratio est. Materia enim lentescens, & non admodum acris vel copiosa, a solidis, præcipue viribus digerentibus, debilitatis plerumque progenita, neque per canales secretorios transmissas, minutissima vasa, ubi languescit circulatio humorum & sensatio, gradatim infarcit: hinc nulla irritatio, ideoque nulla febris excitatur. Sub finem morbi, quando humores stagnantes & vasa corrumpuntur, sæpe oritur febrilis motus; sed frustra. Ejectis enim hoc motu particulis corruptis novæ denuo succedunt, donec natura, irrita conamine labefactata, tandem fatiscat. A laxis autem solidis plerisque morbos chronicos provenire, de hinc apparet, quod in senibus & tempore hyemali progignuntur, & motu corporis curantur.

4. Morbi acuti, præcipue intermittentes, in chronicos

cos degenerant; & nonnulli chronici uti paralyfes, epilepsiæ, & obstructions, superveniente febre, læpe curantur. Hinc similitudinem nonnulli inter causas acutorum & chronicorum morborum statuerunt; sed falluntur. Chronici enim non causas sed effectus acutorum pro suis causis proximis agnoscunt; & acutus non oritur a causa chronici liberata, sed hunc liberat suis viribus mechanicis, vel chymicis. Magis ad rem videntur nonnullorum chronicorum paroxysmi, quia a causa stimulante nati, revera sunt naturæ conatus ad acutum morbum excitandum.

5. Quia natura raro quidquam perficit in curatione morborum chronicorum ob debilitatem solidorum, insensibilitatem nervorum, & obstructions extra circulationem fere positas, tota res arti committitur, cujus officium est humores fluidos reddere, evacuare, & tunc fibras roborare.

6. Longus mobus cum penitus insidet, difficilior in genere curatur, saltem in hisce septentrionalibus plagis, quam acutus: quamvis in hoc breve spatium est, intra quod, si auxilium non profuerit, æger extinguitur; in illo & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet. In acuto quoque sola plerumque fere vitiuntur fluida; in longo vitia fluidorum vitia solidorum semper comitantur; hic sola arte, ille & natura & arte oppugnatur.

7. Hæc divisio, uti manca & difficilis, quando morbi in ordinem digerendi, merito culpatur. 1. Plurimi enim morbi modo acuti, modo longi sunt, quales febres continentes & intermittentes, febris hæctica, epilepsia, apoplexia, paralyfis, &c. 2. Hæret medicus, morbo incipiente, utrum ad acutos vel chronicos referendus sit. 3. Morbo finito, non adhuc semper de ordine constat; tempore, genera determinante, nondum circumscripto. 4. Mala plane repugnantia, quales morbi cum citato & morbi cum tardo pulsu, in eundem ordinem rediguntur. 5. Nonnulli morbi, quales dolores rheumatici, tussis, odontalgia, distillatio, dolor colicus, &c. neque acuti dici possunt, quia non perimunt; neque utique longi, quia vel cito finiuntur, vel facile sanantur.

8. Ob has causas merito mihi displicet & rejicitur hæc

hæc antiqua morborum divisio, quamvis Hippocratis ante ævum ortum habuit, a Cælio Aureliano & Aræteo præcipue excultra, & a plerisque practicis ad hoc usque tempus in auxilium vocata fuit.

S E C T. IV.

De morbis febrilibus & non febrilibus.

1. **S**ed naturæ & usui magis accommodatum est, morbos in febriles & non febriles deducere. Febriles appellantur, ubi febris comes morborum continuus est; non febriles, ubi febris dividua est, & plerumque abest.

2. Hæc morborum divisio priorem longe præstat; quia. 1. Perpauci morbi per totum cursum modo febriles modo non febriles; quamvis nonnulli sunt, qualis rheumatismus, tussis, phthisis pulmonalis, &c. Sed hæc est perpetua summi Opificis in suis operibus ratio, qui dissita genera speciebus intermediis conjungit, ut nihil appareat avulsum, sed omnia omnibus cohæreant. 2. Nunquam incertus, morbo incipiente, fieri potest medicus, utrum morbus ad genus febrile, vel non febrile relegandus sit. 3. Limites inter febriles & non febriles pulsu exacte notantur. 4. Nulla inest repugnantia inter morbos febriles; nulla inter morbos non febriles; sed, e contrariis, in multis conveniunt. 5. Nullus fieri potest morbus, qui non vel inter febriles vel inter non febriles enumerandus est.

3. Ob has rationes itaque servanda est hæc generalis divisio in morbos febriles & non febriles; quia commoda antecedentis divisionis omnia possidet, & præterea sua propria adjungit: secum enim adfert summam in prognosi & medela utilitatem.

4. Incipiam a morbis febrilibus. 1. Quia idea morbi febrilis, id est motus fluidorum aucti, simplicior est idea morbi non febrilis, id est vitiatorum solidorum & fluidorum. 2. Quia natura sæpissime, sine auxilio medici, uti apparet in rusticis, illi medetur. 3. Quia plerumque facilius est moderari, quam de novo excitare, motum.

De febre in genere .

1. **Q**uia febris comitatur omnes acutos & plerosque chronicos morbos circa finem, ita ut nemo fere sine febre fato fungatur, quumque tam abditata sit ejus natura, & tam diversæ de illa opiniones, licet paucis de febribus in genere differere.

2. Ad veritatem in tam difficili, confusa, & diversis opinionibus adumbrata quæstione, placuit more mathematico procedere, qui a qualitatibus corporum semper & ubique concomitantibus, cognitis, & concessis, ad horum naturam incognitam detegendam procedit.

3. Consideranti varia & innumera febrium symptomata patebit, in unaquaque febre semper & ubique adesse frequentem pulsum & calorem auctum, cum læsione unius vel plurium functionum naturalium, animalium vel vitalium. Nulla præter hæc symptomata omnium febrium genera comitantur; ideoque his apte definitur febris.

4. Frequentia pulsus primo a Sylvio inter symptomata febrium pathognomonica numerabatur. Sed caloris majus minusve augmentum æque inter hæc locum meretur, quia in omni febre & in unoquoque febris stadio, immo in rigoribus, detegitur. Læsis functionum merito inter notas febrium pathognomonicas collocatur, quia semper adest nonnulla, & febrem ab accelerato per motum vinumve sanguinis curso distinguit; sed hæc læsis nullis certis insignitur symptomatibus: ergo a prioribus solis deducenda est febrium natura.

5. Celeritas & frequentia pulsus a citatiore sanguinis motu oritur. Citatior sanguinis motus a frequentioribus cordis contractionibus. Cordis contractio frequentior a celeriore liquidi nervosi in febres contractiles influxu. Celerior liquidi nervosi motus a mentis ita ex necessitate determinante, a sensatione cujusdam stimuli in toto sanguine, cor, & vasa, vel in parte aliqua nervos, & hinc cor per consensum, afficientis.

6. Causæ irritantes febrificæ vel nascuntur in corpore, vel

vel intus ingeruntur, vel externe applicantur. Intus nascuntur ex animi pathematibus violentis, terrore in primis & ira, nimio motu, calore externo, balneis nimis calidis, perspiratione intercepta, pure, exanthematibus retropulsis, biliosis & corruptis sordibus in primis viis. Intus ingeruntur venena, cibi vel potus acres, miasmata, contagium. Externe applicantur compressiones, corrodentia & caustica medicamenta, instrumenta vulnerantia, lacerantia vel pungentia, quæ nervos & nervosas partes lædunt.

7. Quod causæ hæ febrificæ operantur irritando & spasmodicas contractiones excitando, quam clarissime patet a primis febrium symptomatibus, nempe constri-cta & sicca cute, vasis disparentibus, horripilatione, alvi adstrictione, urina limpida, flatuum retentione, lumborum dolore, vomitu, pulsu duro & parvo.

8. Hæ causæ febrium proximæ neque indolis habendæ sunt acidæ secundum Etmullerum, neque alkalinæ secundum Baglivium; quia non adhuc certis experimentis patet quod acida vel alkalina humoribus nostris vel sanis vel morbois insunt. Attamen de nonnullarum causarum natura constat: de quamplurimis adhuc ambigitur, & semper fortasse de illis lites agentur; quia ad intimam earum naturam & essentiam non penetrare queat imbecillus hominis intellectus.

9. Hisce causis, naturæ humanæ inimicis, ex physica quadam necessitate insurgit febris, quæ, aucto motu progressivo & intestino adjuta, particulas cohærentes dirimit, viscidas attenuat, superfluas evacuat, obstructions aperit, emunctoria deobstruit, intemperatos humores temperat & corrigit, & postremo e corpore expellit; uti patet crisibus omnium febrium, sed earum præcipue, ubi materia caustica ab interioribus partibus ad exteriores relegatur.

10. Sed non motu solo operatur febris. Calorem semper sibi associat: ergo de hujus origine & effectu paucis inquirendum, præsertim, quando de illis non adhuc constat.

11. Calor duplicem in febribus originem agnoscit. Oritur enim. 1. Ab attritu fluidorum contra vasa, præsertim minima, & contra ipsa fluida. 2. Continua humorum in putredinem proclivitate.

12. Calor ab attritu provenit. 1. Quia attritus corporum elasticorum calorem gignit. 2. Quo major velocitas, eo, cæteris paribus, major calor. 3. Quo minor velocitas, eo minor calor, donec motu omni cessante, corpus ad aeris circumambientis statum reducitur. 4. Omnia stipulantia, quamquam in se non calida, calorem augent.

13. Calor aliam præter attritum agnoscit causam; quia neque in homine morbofo, neque sano, calor exacte quadrat augmento vel diminutioni morus, uti patet experimentis thermometro factis. Assumenda est itaque alia, nempe proclivitas humorum in putredinem, præsertim in febribus putridis; quia, 1. Putredinem semper sequitur calor. 2. Quo magis putridus morbus, eo major calor. 3. Calor per dies aliquot post mortem durat. 4. Putrescentibus in hydrope humoribus calor supervenit. 5. Neque putredo sola sufficit ad calorem explicandum, quia calor semper excitatur vino & spiritibus fermentatione productis, inter remedia summe antiseptica enumerandis.

14. Hinc attritus & nisus in putredinem caloris animalis causæ deveniunt. Major attritus oritur a majore velocitate vel densitate fluidorum: major putrefactio a peculiari fluidorum statu, vel ab ipsa febris causa, non a motu sanguinis accelerato; motus enim impedit putrefactionem. Quo gradu unus vel alter, vel uterque increfcit vel decrefcit, eodem gradu augetur vel diminuitur calor.

15. Calor auctus causas febriles felicissime expugnat, glutinosos & viscosos humores dissolvendo, cohærentes particulas colliquando, superfluas imminuendo, fibras rigidas relaxando & flexiles reddendo, emunctoria obstructa expediendo, sales & olea circulationi inepta per poros ejiciendo; & sanguinem impactosque humores discutendo, vel in pus convertendo.

16. Ergo febris, id est pulsus citatior & calor auctior, respectu ad causam morbificam habito, semper salutaris est; effectus enim causæ morbificæ ad ipsam tollendam apprime concinnatur. Hinc febris apte a clarissimo Sydenhamo definitur. „Naturæ conamen materiæ morbificæ, corpori valde inimicæ, exterminatio-

„nem in ægri salutem omni ope molientis.

17. Febris ergo, quæ semper ad causas morbificas quadrat; non, si fieri potest, extinguenda, sed potius ad harum expulsionem alenda.

18. Sed febris, cum nimis forti vel debili pulsu juncta, a suo scopo aberrat, & corpus, quod a periculo vindicare conatur, pessundat. Si motui accelerato associatur pulsus validus & fortis, attritus fit magnus, calor augetur, expanduntur fluida, vasa comprimuntur, secretiones impediuntur, humores in minimis vasis stagnant, & in concretiones viscosas inflammatorias abeunt: hinc inflammationes, abscessus, gangræna, mors. Si mortui accelerato jungitur debilitas pulsus, momentum fluidorum non valet causas morbificas subigere, & æger cito extinguitur.

19. Effectus caloris nimis aucti est expulsio aquosæ partis humorum; solidorum siccatio; salium attenuatio & acrimonia; oleorum liquefactio, in venas absorptio, attenuatio, & ad acrimoniam rancidam proclivitas: hinc fibræ rigidæ, minimorum vasorum adunatio, sudor, urina colorata & foetida, irritatio & exesio tenerrimorum vasorum, dolores, convulsiones, mors. Calorem ad gradum centesimum septimum thermometri Farenheitiani assurgere, sine ullo periculo, sæpe mihi contigit videre.

20. Effectus caloris nimis remissi, quod rarissime in febribus accidit, sunt obstructions in partibus a corde remotissimis, horrores & rigores, obstructions perspirabilis materiæ, determinatio humorum ab exterioribus ad interiora, impotentia ad causam morbificam dissolvendam vel suppurationem promovendam.

21. Ad hos excessus vel defectus febrium corrigendos in auxilium vocatur, & in his plerumque versatur ars. Raro causarum febricarum naturas perspectas habet: sed rarius penes illam est has tollere, vel immediate eliminare. Nonnunquam tamen causas morbificas, uti læsiones externas, venena, sordes biliosas, pus, vermes, &c. tollere; nonnunquam in superficiem corporis externam ejicere, uti eruptiones retropulsas, valet. Hæc certissima & expeditissima febris medela.

22. Sed quando solis viribus aucti motus & caloris, quod plerumque accidit, eradicanda est causa febrifica;

offi-

officium medici est has temperare; ne nimis superent, vel nimis torpeant. Mediam viam ab utroque extremo æque distantem sola experientia, non ratio, docebit.

23. Si in debito moderamine jamjam sint motus & calor, nihil medico restat, nisi vires sustinere, & difflatas tenues particulas restituere cibo & potu idoneo, & in debita quantitate administrato.

24. Febricitantibus optime convenit cibus humidus & sorbilis, ex aculentibus vegetabilibus præparatus, & qui sua natura levissimus est. Satius est parva quantitate & debitis intervallis cibum ægrotanti præbere, ne supervacua materia oneretur.

25. Magnæ inter antiquos movebantur lites, quando primum dari debeat. Plerique tarde dabant, nempe quarto, quinto, vel sexto die. In rebus multum inter se differentibus, ob diversitatem morbi, ætatis, cæli, temporis anni, consuetudinis, nullum perpetuum temporis esse præceptum potest. Maturius est dandus pueris & senibus, quam adolescentibus; æstate quam hyeme; morbo qui plus virium aufert; laute viventi, quam temperato; itemque cælo digestionem magis faventi. Monitum Celsi semper & ubique servandum est, ut ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet; si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subveniat.

26. Febrem semper fere comitatur sitis, index deficientiæ aquosi laticis, vel acrimoniæ in sanguine. Merito ergo culpandi sunt omnes fere antiqui medici, qui, a falsa opinione, quod omnibus febricitantibus nimis humor alienus erat, potiones primis diebus non dabant, & ita officio tortorum, non medicorum, fungebantur. Sitim optime pellit potus aquosus tepidus, succo vegetabilis aculentis impregnatus, & debitis intervallis haustus, ne gravetur stomachus.

27. Si nimis excedunt aut deficiunt pulsus vel calor, moderandi sunt. Pulsus nimis validus & plenus depletur abstinentia, sanguinis ex venis detractione, & alvi lotionibus ductione, quoad vires sustinere possunt.

28. Si pulsus nimis debilis, excitandus est dieta magis nutriente & refocillante ex jusculis tenuissimis, vino & medicamentis cardiacis, evitatis omnibus evacuationibus.

29. Calor nimis actus mitigatur. 1. Quiete animi corporisque. 2. Aeris externi temperie ad frigiditatem vergente. 3. Paucis vestimentis. 4. Aquæ diluentis frigidiusculæ potu. 5. Medicamentis antisepticis qui motum humorum suo stimulo non augent, qualia acida vegetabilia & mineralia, vel sal nitri.

30. Calor nimis debilis resuscitatur, 1. Motu vel frictionibus. 2. Aere igne calefacto. 3. Lecti tepore. 4. Calidis corporibus externe applicatis. 5. Omnibus quæ pulsum debilem excitant.

31. Animi quoque habitui invigilandum est, ne a viribus pathematum quid detrimenti capiat corpus. Itaque si qua sunt, quæ exasperatura febricitantium animos sunt, optimum est, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ substrahere.

S E C T. VI.

De febrium generibus.

1. **H**Æc de natura & medela febrium in genere sufficiunt ad intelligendam naturam & medelam febrium particularium. Hæ optime distinguuntur, 1. In febres quæ in toto sanguine consistunt. 2. In febres inflammatorias symptomáticas quæ oriuntur in partibus. 3. In febres secretionem critica stipatas, ubi causa prius in toto sanguine inhærens postea ad exteriora eliminatur, & nunc illis nunc his similes.

2. Febres acutæ in toto sanguine consistentes distinguuntur in continentes, quæ continuo & æqualiter corpus affligunt; in remittentes vel intermittentes, quæ remissiones vel intermissiones febris habent; & in hecticas.

3. Febres acutæ continentes distinguuntur aliquando ab antiquis, a tempore durationis, in ephemeram vel febrem unius diei, & synochum simplicem, qui non ultra quartum vel quintum diem durat: sed sæpius ab aliquo particulari symptomate, uti typhodes, vel sudorifica; affodes, sive anxiosa; lyncodes, sive singultuosa; phricodes, sive horrida; biliosa.

4. Sed febres continentes, perspecta tota symptomatum

rum complicatione & medela, melius distinguuntur in tres species, inflammatorias scilicet, nervosas, & putridas. Hæ febrium species, admodum dissimiles, omnes comprehendunt. De his ergo ordine.

P A R S S E C U N D A

De febribus quæ in totis corporibus consistere videntur.

S E C T. I.

Febris inflammatoria.

1. **F**EBRIS continua inflammatoria a statu humorum inflammato nomen sortitur, & inter species diversas febrium ardentium ab Hippocrate describitur. Synochus a Galeno appellatur.

2. Corripit hæc febris frequentius adolescentes in vigore ætatis, rusticos, sanguineos, laute viventes, athleticos, omnesque fibris strictis & elasticis, humoribusque densis & elasticis donatos. Omnibus grassatur anni temporibus, sed præcipue veris & æstatis initio, quia humores præcedente frigore magis compacti sunt.

3. Causæ remotæ sunt æstus solis; perspiratio frigore subito cohibita; fatigatio; ira; vini vel liquoris fermentati magna ingurgitatio; vigiliæ nimis protractæ; frigida aqua, corpore calefacto hausta; balnea nimis calida.

4. An causa proxima sit acris & densus sanguis, vasa minima serosa & sanguinea, in diversis locis, obstruens? Hanc opinionem confirmant causæ remotæ, sanguis detractus, symptomata, medela, & sectio cadaverum.

5. Sese monstrat primo lassitudine; sensatione corporis quasi contusi; debilitate; frigore & calore alternatim succedentibus; tremoribus; doloribus per totum corpus, sed præcipue in humeris, dorso, genibus, & capite. Tunc supervenit calor intensus & urens; sitis positionibus non extinguenda; oculorum inflammatio, faciei rubedo & tumefactio; nausea; vomitus; inquietudo; anxietas; pulsus magnus & validus; cutis arida; urina rubra, sed nonnunquam aquosa; lingua aspera,

arida, fusca vel nigra, & crusta obducta; sanguis detractus fortiter concreescens, & crusta glutinosa tenacitextus; respiratio difficilis; alvus constipata; tussis; vigiliæ; delirium; stupor; coma; tremores & tendinum subsultus; singultus; fæcum & urinæ involuntaria emissio; mors.

6. Aperto cadavere, viscera inflammata & gangrænosa inveniuntur.

7. Lassitudo & debilitas a plethora & viscido sanguine liquidi nervosi secretionem impediante.

Frigus est certa perceptio in animo; ergo caloris absentiam non denotat. Experimentis thermometro factis ab aliis & me certissimum est, majorem in frigore febrili jam inchoato adesse calorem, quam in eodem corpore sano. Sensatio frigoris oritur ab humoribus in vasis subcutaneis stagnantibus; quia, 1. Omnia quæ vasa subcutanea contrahunt, uti frigus externum, cibus quem abhorret nostra natura, vel ejus idea, ac omnia quæ vim cordis debilitant, hanc excitant sensationem. 2. Ungues livescunt, certum sanguinis ibi stagnantis signum. Stagnant humores ob nimiam visciditatem, & stimulum vasa contrahentem.

Tremores & rigores, ab humorum in vasis subcutaneis stagnantium irritatione, inæqualem & involuntarium motum liquidi nervosi in musculos efficienti, originem trahunt. Hinc salutares; neque auxilio egent, quia viscidam materiam debellant, & circulationem iterum renovant.

In partibus membranaceis & ligamentosis viscidum humores facillime stagnant; hinc humerorum, genuum, & dorsi dolores.

Anxietas a corde nimio sanguine repleto ob remoram in minimis vasis; vel a ventriculo, irritante materia oppresso, oritur.

Siti a deficiente aquoso latice in sanguine ad acrimoniam temperandam, visciditatem diluendam, & rigiditatem fibrarum relaxandam, producit. Hinc ad febris medelam a natura instituitur.

Vehemens attritus, a magna vasorum elasticitate, & humorum copia densitateque proveniens, calori urenti originem præbet.

Nausea & vomitus excitatur a materia acri viscida, acida, vel biliosa ventriculum irritante, vel vasis nimio sanguine repletis & obstructis.

Pulsus fortis & magnus a robore vasorum & secretionē liquidi nervosi aucta ob viscidos humores horribus, pulsu celeri & calore magis resolutos.

Urina rubescit a majore olei cum salibus uniti copia. Si instar aquæ mingitur, spasmus vasorum renalium, vel sanguinis oleositatem aquam ingestam respuentem, ostendit.

Superior linguæ pars arefcit, & crusta nigra obducitur, ab ariditate mucosarum glandularum & muci inspissatione; sed inferior pars salivæ perpetua secretionē emollitur.

Crustam albam in superiore sanguinis parte a volatili aliqua & septica materia, particulas serosas elevante & conjungente, provenire, experimentis satis probatum est. An a materia perspirabili retenta? Ita videtur.

Respiratio difficilis, a difficili sanguinis transitu per pulmones.

Alvus contrahitur ab intestinorum ariditate & paucis alimentis.

Vigiliæ & delirium ab inflammatis & tensis cerebri meningumque vasis proveniunt. Si major in nervorum origines adsit compressio, tunc degenerant in stuporem & coma. Cerebrum inflammationē irritatum, vel nervi humoribus nunc acrioribus redditis stimulatī, liquidum nervosum in musculos, majore copia & sine ægri voluntate, emittunt; hinc tremores & subsultus tendinum. Singultus est convulsio diaphragmatis, œsophagum & ventriculum sursum trahentis.

8. Solvitur hic morbus hæmorrhagia, sudoribus, alvi solutione, urina album & æquale sedimentum deponente, plerumque circa criticos dies.

9. A febre nervosa distinguitur pulsu valido & forti, lingua arida & nigra, siti & calore magno, doloribus magis intensis, & prægressa ægri vita. A febre putrida & maligna pulsu forti & valido, rigoribus, sanguine densō crustaque tenaci cooperto, & præcedente victu.

10. Prognosis non tam infausa & infida in hac febre

quam in nervosa vel putrida, ob pulsus validitatem; Quo severiores rigores, eo intensior febris. Quo minus rubent oculi vel facies, quo acies oculorum minus obtusa est, quo mitiora sint symptomata circa ventriculum & intestina, eo minus periculi est. Sitis soluta manente linguæ ariditate; urina rubra in pallidum colorem mutata; vox clangosa; vigiliæ protractæ; delirium diu durans; floccorum collectio; pudoris neglectus; coma; frigus exteriorum quando interiora uruntur; sudor circa pectus vel frontem, mala signa sunt. Maximum periculum ostendunt magna spirandi difficultas, subsultus tendinum, singultus, urinæ & fæcum involuntaria & inscia excretio. Ad extrema ventum esse testantur oculi pulverulenti & squallidi, purpura alba, & alvus corruptas fæces, junctis torminibus, profundens.

11. Indicatio curatoria, experientiæ & rationi consentanea est, sanguinis turgescientis vim refrænare, & ejus spissitudinem diluere. Perficitur, 1. Venæsectione toties repetita donec pulsus ad debitam vim redigatur. Caveat medicus ne pulsu nimia repletionem oppresso decipiatur talis enim venæsectione fortior fit. 2. Potionibus tepidis aquosis in magna copia haustis, vel per anum & cutem introductis, ad viscidum sanguinem diluendum, & nimis tensas fibras relaxandas. 3. Acidis vegetabilibus & nitro potionibus ad calorem refræmandum. 4. Emplastris epispasticis, post debitam evacuationem, applicatis, quæ viscidum sanguinem dissolvunt, obstructiones internas aperiunt, & pulsus duritiem tollunt. 5. Abstinencia, quamdiu vires supererunt; & cibo levissimo subtili, si deficient. 6. Aere quam maximi conclavis renovato, & frigidiusculo, præcipuo in calidis tempestantibus & regionibus, & admodum levibus vestimentis, evitatis omnibus calefacientibus & pulsum concitantibus.

12. Nimis mihi videtur incerta, & prudenti medico evitanda, medela ab antiquis usitata, qui quarto die vel subsequenter criticis diebus, magna siti antecedente, aqua frigida ad satietatem data, per quam ingens effundebatur sudor, pro medicamento usi sunt. Ægrum certius pessundabit, si ulla adsit viscerum inflammatio.

13. Quædam symptomata mitigationem postulant: Anxietas, si a corde sanguine oppresso oritur, venæsectione.

atione & diluentibus; si a ventriculo oppresso, vomitu tollatur. Nausea & vomitus curantur levissimis vomitoriis & medicamentis stomachicis dictis. Si adsit ventriculi vel viscerum inflammatio, emetica cane pejus & angue vitanda sunt.

Premente capitis dolore, delirio, vigiliis vel comate, insigniter juvant hirudines, vel epispastica temporibus applicata, epispastica magna, vel pulmonis portiones aliquæ ex agno recens interfecto calentes capiti raso impositæ, & enemata laxantia, evitatis opiatibus. Hæc symptomata plerumque solo tempore, & febre intra debitos limites constituta, vincuntur.

Ad singultum & subsultus tendinum confert moschus & ante dicta medicamenta, quæ cerebri inflammationem mitigant.

S E C T. II.

Febris lenta vel nervosa.

1. **L**enta vel nervosa febris ita nuncupatur a lento ejus progressu, vel a nervoso systemate præcipue affecto. Morbum pituitosum vel cardiacum appellant antiqui scriptores.

2. Causæ remotæ sunt laxæ fibræ, debileque systema nervosum; nimix evacuationes; repetitæ mercuriales salivationes; venus immodica; animus tristitia depressus; vigiliæ studique nocturna; aer carcerum subterraneorum humidus & stagnas; dieta cruda & nimis tenuis, præcipue ex fructibus vel vegetabilibus aquosis & frigidis; potiones aquosæ & viscidæ; tempestates pluviosæ; & humida mollisque hyems.

3. Hujus causæ proxima videtur esse lentor vel visciditas feri, lymphæ & succi nervosi, cum acrimonia a contagio vel obstructione orta. Patet a causis proximis, sanguine detracto, pituita e ventriculo rejecta, & congruentia cum morbis a serosa colluvie ortis.

4. Hinc sævit præcipue in ultima corporis vascula, nempe serosa, lymphatica & nervosa; quin potius in ipsum cerebrum cerebellumque, uti docet color sublucidus, pallor & exsiccatio ulcerum, omnium sensuum de-

pra-

pravatio, summa debilitas, totius morbi contemplatio, & suppurationes in cerebro cerebelloque inspectione cadaverum detectæ.

5. Obrepit morbus dejectione animi; appetitu prostrato; oppressione; insomnio; suspiriis reiteratis; gemitu involuntario; terrore animi, inusitata lassitudine post motum; & frigoris calorisque alterna successione. Elapsis diebus aliquot, accedunt vertigio vel dolor capitis; nausea & vomitus pituitæ insipidæ; summa virium prostratio; calor haud insignis; sitis nulla; pulsus frequens, debilis & quandoque intermittens; lingua humectata, alba, & muco viscido obducta; præcordiorum oppressio & respiratio difficilis; urina pallida, aquosa, & aliquando instar feri lactis; insomnium somno simillimum; faciei rubedo & calor dum pedes algent; mens leviter perturbata vanis imaginibus, illisque addicta, sed sine furore; sudor immodicus vel diarrhœa colliquativa; sensuum externorum & internorum hebetudo & tarditas; anxietates & animi deliquia. Jam satiscit natura diuturnitate morbi; tremit lingua; extremitates frigent; ungues livent; perditur omnino visus & auditus; delirium in coma vertitur; inscie elabuntur fæces & urina; adest tendinum subsultus; moritur æger.

6. In sanitatem gradatim terminatur, opitulante salivatione, levi sudore, diarrhœa & urina turbida, sed plerumque sine ulla evidenti crisi.

7. Vasa minima & nervolum systema lentescente sero obstruitur; hinc debilitas, terrores, dolor capitis, delirium, pulsus debilis & citatus, hebetudo, & deliquia, &c. A sanguine seroso latice scatente calor moderatus, nulla sitis, urina pallida, pituitæ secretiones, sudor, diarrœa, &c. obstruentes humores corrumpuntur, cæterosque inquinant; hinc dira morbi jam ad mortem tendentis facies.

8. Febris inflammatoria validissimos præcipue adortur, motum arteriarum validum, calorem urentem, urinam rubram & densum sanguinem habet, citoque sua stadia decurrit: at in febre nervosa omnia hisce contraria accidunt. Antecedens calor aeris vel dieta calefaciens, dissolutio sanguinis, urina ruberrima, sitis magna, petechiæque & diversitas medelæ febrem putridam mali-

lignam a febre descripta distinguit, quamvis in multis consentiens.

9. Prognosis fausta si leve delirium; si vires non admodum fractæ; si pulsus administratis cardiacis plenior fiat; si circa finem morbi lineis sudor vel diarrhœa, sed præcipue salivatio sine aphthis; si tumores circa aurem appareant; si eruptio miliaris, non præcedente profuso sudore, adsit. Ab aliis inter bona signa, a me, experientia ita testante, inter mala habetur surditas. Infau-
stam efficiunt prognosim perdurans ultra quartum diem forte delirium; magnæ evacuationes; sudor supra con-
suetudinem & modo & tempore ex thorace, cervice ca-
pite, pedibus tantummodo cruribusque siccioribus & fri-
gidis; subsultus tendinum: tremores manuum vel lin-
guæ; vigiliæ; diarrhœa cum pulsu debili; cæcitas; &
deglutitio impedita, præcipue cum singultu. Si frige-
scant manus, fauces livescant, sanguis e vasis effluat,
vel petechiæ appareant, vix ulla medicina periculo
subtrahit.

10. In hujus morbi medela, 1. Phlebotomia semper
nocet, nisi ubi adsit status sanguinis inflammatorius,
quod in quibusdam epidemicis constitutionibus accidit.
1. Primæ viæ purgandæ leni vomitorio, rheo, & clyst-
matibus in astrictione alvi tertio quoque die repetitis.
3. Epispastica, per totum morbi decursum se invicem
excipientia, lentorem dissolvunt & evacuant. 4. Dia-
phoresis lenis cardiacis attenuantibus promovenda,
dummodo sudor non eliciantur; 5. Vires, vino, aqua
pulli, & dieta refocillante, sustentandæ.

11. Si remissio appareat, vel sudores ægrum exhau-
riant, 1. Cort. Peruv. felicissimos habet effectus: per
quem, si consequi potuimus, ut & sudoris impetus mi-
nuatur & vita prorogetur, incipit jam tempus ipsum
esse præsidio. 2. Diarrhœa colliquativa rheo & opiatibus
moderanda. 3. Respiratio difficilis & anxietas epispasti-
cis cedunt.

12. Quare hisce temporibus, magis quam præteritis,
sævit febris nervosa?

Febris maligna, putrida, vel petechialis.

1. **F**ebbris maligna, putrida, vel petechialis ita dicitur a maligna ejus natura, putrescentibus humoribus, maculisque lividis. Petechiæ ab antiquis medicis adumbratæ, sed ab hodiernis melius describuntur.

2. Qui laxo habitu, sanguine phlegmatico sanguineo; animoque mœsto præditi sunt; qui pravorum alimentorum ingluvie, venere, fame, laboribus, vigiliis debilitati, facillime hoc morbo corripuntur, & difficillime emergunt.

3. Causæ remotæ sunt nimia carnum vel piscium ingurgitatio sine pane; dieta nautica ex salitis & semiputrefactis carnibus, aquisque putrescentibus; nimius salis alkalini, fixi, vel volatilis & aloes usus; fruges pluviis vel horreis humidis corruptæ; tempestates humidæ austrinæ, comitante vel potius antecedente magno calore; effluvia ab aquarum inundationibus putrescentibus, vel paludibus propè exsiccatis, vel animalibus aut vegetabilibus putrefactis; aer nosocomiorum, navium, carcerum, vel ergastulorum stagnans, & sordibus inquinatus; contagium.

4. Causa proxima est putrida humorum dissolutio; uti docet effectus putridorum fermentorum, anima foetida, sanguis dissolutus & cito putrescens, urina ruberrima nigrumque sedimentum deponens, sudores olidi & sanguine tincti, petechiæ, cito cadaveris putrefactio, & similitudo cum febribus ab ichore gangrænose absorpto productis.

5. Adsunt calor intensus, mordax & remittens; pulsus tensus, parvus, frequens & inæqualis; pulsatio arteriarum carotidarum & temporum: summa virium prostratio & imbecillitas; animus anxius, dejectus, & pessima quævis ominans; nausea, vomitusque bilis nigræ; dolor capitis & temporum; oculi inflammati & dolentes circa fundum; color infirmatus; tinnitus aurium; respiratio laboriosa, interrupta cum suspiriis, & anima foetida; dolores in ventriculo, artubus & dorso; decubitus

bitus difficilis; tremor; delirium; lingua primo alba; dein nigra aridaque; labia & dentes tenaci sorde oblita; sanguis lividus, dissolutus, vix cohærens, citoque putrescens, sitis inexplebilis, cum oris amaritudine; urina primo pallida, sed in morbi incremento ruberrima, immo aliquando nigrescens cum sedimento instar fuliginis; sudores foetidi & sanguine sæpe tincti; dejectiones graveolentes, lividæ, nigræ, vel sanguineæ; maculæ lividæ parvæ, instar morsus pulicum, petechiæ, vel si latiores, vibices dictæ; hæmorrhagiæ, aphthæ, ulceratio faucium, & singultus.

6. Inspectiones cadaverum, cerebrum & viscera, præcipue ventriculū & intestina, inflammata & sæpe sphacelata detexerunt.

7. Miasma deliterium per nares admissum cerebrum nervosque primo afficit, hinc symptomatum nervosorum origo; in ventriculū cum saliva delatum, vomitum, anxietatem præcordiorum, &c.; in venas assumptum, sanguinis putrescentiam & dissolutionem producit; hinc delirium, calor intensus, sitis inexhausta, dejectiones alvi, urinæ, ut & sudores sanguinei & foetidi, petechiæ, sphacelusque.

8. Distinguitur a febre inflammatoria, pulsu parvo, dejectione animi, dissolutione sanguinis; petechiis & putredine excrementorum; a febre nervosa, calore, urina ruberrima, siti, petechiis & putredine; a peste, lenitate potius symptomatum, quam secundum genera differentia.

9. Prognosis semper incerta; sed minus periculi si symptomata lenia sint, diarrhœa vel sudor foetidus in morbi declinatione oboriatur, vel petechiæ calorem nigrescentem splendidiore mutant. Signa funesta sunt numerosa macularum nigrescentium progenies, earum subita evanescencia, aphthæ nigræ, sitis nulla, fauces inflammatae, laboriosa post eruptionem respiratio, abdominis tumescencia cum alvo soluta, dejectiones foetidissimæ & ichorosæ, frigus extremitatum & convulsionēs.

10. Si signa adsint plethoræ vel inflammationis, 1. Venæsectio semel celebranda; iterum repetita plerumque nocebit. 2. Primæ viæ a sordibus purgandæ vomitu,

tu, leni alvi subductione, & clysmatibus in adstricta alvo tertio quoque die repetitis. 3. Diaphoresis promovenda lenissimis & præcipue subacidis diaphoreticis. 4. Putrescentia humorum resistenda vel corrigenda antisepticis; quorum præcipue celebrantur acida vegetabilia, fermentata vel mineralia, amphora & cortex Peruvianus. 5. Vis vitæ sustinenda diæta acescente & vino austero rubro aut Rhenano, situque supino. 6. Aer inquinatus corrigendus.

11. Si pulsus deficiat, delirium oriatur, vel petechiæ retrocedant, tunc, & non antea, usurpanda sunt epispastica.

12. Sani infectionem præcavent vitando aerem inquinatum, vel corrigendo focus, ventilatione & antisepticis; salivam ope masticati gummi myrrhæ in locis infectis expuendo; vitando mœsticiam, curam, cruditatem, fatigationem, calorem & libidinem; ad hilaritatem bibendo.

13. Quare nuperis annis tam raro sese monstraverunt febres putridæ malignæ?

S E C T. IV.

De harum febrium complicationibus.

1. **M**ire sæpe inter sese complicantur hæ tres diversæ febrium species, uti inflammatoria cum maligna, maligna cum nervosa, & nervosa cum inflammatoria. Tales febres sæpe mihi contigit vidisse.

2. Hæ sana mente & summa peritia medici indigent; cujus officium est speciei prævalenti, ideoque periculosiori, altera haud omnino neglecta, succurrere.

S E C T. V.

Febris intermittens.

1. **I**ntermittens febris hæc est, quando inter paroxismos febriles plena ἀπορῆξις, vel intermissio a febre. Sydenhamus noster in symptomatibus describendis deficit; sed in distinctionibus, natura, morbis pedissequis, & curatione omnibus anteit.

2. Di.

2. *Distinctio Prima*. In vernalem aut autumnalem. Secunda, In quotidianam, tertianam, quartanam, &c. & irregularem. Tertia, In tertianam duplicem, semi-tertianam, quartanam duplicem, quartanam triplicem. Quarta, Epidemiam & endemiam.

3. *Causa remota* est nimia humiditas in aere, 1. Quia veniunt temporibus anni humidis. 2. Aufugiunt temporibus siccis. 3. Quo magis humidum tempus, eo magis sæviunt. 4. In locis aquosis paludosis semper grassantur. 5. Quando constitutio favet, morem gerunt humiditati aeris per hygrometrum mensuratæ.

4. An humiditas operatur fibras relaxando? Ita videtur? quia, 1. Aqua fibras animales longiores & minus elasticas reddit. 2. Qui tensas fibras habent, minus obnoxii huic morbo. 3. Qui vinum aut spiritum vini bibunt, minime obnoxii. 4. Pulsus revera tardior humidis temporibus quam siccis. 5. Intermittens curatur calidis & astringentibus.

5. Sequitur imminuta perspiratio a vi fibrarum diminuta: ergo impedita perspiratio Sanctoriana & laxa fibra, causæ proximæ. Sua enim mole ruunt theoreticæ medicorum opiniones de origine hujus mali: ruit sanguinis fermentatio chylum acidum corrigens, uti Villisio visum est; fermentatio bilis & lymphæ in duodeno & corde, uti Silvio; recursus & fermentatio succi nervosi in transitu per nervos & glandulas in vasa lymphatica obstructi, uti Borelli placuit; crudæ acidæque sanguinis particulæ in superficie corporis hærentes, & fibras ibi vellicantes, ut Jones asseruit; aciditas sanguinis succum nervosum inficiens, ut Bezanon contendit.

6. Paroxysmus se dividit in tria stadia, 1. Frigoris; 2. Caloris; 3. Sudoris.

Primum stadium incipit oscitatione; pandiculatione; sensatione quadam in dorso, aut digitorum extremitatibus, haud verbis describenda. Insequitur horror; tremor; dentium quassatio; summu frigus quod ad sensum, quando revera magis calet corpus; vomitus; dolor articulorum, dorsi, capitis; respiratio difficillima; urina pellucida; pulsus celer, parvus, debilis, contractus, propterque tremores vix numerandus. Durat per horam unam, duas, tres, vel quatuor. Stadium periculosissimum.

Fri-

Frigore gradatim recedente, a tergo urget calor vix tolerandus. Arteriæ se dilatant, digitumque cum impetu feriunt. Respiratio fortis & libera. Dolet caput; deliriumque aliquando adest. Sitis maxima, cum lingua alba. Præcordiorum calor magnus. In regione ventriculi dolor & aliquando tumor. Urina rubella. Sanguis detractus plerumque solito densior, præcipue vere, nonnunquam gravibus locis & temporibus ruber superne, inferne niger est, cum parva feri portione, & minore quam in sanitate cohærentia. Stadium secundum.

Tandem ægro fere exarescente tertium stadium incipit, cum copioso per totum corpus sudore. Omnia nunc remittunt symptomata, continuatoque per tres quatuorve horas sudore, omnino disparent; urina rubra sedimentum deponit lateritium; somnus; intermissio.

Inter paroxismos, debilitas, ad sudorem proclivitas, & appetitus prostratus.

7. Omnia hæc symptomata a laxa fibra & retenta perspiratione originem plane ducunt. Sanguis inflammatus & viscidus in extremis vasis hæret; hinc sensus frigoris. Tremoribus repetitis solvuntur obstructions. Sanguine inflammata febris accenditur. Vasa cutanea laxata, tantam vim sustinere non possunt; ergo sudor copiosus febrem tollens. Eadem fibrarum laxitate remanente, iterum redit paroxismus. A ratione composita ex diversa sanguinis inflammabilitate, diversa perspirabilis materiæ quantitate, diversaque fibrarum laxitate, diversæ intermittentium species.

8. Aliquando citius, aliquando tardius solvuntur, uti epidemici constitutio permittit. Ægrum nonnunquam per plures menses fatigant.

9. Insequuntur sæpe dolores rheumatici, febris hectica, aqua intercus, hydrops, scorbutus, icterus, lien induratus & tumefactus, rachitis, diabetes, desipientia.

10. Diagnosin in primi paroxismi initio haud parum difficilis a febre continua. Tremor validus & frigus magnum, sine ullo interposito calore, tres vel quatuor horas durans, priorem; tremores parvi; frigus calorque vicissim, posteriorem potius indicant. Notitia epidemici regnantis diagnosin confirmant. Species diversæ, duobus paroxismis elasis, certe solummodo cognoscuntur.

11. Prognosis bona quando in labiis pustulæ apparent. Quo magis regularis febris intermittens in tribus stadiis, eo melior. Epidemicæ peiores quam sporadicæ; quartanæ quam aliæ; autumnales quam vernales. Hydrops incerta; si a scirrho viscorum oritur, mortem denunciat. Tonsillarum inflammatio lethalis. Infirmos senesque primum stadium nonnumquam rapit. Nimo motu, frigore, sudore impedito, medicamentis calidis mutatur in morbos acutos pleuriticos.

12. Curatur, 1. Venæsectione parca, si pulsus plenus, aliudve symptoma postulat, quod sæpe accidit in vernalibus. 2. Sudorificis. 3. Vomitu ita exhibito ut ante paroxysmum totum corpus fortiter concutiat. 4. Medicamentis calefacientibus interne assumptis, 5. Extra applicatis forma olei, linamenti. 6. Salinis aperientibus. 7. Astringentibus. 8. Cortice Peruviano. 9. Corpus instaurando frictione; equitatione; cibo reficiente; & quam maxime ab accessione futura reducto; vino; loci mutatione. Cavet jam convalescens a solita paroxismi hora & die; diu enim meminisse convenit. Facile revertitur, nisi a sano aliquamdiu timetur.

In paroxismo indicantur multus potus diluens, acidulus, & moderatus calor.

13. Rheumatismus curatur frictione, calore & unguentis deobstruentibus. 2. Febris hectica curatu difficilis; prosunt venæsectiones parvæ sæpius in statu sanguinis inflammatorio perficiendæ; epispastica repetita, & agitatio mitis. 3. Aqua intercus & hydrops, purgantibus & corroborantibus; incisio pedum aquæ exitum patefacit. 4. Scorbutus raro medicamenta requirit; tollitur alvum ducentibus & deobstruentibus. 5. Icterus & lien induratus, medicamentis aperientibus saponaceis. 6. Rachitis, purgantibus & corroborantibus. 7. Diabetes, corroborantibus. 8. Desipientia, calefacientibus, instaurantibus, corroborantibus.

14. An certis præsidiis muniri potest corpus contra intermittentes, & quibus? Quare vernalis sanitatem promittit? An licet post morbum purgare? Quare aliquando stadium primum frigoris, aliquando tertium sudoris, nonnumquam utrumque, absunt? Quare tam sæpe relapsum

58 DE MORBIS
plum patiuntur ægri, quando huic morbo favet aer?
Quare quartana omnium curatu difficillima?

S E C T. VI.

Febris remittens.

1. **Q**uando in febre remissio certis vel incertis temporibus accidit, tunc febris remittens appellatur.
2. Distinguitur, 1. In quotidianam & tertianam. 2. Quando eodem tenore progreditur usque ad crism, vel mutatur in intermittentem.
3. Similem, sed longe fortiolem habet causam remotam ac febris intermittentes. Probatur iisdem argumentis. Requiritur quoque, ni fallor experientia, præteriti & præsentis caloris interior vis.
4. Calor & humiditas agunt in corpus humores magis acres reddendo, fibras relaxando, perspirationem impediendo, & majorem in sanguine permutationem concitando.
5. Separat se morbus in duo stadia, accessionis & remissionis.
6. Incipit, uti febris, oscitatione, pandiculatione, capitis levitate, frigore & calore alternatim. Sequitur febris & calor continuus. Nonnunquam delirium cum primo insultu adest. Sitis, vomitus bilis, dolor capitis, dorsi & articulorum, excruciant. Regio ventriculi dolet & tumet. Sanguis modo densus, modo dissolutus. Lingua alba & humida. Insomnia vexatur. Color ictericus in cute & oculis. Pulsus nonnunquam duriusculus, raro plenus. Alvus alias obstructa, alias nimis soluta. Parvo plerumque sudore antecedente, febris remittit secundo, tertio, quarto, quinto, sexto, septimo, vel octavo die, quem rarissime prætergreditur remissio: mitigantur omnia symptomata. Elapsis horis aliquot, vesperi plerumque, redintegratur febris vis, antecedente fere frigore, aliquando nullo.

In paroxismo sæpe rapitur æger. Cerebrum immediate afficitur, Sensus & loquela pereunt. Respiratio accelera-

leratur. Deglutitio impeditur. Diarrhœa supervenit. Pulsus initio mollis, vix debilis, non instans periculum indicat; sed paucis horis in tenuem & depressum mutatur. Obrumpunt sudores frigidi. Moritur. Aliquando, cessante per octo horas paroxismo, plena sed infida intermissio, uti bis mihi contigit videre.

Perficit suum cursum exacerbationibus & remissionibus febris ad solutionem, vel mutatur in intermittentem; nonnunquam etiam in continuam febrim transit ab aucto aeris calore, vel nimis calidis remediis.

7. Hæc symptomata a laxa fibra, & inflammatoria sanguinis diathesi facillime deducuntur.

8. Crisis secundum indolem febris accedit sexto, septimo, &c. ad quartum decimum diem, quem raro transit morbus. Perficitur sudore copioso, salivatione, ictero universalis, vel sanguinis ex naribus effusione. Rarius conspicitur magis optanda crisis per icterum vel hæmorrhagiam.

9. Cessante morbo, sæpe remanet dolor capitis acutus, vel tanta levitas ut pedibus incedere non possint ægri; dolores rheumatici; hydrops, & cætera mala quæ intermittentes sequuntur.

10. Diagnos. ex antedictis facilis.

11. Nullus incertior morbus, neque unquam periculo vacat. Quo magis intermittenti appropinquat, vel a febre immunior in remissione, eo melius; quo magis febris continuæ, quo brevior remissio & violentior paroxismus, eo periculosior. Urina antea rubra, tenuis facta, haud leviter terrere debet. Si remittens in continuam mutatur, in dubio vita est. Quando cerebrum affectum, & cætera symptomata antea descripta superveniunt, mors subest.

12. Totus in curatione scopus hoc nititur fundamento, ut remissio febris ad intermissionem deducatur. Perficitur, 1. Venæsectione. 2. Vomitu. 3. Alvi subductione, purgantibus lenioribus, & clysmatibus. 4. Potu multo aquoso diluente; acidis vegetabilibus; refrigerantibus. 5. Epispasticis, quæ egregie huic scopo satisfaciunt. 6. Victu sobili & refrigerante. Convalescentibus dieta magis siccans convenit.

Quando plena intermissio, morbus profligatur. cort.

Peruv.

Peruv. Si non transit in intermittentem, debellatur sudorificis medicamentis haud calefacientibus, in sudoribus criticis rite exhibitis.

13. Symptomata mitiganda, 1. Vigiliis, opiata; 2. Doloris capitis, hirudines, & epispastica ad tempora applicata; 3. Diarrhœæ symptomatice, rheum, & astringentia cum sudorificis; 4. Capitis levitati, morbo cessante, opiata; 5. Cæteris symptomatibus remedia in intermittente descripta conveniunt.

14. Ad medicinam prophylacticam conducunt, humidi aeris correctio igne, aromaticis, &c. matutinis aeris evitatio; victus lautus; vinum rubrum; exercitium; balneum frigidum; cortex cum amaris; nicotianæ fumus. Hæc ad intermittentes quoque pertinent.

15. Quare febris remittens sudorificis sæpe mutatur in continuam? Quare calore aeris superveniente magis accedit ad febrem continuam? Quare minus in recidiva periculum?

SECT. VII.

Febris hectica, vel marasmus.

1. **F**ebbris quæ leniori gradu procedit, vires debilitat; tabemque infert, hectica dicitur.

2. Distinguitur in hecticam idiopathicam, & symptomatice. Hecticæ symptomatice originem trahunt ab infarctionibus scirrhis & ulceribus omnium viscerum, sed præcipue pulmonis & mesenterii; quia prior aeris externi injuriis & totius sanguinis pertranseuntis momento patet; posterior compressioni alimentorum in primis viis, viscido chylo & leniori sanguinis per intestina motui pœnas dat. Harum descriptio & curatio ad morbos, a quibus pendent, releganda est.

3. An ulla datur hectica febris, quæ primario & immediate ab aliqua sanguinis acrimonia provenit? Multas mihi certè contigit vidisse, ubi nullum viscus præ aliis, per totum morbi decursum, laborabat. Neque fidem huic opinioni derogant viscerum obstructions, quæ semper in cadaveribus inveniuntur. Effectus enim, æque ac causæ sunt febrium hecticarum.

5. Huic

4. Huic opinioni quoque favet contemplatio causarum remotarum, quæ hæcticas inducunt; quales sunt animi pathemata immoderata, mœror diuturnus, ira, curæ vel vigiliæ; nimix evacuationes sanguinis, lactis, seminis, salivæ, puris, sudoris vel fæcis alvinæ; medicamenta nimis acria, uti mercuriales præparationes, purgantia acria; debilitas primarum viarum, qua chylus crudus vel fermentatione inquinatus ad sanguinem defertur; morbi prægressi, uti intermittentes, variolæ, hydrops, scorbutus, scrophula; evacuationes cohibitæ; frequens inebriatio.

5. An hæc acrimonia est salinæ & alkalescentis naturæ? Ita videtur a prægressis causis remotis, & medela, ubi succi mucilaginosi & acida profunt.

6. Symptomata eadem fere sunt ac in phthisi. Adfunt calor præternaturalis, perennis & præsiccus; appetitus prostratus; pulsus debilis; parvus & frequens, sed sumpto cibo fortior & plenior; sitis; nullus ægritudinis sensus; urina rubra & pelle pinguedinosa cooperta; ruborque genarum post pastum. Oculi nunc cavantur; venter contrahitur; cutis durescit; somnus non reficit; diarrhœa advenit; corpus contabescit; & mors lento gradu advenit.

7. A fluidis acribus & febre depascente oriuntur hæc symptomata.

8. Facillime dignoscitur ab omnibus aliis febribus lento suo progressu.

9. Curationem admittit si tempestive occurritur. Sed quando vires maxime prosternuntur, crines defluunt, diarrhœa colliquativa, sudores nocturni, pedum tumor, urina oleaginosa, vel facies Hipocratica superveniunt, actum est de ægro.

10. Huic sanguinis acrimoniæ obviamitur, 1. Demulcentibus & inviscantibus medicamentis, uti emulsionibus ex amygdalis dulcibus; decoctis ex vegetabilibus mucilaginosi, hordeo, althæa, tussilagine, &c. jusculis pullinis, gelatinis & ostreis, si stomachus ferat. 2. Dieta lactea, lacte præcipue asinino vel muliebri, seroque lactis præcipue caprini. 3. Corroborantibus & leniter adstringentibus, uti conserv. rosar. rubr. tinct. rosar. elix. vitriol. cortice Peruviano, aquis ferrugineis, &c. 4. E-

quitatione continuata & peregrinatione. 5. Primas vias a sordibus liberando vomitu leni & rheo. 6. Attentione semper habita ad causas remotas, a quibus ortum duxit, viz. inebriationem, evacuationes suppressas, materiam retropulsam, aliasque.

PARS TERTIA

De febribus quæ oriuntur in partibus.

SECT. I.

De inflammatione in genere, ejusque terminatione per resolutionem, abscessum, gangranam vel scirrhum.

1. **J**AM procedendum est ad eos morbos qui in partibus oriuntur, pauca de inflammationibus in genere, earumque terminationibus, præfatus, ut sequentia melius intelligantur.

2. Inflammatio varia sortitur nomina secundum speciem vel partes effectas, viz. Erysipelatis, phlegmonis, furunculi, phrenitidis, ophthalmiæ, &c.

3. Omnes quotquot sunt inflammationum diversæ species oriuntur a stasi vel stagnatione particularum sanguinis rubrarum, in vasis minimis sanguineis vel serosis hærentium, fluidorum transitum impredientium, & irritationem producentium.

4. Has inflammationes excitat, 1. Quodcumque vasa arteriosa ita coarctat, ut eorum diametèr minor sit diametro particulæ rubræ, quamvis elongatæ, quale spasmus, irritatio, vulnera, contusio, luxatio, fractura, ligatura, ambussio, &c. 2. Quodcumque adunat & inspissat sanguinem, ut arterias pertransire non possit, quale frigus, frigidus potus, spiritus fermentati, motus vehemens, & medicamenta, vel venena inspissantia. 3. Quodcumque particulas rubras in ora vasorum serosorum adigit, uti vehemens motus, radii solares, & plethora.

5. In omnibus inflammationibus pars tumet, rubet, dolet, & plerumque splendet; pulsus citatur; sitis ad-

est;

est; pulsatio in parte affecta sentitur; sanguisque detractus viscidus & pellicula coriacea semper fere co-opertus.

6. Quia plus affluit per arterias quam refluit per venas, pars tumet. Celerior circulatio; ideoque major attritus, in vasis patentibus calorem efficit. Splendet, quia a superficie magis æquabili plures repercutiuntur radii. Distentio fibrarum dolorem, febrem, & sanguinis densitatem excitat. Obstaculum impulsui sanguinis resistit; hinc pulsatio.

7. Inflammatio terminatur resolutione impactæ materiæ, suppuratione, gangræna, vel scirrhus.

8. Impacti globuli rubri attenuantur; & in circulum iterum redeunt, 1. Diminuendo impetum sanguinis a tergo urgentis, venæsectione, alvi ductione, & inedia. 2. Vasa ipsa inflammata, vel quam proxima, deplendo scarificatione, hirudinum applicatione, &c. 3. Vasa externa relaxando fomentationibus & cataplasmatibus emollientibus, mucilaginosi, oleosi; & calore. 4. Sanguinem inspissatum & impactum attenuando potu multo tepido diluente, & medicamentis attenuantibus stimuloque carentibus. 5. Causas remotas tollendo.

9. Si materia obstruens non resolvitur ante quartum diem, tunc stagnatione & calore humores corrumpuntur, vasa jam emollita dissolvuntur, & constituunt liquidum albicans pus appellatum.

10. Si symptomata inflammationis non remittunt, sed augescunt, suppuratio post quartum diem promovenda est medicamentis pinguibus oleosis maturantibus dictis; calore partis affectæ; plenioris dieta; & cardiacis, si adsit debilitas, interne sumptis. In statu plethorico suppuratio promovetur venæsectione. Ope chirurgiæ exitus materiæ paratur.

11. Inflammatio sæpe mutatur in gangrænam vel sphacelum. Hæc gradu solummodo differunt. Gangræna incipientem putrefactionem, sphacelus jam factam declarat. Cancrum veteres appellarunt.

12. Gangrænam inducunt, 1. Omnia quæ vasa ita comprimunt & constringunt, ut omnino denegetur humoribus transitus, qualia sunt rodentia medicamenta, ambustiones graves, frigus summum, adstringentia, &

quodcumque inflammationem primario excitavit. 2. Omnia, quæ corpus vel partem affectam debilitant, ut propulsioni sanguinis non sufficiant, qualia senectus, pathemata relaxantia, hydrops, nimia humiditas, & externæ applicationes oleosæ. 3. Omnia, quæ tantam in humoribus acrimoniam gignunt, ut stasi semel facta, in summam putredinem ruant, qualia sunt prava dieta, scorbutus, phthisis, erysipelas, febres malignæ & pestilenciales, nonnullaque venena.

13. Causa proxima est putrida partium solidarum fluidarumque fermentatio, a motu sanguinis omnino interclusio, ejusque quiete excitata, & particulis phlogisticis præcipue inhærens.

14. Talem gangræna progressum habet: Primo tumor in apice cavescit; dolor mitigatur, & color obfuscatur. Cutis relaxatur, vestigium prementis digiti retinet, omnem fere sensationem amittit, & livescit. Tumida partis elevatio conspicitur, quæ in proximas quoque sese diffundit. Elevantur pustulæ ichorem subflavum continentes & in basi nigrescentes. Tunc cutis partesque subjæctæ corrumpuntur; emoriuntur, nigrescunt, frigent, omnem sensum amittunt, & in saniem foetidam graveolentem diffluunt. Serpit gangræna, vicinaque corripit; tandem horrores, febris, sudores frigidi, pulsus parvus & debilis, & syncope mortem celerime, adferunt.

15. Plus minus nigrescit pars a dissolutione olei spissioris, quo ultimæ connectuntur particulæ. Mollescit a divulsione & separatione harum particularum. Tumescebat ab aere separato & elaterium suum recuperante. Dolor perit ab interclusa omni cum sanis communicatione. Undequaque serpit, quia putridum fermentum eundem motum intestinum exitialem in sanis excitat. Tandem partes putridæ, venis absorptæ, humores contaminant, mortemque adferunt.

16. Prognosis egregie sibi differt secundum locum affectum: gangræna partium externarum sæpe, partium internarum rarissime vel nunquam, curatur. Periculosior multo, quando ab internis causis, quam ab externis, oritur. Ægroti ratio habenda quoque est; in juvene enim, vegeto, nulloque alio morbo laborante, spem sana-

nationis promittere licet, sed in senibus, tardis, impuris, & morboſis, magis incerta devenit prognofis. Suppuratio ſemel incepta felicem denotat eventum. Sphacelus amputationi ſoli cedit.

17. Obviam itur gangrænæ, 1. Tollendo cauſas remotas quæ eam induxerunt. 2. Scarificatione uſque ad partes integras, ut exitus ſaniei pateat. 3. Fomentationibus ex herbis amaris ſtimulantibus, medicamentis calidis & ſpiritofis. 4. Cataplaſmatibus ex medicamentis calidiſſimis; viz. theriaca, herbis amaris, & ſpiritofis. 5. Cortice Peruviano, quantum ferre poteſt ventriculus, perinde aſſumpto.

18. Descriptio ſcirrhi ad morbos chronicos relegatur.

SECTA II.

Phrenitis, ſive inflammatio cerebri ejuſque membranarum.

1. **P**Hrenitis eſt febris acuta inflammatoria, orta a ſanguine intra cranium congeſto, & ſtipata ſæviſſimo capitis dolore, mentisque alienatione.

2. Distinguitur, 1. A partibus primario affectis, viz. dura matre, vel pia matre, vel cerebro ipſo. 2. In idiopathicam & ſymptomaticam. Prior rariffime in hiſce frigidis regionibus apparet; poſterior ſeſe associat omnibus fere febribus, ſed præſertim malignis, varioſis, & caſtreſibus.

3. Ad hunc morbum præcipue diſponuntur mente mobiles; iracundi; in diſciplinis literarum exercitati; caput debile habentes; & ætas juvenilis. Tempore æſtivo calidiſſimo præcipue graſſatur.

4. Cauſæ remotæ ſunt vinolentia; vigiliæ; longa expoſitio, præſertim capite nudato, radiis ſolis æſtuantibus; iracundia; nimia cogitatio; mœror & cura; vehemens deſiderium; ſedentaria vita; externa violentia, hæmorrhoidaliſ fluxus, vel lochiorum ſuppreſſio.

5. Cauſa proxima eſt ſtaſis ſanguinis in ipſa cerebri ſubſtantia, vel ejus membranis, vel in utriſque. Hanc docent cauſæ remotæ, ſymptomata & ſectiones cada-
verum.

6. In-

6. Incipit rigoribus, quos sequuntur calor, dolor & pulsatio capitis; turbatus somnus; sonitus intra caput; aurium tinnitus; oculi inflammati, dolentes, & lumen refugientes; vultus inflatus; auditus acutus, & irritatio a levissimo strepitu; pulsus sæpissime debilis, nonnunquam durus, semper humilis & depressus; urina aquosa, vigiliæ continuæ, usque ad octavum diem protractæ; conspicua arteriæ carotidis pulsatio; sanguinis per nares distillatio; magna debilitas, anxietas & suspiria; lingua modo alba & mucosa, modo nigra & arida; iracundia insueta; delirium ferox; convulsiones. Morbo depulso, æger plectitur ad longum tempus vertigine, debilitate & dolore oculorum, acuto auditu, & gravitate capitis.

7. Critice terminatur morbus inter septimum & quartum decimum diem resolutione & ejectione obstruentium humorum per hæmorrhagiam, diarrhœam, vel urinam sedimentum deponentem. Humoribus non resolutis, morbus vel suppuratione, vel gangrena terminatur: sæpe in alios degenerat morbos, scil. maniam, lethargum, melancholiam vel desipientiam perpetuam.

8. A vasis cerebri inflammatis & obstructis proveniunt sensus externi acutiores, vigiliæ, debilitas, delirium, cæteraque symptomata. Tarde admodum in suppurationem abit hic morbus, quia arteriæ cerebri tunicis destituuntur elasticis, vel secundum alios, tenuiores habent, & quia varie inter sese contorquentur: hinc diminuitur momentum sanguinis.

9. Non exacte ab antiquis scriptoribus distinguitur phrenitis a mania, quamquam in posteriore morbo nulla vel saltem tantilla adest febris. A lethargo dignoscitur vivido colore, respiratione celeriori & pulsu humili; a delirio, symptomatibus quæ cerebrum ab initio affectum demonstrant. Inflammatio meningum indicatur duritie: cerebri, mollitie pulsus.

10. Morbus periculosissimus est a summa partis ad vitam necessitate. Viri gravius laborant, & ægrius evadunt quam fœminæ. Quo audaciores sunt ægri, & quo magis a natura sua recesserunt, eo in maiore versantur periculo. Hæmorrhagia narium bona. Mali ominis est phrenitidem in lethargum mutari. Aphonia, convulsio-

nes,

nes; singultus, vox tremula, pro signis maxime infau-
stis habenda sunt.

II. Indicatio curatoria est impetum sanguinis in vasa
diminuere, & humores impactos dissolvere. Perficitur,
1. Venæsectione a vena jugulari, vel arteria temporali,
repetita quousque vires sinunt. Si pulsus hanc non per-
fert, quod sæpe accidit, præcipue post tertium diem,
tunc sanguis per cucurbitulas vel hirudines a temporibus
extrahendus, vel nares internæ scarificandæ sunt. 2. Du-
ctione alvi lenissimis purgantibus vel clysmatibus. 3. In-
volutione pedum in humidis & tepidis involucris, vel
cataplasmatibus emollientibus. 4. Nitro, cum pauxillo
camphoræ, intus assumpto. 5. Acidis vegetabilibus. 6.
Emplastris epispasticis, post debitas evacuationes, capiti
applicatis. 7. Potionibus diluentibus, & dieta tenuissi-
ma humectante. 8. Cubiculo obscuro & tenebroso, ae-
re temperato, summa quiete & adstantium silentio.

SECT. III.

Ophthalmia.

1. **E**ST inflammatio membranarum oculum investien-
tium, præsertim tunicæ albuginæ.

2. Distinguitur, 1. In leviolem, graviolem, & gra-
vissimam vel chemosim. Levior intra limites tunicæ ad-
natæ & scleroticæ continetur; gravior præter has partes
etiam confines palpebras infestat, oculumque vehemen-
ti dolore & ardore afficit; chemosis ad ima oculi, ipsam-
que retinam penetrat, & stipatur delirio, suppuratione,
& humorum effluxu. 2. In veram, a causa magis in-
terna; & spuriam, a causa magis externa provenien-
tem. 3. In humidam, ubi multum feri acris; & sic-
cam, ubi parum vel nihil ex oculo affluit. 4. In perio-
dicam, quæ quodam tempore, præcipue circa æquino-
ctium, infestat; & epidemicam, quæ oritur a diuturna
aeris constitutione frigida. 5. In idiopathicam & con-
junctam aliis morbis, viz. lue venerea, scrophula, feбри-
busque nonnullis. 6. In continuam & intermittentem;
posteriorem speciem videre contigit, grassantibus febre
remittente & intermittente.

3. Cau.

3. Causæ remotæ vel externe vel interne agunt. Externe agit plaga; pulvis inspersus; aura frigida borealis liberius admissa; sudor subito suppressus; crebrior conspectus nivis, ignis, solis & colorum splendorum; expositio aeris matutino frigidiusculò & tenebroso, quem excipit tempus antemeridianum calidum & splendescens; fumi acres & metallici; depositio cataraclæ administrata. Interne agunt salutares excretiones cohibitæ, uti menses, matutinus odor, &c.; scabies, gutta rosacea, vel tinea capitis repulsa; fistulæ & ulcera consolidata; crapula; libidinis intemperantia; vigiliæ nimis protractæ; lucubrationes nocturnæ; præcedentes ophthalmiæ, alique morbi oculorum; variolæ & morbilli.

4. Causa proxima est obstructio, impletio & distentio vasorum tunicæ albuginæ, quæ in statu sano pellucidum vehunt liquorem, a sanguine ibi congesto. Visus ipse veritatem testatur. Patet quoque experimento; nam injecto in ramum carotidis liquore rubicundo, albuginea oculi tunica rufescens & inflammata apparet.

5. Ophthalmia stipatur sensatione veluti muscæ oculo in hærenti; ardore; rubore; tumore; acuto dolore, ut oculi tamquam ab infixa spina stimulari videatur; seri falsi & serventis ex oculis effluxu; sorde majoribus anguli inhærescente, præcipue post somnum; visu immutato vel plane deperditu, & lumen refugiente; pulsu citato & duriusculo; arteriarum pulsatione, tumore palpebratum & partium circa jacentium. In graviore malo adnata inflammata supra cornem sese elevat: muscæ volitantes obversantur oculis; pulvisque obscurus; aliarumque rerum incerta simulacra hinc & inde vagantur. Sequuntur suppurationes, maculæ in cornea, humorum spissitudo & corneæ crassities.

6. In diagnosi stabilienda, si præter signa externe ophthalmiæ, ophthalmico videantur muscæ volitantes in aere oculis obversari, consors morbi & periculi, secundum Pitcarnium, retina est. Hanc opinionem refutavit, vir jure magni nominis in ocularia philosophia Porterfieldius, & demonstravit nubeculas volitantes, coloremque corporum obversorum mutuantes, humore aqueo inesse. Grave a lumine incommodum irim & nervum affectum indicat.

7. Levis facile dispellitur: gravissima in oculi suppurationem cum cæcitate transit: gravior est contumacior: durat per menses; haud raro maculas in cornea relinquit; visus hebetudine inducit, corneam crassiores & humores impuriore reddit. Quando inflammatio interiores partes occupat, periculosior. Laboranti prodest alvi profluvium. Inflammatio oculi, strumis antea labe-
factati, ægre recedit. Maculæ inveteratæ difficillime faneſcunt.

8. Medela nititur, 1. Sanguinis vel feri acris motu a capite derivato; & 2. Stasi inflammatoria discussa.

Humores ab oculo derivantur, 1. Sanguinis, præſer-
tim e jugulari, missione, & secundum plethoram, æ-
tatem, anteaſtam vitam, &c. repetita. 2. Cucurbitu-
lam cum ſcarificatione nuchæ admovendo. 3. Hirudini-
bus tempori, & ſub ipſo oculo, ſæpius applicatis. 4.
Medicamentis leniter laxantibus & antiphlogiſtis. 5.
Veficatoriis, depleris prius vaſis, cervici, pone aures,
ſed præcipue capiti & tempori, applicatis. 6. Pedilu-
viis. 7. Ad cutem determinando liberali potionem theæ
& diaphoreticis, præſertim in ſero acri ſalſo. 8. Seta-
ceis & fontanellis in vetuſto.

Stasiſ diſcutitur, 1. Succos acres & falſos corrigendo
potionibus diluentibus & demulcentibus, 2. Vaporem
aquæ calidæ ad oculum, teſto capite, admittendo. 3.
Potu lactis calidi. 4. Superimponendo pulticulam ex can-
didi panis interiore parte cum lacte cocta, & ſæpe re-
novando. 5. Quando remittit inflammatio, neque antea,
linamentis & collyriis leniter reppellentibus & exſic-
cantibus, hæc enim nimis cito uſurpata, vel nimis acria,
inflammationem potius augent, 6. Abſtinentia in initio,
dein viſtu ſumme temperato; quiete in loco obſcuro;
oculum tegendo velamine viridi; evitatis ſpiritofis, vi-
no, fumo tabaci, ſternutatoriis, vomitu, ceparum al-
liique vapore, ſermone, vigiliis, motu exæſtuante, ſo-
lis lucidorumque corporum aſpectu.

Quidam præcipiunt ſcarificationem palpebrarum inte-
rius, utut ipſorum oculorum, quam ophthalmoxam vo-
cant, uti hærenti ſanguini exitus tempeſtive paretur.
Hæc, non niſi in vehementiſſimis malis, quæ nullis aliis
auxiliis ceſſerunt, adhibeatur; ut nihil prætermiſſum

videatur, quod a nonnullis pro remedio efficaci celebratum fuit.

9. Ophthalmiæ scrophulosæ specifica, cort. Peruvianus, mercurialia, & aquæ minerales ferrugineæ purgantes; venereæ collyria, quæ habent parum merc. dulcis, conducunt.

10. Ad maculas & visum imminutum, axungia viperarum oculo crebrius instillata; sal volat. sal ammoniac. oleo majoran. imbutum, & odore crebrius naribus susceptum; vapor decoctionis ex rad. valerian. flor. sambuc. sem. fœnicul. oculo admissus; balnea aquæ dulcis; deobstruentia; mercurialia, profunt.

11. Ad hoc malum præcavendum utiles sunt fonticuli; venæsectio circa æquinoctia; purgationes; dieta refrigerans; evitata nocturna lectio; præsertim librorum qui typis minoribus exarati sunt, aliisque antea memoratis.

S E C T. I V.

Angina inflammatoria.

1. **A** Ngina a Latinis, vel Συναγχη, κυνάγχη a Græcis appellata, est affectio faucium, quam impedita & dolorifica deglutitio, vel respirandi difficultas, vel utraque simul comitantur.

2. Distinguitur, 1. A practicis auctoribus in veram & notham. Quando tumor a sanguine congesto provenit, vera angina; quando a sero, notha appellatur. 2. Secundum loca affecta, si sit membrana mucosa, aut radix linguæ cum osse hyoide, initium œsophagi, musculi laryngis vel pharyngis, trachea arteria, glandulæ, tonsillæ, velum pendulum palati, uvula, musculi maxillam moventes, vasa sanguinea, serosa, lymphatica, vel nervi, 3. In idiopathicam & symptomaticam. Sed usui melius accommodatur distinctio. 4. In inflammatoriam & malignam anginam. Incipiam a priore. 5. Illa rursus diducitur in manifestam, ubi tumor apparet; & occultam, ubi nullus conspicitur. Prior a plerisque antiquis Sunanche, posterior Cunanche appellatur; non enim de hisce nominibus consentit scriptorum cohors.

3. Ado-

3. Adoritur præcipue mares; juvenes; sanguineos; plethoricos; rufos, cervicem nimis vestientes, raro enim foemine laborant, morbumque semel perpeffos. Grassatur durante gelu & tempore vernali.

4. Cause remotæ sunt cohibita perspiratio, præsertim in collo; frigidi aeris in fauces admissio, præsertim si vis applicati aeris equitatione vel rapido motu augeatur; potus aquæ frigidæ; nimia harum partium exercitatio cantu, vociferatione, tubarum flatu, &c.; aeris epidemicis constitutio; acres cibi, potus, medicamenta vel venena; particulæ acres, vel fumi caustici, quales infecta; fumi acidi minerales, arsenicales, antimoniales, &c.; corpora dura & acuta in faucibus hærentia; ævacuationes naturales suppressæ, vel artificiales omisæ.

5. Pro causa proxima agnoscit inflammationem diversarum partium gutturis, quæ deglutationi vel respirationi inserviunt. Autopsia, causæ remotæ, symptomata & sectiones cadaverum hanc manifestant.

6. Angina manifesta pharyngem, tonsillas, uvulam, & velum pendulum palati occupans, sese prodit sensu frigoris; asperitate gutturis; dolore in deglutienda saliva; pulsu frequenti, valido & duriusculo; sanguine denso; crustaque alba cooperto. Fauces, depressa lingua, rubræ, tumidæ, coarctatæ, & inflammatæ apparent; magnaque muci visceri copia obliniæ. Aucto tumore, deglutitio & respiratio magnopere impediuntur; dolor in auribus sentitur: oculi sunt sanguinolenti & prominentes; & vultus rubet, tumetque. Æger nunc ore aperto erecte sedet; nausea frequenter tentatur; maxillam ob dolorem vix movere potest, & perpetuam instantis suffocationis sensationem habet. Collum externæ sæpe tumet, & rubet. Potus per nares rejiciuntur. Tandem, morbo procedente, pectus stridet, vultus livescit; pulsus deficit, & eger suffocatur.

Angina occulta, laryngem, vel superiorem tracheæ partem occupans, associatur acuta febre; pungente partis dolore; respiratione celeri & impedita; deglutatione fere illesâ; voce acuta & stridula; oris hiatu; summa pectoris anxietate; sensu suffocationis; tumefactione venarum circa collum & fauces; vultus livore; læsione omnium

omnium cerebri functionum; & subita suffocatione primo, secundo, vel tertio die.

7. Terminatur utraque species resolutione impactæ materiæ, & secretionem per urinam vel sudores; suppuratione tumoris quarto vel quinto die, & effluxione materiæ purulentæ sanguine commixtæ; induratione glandularum in scirrhum tumorem, & gangræna. Rarissime suppuratur angina occulta ob partium tenuitatem & ariditatem.

8. In priore specie deglutitio necessario læsa est, quia partes & muscoli deglutitioni inservientes, nunc tumefactæ & rigidæ nequeant sine dolore moveri. Tumor, partium circa jacentium occludit rimam glottidis, & suffocationem minitatur. Magna muci copia eructatur a glandulis & cryptis humoribus turgidis. Inflammatio tubæ Eustachianæ, in aurem internam a faucibus tendentis, auris dolorem excitat. A compressionem venarum sanguinem reheventium, & impedito sanguinis transitu per pulmones, oculi & vultus tument & inflammantur. Nausea ab irritatione faucium provenit. Maxilla inferior fere immobilis ab inflammatione musculorum ejus motui subservientium. Ob clausum œsophagi iter, materies detrudenda motu convulsivo per nares rejicitur.

In occulta angina symptomata proveniunt a partibus membranaceis asperæ arteriæ & laryngis affectis; & coarctatione rimæ glottidis; hinc pulmones non satis explicantur, sanguinis transitus interrumpitur, & circa cor, venamque cavam accumulatur.

9. Dignoscitur angina a lue venerea, quia prior stipatur febre & magna inflammatione cito ad acmen tendente; sed posterior gradatim obrepit, & fauces depascitur sine febre notabili; ab angina maligna, symptomatibus jamjam describendis.

10. Si pharynx tantum inflammatur, libereque adhuc respirat æger, impedita quamvis deglutitione, in vado adhuc res est. Sed si respiratio multum lædatur cum summa angustia & anxietate pectoris, periculosus devenit morbus. In priore specie post quartum diem suppurationis desideranda; in posteriore nihil boni prælagiri potest, nisi in cita resolutione. Occulta semper periculosa, præsertim si musculus thyreo arytenoidæus, occlusio-

ni glottidis dicatus, inflammetur. Tumor partium externarum bonum dat præſagium; ſed ſi ſubito evaneſcat, auctis a materiæ in internas partes translatione ſymptomatibus, in præcipiti res eſt. Angina ab aliis morbis originem ducens, corpore debilitato, mala. Imminentem mortem ostendunt ſpuma oris, lingua tumida & purpurea, rigorque extremitatum cum pulſu intermittente & convulſivo.

11. Indicationes curatoriaſe ſunt, 1. Evacuationem & revulſionem ſanguinis a partibus affectis; & 2. Resolutionem impacti humoris moliri.

Evacuatio & revulſio perficitur, 1. Venæſeſione ampla & repetita, præſertim a vena jugulari, ſi debita quantitas hac via affluat. 2. Purgantibus leniſſimis & clyſmatibus. Epipſtaſticis circa collum applicatis.

Reſolvuntur impacti humores, 1. Medicamentis ni- troſis. 2. Gummi guajaco poſt debitas evacuationes exhibitum, quod inſtar ſpecifici in hoc morbo operatur. 3. Vapore calidæ aquæ cum pauſillo aceti faucibus per infundibulum applicatæ. 4. Gargarisma- tibus reſolventibus & diſcutientibus. 5. Applicationibus externo collo diſcutientibus & relaxantibus. 6. Aere ad caliditatem vergente, & elevatione capitis in decubitu; evitatis animi pathematibus, loquela, & motu.

12. Ad præcavendam ſuffocationem optime conducunt emetica, & ni ſtranguletur æger, bronchotomia.

Angina maligna.

1. Angina maligna, vel morbus ſtrangulatorius, vel peſtilens faucium affectus, eſt affectio faucium ſtipata febre acuta & ulceribus has partes depaſcentibus. Ulcerum Ægyptiacorum, vel Syriacorum nomen ſortitur ab Aræteo, qui exacte deſcribit. Poſthac, vel latente morbo, vel a medicis prætermiſſo, initio decimi ſeptimi ſæculi in Hiſpania, & Italia cum diſſimis ſymptomatibus ſeſe manifeſtabat, medicorumque attentionem vindicabat. Maximas meretur laudes ob accuratam huius morbi deſcriptionem Fothergill.

2. Sæpius & gravius hoc morbo tentantur tenelli quam adulti, puellæ quam pueri, infirmi quam vegeti, leuco-

phlegmatici quam sanguinei. Sese monstrat præcipue autumno & initio veris, prægrediente calida tempestate.

3. Causa proxima hujus morbi est miasma quoddam sui generis corpori ab aere vel corporibus antea affectis communicatum. Frequens morbi ad astantes & totam familiam per spiritum vel saniem ore ejectam transmissio; morbum contagiosum demonstrat.

4. Virus corpori immissum agit in totam humorum massam; sed præcipue in fauces, & liquores a glandulis ibi secretos, viribus nativis ad putredinem & acrimoniam disponentibus. Hoc plane elucescit ex symptomatibus, medela, & cadaverum dissectione.

5. Sese monstrat frigore, dein calore urente & intenso; vertigine; dolore capitis; immobilitate cervicis; molesta sensatione in gutture; nausea, & vomitu; diarrhœa; oculis inflammatis & aquosis; facie tumida & rubore suffusa; inquietudine; anxietate; lipothymia; mentis alienatione; pulsu celeri & plerumque debili, raro, valido & duro; sanguine florido, laxo & dissoluto, in initio nonnunquam inflammatorio; urina primo cruda & serosa, postea quasi bile tincta; lingua humida, & muco sæpe obducta; deglutitione non valde læsa vel impedita; odore in faucibus ingrato; spiritu graveolente & putrido; uvula, tonsillis & pharynge tumefactis & florido colore nitentibus, insequentibus postea maculis albis prope tonsillas ulcus foetidum & sanie scatens tegentibus; narium internarum rubedine & excoriatione; facie, cervice, pectore, & brachiis; usque ad extremos digitos, tumefactis, colore coccineo nitentibus, & nonnunquam erysipelosis; pustulis hinc & illinc manus obsidentibus; glandularum parotidum tumore & dolore; cervicis œdemate; voce rauca & strangulatoria; hæmorrhagiis per uterum, anum; vel nares; gangræna œsophagi usque ad ventriculum, & trachææ ad pulmones serpente. Morbus noctæ adventante plerumque exacerbatur; & mane, parvo oborto sudore, mitigatur.

6. Neque criticos dies, neque crism regularem agnoscit angina maligna. Terminatur fauste vel infaute inter secundum & septimum diem. Morbo ad salutem tendente mitigatur calor, disparet cutis color, cuticula dis-

qua-

quamatur; expectoratio augetur, pulsus tardescit, tumor cervicis subsidet, ulceraque sanescunt.

7. Vomitus & diarrhœa oriuntur a sanie caustica in ventriculum & intestina delapsa, & forsitan, levi harum partium sicut cutis inflammatione. Ab eadem putrida sanie odor graveolens. Tumor partium internarum & pustulæ a parte materiæ morbificæ ad has partes relegata. Hæmorrhagiæ a sanguine dissoluto & vasis sanie erosio.

8. Distinguitur angina maligna ab angina inflammatoria, vomitu & diarrhœa; tumore erysipeloso: ulceribus gutturis fœtidis; & alba crusta occupatis; voce rauca; levi delirio cito superveniente; nulla certa crisi, & symptomatum post evacuationes augmento. Hæc robustos, illa infantes & debiles frequentissime petit. Ab aphthis; quia illa solas fauces, hæc os quoque crusta albicante, occupant.

9. Fallacissima quam maxime est hujus morbi natura. Morbus semper periculosior in infantibus quam adultis; quia saniem expuere non valent, minusque auxiliis obediunt. Tumor erysipelaceus fausto plerumque omine apparet. Dum nitent oculi, spes adest; quo tempore hoc deperit, in propinquo mors est. Quo magis urget debilitas & deliquium, eo gravior morbus; quo minus, eo mitior. Ulcera alba optima, cinerea pejora, livida & nigra pessima sunt. Diarrhœa, rigor, pulsus debilis & parvus, corpus œdematosum vel cadaverosum, infausi ominis sunt. Exanthemata disparentia vel livida; sanguinis præcipue e naribus fluxus, mortem subesse testantur.

10. Ad hujus morbi medelam confert, 1. Ventriculum & glandulas faucium leni vomitorio evacuare. 2. Vires medicamentis cardiacis & leniter diaphoreticis, vino dietaque restaurante & antiseptico refocillare. 3. Sustinere tumorem externarum partium tepido lecti calore; quo optime prævenitur diarrhœa. 4. Medicamentis antisepticis; inter quæ eminent cortex Peruvianus, acidaque mineralia & vegetabilia; dummodo diarrhœam non excitent. 5. Emplastris epispasticis circa cervicem applicatis.

Venæsectio, purgatio; & medicamenta antiphlogistica,

ca, experientia teste, plerumque nocent. Prodest nonnunquam venæsectio in corporibus plethoricis & adultis, præcipue si adsit laboriosa respiratio.

II. In initio morbi convenit gargarizare partes affectas, medicamentis leniter repellentibus & solventibus, qualis infusio rosarum rubr. cum aceto vel vino rubro astringente. Ulceribus albis magis arrident gargarismata ex detergentibus, qualia mel, tinctura mirrhæ, mel Ægyptiacum, & aq. calcis. Repetita gargarizatione optime separatur crusta alba ulceri adhærescens, quæ nunquam impune avellitur; augetur enim inflammatio & dolor, insequiturque sæpe hæmorrhagia. Ad hæmorrhagiam adstringentia & stiptica applicentur.

S E C T. V.

Tussis vel catarrhus, & tussis convulsiva.

1. **T**ussis est vehemens & convulsiva expulsio materiæ irritantis, in cavum pulmonum depluentis ex arteriolis vel glandulis, quæ membranam laryngis, asperæ arteriæ, bronchiorum, & vesicularum pulmonalium irrorant.

2. Distinguitur, 1. In originariam & symptomaticam. 2. In calidam & frigidam; cum priore conjunguntur febrilia symptomata, cum posteriore nulla. 3. In siccam, ubi nulla vel pauca; & humidam, ubi magna adest excreatio. 4. In tenuem & acrem catarrhum; tenacem & inertem. Sedulo distinguendæ & seorsim describendæ sunt hæ duæ species, utpote diversæ, immo fere oppositæ. Prior strictos, posterior laxos adorat.

3. Acer catarrhus excitatur a frigore subito corpori applicato; ventis humidis & frigidis, Borea in primis & Euro; subitis tempestatum mutationibus; regelatione; aere aquosis particulis repleto; vestitu humido; pedum refrigerio; alicujus partis, sed capitis pectorisque præcipue, denudatione; prægressis morbis, viz. variolis; morbilis, &c. Particulis acris contagiosis in aere natantibus. Crassum catarrhum inducit quodcumque nimiam feri copiam generat, uti laxa corporis pulmonumque compages; vita sedentaria; aer nimis humidus & insularis; studia

studia nocturna; & dieta nimis cruda, frigida & aquosa.

4. Harum causa proxima est irritatio pulmonum a peregrina materia, & motus totius fere corporis convulsivus, ad hujus expulsionem exinde excitatus: omnia enim irritantia, externæ pulmonum superficiei applicata, qualia corpora peregrina, aer particulis acribus repletus, tuberculæ pulmonum tussim excitant. Tussis vomitui merito assimilatur.

5. Catarrhus tenuis sese manifestat horripilatione, lassitudine, oculis lachrymas effudentibus & sæpe inflammatis, vultu rubicundo & inflato, dolorifica capitis gravitate, pectoris angustia & dolore, continua faucium titillatione, & sollicitudine ad tussim, præcipue vespertino tempore, nulla vel pauca aquosa excreatione, pedum refrigerio, pleniores urinæ secretionem, pulsu citato & plerumque duro, narium pruritu, sternutatione, membranæ Sneiderianæ inflammatione & exco-riatione, coryza, raucedine, respiratione difficili, hæmoptoe, phthisi pulmonali.

In catarrho tenaci respiratio laborat, pulmones muco spumoso scantet, tussis mane præcipue fatigat, & ejicit materiam viscidam albicantem, vel subflavam, vel cæruleam, & in globulos mucosos adhærescentes sæpe convolutam. Huic superveniunt tubercula pulmonum, suppurationes, tabes, phthisis pulmonalis.

6. Omnia hæc symptomata facillime deducuntur ab acri tenuique, vel inertis & viscida materia vellicante pulmones. Patitur membrana Sneideriana ob communicationem cum membrana pulmones intus vestienti. Omnes thoracis abdominisque partes externæ internæve in nsum convulsivum trahuntur; quia iisdem nervis, viz. pari octavo & intercostali, ac pulmones, donantur.

7. Tussis sicca plerumque mutatur in humidam; prior posteriore periculosior ob inflammationes, vasorumque rupturas quæ comitantur: hinc melius est sicca in humidam, quam humidam in siccam transire: quia posteriorem subsequuntur sæpe tubercula, febresque putridæ vel hæcticæ. Tussis humida digestionem lædit, cachexiamque inducit. Debilibus pulmonibus utraque species incommoda.

8. Hæ diversæ species diversam & fere contrariam

medelam poscunt. In catarrho tenui, 1. Pulmones deplendi venæsectione, ductione alvi lenissima, mitissimisque diaphoreticis. 2. Acrimonia materiæ corrigenda, tenuitas inspissanda, & vasa pulmones relaxanda oleis vegetabilium sine calore expressis; spermate ceti; decoctis mucilaginosi, vel syrupis ex herbis pectoralibus dictis, viz. tussilagine, althæa, sem. lini: leniter inspissantibus, viz. conf. rosar. rubrar. bals. locatell. & lacte asinino. 3. Motus convulsiyi sedandi opiat, quæ vires egregie inspissantes quoque possident. 4. Dieta tenuissima, blanda, lactea, cutis bene tecta, quies in initio, & postea lenis motus requiruntur.

In catarrho crasso, 1. Materia avocanda alvi laxitate, empl. epispasticis, & fonticulis. 2. Attenuanda vomitu, epispasticis, & medicamentis incidentibus & detergentibus, viz. sapone, scillis, allio, gum. ammoniaco, acidis vegetabilibus. 3. Pulmones corroborandi suffitu exsiccante, equitatione continuata, frictionibus validis, præcipue capitis, cum quibusdam calefacientibus, dieta corroborante, & aquis chalybeatis. 4. Opiata, cerevisa, ova, pisces, præcipue laxatiles, nocent ob inspissantem suam naturam.

Tussis convulsiva.

9. Est atrocior & magis inveterata tussis species, quæ puerilis, convulsiva vel ferina appellatur. In hac specie continua fit per aliquot minuta obtusissimæ expirationis: & inspiratio quando advenit perficitur sibilo, stertore, & clangore ob glottidis coarctationem. Parum e pulmonibus rejicitur. Ventriculus sæpe ad vomendum irritatur. Febris supervenit. Sequuntur exulcerationes, hæmoptoe, phthisis.

10. De sede hujus tussis magna inter practicos agitur lis. Quamplurimi e ventriculo oriri autumant, quia pectoralia relaxantia nocent, & stomachica amara prosunt; alii e pulmonibus; nonnulli denique e pharynge & larynge. Prima sententia non firmis stabilitur argumentis; quia oleosa obesse & amara prodesse pulmonibus æque ac ventriculo possunt; neque per consensum affici videntur pulmones, quia tussi sæviente ventriculus sæpe non

non irritatur. Mihi videtur provenire a majore partium catarrho communi affectarum irritatione, & majore totius corporis, in primisque ventriculi, laxitate & irritabilitate.

11. Tusses convulsivæ raro periculosæ sunt; nonnunquam tamen suffocationem vel phthisim inducunt. Parum proficiunt medicamenta donec vires morbi exhauriantur.

12. In medela conducunt, 1. Venæsectio copiosa. 2. Vomitus debitis intervallis repetitus. 3. Purgatio cum rheo & calomelano. 4. Pectoralia attenuantia. 5. Epispastica, ad humores acres e pulmonibus evocandos. 6. Specifica a multis decantata, viz. muscus pixidatus, succus pulegii. 7. Relaxantia & inviscantia unguenta thoraci externe applicata. 8. Amara & roborantia postea assumpta, viz. cort. Peruv.

13. Semel mihi contigit videre tussim remittentem, quæ certa hora adveniebat, per horam unam vel alteram instar convulsivæ ægrum agitabat, & dein usque ad eandem horam noctis insequentis cessabat. Omnibus quotquot sunt pectoralibus in cassum tentatis, cortice Peruviano, spatio viginti quatuor horarum, feliciter profligata fuit.

SECT. VI.

Peripneumonia.

1. **E**ST inflammatio pulmonum cum febre acuta, respirandi difficultate, tussi & pulsu molli. Medicis quam maxime convenit morbi hujus ideam habere distinctam, quia omnibus fere supervenit acutis ante mortem.

2. Distinguitur, 1. A magnitudine morbi, uno saltem, vel utrisque pulmonum lobis affectis. 2. A specie obstructionis, an sanguinea, vel pituitosa sit: prior peripneumonia vera, posterior notha appellatur. Est & alia quoque species sanguine dissoluto & cito putrescente conjuncta, quæ maligna dici debet. De hisce ordine agamus.

3. Peripneumonia inflammatoria corripit præcipue san-

guineos; fibras strictas & densum sanguinem habentes; dieta crassa & potu spiritoso utentes; nimis angusta thoracis conformatione præditi; pinguedinosos; asthmaticos, & senes; grassatur maxime hyeme.

4. Causæ remotæ sunt cohibita perspiratio; valida exercitatio: aer frigidus, densus, gravis in pulmone admissus; ventus abaquilone spirans; exhalationes acres vel astringentes in aere volitantes, potus spiritosi; aqua frigida corpori labefacto immissa; balnea nimis calida; pleuritis & angina; dolores spastici & colici; evacuationes suppressæ; exanthemata repulsa; ulcus antiquum consolidatum; variolæ vel morbilli.

5. Causa hujus morbi proxima est obstructio inflammatoria in finibus arteriæ pulmonalis, aut bronchialis, aut utriusque simul. Hanc certissime declarant causæ remotæ, symptomata, & cadaverum inspectiones.

6. Incipit sensu frigoris, cui succedit calor; pulsus citatus, magnus, & mollis; respiratio laboriosa, celeris & calida; dolor gravativus sed non acutus; vultus & oculorum rubescencia; anxietas, inquietudo, & debilitas; sanguis emissus tenax, & crusta alba cooperatus; nullus supra latus affectum decubitus; tussis sicca; vomitus; os & lingua sicca; dolor in humero; urina rubra & post secessum turbida; vigiliæ, & delirium. Tandem spiritus trahitur cum sibilo; pulsus formicat; visus obscuratur; mens alienatur; extremitates frigent; sudor in superioribus partibus obrumpitur, & æger moritur.

7. Terminatur hic morbus circa criticos dies sputo primo tenui, dein flavo & sanguine tincto; sudoribus largis; hæmorrhagia narium; alvo laxato, & urina sedimentum subrubrum deponente. Aliquando transfertur materia ad inferiores extremitates, ubi phlegmona, erysipelas, tumores, & ulcera producit. Non accedentibus hisce salutaribus crisi-bus, infaustas per suppurationem, scirrhum, vel gangrænam habet.

8. Pulsus in peripneumonia semper invenitur mollis; quia pulmo ex pulposa & cellulari, non membranacea substantia, fabricatur; ideoque cum membranosis articularum tunicis nullam habet sympathiam, neque in spasticas contractiones incitat. Respiratio frequens & laboriosa.

riosa; quia, vesiculis sanguine congesto compressis, neque aerem satis copiose haurientibus, pulmones crebrioribus conatibus id compensare nituntur. Vesiculorum latera, distentione vasorum, ad se mutuo affricantur; hinc tussis & strepitus. Denegato libero per pulmones transitu, sanguis stagnat in corde dextro & venis; hinc anxietas rubor oculorum & faciei, delirium, vigiliæ, & phrenitis.

7. Distinguitur clarissime peripneumonia a pleuritide pulsu pleno & molli, respiratione calida, & dolore gravativo sed non acuto: ab asthmate, valida febre quæ illam sequitur.

10. Peripneumonia nunquam periculo vacat a summa visceris necessitate. Si obstructio parva, vasa flexilia, & febris non nimis valida, tunc speranda est resolutio. Si magna adsit inflammatio; vasa valde rigida; sanguis, venæsectione quamvis sæpius repetita, tenax semper profluit; & sternutamenta continua, in summo discrimine versatur æger. Strepitus pulmonum, & oculorum caligo mortem jam imminentem ostendunt. Utrumque pulmonum inflammatum cita mors plerumque sequitur. A pleuritide peripneumonia, uti olim dixit Hippocrates, malum. Optime judicatur sputo albo, flavo, striis sanguineis misto, & sine molimine prodeunte. Sanguis floridus, spumosus, lividus, porosus instar spongiæ, imminens prænunciat periculum.

Si materia intus absorpta per urinam, sedem, vel sudores ejicitur, faustus morbi eventus; si vero deponitur in hepar, lienem, vel cerebrum infaustus expectandus est eventus. Haud meliore nota insignitur, quando diarrhœa sputum sistit, vel urina aquosa devenit. Si symptomata ad quartum diem sine mitigatione permanent, tunc expectanda suppuratio, quæ in phthisim pulmonalem, vel empyema, morbos dubii eventus, degenerat. Si materies inflammatoria in scirrhum mutetur, morbus oritur incurabilis; si in gangrænam, mors præsto adest.

11. Indicatur in hoc morbo ut, 1. Sanguinis copia & impetus contra vasa pulmonalia obstructa minuatur. 2. Vasa laxentur. 3. Humores diluantur & attenuentur.

San-

Sanguinis copia & impetus minuitur, 1. Larga & repetita venæsectione. Quando vires ulteriorem venæsectionem non admittunt, cucurbitulæ humeris applicatæ profunt. Sanguis post quartum vel quintum diem non detrahendus, nisi venæsectionem nova deposcant symptomata; quia suppurationem jam inceptam impedit. 2. Alvi repetita subductione emollientibus injectionibus. 3. Epispasticis, post debitas evacuationes, applicatis.

Vasa laxantur, 1. Potu multo tepido relaxante. 2. Vaporibus tepidis emollientibus per inspirationem in pulmones attractis. 3. Clysmatibus emollientibus nitrosis. 4. Quiete & calore lecti. 5. Aere neque nimis calido neque frigido, sed temperato.

Humores attenuantur, 1. Potu multo diluente. 2. Nitro cum paucis camphoræ granis. 3. Dieta forbili tenuissima & attenuante.

12. Ad sputum promovendum conducunt humidi vapores ore hausti, blanda oleosa cum syrupis pectoralibus mixta, decocta emollientia pectoralia, incidentia, & ante omnia epispastica repetita. Ad inhibendum sanguinis sinceri sputum sectio venæ Saphenæ, & medicamenta mucilaginosæ, leniterque adstringentia.

De empyemate, & ulceribus vel scirrhus pulmonum, alibi tractandum est.

Peripneumonia maligna.

1. Peripneumonia maligna priore longe periculosior est, & scorbuticos nautasque post longam navigationem præcipue adoritur. Adest difficilis respiratio; inquietudo; summa debilitas; animi ad minimum motum deliquium; dolores per totum corpus; pulsus mollis & depressus; profusi sudores; rejectio materiæ tenuis, sanio-sæ, sanguinæ, male olentis per sputum; urina ruberrima; sanguis dissolutus, lividus, sine crusta alba; eruptiones rubræ, vel lividæ petechiæ.

2. Profunt in hac specie acida vegetabilia vel mineralia; acetum camphoratum; vinum rubrum; dieta nutriens & acescens: & optata caute administrata ad defluxionem inspissandam. Nocent epispastica, & venæsectionio, nisi adsit pulsus firmus; præsertim si repetatur.

Peri-

Peripneumonia notha.

1. Peripneumonia notha senes, phlegmaticos, debiles, laxos & obesos, tempestatibus præsertim pluviosis, petit. Oritur a sero & lymphâ nimis viscidis & glutinosis pulmones obstruentibus.

2. Adsunt frigus & calor alternatim; pulsus frequens debilis, & tenuis; vomitus; anxietas; ponderis sensus in pectore; vertigo; capitis dolor; tussis, sanguis ferrosus, coarctatio pulmonum, urina pallida, calorque vix auctus.

3. Levatur venæsectione, si vires admittant, cucurbitulis humeris applicatis, vomitu, epispasticis, purgantibus lenissimis, si nullum adsit sputum, & medicamentis attenuantibus, uti haustibus salinis, camphora, aceto scillitico, gummi ammoniaco. Mucilaginosâ, oleosâ, & opiata vitanda sunt.

S E C T. VII.

Pleuritis.

1. **E**ST dolor lateris acutus cum acuta febre & respiratione læsa.

2. Distinguitur, 1. In diversas species secundum diversas pleuræ partes affectas. 2. In veram, ubi sola pleura, & in spuriam, ubi muscoli intercostales afficiuntur. 3. In humidam, ubi adest sputatio, & siccam, ubi abest.

3. Pleuritis causas prædisponentes & remotas antea in peripneumonia descriptas, superadditis externis thoracis læsionibus, pro suis agnoscit.

4. Omnes consentiunt auctores, quod causa hujus morbi proxima est inflammatio pleuræ, sed magnopere dissentiunt de parte membranæ affecta. Nonnulli externam pulmonum tunicam, vel superficiem, pro sede pleuritidis habent. Veritatem inter cadaverum sectiones, ubi sola invenitur, sine præconcepta opinione scrutantibus patebit, quod pleuritis oritur sæpe a sola externa pulmonum superficie, sæpius a pleura costas cingente, sed sæpius

sæpiissime ab utrisque simul inflammatis. Vix enim aliter fieri potest, quin pulmones sinceri, inflammato semel latere, in morbi societatem trahantur, quia eadem investiantur membrana, sæpe lateri adhærescant, & costis ob dolorem non satis elevatis, haud satis expanduntur, ideoque inflammantur. Pulmones a pleuritide affectos, testatur sputum a pulmonibus proveniens.

5. Pleuritis incipit rigore & horrore, quos sequitur calor, sitis, inquietudo, dolor in latere acutus, pungens, & ad spinam vel claviculas vergens, pulsus durus & instar chordæ ferratus, decubitus in latere affecto difficilis, tussis sicca dolores exacerbans, urina ruberrima; sanguis detractus valde adhærescens, crustaque tenaci obductus; dolor capitis; respiratio difficillima; rejectio materiæ tenuis, saniosæ, & sæpe sanguineæ post tertium diem; omniaque peripneumoniam symptomata.

Inspecto cadavere, pleura solito crassior & inflammata, aliquando suppurata, nonnunquam sphacelata, invenitur. Eodem modo plectuntur pulmones.

6. Solvitur morbus circa criticos dies hæmorrhagia; spute in initio tenui, sanioso & sanguineo, dein albo & crasso; sudore; alvo soluta; abscessibus, & urina sedimentum lateritium deponente. Si non resolvitur obstructio, terminatur suppuratione, scirrhus vel sphacelo.

7. Dolor ad omoplatas & spinam vergit, quia pleura hisce partibus appropinquat. Pulsus durus & ferratus provenit a spastica systematis arteriosi contractione, excitata per consensum inter arteriarum tunicam & pleuræ membranam a vehementi dolore. Decubitus in latere affecto vasa turgida comprimit, augetque inflammationem & dolorem. Reliqua symptomata ab adjuncta peripneumonia facillime deducuntur.

8. Pleuritis distinguitur a peripneumonia, dolore acuto & pulsu duro; a doloribus thoracis, aere in intestinis incarcerato excitatis, febre, aliisque symptomatibus.

9. Respiratio facilis & excreatio purulenta, alba, levis, & æqualis, morbi felicem eventum: sed respiratio difficilis, imminens suffocatio, urina multa aquosa, & tussis sicca, elapso tertio die, infelicem eventum portendunt. Dolor & abscessus aurium morbum solvunt. Sputum subito cessans sine ullo urinæ sedimento, diarrhoea

rhœa nimis frequens, strepitus pectoris a redundante sputo, & facies tristis, subitum exitium minitantur. Pleuritis recidivans plerumque lethalis. Si, dolore pectoris cessante, febris eadem permaneat cum pulsu debili & intermittente, sudoribusque, gangrænam jam incepta est.

10. Indicatio curatoria est, 1. Momentum sanguinis contra vasa obstructa diminueret. 2. Vasa relaxare. 3. Humores diluere.

Momentum sanguinis diminuitur, 1. Subita, larga, & sæpius repetita venæsectione, quoad ægri vires ferre possint. 2. Cucurbitulis, ante summa incisa cute, supra locum dolentem applicatis. 3. Empl. epispast. peramplo supra partem affectam applicato, quod certe & cito dolorem levat.

Fibræ relaxantur, 1. Fomentationibus emollientibus, vel faccis herbis coctis repletis. 2. Medicamentis oleosis & potionibus mucilaginosi interne sumptis.

Sanguis diluetur, 1. Potu multo tepido diluente. 2. Dieta tenuissima sorbili. 3. Nitro cum pauxillo camphoræ exhibito.

11. Ad acutum lateris dolorem, urgente summa necessitate, anodyna, præmissis debitis evacuationibus, caute administranda sunt. Expectoratio, uti in peripneumonia, pectoralibus promovenda est. Evacuationes tunc nocent.

12. Inflammatio mediastini, quod ex binis pleuris componitur, sese prodit dolore acuto inter sternum & spinam vel claviculas, respiratione frequenti & celeri, cæterisque pleuritidis symptomatibus. Pleuritis dorsalis ab Hipocrate & Aræteo appellatur.

13. Si pericardium, quod ex pleuræ duplicatura componitur, inflammatione corripitur, dolor sentitur profundus; gravitas; anxietas; respiratio celerrima & frequens, sitis ingens, thoracis incendium, palpitatio cordis, pulsus durus & inæqualis, syncope.

S E C T. VIII.

Paraphrenitis.

1. **A** Rcte cum prioribus connectitur paraphrenitis, quæ pro sua causa proxima agnoscit inflammationem diaphragmatis, vel pleuræ ubi diaphragmati connectitur. Dirus hicce & periculosus morbus stipatur acuta febre; dolore acuto inter costas spurias & imas vertebrae; respiratione celeri, convulsiva, & singultuosa; inquietudine & anxietate; tussi sicca; singultu; delirio; retractione hypochondrii sub costis; & immobilitate abdominis inter respirandum. Eodem modo terminatur, & iisdem cedit remediis, ac pleuritis.

S E C T. IX.

Phthisis pulmonalis.

1. **P**hthisis pulmonalis est tabes corporis, cum febre hecticâ, tussi, & purulento sputo, ab ulcere pulmonum originem ducens.

2. Distinguitur, 1. In originariam & symptomatice. 2. In phthisim cum abscessu, vel cum vomica. 3. In acutam & chronicam.

3. Huic morbo maxime obnoxia est ætas inter vigesimum & trigesium annum; & forma quæ gaudet humeris alatis, collo longo teneroque, thorace angusto planoque, statura procera, & molli musculorum compage.

4. Causæ procatacæ sunt acris materia a pulmonibus separata tussimque excitans; fumus arsenici vel carbonum; aer humidus; tubercula, hæmoptoe; evacuationes solitæ diminutæ, vel repressæ, uti menstrua, lochia, ulcera, pedum sudatio, hæmorrhagiæ narium, hæmorrhoides, scabies, &c.; animi pathemata inordinata, nimia cibi potusve ingurgitatio; vita sedentaria, corpora extranea in pulmones delapsa; vulnera, morbi diversi, uti scorbutus, scrophula, affectio hysterica, lues, asthma, febres continuæ, remittentes, pleuriticæ, peripneu-

ripneumonice, scarlatinæ, variolosæ, morbillosæ, contagium; dispositio hæreditaria.

5. Causa proxima est ulceratio pulmonum. Hoc testantur causæ remotæ & cadaverum inspectiones.

6. Oritur obstructio sæpissime in glandulis per pulmonis substantiam disseminatis, vel arteriis bronchialibus: aliquando etiam in minutissimis arteriæ pulmonalis vasculis.

7. Recte separatur hic morbus in duo diversa stadia, inflammationis & suppurationis.

8. Incipit tussis sicca; voce clangosa; calore aucto; dolore, thoracis oppressione, præcipue post motum; sanguinis spumantis & rutili reiectione, sapore falso in ore; appetitu prostrato; siti; cibi nuper assumpti vomitu; tristitia; gravitate in lobo affecto, pulsu celeri, molli, parvo, nonnunquam pleno & duriusculo. Stadium primum inflammatorium.

Postea pus expuitur viride, album, sanguineum, inodorum vel graveolens. Corpus extenuatur, & tempore æstivo alget, febre depascitur, quæ vespere advenit, & mane sudoribus colliquativis difflatur, diarrhœa, lien-teria, dysenteria, vel diabete, vexatur; calore, præsertim in volis manuum, uritur; lingua parvis ulceribus scattet: post pastum genæ livescunt; ungues curvantur, extenuatis digitis; capilli decidunt; pedes tumescunt; præcordia sursum convelluntur, bronchiorum partes abraasæ tussiendo rejeciuntur, languent omnes functiones; corpus arefcit; oculique subsidunt, & intra cavitates sese recondunt. Tandem deglutitionis læsio, ulceris exsiccatio, frigus corporis & virium defectio, ægrum meliora fata expectantem subito conficiunt. Stadium suppuratorium. In vomica omnia hæc accidunt, puris sputu excepto.

9. A vasis pulmonum obstructis & inflammatis oritur tussis sicca, calor, dolor, febris, cæteraque stadii primi symptomata. A vasis & fluidis suppuratis puris sputum. A pure acri putridoque in venas absorpto humores colliquantur, putrescunt, febriles paroxismos excitant, e corpore per cutem, intestina vel renes eliminantur, ad nutritionem inepti redduntur, & in lateralia vasa hydropicos tumores excitantes cedunt. Sanguis rutilus & dissolutus, ad caput post pastum inflatione ventriculi de-

ter.

terminatus, in vasa haud antea permeabilia intrat, & ruborem excitat. Tandem ob humorum defectum & putredinem moritur, non sine vana convalescentiæ spe a lenitate morbi apparente & quotidiana symptomatum mitigatione.

10. Stadium primum hujus morbi a catarrho dignoscitur, quia hunc defluxio, illam tussis arida & pondus alterius lobi pulmonum in decubitu comitatur. Febris putrida remittens, puris rejectio, tabes, sudores nocturni, & diarrhœa colliquativa, stadium secundum ab aliis morbis abunde distinguunt.

11. Prognosis faustam efficiunt morbus adhuc recens, pus album, æquale, facileque rejectum, nulla vel saltem parva febris, respiratio libera, tussis mitis, appetitus haud prostratus, thorax satis capax, alvi laxitas, juvenus, cæteraque symptomata lenissima, desperatam, morbus hæreditarius, tussis ferina, calor hæcticus matutino tempore, somnus haud vires refocillans, antecedentes morbi febriles, tabescentia magna, suffocatio, diarrhœa, sudor colliquativus, pedumque tumores. Acuta periculosior chronica; originaria symptomatrica. Autumnus tabidis nocet.

12. Stadium primum curatur. 1. Inflammationem minuendo venæsectione parca propriis intervallis subinde repetita. 2. Vesicatoriis dorso & lateribus frequenter applicatis. 3. Tenuis & acres humores inviscando oleosis & incrassantibus medicamentis, 4. Vomitu, si a catarrho frigido ortum duxit. 5. Causas morbi específicas, sive ab hæmorrhagia, scorbuto, scrophulo, asthmate, hypochondriaca aut hysterica affectione, vel evacuationibus suppressis, pendent, medicamentis victuque hisce morbis dicatis tollendo.

Tubercula cruda deobstruentibus lenissimis summa cum cautela adorienda.

Stadium secundum levatur, 1. Abstergentibus, incrassantibus, & agglutinantibus. 2. Pus educendo per vias naturæ consentaneas, scilicet per tracheam si vomica sit, per fonticulas vel ulcera, per intestina, vel per renes, natura semper viam præmonstrante. 3. Puris effectus in sanguinem impediendo antisepticis non stimulantibus, incrassantibus, & acidis ex vegetabili vel minerali regno de-

desumptis, diarrhoea haud prohibente. 4. Corpus nutriendo & corroborando dieta eupepta refocillante, lacte præcipue asinino, exercitio moderato, præsertim equitatione, aere sicco, calido, & non nimis tenui, somno protracto; evitatis venere, animique pathematibus & curis.

13. Ad dysenteriam conveniunt rheum & astringentia; ad tussim & insomnium, pectoralia & opiata; ad sudores nocturnos, corroborantia, stragulæque paucæ; ad nauseam & vomitum, acida. Alia evacuatio promovenda, dummodo alii vires exhaurienti obstemus.

14. Cura præservatoria nititur venæsectione quater in anno celebrata, dieta regulari, immunitate a catarrho, aeris nocturni evitatione, & exercitio.

15. Quare Anglia cæteris nationibus magis obnoxia sit huic morbo.

S E C T. X.

Tabes alia purulenta

1. **E**mpyema est collectio puris inter pulmones & pleuram; cognoscitur febre hectica, respiratione difficili, tussi, sputu, materiæ fluctuatione, gravitate & molestiæ sensu a situ corporis mutato, cæterisque inflammationis prægressæ & suppurationis signis.

Tabes a vomica hepatis patet dolore usque ad humerum porrecto, tumore & dolore ad tactum in loco affecto, nausea, vomitu, diarrhoea.

2. Tabes ab abscessu ventriculi sese monstrat foetidis eructationibus, tussi sine expectoratione, vomitu purulentæ materiæ, deliquio, sudoribus, dolore vel tempore deglutitionis, vel postquam perficitur: intestinorum, a situ & separatione puris per sedem: omenti vel mesenterii, tensione, gravitate, dolore, in hoc profundiore quam in illo: renum, sensu ponderis in parte affecta, decubitu in ventrem, urina purulenta & dysuria: uteri, a dolore lumborum & excretionem puris e vagina.

3. Hæ tabes curantur ulcerum abstersione & agglutinatione, naturæ in suis conatibus opitulatione, sanguis

nis contra puris effectus munitione, &, quando fieri potest, educatione per aperturam arte factam.

S E C T. XI.

Inflammatio ventriculi.

1. **H**Anc excitant potio frigida, liquores fermentati, venena corrosiva, acria emetica vel purgantia, retropulsio variolarum, purpureæ, podagræ, humores biliosi, corpora dura deglutita.

2. Cognoscitur dolore acuto in præcordiis, calore interno ventriculi; pulsu subduro, contracto, & frequentati, summa anxietate, vomitu continuo dolorifico, siti magna, vigiliis, inquietudine, corporis jactatione, extremorum refrigeratione, spiratione difficili, summo dolore a ructu, & post assumpta præcipue acria medicamenta, lipothymia. Inspectio cadaverum ventriculum sphacelatum ostendit.

3. Funestum denunciat eventum irrequieta corporis jactatio, potus ingestus rursus ejectus, singultus, animus deficiens, pulsus intermittens, mens emota, artuumque convulsiones.

4. Curatur venæsectione, quoad vires ferre possunt, cucurbitulis supra locum dolentem applicatis, fotibus & cataplasmatibus externe applicatis, clysmatibus emollientibus sæpius repetitis, & nitro cum pauxillo camphoræ interne sumpto.

S E C T. XII.

Dysenteria, diarrhœa & lenteria.

1. **D**Ysenteria est alvi fluxus cum perpetua adsellandi cupiditate, vehementibus torminibus, & plerumque sanguinis dejectione.

2. Distinguitur, 1. In sporadicam & epidemicam. 2. In mitem & malignam, posteriorem notant summa virium jactura, exanthemata, &c. 3. In rubram & albam,

bam, in illa fæces sanguine, in hac pure & sanie tin-
ctæ sunt.

3. Dysenteria præcipue corripuntur, qui antea hoc morbo laboraverunt, vel ventricali & intestinorum debilitate plectuntur, qui biliosis primarum viarum sordibus infestantur, qui prava dieta, fructibus immaturis, & liquoribus fermentescentibus usi fuerunt, & qui frigido humidoque nocturno aeri, solis fervorem antea per-
pessi, expositi sunt. Hinc morbus vere castrensis. Dysenteria epidemica omnes indiscriminatim adoritur. Sequitur præcipue æstate & autumno quando calidam tempe-
statem & meridianum solem subsequuntur humide frigideque noctes.

4. An causa proxima est acris & caustica materia putridæ nature? Huic fidem faciunt hæc argumenta: Apparet tempestatibus putredini maxime accommodatis, & varia insecta progignentibus, scorbuticos præcipue ad-
oritur, a vaporibus sanguinis putrescentis concitatur, partes præcipue affectas emollit & corrumpit, aerem in magna copia gignit, & fæces summe putridas reddit.

5. Contagio propagatur dysenteria, quia excitatur ab odore fæcum dysentericorum, ab alvi in eadem sella exoneratione, & a lacte nutricum hoc morbo laboran-
tium. Hinc sævit inter nutrices, quæ egris in noso-
comiis, præcipue castrensibus, ancillantur:

6. Sedes dysentericæ variat in variis morbi stadiis. In morbi initio afficiuntur præcipue ventriculus & intes-
tina tenuia, uti conspicuum a nausea, vomitu, cardialgia, &c. Postea omnis morbi vis exercetur in intestina crassa, & speciatim in rectum, uti testantur dolor, te-
nesmus, & salutare clysmatum effectus.

7. Conqueruntur per aliquot dies de appetitu prostra-
to, ventris tumore, corporis lassitudine & horripilatione. Insequitur pulsus citatus, sitis, calor vehemens &
acris; inquietudo, nausea & vomitus, cardialgia, an-
xietates præcordiorum, atrocissima imi ventris tormina,
quæ sequitur frequens sed non copiosa alvi dejectio,
fæces sanguineæ, saniosæ, mucosæ, spumescences, pel-
liculis & filamentis sæpe mixtæ, borborigmi & flatus,
continua desidendi cupiditas, quæ tenesmus appellatur;
stranguria; ani procidentia; virium prostratio summa,

ardor interiorum, frigescentibus extremitatibus, singultus; sudor frigidus. Quando ad extrema ventum est, dolor semel cessat, fæces involuntarie elabuntur & egregie fœtent, sitis perit, pulsus fit debilis, & mors ægrum meliora expectantem fata, subito tollit.

Sectio cadaverum in conspectum adducit intestina, præcipue colon & rectum, præternaturaliter crassa, aere distenta, inflammata, exulcerata, & gangrænosa, tunicam villosam abrasam, bilem poraceam, viscidam, & nigri coloris; sanguinemque nigerrimum.

8. Nullam certam crisin, neque certas periodos habet. Finitur plerumque inter septimum & decimum quartum diem.

9. Particulæ acres dysenteriae in cavum intestinorum delapsæ motum peristalticum accelerant, hinc crebriores sed minus copiosæ, dejectiones. Sua acrimonia spasmos & inflammationes excitant, unde tormina, tenesmus, sanguis. Flatus & borborigmi a fermentatione putredinosa aerem generante. Imbecillitas & extremitatum frigus a sævis intestinorum doloribus & tanto humorum dispendio. Subita doloris evanescencia, a gangræna incepta.

10. Dysenteria distinguitur a diarrhœa torminibus severioribus, & sanguine sæpissime sed non semper excreto: a cholera morbo, rariori vomitu, & fæcibus ejectis.

11. Semper incerti ominis est hic morbus. Si invadit scorbuticos, tabidos, pueros, senes, intestina debilia habentes, sed præcipue gravidas, periculosus est. Mali etiam morbi testimonia sunt vomitus frequentes & singultus. Sudores æqualiter per totum corpus diffusi, & urina sedimentum largum deponens profunt. Convulsiones, fæcum graveolentia, caruncule vel pellicule ab intestinis abraſe, ani strictura ut nullus pateat clysmatibus aditus, summum minitantur periculum. Actum est, quando, pulsu celeri ac debili existente, extremitates frigent, dolor subito disparet, fauces inflammatorie vel paralytice fiunt, & mens alienatur. Inducit sæpe lien-teriam, hydropem, & tabem.

12. Ut curetur dysenteria, 1. Expellenda est materia peccans, vel ad alia loca derivanda, 2. Demulcenda est
ejus

ejus acrimonia: & 3. Motus intestinorum effreni, a materia morbifica excitati, consopendi.

Ad expulsionem vel derivationem materiæ ad loca magis secura, conveniunt, 1. Venæsectio, plethora & inflammatione mensuranda. In dysenteria maligna semel vel ad summum bis venam secare sat est. 2. Rad. ipecacuan. ad ventriculum exonerandum; vel parciore dosi, viz. ad grana quinque, sexta quaque hora exhibita: optimos præstat effectus hoc modo assumpta; sed pauci nauseam continuam perferre volunt. 3. Rheum unoquoque die dosi solita majore 4. Vitrum antimonii ceratum, additis opio & theriaca, ad mitigandos ejus effectus effrenos, & materiam morbificam ab intestinis ad cutem determinandam.

Acrimonia materiæ demulcetur, 1. Potu mucoso & incrassante, uti decocto oryzæ, vel pulli. 2. Clysmatibus emollientibus ex herbis mucilaginosi, amylo, oleo, &c. 3. Acidis, in dysenteria maligna, summa cum cautela, ne intestina nimis irritent, exhibitis. 4. Thea florum chamæmeli, quæ putredini optime resistit.

Motus effreni consopiantur, 1. Opio, post debitas primarum viarum evacuationes, certis intervallis, & forma liquida potius quam solida propinato. 2. Sub finem morbi adstringentibus, uti vino rubro, extracto ligni Campechensis, &c. 3. In convalescentia, ad restituendam fibrarum intestinalium firmitatem, prodest aqua calcis, cortex Peruvianus cum amaris, & equitatio, qua nulla res magis intestina confirmat.

Paullatim firmari intestina debent, ne adstringentibus fortioribus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. In hoc morbo quoque necessarium est, non quoties libet, decidere, sed quoties necesse est; ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.

13. Ad dolorem ventris, juscula emollientia, spermaceti, fomentationes & epispastica loco affecto applicata. Ad tenesimum, clysmata oleosa, & folia tussilaginis ad anum detergendum. Ad ulcera interna, balsamum Locatelli sursum & deorsum exhibitum.

14. In constitutionibus aeris epidemicis effugiat sanus consortium cum ægris, & præcipue cloacam vel fellam

ubi alvum exonerant; pluviam, aerem humidum; vel nocturnum, & cutem bene tectam custodiat.

15. Quando alvi profluvium adest cum parva vel nulla febre, nulla sanguinis rejectione, nullisque gravioribus, torminibus tunc diarrhœa appellatur. Iisdem remediis, sed facilius quam dysenteria, cedit. Si partiores multo dejectiones, appetitus adhuc illæsus sint, diarrhœa sæpe pro valetudine est, neque cohiberi debet.

16. Lienteria est alvi fluxus, in quo alimenta inconfecta & parum immutata redduntur. Quando excernitur chylosa materia, cæliaca appellatur. Medicamentis stomachicis amaris, roborantibus, & equitatione, curatur.

S E C T. XIII.

Colicus dolor.

1. **E**ST acutus intestinorum dolor cum alvo constipata.

2. Distinguitur, 1. In colicam flatulentam, & spasmodicam. 2. In originariam & symptomaticam. 3. In acutam & chronicam. 4. In febrilem & non febrilem.

3. Causæ remotæ sunt pituita vitrea; cibi exsuccii, fæces aridæ; vel concretiones lapideæ viam intestinalem obstruentes; bilis acris magna copia secreta; collectio sanguinis in vasis intestinorum; lac accescens; vermes; retentio lochiorum; frigus, vel venter fasciis non ligatus in puerperiis; indoles scorbutica, vel arthritica; fumi saturnini, vel aqua mineram plumbi lavans; venena; diarrhœa, vel dysenteria adstringentibus nimis cito suppressa; calculi per ureterem, vel ductum cholidochum transeuntes; intestinorum tumores, vel glandularum mesenterii abscessus.

4. A spastica intestinorum contractione oritur hic morbus. Elucescit a symptomatibus, cadaverum inspectione, & experimentis in vivis animalibus institutis.

5. Stipatur parva febre; dolore acuto abdomen quasi terebrante; difficili respiratione; cardialgia; nausea, vel vomitu materiæ biliosæ, vel pituitosæ, alvo fortiter constipata; rugitu; appetitu & concoctione læsis; siti; urina biliosa & sæpe obstructa; hernia umbilicali; tensio;

ne

ne & inflatione abdominis; singultu; syncope; delirio; convulsionibus; intestinorum disruptione, vel sphacelo.

6. Terminatur paralyfi, ileo, profusis sudoribus, hæmorrhagia narium, hæmorrhoidali fluxu, diarrhœa, macularum scorbuticarum irruptionibus, arthriti.

7. Diagnofis inter colicum & nephriticum dolorem oritur a diverfitate loci affecti, exacerbatione prioris & non posterioris poſt paſtum, majore alvi conſtipatione, & urina ſaturationis coloris in priore quam in poſteriore.

8. Prognofis eſt proſperior ſi dolor remittit, neque uno loco infigitur; e contrario periculofa, ſi in una parte ſine remiſſione ſævit, præcipue accedente pervigilio, ſingultu, delirio, ſyncope, ſudoribus frigidis. Colica inflammatoria vel epidemica peſſima eſt.

9. Medela requirit, 1. Relaxationem ſpaſmorum. 2. Evacuationem materiæ irritantis.

Relaxatio fit, 1. Venæſectione, ſi adſit inflammatio. 2. Clyſmatibus emollientibus. 3. Fomentationibus & cataplaſmatibus calidis toti ventri impoſitis; ſemicupio; cucurbitulis ſine ferro ventri admotis; comprefſione abdominis. 4. Opiatis poſt materiæ irritantis ejectionem.

Materia irritans evacuatur diverſis modis ſecundum ejus naturam; bilis acris, purgantibus; flatus, medicamentis ſpiritum digerentibus; particulæ ſcorbuticæ vel arthriticæ, diaphoreſi; fæces induratæ, laxantibus; & venena, medicamentis oleoſis. Dieta parca, tenuis, & lubricans convenit.

10. Recidivam impediunt equitatio, animus ſerenus, cibus haud flatulentus, & venter pedesque a frigore & humiditate muniti.

11. Eſt ſpecies hujus morbi quæ colica hſterica vocatur. Stipatur acuto dolore in regione ventriculi, vomitu materiæ bilioſæ, pulſu celeri debiliq; difficili reſpiratione, dejectione ſumma, & aliquando delirio. Tollitur opiatis.

Cholera morbus.

1. **E**ST ejection materiae biliosae superne & inferne.
2. **E** Causae remotae sunt alimenta facillime in rancidam vel acidam naturam abeuntia, uti caro succula, pinguedo, alimenta oleo vel butyro frixa, dulcia, cucumeres, melones, uva, cerasi, &c. medicamenta purgantia acriora; venena; ira vehemens; bilis acris.
3. Causa proxima est convulsiva contractio intestinorum tenuium, praecipue duodeni, ab irritatione proveniens.
4. Praecedit nidorosa eructatio, cardialgia, morsus, dolorque ventriculi & intestinorum. Tunc aeger corripitur ejectione ex alvo & ventriculo materiae biliosae viridis, flavae, nigrae, distentione abdominis; pulsu celeri, debili & inaequali; brachiorum artuumque contractione; dolore acuto supra umbilicum; retentione urinae; frigidis sudoribus; singultu; palpitatione; convulsionibus.
5. Prognosis fausta, si cessante vomitu, sequitur somnus, vel morbus transgreditur septimum diem; infau-
sta, si aeger debilis, vel annosus, materia acerrima vel foetens, aut vomitus cesset, durantibus caeteris symptomatibus. Neque tamen ulli morbo minori momento succurritur.
6. Curatur, 1. Diluendo & expellendo humores acres potu multo aquae tepidae, vel jusculi tenuioris, & clysmatibus oleosis. 2. Motus convulsivos postea compescendo antispasmodicis, opiatis, & unguentis nervinis externe applicatis. 3. Vino, cum discussa cruditas est, vires restituendo. 4. Tonum ventriculi & intestinorum restaurando medicamentis roborantibus, dieta exsiccante, exercitio.

SECT. XV.

Iliaca passio, ileus, seu volvulus.

1. **E**ST dolor acutus, inflammatio, & obstructio intestinorum tenuium, ita ut, alvo fortiter obstipata, cibus vel stercus, vel utraque, per os redduntur.

2. Distinguitur, 1. In originariam & symptomaticam.

2. In veram & notham.

3. Causæ remotæ sunt hernia inguinalis; irritatio vel erosio a vermibus, medicamentis stimulantibus, venenis vel acri bili; nimis longa fæcum retentio; ingesta exsucca vel acerba, uti panis siccus, nuces, castanæ, ossa, fructus immaturi, acerbi; intus susceptio unius partis intestini intra aliam, tumores & schirri intestinorum partiumque vicinarum; recti coalescentia.

4. Causa proxima est inversus intestinorum motus peristalticus ab obturatione viscerum originem ducens; hoc patet a symptomatibus & corporum inspectione.

5. Post alvi suppressionem æger corripitur, acuto dolore & distentione prope umbilicum; retentione obstinata fæcum & flatus; eructationibus; nausea; vomitu primo materiæ biliosæ vel pituitosæ, dein stercorosæ, postremo clysmatum injectorum; respirationis difficultate; urinæ obstructione; imbecillitate; pulsu citato & contracto; siti. Tandem, cessante dolore, lipothymia, singultus, delirium, convulsiones, mors.

6. Prognosis incerta in tam acuto morbo. Minus periculi a dolore vago, vomitu per intervalla recurrente, & laxantibus clysmatibus per anum ejectis; majus ab inflammatione acuta & fæcibus male olentibus vel nigris ad os ascendentibus. Debilitas summa, foetidus spiritus, pulsus debilis, delirium, convulsio, mortem instantem denunciat. Juventus symptomata sæva quam senectus non habet.

7. Inflammatio minuenda est, 1. Repetita venæsectione, præcipue in talo; cucurbitulis abdomini, & hircudinibus venis hæmorrhoidalibus applicatis. 2. Emollientibus & oleosis ptisanis; clysmatibus, & fomentationibus externis, 3. Medicamentis antiphlogisticis, viz. sal
nitri

nitri cum camphora. 4. Vomitus & doloris diminutione, per antiemetica & opiata, parca manu assumpta.

Obstructio canalis intestinalis aperienda, 1. Purgantibus lenissimis, & si hæc nihil proficiunt, acrioribus. 2. Suppositoriis vel clysmatibus ex irritantibus medicamentis vel fumo tabaci. 3. Crudo mercurio ad plurimas uncias assumpto. 4. Attentione sedula ad causas remotas particulares, sive herniam, sive tumorem, sive corpora dura.

Post alia incassum tentata, aqua frigida subito in pedes, crura, femora, & abdomen nuda ingesta, alvum sæpe feliciter solvit, ægrumque ex orci faucibus servavit; multa enim in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda.

Dieta tenuissima haud inflans, quies, pathematum & frigoris evitatio, & ægrotanti & convalescenti conveniunt. Postea quoque vitare oportet cruditates, frigus, jactationem, ambulationem, cæterosque corporis motus; nam facile, nisi bene jam confirmatis intestinis, id malum redire consuevit.

S E C T. XVI.

Hepatitis.

1. **M**orbus, qui ab hepate inflammato provenit, hepatitis appellatur.

2. Præter causas remotas, quæ omnibus febribus communes sunt, has peculiare habet, viz. omenti ingentem obesitatem; succussiones ab emeticis nimis violentas; hepatis scirrhum; subitum frigus ab aere vel frigidis potionibus, jecori antea calefacto applicatum; sanguinem tenacissimum, atrabilarium ab antiquis appellatum.

3. Distinguitur, 1. In genuinam & spuriam; in priore, afficitur hepatis substantia; in posteriore, peritonæum vestiens hepar vel costas spurias. 2. Secundum partem hepatis affectam, scil. concavam & infimam, vel convexam & superiorem: hæ duæ species diversæ diversa habent symptomata.

4. Obstructionem in finibus arteriæ hepaticæ vel venæ portarum pro sua causa proxima agnoscit.

5. Inflammatio concavæ partis hepatis hisce stipatur sym-

symptomatibus; dolore obtuso; gravativo; & fixo in dextro hypochondrio; ardore; anxietate circa præcordia; pulsu primis diebus fere naturaliter ordinato; neque sequentibus magnopere concitato; inflatione & tensione dextri hypochondrii; cibi fastidio; nausea & vomitu; siti magna; lingua scabra & nigra; cardialgia; facie pallidi, citrini vel icterici coloris; singultu molestissimo.

Inflammationem convexæ partis comitatur dolor magis acutus in respirando; & ad jugulum vel humerum extendens; pulsus citator; tussis sicca; molestus in sinistro latere decubitus; singultus; vomitus; & magna debilitas.

6. Morbus terminatur quarto, septimo, vel undecimo die per alvi solutionem; urinam vel sudores; vel postea suppuratur, vel in scirrhum mutatur.

7. Dolor tantum obtusus gravativus, & pulsus parum a naturali alienus, in inflammatione concavæ partis hepatis, hujus visceris insensibilitati debentur. Anxietas, vomitus, cardialgia a nervorum consensu, & irritatione vasorum ventriculi; sanguine repletorum, ob obstaculum ad venarum portarum extremitates natum. Color ictericus ab impedita bilis secretionem & excretionem. Singultus ab affectis per consensum nervis diaphragmatis, quod cum hepate connectitur.

Sed convexæ partis inflammatio severiora producit symptomata, quia hepatis superior pars diaphragmati adhæret, quod acutiore sensatione præditum est. Humerus ramos ex eodem nervorum pari sortitur, ergo per consensum afficitur. Æger difficillime in sinistro latere cubat, quia in tali situ ligamenta inflammata & tensa magis tenduntur.

8. Dignoscitur a pleuritide lenitate doloris, situ intra costas spurias, pulsu non duro, & difficili in sinistro latere decubitu; ab hysteriis & hypochondriacis symptomatibus, febre comitante.

9. Si recte tractetur; raro periculosus est morbus. Eventum funestum prædicunt singultus perpetuus, febris valida, sitis inextinguibilis, subitus extremorum pallor & frigiditas, urente corpore. Suppuratio hepatis, nitor extrorsum vertitur, sæpissime ægrum e medio tollit. Per longam vitam sine magno incommodo perfer-
tur

tur scirrhus, si debitum adhibeatur vitæ regimen; & tumor medicamentis aperientibus non irretur; hisce enim in cancrum sæpe degenerat.

10. Ad morbi medelam confert, 1. Venæsectio copiosa; non obstantibus arteriis fere naturaliter ordinatis: si postponatur hæc operatio, donec pulsus indicat, nimis tarde advenit. 2. Alvum laxantia. 3. Clysmata attenuantia & antiphlogistica, quæ absorpta venis mæseraicis recte ad hepar deferuntur. 4. Fomentationes & cataplasmata discutientia hypochondrio externe applicata. 5. Medicamenta attenuantia & antiphlogistica interne sumpta. 6. Emplastra epispastica supra locum dolentem applicata.

11. Frigus, omnia frigida, labor, vehemens motus, ira, trepidatio, pondus, jactus, in hoc morbo inimica sunt.

SECT. XVII.

Nephritis.

1. **N**ephritis est inflammatio renum cum ardore & dolore lumborum, difficilique mictu.

2. Causæ remotæ sunt vulnera & contusiones renum; calculi; cibi flatum in colo generantes; quodcunque sanguinem ad renes determinat, uti diuretica calida; concussio in rheda, vel equitatio; plethora; evacuationes suppressæ; spasmodicæ renum contractiones.

3. Causa proxima est arteriolarum renalium obstructio, uti patet cadaverum inspectione.

4. Adsunt calor, dolor, & nonnunquam rubor in regione renum; stupor cruris ejusdem lateris; febris; urina primo palida, dein rubra; difficilis mictio; dolorosus incessus, vel erectio corporis; facilius in latus infirmum, quam in sanum, decubitus; frigus extremitatum; nausea & vomitus; anxietas & spirandi difficultas; suppuratio vel gangræna partis.

5. A tumefacti renis compressione oritur rubedo cutis & stupor cruris; a compressis tubulis uriniferis, paliditas & diminutio urinæ; a partibus tensis & inflammatis, dolorosa corporis erectio; a communicatione nervorum, vomitus & anxietas.

6. Colicus dolor distinguitur a nephritide, quia ille magis ad anteriora situs est, & difficultas urinæ tarde per consensum, si unquam, advenit.

7. Morbus periculosus, præcipue si, deficiente urina, supervenit delirium. Urina limpida pejor laturata. Hæmorrhoides supervenientes morbum solvunt. Pus, per vias urinæ secretum, optatissimum efficit suppurationis statum; per sedem, pejorem; si in abdomen depluit, pessimum.

8. Obstructa vasa aperienda venæsectione; sanguifugis ano applicatis; clysmatibus emollientibus sæpe injectis; fomentationibus loco affecto applicatis; potu multo diluente; diaphoreticis lenissimis, & dieta tenui.

9. Si renes ulcerantur, profunt balsamica, vulneraria, & aquæ chalybeatæ, evitatis acribus, acidis salis, & molli decubitu supra dorsum.

S E C T. XVIII.

Stranguria.

1. **S**tranguria est excretio urinæ guttatim facta, cum continuo ad mingendum stimulo. Quando urina omnino supprimitur, ischuria appellatur.

2. Distinguitur in acutam, quæ ab inflammatione provenit; & chronicam, quæ nulla inflammatione stipatur.

3. Causæ remotæ sunt cantharides interne sumptæ, vel externe applicatæ; scorbutica fluidorum diathesis; acre pus ad vesicam delatum a rene, aliisve visceribus ulceratis; expositio podicis ad aerem frigidum, præcipue operantibus catharticis; inflammatio urethræ ab ulceribus venereis, vel injectionibus acribus; inflammatio intestini recti; hæmorrhoidalis fluxus suppressio.

4. Causa proxima acuta est inflammatio sphincteris vesicæ, vel muci eum defendentis abrasio, uti docent causæ remotæ cadaverumque inspectiones.

5. In stranguria guttatim prodit urina cum dolore, & continuo ad vesicam exonerandam nisu: post parvam excretionem stimulus recedit, iterumque paulo post revertitur. Febris accenditur; cutis calet; abdomen tumet; perinæum & penis rigescunt; alvus obstipatur;
ori-

oritur sæpe tenesmus; dolor in dorso & anteriore abdominis parte sentitur; anxietas præcordiorum & vomitus aliquando adsunt. Recidivus sæpissime est hic morbus.

6. Diagnosîs calculi vesicæ a stranguria innititur immunitati prioris plerumque a febre, dolori in glande peni, mucosæ urinæ & catheteri.

7. Morbus haud periculosus est. Judicatur resolutione, suppuratione, & gangræna, quarum posterior rarissime accedit.

8. Inflammatio minuenda & acrimonia urinæ inviscanda. Perficiuntur venæsectione; alvi subductione miti; clysmatibus emollientibus; fomentationibus & vapore partibus affectis applicatis; potu mucilaginoso, & calore. Equitatio, frigus, aciditas, & vinum rubrum evitari debent.

9. Excretionem urinæ impedire quoque possunt paralysis vesicæ; hæmorrhoidum tumor; fæces induratae; calculus vesicæ; caruncula urethræ; tumores prostatici, hysterica passio; ulcera; schirri & cancri vesicæ; graviditas. Hæ causæ suis remediis tolli debent.

10. Quando stranguriam comitatur calor urinæ, dysuria appellatur. Excitatur vel ab urina acris, vel inflammatione urethræ, & curatur iisdem, ac stranguria, remediis.

PARS QUARTA

De morbis qui primo in toto corpore, dein in aliqua parte sunt.

SECTIO I.

De hisce morbis in genere.

1. **P**ECULIAREM merentur considerationem morbi febriles, qui primo totis humoribus inhærent, dein postea magna ex parte relegantur ad partes præcipue exteriores. Inter quos eminent febres eruptivæ dictæ, quales miliares, scarlatinæ, erysipelas, variolæ & morbilli. Multæ præterea sunt quæ neque certis insigniuntur.

gniuntur nominibus; neque fideli adhuc innotescunt descriptione. Hæ maxime vernis temporibus oriuntur.

2. Hæc secretio ad partes exteriores, utpote naturalis & salutaris, arte leniter promovenda, & secundum salutiferum naturæ ductum dirigenda est. Hinc medici est, horum morborum symptomata & medelam, a præcedentibus plane diversam, bene perspecta habere.

S E C T. II.

Arthritis.

1. **A** Rthritis est dolor circa juncturas ossium, præcipue pedis, vere & autumno maxime revertens.

2. Distinguitur, 1. In hæreditariam & acquisitam. 2. In podagram, chiragram, gonagram, &c. secundum partes affectas. 3. In regularem & irregularem.

3. Sexum virilem, ab *ακμῇ* declinantem; raro fœminas, nisi viragines, vel tempus menstruale prætergressas, aut pueros, aut castratos; ingenia peracuta; cupidosque literarum vitam sedentariam agentes, & in seram noctem vigilantes, tentat.

4. Viçtus lautus, plenus, opiparus: pocula nimia nocturna, præcipue acida vel austera: exercitia solita ommissa: habitus corporis luxurians, humidus, laxus: venus immodica in junventute: a liquoribus destillatis ad tenues nimis cita transitio: evacuationes suppressæ; labe hæreditaria. Hæ sunt causæ remotæ.

5. Paroxysmum accelerant pedum præcipue sudantium subita frigori expositio, vel a calceis compressio; purgatio alvi nimia; defatigatio; animi pathemata, aer humidus, & a ponderoso ad levem subitæ mutationes, lucubratio; perspiratio suppressa; cibus dyspeptos; pergræcatio; causæque remotæ antedictæ.

6. An causa proxima humorum viscositas & acrimonia peculiaris a perspirabili materia, ob cutis vitium, gradatim retenta? Ita videtur; quia senes, sedentarios, & ganæ deditos, maxime infestat; quia hyeme, non æstate, sese monstrat; quia paroxysmus a suscepto frigore acceleratur; quia rheumatismi affinis est; quia densum & inflammatum sanguinis statum, aliaque febrilia sym-

symptomata sibi associat ; & quia crisis & medela per perspirationem auctam perficitur. Hæc causa sociam sibi adungere videtur imbecillitatem primarum viarum, in primis ventriculi.

7. Sedes est in minimis vasis tendinum , ligamentorum, membranarum, periostei, articularum, quæ longius a corde distant, & maxime comprimuntur ; ergo in pede.

8. Paroxysmum prægrediuntur lassitudo ; torpor ; spirituum dejectio ; apepsia ; nausea : ructus ; corpus flatu distentum ; alvus constipata ; pedum sudor cessans ; varices.

Ingruit paroxysmus cum dolore sæviante, plerumque in pollice pedis ; sensatione quasi aquæ frigidæ affusæ ; horrore ; febre ejusque symptomatibus. Dolor augmentatur ossa tarsi metatarsique occupans ; vel lancinans est, vel mordens, vel pungens, vel urens, vel coarctans, vel gravativus. Elapsa nycthemera, pars rubescit, tumescit ; cutis parvo madore humectatur ; tunc dolor diminuitur & febris cessat. Mane semper se melius habet, vespere pejus, paroxysmulo tunc adveniente. Mens irritabilis. Urina primis diebus colorata, sedimentum lateritium vel arenosum deponit. Appetitus prostratus, alvus adstricta & sensatio partis dolorifica totum comitatur paroxysmum. Eo citius vel tardius solvitur paroxysmus, quo fortior vel debilior natura. Tunc temporis inter digitos pedis pruritus intolerabilis sentitur & cutis desquamatur : articularum quasi fricatio & ariditas : intermissio.

Morbo ; progressu temporis, altius radices agente, manus, corpus, cubitus, genua, aliaque loca corripuntur. Tophi gignuntur, articuli distorti motu privantur. Disruptis ligamentis, tota ibi perit sensatio. Nunc per totum fere annum protrahuntur paroxysmi. Urina multa, pellucida, sine sedimento. Infestatur hæmorrhoidibus ; putridis eructationibus ; appetitu deleta, spasmis ; calculo.

Viribus prostratis, materia podagrica nunc in caput detonat, unde apoplexia, lethargos, paralysis, delirium, sopor, tremores, & convulsiones universales ; nunc in pulmones, unde asthma ; tussis, suffocatio ; nunc in pleu-
ram,

ram, unde pleuritis; nunc in ventriculum & intestina, unde anxietas, nausea, vomitus, diarrhœa. Hisce sævientibus, nullus in parte dolor; & vice versa. Deficiente natura, prægravantur viscera vitalia, & moritur.

9. A systemate vasculoso materia viscida onerato, lassitudo, &c. A ventriculo debilitato, apepsia, &c. A motu humorum in pedibus languido, sudor ibi interruptus, varices. Ab eadem causa & vasis nimis contractis, ibi sistitur materia podagrica dolorem excitans. A materia viscida acri, febris. A diversa ejus in parte affecta situatione, diversæ sensationes. Translatio materiæ morbificæ in pedem est crisis febris. A maiore, vasorumque externorum inflammatione, interna liberantium, doloris remissio. Ab impedita perspiratione & sanguine magis acri, vesperi paroxysmus. Mens irritabilis, ab irritatione generis nervosi. Solvitur paroxysmus, ob materiam subactam. Materia per poros sibi viam faciente, cutis prurit & desquamatur. Tenuioribus diffatis, pars remanet terrestrior, tophosque producit. A metastasi materiæ podagricæ in viscera vitalia, symptomata sæva, & mors.

10. Diagnosîs patet. Si prægressis nonnullis podagræ symptomatibus, vel solito paroxysmi tempore, æger morbo febrili laborat, ab hoc fonte oriri probabile est.

11. Qualis ingruit febris, talis erit paroxysmus. Quo magis dolet pars, eo brevior paroxysmus, longiorque intermissio; & vice versa: securitatem quoque pollicetur acutus dolor; proprium enim est naturæ instrumentum ad materiam podagræ ejiciendam. Partibus nobilioribus multa levat mala, ideoque plerisque magno est usui. Juvenes facilius curantur quam senes. In hæreditariis & tophaceis medela non expectanda.

12. Totius medelæ cardo versatur in curatione morbi, paroxysmi, & symptomatum.

Morbus curatur in intermissione, 1. Vires concoctrices roborando. 2. Nullum fomitem administrando.

Vires concoctrices roborantur, 1. Medicamentis corroborantibus, uti stomachicis amaris, aromaticis, antiscorbuticis, cortice Peruviano; chalybe vel aquis chalybeatis, præcipue thermis Bathoniensibus. 2. Exercitio leni quotidiano in aere salubri, præcipue equitatione.

3. Frictionibus. 4. Mature lectum petendo; animi tranquillitate; nulla venere, & cutem mundam ex panno laneo bene tectam custodiendo.

Fomitis subministratio impeditur, 1. Dieta rite ordinata modo, genere, & tempore. 2. Potu neque calefaciente, neque debilitante: vino non nisi vinosis vel debilibus concesso. 3. Tinct. rh. amar. bis in septimana repetita; qua crassior victus pars subducetur; flore sulphuris.

Hisce regulis diu obtemperare debet æger, causis remotis, quæ morbum produxerunt, evitatis. Si hæ nihil proficiunt, certissime profligatur dieta lactea.

Paroxysmus curatur naturæ opitulando, 1. In separatione; dein 2. In expulsionem materiæ morbificæ.

Separatio adjuvatur, 1. Si initio nimium fervet sanguis, ob juventutem vel immodicam potationem, venæsectione cauta. 2. Si nimium torpet, cardiacis. 3. Calore. 4. Potu diluente.

Expulsio perficitur, 1. Diaphoreticis mane adhibitis. 2. Exercitio. 3. Frictione. 4. Inustione cum lino; verberatione cum urtica; cantharidibus applicatis.

13. Quoad symptomata, 1. Si vehementer excruciat dolor & vires ægri exhaurit, cataplasmata emollientia, & urgente summa necessitate, opiata interne vel externe parce administranda; motum enim articuli labefaciunt. Si caput vel pulmones occupat materia podagrica, expellitur phlebotomia; empl. epispast. talis, & fomentationum partibus dolore assuetis applicatione; purgantibus stomachicis. 3. Si ventriculus vel intestina, cardiacis fortioribus, exercitio, decoctionibus aromaticis sudorem in lecto moventibus. 4. Diarrhœa non critica, eodem modo curatur. 5. Dolores nephritici, decoctionibus, clysmatibusque emollientibus & thermis calidis.

14. Quare curatur tam difficilis? An ullum specificum adhuc notum, quod podagram radicitus extirpare valeat; vel an ulla spes restat tale inveniendi? An in perspiratione cuticulari promovenda tota res agitur? Quare ætas tenera immunis.

Rheumatismus.

1. **R**heumatismus, huic morbo vicinus, est dolor transiens, erraticus in musculis vel articulis.

2. Distinguitur, 1. In febrilem & non febrilem. 2. In universalem & localem.

3. Vere & autumnno maxime grassatur.

4. Causæ remotæ sunt, corpus calens frigori subito expositum: ventorum mutationes: sanguinis nimia effusio vel hypocatharsis: plethora ab evacuationibus suppressis: crapulæ, pocula, & venus immodica: morbus sanguinem vitians, uti intermittens, scorbutus, lues venerea.

5. An causa proxima est, serum viscidum acre, vasa serosa & lymphatica musculorum, sed præcipue membranarum & ligamentorum, obstruens? Causæ remotæ, conspectus feri, & distillatio urinæ rheumaticæ, huic fidem faciunt.

6. Febrilis symptomata sunt, lassitudo, rigor, extremitatum gravitas & frigus, pulsus celer & strictus, sitis, inquietudo, venter constipatus. Die uno vel altero elapso, dolor acutus, ad motum auctus, sedem sæpe mutans, articulos præcipue occupat, cum tumore & inflammatione. Sanguis pleuriticus. Caput aliquando vel præcordia occupat. Febre cessante, remanent dolores. Tubercula & anchyloses in articulis sæpe formantur.

Non febrilis symptomata sunt, dolores vagi & rigiditas in partibus musculosis, vel ligamentis, plerumque sine tumore: doloribus retrocedentibus oritur anxietas; & vice versa.

7. A vitio sero oritur febris: A vasis distractis, dolor, tumor, inflammatio. Materiæ separatione, cessat febris.

8. Crisis perficitur, vel per sudores, vel urinam, vel hæmorrhagiam, vel cutis efflorescentias.

9. Diagnos inter rheumatismum non febrilem & arthritidem, quamquam difficilis, attamen consideranti progressum symptomatum patebit.

10. Spes bona dummodo in externis partibus hærent dolores; incerta, si occupant internas. Rheumatismus frequens morbos chronicos inducit; vel in affinem podagram mutatur.

11. Rheumatismus febrilis curatur, 1. Venæsectione larga & sæpe repetita. 2. Diluentibus & attenuantibus. 3. Clysmatibus. 4. Medicamentis sudorem post depletionem promoventibus, donec febris & dolores cessarint. 5. Victu tenuissimo; calore lecti temperato; quiete.

Rheumatismus non febrilis curatur, 1. Demulcentibus, aperientibus, diaphoreticis. 2. Unguentis calefacientibus & penetrantibus, vel epispasticis parti applicatis. 3. Frictione. 4. Cucurbitula cum scarificatione. 5. Ustione, cauteriis. 6. Thermis arte præparatis, vel naturalibus, quales sunt Buxtonienses.

12. Ad tumores, cataplasmata emollientia, evitatis repellentibus: ad dolores sævos, opium: ad partium rigiditatem, thermæ conveniunt.

13. Est species rheumatismi, a loco affecto, ischias appellata. Oritur a febre, cubatione terrena, omnibusque antedictis causis. Hæret in ligamenti acetabuli. Advenit torpore, impedito motu, formicatione, nonnumquam vehemente febre. Per totum crus ad pedes sæpe descendit dolor. Pars debilitatur, abbreviatur, claudicat. Curatur uti rheumatismus chronicus.

14. Est & alia species quæ lumbago rheumatica appellatur. Sævissimus hæret in lumbis dolor, descendens ad articulum femoris, vel ad os sacrum, vel transverso itinere per latera ad vesicam. Causa est ligamentorum vertebraliū inflammatio. Curatur venæsectione & medicamentis topicis, viz. unguentis calidissimis penetrantibus, vel empl. epispasticis. Hunc morbum epidemice grassantem semel vidi.

15. An differentia inter rheumatismum & arthritidem consistat in ipsa causa, vel loco affecto solummodo, vel ambobus? An causa diversarum specierum rheumatismi eadem sit? Quare rheumatismus facilius quam arthritidis curatur?

S E C T. IV.

Febris purpurata vel miliaris.

Febbris purpurata vel miliaris nomen tenet a pustulis rubris vel albis, seminis milii speciem præse ferentibus. Antiquis medicis plane incognita fuit: ducentis abhinc annis Lipsiæ primo sese monstravit.

2. Distinguitur, 1. In rubram & albam; in priore pustulæ rubræ, in posteriore albæ sunt. 2. In idiopathicam & symptomaticam; sæpe enim conjungitur cum variolis, morbillis, & diversis febribus.

3. Adoritur laxos habitus; temperamenta phlegmatica; infantes & senes sæpius quam adultos; fœminas sæpius quam viros, & inter illas nobiliores, delicatas, fluore albo affectas, & sæpissime puerperas; quia humores in harum vasis uterinis stagnant & corrumpuntur, & multum sudant.

4. Causæ remotæ sunt animi pathemata relaxantia, qualia moeror & sollicitudo; magnæ evacuationes; vigiliæ; meditatio; vita otiosa; aer vapidus; æstas pluviosa; dieta nimis aquosa ex vegetabilibus, & dulcibus; aqua impura; alvus adstricta; sudores nimis protracti.

5. An causa proxima est nimia copia, lentescencia, & acrimonia tenuium humorum vasa subcutanea opplantium? Hanc opinionem confirmant. causæ prædisponentes & remotæ, medela, & cadaverum sectio.

6. Hisce symptomatibus stipatur febris miliaris. Præcedit frigus & horror: Sequitur calor non admodum intensus; virium defectio; spirituum depressio; pulsus frequens & debilis; respiratio oppressa & suspiriosa; insomnium, ; leve delirium; lingua alba; urina naturalis vel pallida; alvus adstricta vel laxa; tremor manuum; remissio & exacerbatio febris; vigiliæ; spirituum commotio; æstus in volis manuum; in puerperis lochiorum & lactis suppressio. Insueta punctio sub cute sentitur. Huic succedit cutis asperitas, & innumeræ pustulæ albæ vel rubræ, milii semen referentes, quæ sensim implentur ichore fœtido: Tunc mitigantur symptomata; pulsus plenior & mollior fit, animo redit vigor; cutis made-

scit; sudor foetidus erumpit; urina devenit colorata; evacuationes suppressæ redeunt; & pustulæ, post decursum plerumque septem dierum, arescunt & desquamantur cum molesto pruritu.

7. A tenuiorum humorum nimia copia & acrimonia facillime deducenda sunt hæc symptomata.

8. Distinguitur a morbillis crebra & celeri pustularum retrocessione, pruritu molesto, odore foetido, & ortu ab humoribus intus corruptis, & non a contagione, vel epidemica aeris constitutione.

9. Purpura rubra mitior est alba. Respiratio facilis, pustulæ leni diaphoresi sese ostendentes, remittente tunc febre, vel pulsu molliori & ampliori, & multo sero plena, signa bona; sed corpus impurum; respiratio laboriosa, magna spirituum dejectio, sanguis dissolutus, stillæ sanguinis e naribus, eruptio pustularum tertio vel quarto die & sine levamine, mala. Si pustulæ omnino retrocedunt cum exacerbatione symptomatum, anxietate, dolore, convulsionibus, apoplexia, vel signis inflammationis internæ, actum est de ægro. In puerperis diarrhœa timenda est, quia lochiorum fluxum impedit.

10. Morbus ejusque curatio dividuntur in statum febrilem & statum eruptionis. In statu febrili indicatio est, febrem in debito moderamine retinere. Huic intentioni conducunt vesicantia unum post alterum applicata per totum morbi decursum, potus ex aqua pulli, animus tranquillus, calor lecti, & situs horizontalis. Venæsectio raro, nisi urgente aliquo symptomate vel pulsu duriusculo, prodest; sæpe nocet.

In statu eruptionis, conducunt ad materiam morbificam gradatim expellendam, foci ad artus adhibiti, & lenissima diaphoretica, evitatis sudorificis & calefacientibus, frigoreque externo.

Si in longum trahatur morbus, si pus tenue & saniosum, si pulsus debilis, si morbus remissiones & exacerbationes habet, cort. peruvianus administrandus est.

In morbi declinatione, si pustulæ exiguæ, neque materiam morbificam continere valeant, tunc per intestina laxantibus leniter educenda est materia superflua.

11. Ad retrocessum pustularum, cuburbitulæ cum scarificatione, & hirudines venis temporalibus, si pulsus durus;

rus; fatus; vesicatoria; potus; calidiuscula & subacida; calor lecti; mens hilaris, & redeunte madore, mitia diaphoretica.

12. In morbo complicato cum puerperio vel aliis febribus, curationis ratio pendet ex prudenti utriusque consideratione, eo itur quo symptomata magis urgent.

13. Prophylaxis nititur aere puro, sicco, & calidiori; cute bene perspirabili; alvo aperto; victu subacido; attenuantibus, & exercitio.

S E C T. V.

Febris Scarlatina.

1. **P**Ræcedenti persimilis est febris a calore scarlatina dicta; ubi maculæ amplæ rubræ supra cutem non elevatæ, hinc inde apparent, cum calore, ariditate, sensibilitate, pruritu cutis, & febre acuta. Elapsis tribus vel quatuor vel quinque diebus, maculæ disparent & cutis desquamatur. Curatur venæsectione, laxantibus, & potionibus diluentibus.

S E C T. VI.

Erysipelas.

1. **E**Rysipelas, vel ignis sacer, vel rosa, vel ignis sancti Antonii, est inflammatio in summa cute & pinguedine, late serpens, cum dolore, calore, & rubore.

2. Distinguitur, 1. In erysipelas cum pustulis & sine pustulis. 2. In ulceratum vel non ulceratum. 3. In idiopathicum & symptomaticum. 4. Secundum partes affectas.

3. Ad hunc morbum dispositi sunt plethorici; sanguinei; juvenes; fœminæ gravidæ; scorbutici; cacochymici; a parentibus huic obnoxiiis progeniti; & hoc malum semel passi. Ab anno trigesimo ad quadragesimum præcipue infestat.

4. Causæ remotæ sunt animi affectus violenti, ira imprimis & terror; subitum refrigerium corporis a calore solis antea calefacti; liquores fermentati; potiones; & balnea nimis calida; evacuationes naturales vel artificia-

les suppressæ vel omissæ; aer humidus & pluviosus; perspiratio quocumque modo impedita.

5. An causæ proximæ sunt acres & causticæ particulae, non a corrupta bile, uti vulgo putatur, sed ab humoribus, qui secerni debent, retentis & corrumpentibus, provenientes? Hanc opinionem confirmant causæ prædisponentes & remotæ, symptomataque.

6. Sedes hujus morbi primaria est cutis & subjacens pinguedo, uti docet cadaverum inspectio.

7. Invadit erysipelas horrore; insequenter febrili calore; siti; inquietudine; pulsu frequenti; sanguine plerumque crusta cooperto; virium prostratione; dorsi capitifque dolore; vomitu; delirio; anxietate; corporis jactatione; comate; vigiliis. Secundo, tertio, vel quarto die, cutis intumescit cum dolore & rubore, & tumor superintegitur denso pustularum agmine, quæ in vesiculas, tenuem humorem continentes, elevantur, febre interim recedente. Serpit tumor. Infestat sæpe extremitates, abdomen, mammas & glandulas axillares; sed sæpissime faciem, ubi oculi clauduntur, nares & fauces siccescunt, & sopor conjungitur. Si morbus terminatur resolutione, tumor sensim subsidit, ardor & dolor evanescent, color roseus in flavum mutatur, & cuticula in squamas fatiscens secedit. Si in suppurationem abeat, ulcera mali moris, vix sanabilia, producuntur.

8. Hæc symptomata facillime deduci possunt a tenui & acerrimo humore.

9. Tumor erysipelatis depressus, late sese diffundens, & albicans post compressionem, satis distinguitur a phlegmone, ubi inflammatio profundior & color post tactum non recedit. A peste discrepat, quamvis in multis persimili, erysipelas, quia neque contagio oritur, neque contagiosum est, neque tanto stipatur periculo.

10. In levioribus hujus morbi speciebus non magnum adest periculum: sed si gravior inflammatio corpus cachymicum corripit cum perpetuo comate vel delirio, in angusto spes est. Erysipelas retrocedens vel retropulsus, deliria, inflammationes internas, asthma, spasmos & gangrænam inducit. Si tumor livescat, gangræna prope adest. Quo crassius & albidius pus, eo minus; quo tenuius & pallidius, eo majus periculum.

11. In-

11. Indicatio curativa postulat febris mitigationem, ut promoveatur separatio humorum morbosorum a sanis; exclusionem totalem materiæ morbificæ; & quominus serpat, ejus expulsionem e corpore.

Febris mitigatur venæsectione pulsu æstimanda. Exclusio perficitur potionibus diluentibus, demulcentibus, & medicamentis diaphoreticis. Expulsio materiæ, quando caput occupat, vel longius in vicinas partes serpit, optime perficitur lenissimis laxantibus, & emplastris epispasticis in vicinio applicatis.

Convenit dieta infirmissimæ materiæ, evitatis, ni pulsus deficiat, medicamentis internis calefacientibus.

12. Farina fænugræci vel tritici supra partem inspersa, & calor lecti tepidus est optima applicatio externa; nocent enim omnia repellentia, aquosa, & oleosa. Si adsint gangrænæ signa, fomentationes spiritosæ, cataplasmata ex medicamentis calorem excitantibus, & cortex Peruvianus conducunt. Vinum in hoc morbi statu non alienum est.

13. Est erysipelatis certa species quæ, quia corpus circiter umbilicum instar cinguli cingit, zona, vel zoster appellatur. Stipatur diversis tumoribus, obstitis pustulis urentibus, valde dolentibus, hinc inde sese monstrantibus. Curatur uti prior morbus.

14. Est & alia species a Sydenhamo descripta, quam ipse, durante constitutione variolosa, quoque vidi. Superveniebat feбри, tertio vel quarto die, eruptio pustularum erysipelacearum, quæ humorem flavescensem continebant, febrem mitigabant; & post quatuor dies disparebant. Facillime venæsectioni & purgantibus cessit.

SECT. VII.

Variolæ

1. Variolæ in Ægypto & interioribus Arabiæ locis se primo manifestabant, initio septimi sæculi. Abhinc, cum armis Satacenorum pari passu progredientes, per Hispaniam, dein per totam Europam, vagatæ sunt. Eximias in hoc morbo laudes meruit Sydenhamus.

2. Verno tempore ingrediuntur, æstivo præcipue grassantur.

stantur, autumnali cedunt, brumali vix apparent. Tenuella ætas maxime huic morbo obnoxia. Rarissime secunda vice variolas patitus quisquam.

3. Semina variolarum non a parentibus ad prolem derivantur, aliter haud in nostro orbe tamdiu latuissent; sed a plagis orientalibus advecta, ut cæterorum epidemicorum, in atmosfera volitant.

4. Miasmata variolosa videntur esse admodum subtilia, inflammantia, stimulantia.

5. Oritur morbus, 1. Immediate ab aere externe materia variolosa repleto. 2. Contagione ab infecto. 3. Infectione.

6. Introitum morbo præbent vasa cutis & pulmonum absorbentia, membrana oris nasque interna, viæque alimentii.

7. Variolæ distinguuntur, primo in discretas, confluentes, cohærent. 2. In communes, crystallinas, filiquosas, verrucosas, sanguineas.

8. Morbus admodum regularis, & se dividit in quatuor stadia, febris primariæ, eruptionis, suppurationis, febris secundariæ.

9. Advenit horripilatione; tremoribus; animi deliquis; doloribus totius corporis, sed præcipue occipitis, faucium, dorsique; siti; calores; inquietudine; pulsu celeri, duro; nausea, vomitu; oculorum scintillatione; somnolentia. Acute dolet orificium superius ventriculi, ut & aliquando latus. Primis diebus sudoribus adultis; insultibus epilepticis infantes obnoxii. Sanguis, paucis elapsis horis, pleuriticus. Duos, tres, vel quatuor dies durat stadium febrile.

In confluentibus, secundo vel tertio; in discretis, tertio, quarto vel quinto plerumque die, oriuntur puncta parva, rubra, morsus pulicum æmulantia; conspiciuntur primo in facie, paucis horis postea in pectore & brachiis, postero, vel tertio die, in extremitatibus inferioribus. Inflammantur, elevantur, dolent, calent. Si discretæ sunt, eruptione procedente, cedit plerumque febris; si confluentes, mitigatur. Sexto circiter die, finita irruptione, in confluentibus, cohærentibus, & sæpe in discretis, os scatet tenui saliva, quæ gradatim ad veram salivationem augetur. Diarrhœa infantibus salivationis

vicem præstat. Fauces inflammantur, tument, dolent. Septimo plerumque die palpebræ turgescunt materia serosa, & sequente, oculos obvolvunt. Eodem tempore tumescere incipit facies, pustularumque interstitia rubescere, dolescere. Octavo die, ad suppurationem tendunt pustulæ: tunc stadium irruptionis finitur.

Pustulæ suam magnitudinem adeptæ, asperæ evadunt, albescunt, & pure replentur, primo in facie, dein eodem ordine in cæteris corporis partibus, quo ortæ fuerunt; sputum spissius evadit, & copia augetur; magis dolent fauces; urina sæpe sanguinolenta; nunc pure turgent pustulæ; cutis quasi igne comburitur, & vix præ molestia cubitus somnive. Decimum circiter diem terminatur stadium tertium suppurationis.

Hi tumores purulenti in facie primo arefcere, & flavescere incipiunt. Febris accenditur major in confluentibus quam discretis, cum pulsu pleno, duro; siti; anxietate; sanguine pleuritico. Gradatim detumescit facies, sputumque viscidus diminuitur. Eodem tempore manus brachiaque inflantur, vel inflari debent, usque ad diem decimum tertium, quando tumor faciei & salivatio omnino cessant. In extremitatibus pustulæ suas sacculos rumpunt. Ingravescente febre, in confluentibus præsertim, horrenda adveniunt symptomata, uti delirium, coma, inflammatio pulmonum cæterarumque viscerum. Defluxio viscida, tumor faucium, nasusque infarctus, minitant strangulationem. Mutationes multas fallaces patitur æger. Tandem ab undecimo ad decimum septimum vel perit, vi morbi oppressus, vel a febre, visu recuperato, convalescit. Cutis nunc crustis aridis infestatur, postea decedentibus, vestigiaque alte impressa relinquentibus.

10. Crisis febris secundariæ perficitur, vel sede, vel urina multa crassa.

11. Post morbum finitum, sequuntur oculorum inflammationes, ulcera foeda, abscessus, juncturarum tumores, phthisis, tabes, aliaque similia.

12. A miasmate varioloso, cum sanguine misto, oritur stadium febrile: Ab eadem materia, in cutem ejecta, febris cessio. A pustulis interne irrumpentibus, dolent fauces. Salivatio est nifus naturæ ad reliquias ma-

te-

teriei variolosæ expellendas: eodem tendit faciei & palpebrarum tumor. Interstitiorum dolor, a tensione. A retenta perspiratione, pure multo, & particulis variolosis, iterum in sanguinem resorptis, febris secundaria, ejusque varia symptomata. In extremitatibus pus remora acredinem concipit, cutemque exedit.

13. Diagnos probabilis redditur in primo stadio, si epidemicæ regnant variolæ; si inferior occipitis pars, fauces, lumbi, sed præcipue os superius ventriculi dolent. Ab erysipelate, symptomatibus distinguitur. Aliquando febris eruptiva, variolas æmulans, eodem tempore grassatur; sed non eadem stadia percurrit; ergo facile distinguitur. Morbo elapso, ob regularem symptomatum successionem, nulla restat difficultas.

14. Variolæ eo benigniores, quo tardius; eo periculosiores, quo citius in hyeme adveniunt. In tenera ætate, mitior morbus; in magis firma & provecta, vehementior.

Cæteris paribus, quo diuturnius stadium primum, eo mitiores variolæ; quo brevius, eo peiores expectandæ. Si in latere, vel ore ventriculi hæret dolor acutus, malo proficiscuntur omine.

Quo pustulæ magis confluentes, quo numerosiores in facie & corporis trunco, quo magis depressæ, quo febris minor remissio in secundo stadio, eo majus periculum; & vice versa. Delirium, eruptionem subsequens, haud leviter nos terrere debet. Defectus salivationis, in depressis & confluentibus, signum pessimum. Quo magis interstitia rubent, uti rosæ damascenæ, eo melior spes; quo magis pallent, eo pejor.

Si pus album, viscidum, sacculosque optime distendit, indicium faustum. Si e contrario fuscum & tenue, pustulæque flavescent, vel apices indentatos habent, indicium infaustum. Si livent interstitia, vel ipsæ pustulæ, mors instat.

Si febris secundaria apparet, ante pustularum retrocessum, omen malum. Si, facie detumente, ptyalismoque desinente, non turgescunt eadem proportionem manus & brachia, mortiferum in confluentibus signum est. Si præ nimio calore, stragula sustinere non potest æger, adest delirium. Magna faucium inflammatio, spiritus

creber, urina multa pellucida cum nubeculis suspensis, stridor dentium, floccorum lectio, mortem intentant. Haud fidendum est delirio remittenti, si eadem durat febris.

15. Modus curationis in primo stadio est, ut febris in justo moderamine conservetur, ad materiam variolosam seponendam. Perficitur, 1. Venæsectione pulsus, viribus, antea vita, symptomatibus, mensuranda. 2. Vomitu. 3. Alvi leni solutione. 4. Sanguinem, potu multo acidulo, diluendo. 5. Calore moderato. 6. Extremitates, immediate ante eruptionem, fomentationibus emollientibus relaxando, ut minor ad partes nobiliores, major ad ignobiliore materię variolosę fluxus fiat. Ad acutum in orificio ventriculi dolorem, fomentationes continuę applicentur. Ad sudores compescendos, lecto abstineat æger, vel leviter ibi tegatur.

In secundo stadio scopus est, naturę materiam variolosam ad cutem eliminanti, suppetias ferre. Si deficit natura ob nimiam debilitatem, quam indicat pulsus imbecillis & languidus, adjuvatur, 1. Cardiacis. Si ob nimiam vasorum repletionem & sanguinis visciditatem, quę cognoscitur duritie, viribusque pulsus, adjuvatur, 2. Sanguinis missione. 3. Attenuantibus. Si medium iter tenet, tota res sibi permittenda.

In tertio stadio iisdem, ac in priore, methodis pustulę sustinendę, & suppuratio promovenda. In his duobus stadiis conveniunt, 1. Dieta tenuissima, refrigerans. 2. Potus multus acidulus. 3. Frigoris evitatio. 4. Ad molestiam & insomnium, anodyna. 5. Ad urinam sanguineam & morbi malignitatem, spir. vitr. cum potu, ad gratam aciditatem, mistus. 6. Ad urinę suppressionem, e toro exitus ad aerem frigidiusculum, cum diureticis & laxantibus.

In quarto stadio obviam itur feбри secundarię, ejusque symptomatibus, 1. Venæsectione sæpius repetita, dum pulsus sustinere potest. 2. Epispasticis. 3. Alvum frequenter solvendo purgantibus, dummodo pulsus non deficit. 4. Acidis vegetabilibus cum potu mistis. 5. Si vires succumbunt, cardiacis subveniando.

Ad tumorem faucium & defluxionem viscidam, externe cataplasmata, interne gargarismi, vomitus, vesicato-

catoria, situs fere erectus; ad nasi infarctionem, vapores emollientes; ad calorem faciei urentem, flos lactis tepesfactus & cum plumis illinitus; ad profunda vestigia eradicanda, olei blandissimi inunctio; in abortionibus & mensium nimio fluxu, incrassantia & adstringentia interne sumpta, profunt. Vigesimo primo die, iterum sanguis mitti & purgationes institui debent.

16. Crystallinæ, diureticis, epispasticis & cardiacis: 2. Verrucosæ, digerentibus & epispasticis: 3. Sanguineæ, incrassantibus, antisepticis, vino rubro Gallico, & cort. Peruviano, aggrediendæ sunt.

17. In variolis insitivis, attentione habita ad tempus, dietam, & temperiem ægri, vis morbi egregie laxatur; morbo septimo, octavo, nono, vel decimo die sese monstrante, citius & benignius sua stadia percurrente, & febre secundaria omnino fere evanescente.

18. Uti febris secundaria materiæ reassumptæ effectus est, annon stadium hoc periculosissimum omnino tolli potest, pus e pustulis incisione educendo? Opus certe tædii plenum, sed præmium magnum. Idem perficit natura in extremitatibus.

19. An methodus antiphlogistica vel specifica, in primo stadio usurpata, ulteriorem hujus morbi progressum impedire queat? Neque consentaneum videtur legibus naturæ æternis, neque praxi adhuc confirmatur.

20. Annon pus tenue & fuscum in tertio stadio corrigi potest cortice Peruviano? An miasmata variolorum diversæ species sunt, vel solo diversitas ab infecto corpore? An periculum variolarum a copia recepta, vel a statu sanguinis inflammatorio, vel ab ambo- bus, dependet? An unicuique pustulæ materia adest variolosa? An se multiplicare potest?

S E C T. VIII.

Morbilli.

1. **E** Amdem originem cum variolis morbilli habent similique contagione per orbem vagantur; nec plus una vice, nisi perquam rarissime, quemquam corripunt. Sed perperam a multis scriptoribus simul tractantur; naturaliter enim distinguuntur.

2. Men-

2. Mense Januario ingrediuntur, circa vernal æquinoctium maxime grassantur, & mense Julio evanescent. Teneram ætatem præcipue adoriuntur.

3. Triâ stadia habent morbilli, contagii, eruptionis & exarescentiæ.

4. Morbus incipit tremoribus vagis; frigore & calore alternatim; hisce supervenit febris continua cum siti, calore intenso, lingua alba, capitis gravedine, somnolentia, sternutatione, tussi sicca sæpe admodum molesta, oculis scintillantibus tenuemque humorem destillantibus, palpebris tumefactis. Vomitus nonnunquam adest. Stadium primum.

Quartum circiter diem plerumque apparent in facie maculæ, parvæ, rubræ instar morsus pulicum, quæ sibi invicem implicatæ maculas majores constituunt supra cutem elevatas. Postea latæ maculæ apparent in trunco corporis & extremitatibus, haud supra cutem eminentes. Cessat plerumque vomitus; sed intenditur febris, tussis, & respirationis difficultas. Superveniunt sæpe sudores ei diarrhœa. Stadium secundum.

Sextum circiter diem pustulæ in facie exarescunt, & cutis desquamatur; postea idem accidit per totum corpus. Nono die non amplius conspiciuntur, cutisque quasi farina conspergitur. Eodem tempore nonnunquam mitigantur, nonnunquam augentur febris & tussis, quæ sæpe in peripneumoniam periculosam terminantur. Diarrhœa post morbum aliquando supervenit. Stadium tertium.

5. Crisis perficitur sudoribus, alvi fluxu, & urina copiosa. Nono plerumque die suffocantur infantes, ex nimio feri acris affluxu.

6. A miasmate morbilloso, sanguinem & salios humores, præcipue glandulæ lachrymalis, inquinante, oriuntur omnia hæc symptomata.

7. Diagnosîs dirigitur a constitutione regnante, oculis tenuem humorem destillantibus, titillatione in naso, inquietudine magna, calore intenso, tussi & latis rubris maculis in pectore, haud supra cutem elevatis.

8. Prognosis eo periculosior, quo tardior eruptio. Si Diarrhœa mitis & cutis humiditas febrem mitigant. Si Pustulæ iterum sese recondunt, cum delirio, signum est mor-

mortis imminentis, si livefcunt, periculum magnum. Nimia rubedo vel pallor puftularum, virium proft ratio, vomitus, inquietudo fumma, deglutitio difficilis, vel alia maculae, uti petechiae purpureae, figna mala funt. Tufficula cum raucedine, morbo finito, perdurans faepe phthifeos caufa fit. Febris lenta, tabes, & abdominis tumor, alvi fluxum, per aliquot feptimanas permanentem, fequuntur.

9. Curantur, 1. Venaeftione ætate, viribus, &c. menfuranda. 2. Vomitu. 3. Dieta tenuiffima. 4. Potu multo diluente acidulo.

10. Ad tuffim mitigandam, medicamenta pectoralia; ad infomnium, declinante morbo, anodyna; ad maculas purpureas, venaeftio, fi adfit plenitudo, & elix. vitriol. conducunt; ad peripneumoniam & diarrhoeam, methodus in hifce morbis ufitata.

11. Caveant convalefcetes ne nimis præmature feſe committant frigido aeri, vel falubrem victus rationem lautiori poſthabeant; plectuntur enim poſtea catarrho ſuffocativo, aſtimate, phthiſi, & tabe.

12. Morbilli per inſitionem, ope ſanguinis infecti, communicantur, uti a me uſu confirmatum eſt. Die ſexto plerumque febricula ſeſe monſtrat, mitiffima tufficula ſine infomnio, & inflammatoriis ſymptomatibus concomitante, & neque febre hæctica, neque tuffi, neque oculis inflammatis ſuccedentibus.

LIBER TERTIUS

DE MORBIS NON FEBRILIBUS.

PARS PRIMA

De morbis totius corporis.

SECT. I.

De morborum non febrilium distributione.

1. **O**MNIBUS quæ ad morbos febriles pertinent spectatis ; nunc ad non febriles perventum, quorum idonea in diversas classes distributio paulo difficilior est. Hæc mihi optima videtur, in quinque classes redigere. In prima, distribuuntur morbi qui consistere videntur primario in totis corporibus, quamvis nonnulli postea in partes detonant. In secunda, qui præcipue afficiunt cerebrum vel genus nervosum. In tertia, qui oriuntur a labe viscerum. In quarta, qui occupant naturalia vel uterum. In quinta, quibus obnoxia est ætas infantilis.

SECT. II.

Scorbutus.

1. **S**corbutus tam varia habet symptomata, ut nulla dari possit definitio ; nihilominus morbus specificus & distinctus ab omnibus aliis apparet. Antiquis cognitus fuit, quamquam inter illos, ob hyemes navigationesque contractiores, non tantum neque tam sæpe sæviebat. Bene de civibus meret Lynd ob id volumen, quod de scorbuto composuit.

2. Variæ hujus morbi distinctiones a practicis traditæ, oriri videntur potius a variis ægrorum constitutionibus, quam a diversa causa ; si alium, præter male fundatam opinionem, parentem agnoscunt. Hinc recte distingui-

tur in calidam, quando inflammatio adest; & frigidam quando abest.

3. Fœminas; viros effœtos, urbanos, studiosos, mœrori indulgentes; convalescentes, & populos septentrionales, præcipue terram paludosam habitantes, adoritur.

4. Causæ remotæ sunt aer humidus paludosus; dieta crassa ex salitis, fumatis, & induratis carnibus vel piscibus; aquæ corruptæ; evacuationes nimix vel nimis paræ; morbi prægressi; animi pathemata reprimentia, uti mœror, timor, &c.; cibus post exercitium immodicum; vita otiosa cum cibi intemperantia; & labes hæreditaria. Annon labes viscerum potius a morbo excitatur, quam morbum excitat, quia aliquando nulla adest?

5. An putredo & attenuatio in ultimis nostrorum humorum particulis est causa proxima? Huic opinioni favet causarum remotarum contemplatio, symptomata, medela, & cadaverum incisio.

6. Symptomata hujus variantis morbi præcipua hæc sunt: Debilitas; lassitudo; defatigatio insolita post motum; respiratio difficilis & constricta; nausea; rubedo; tumor, pruritus & ulcera gingivarum, vel linguæ; denudatio, vacillatio, caries dentium; spiritus male olens; pulsus plerumque debilis, raro durus, & semper fere ad motum citatus; urina rubella, scædens, & pellicula oleosa superne recta; tibiæ dolor & tumor; dolores ventris, pectoris, vertebrarum, & musculorum omnium; orthopnœa; salivatio; lethargus aut insomnium; paralysis extremitatum; hæmorrhagiæ a variis locis; scabies, crustæ humidæ siccæque, & cutis squamosa; pustulæ, ulcera, maculæ lividæ sæpe in gangrenam terminantes; facies lurida; febres erraticæ, continuæ, vel intermittentes; palpitatio cordis; œsophagi constrictiones; tendinum vel articulorum rigiditas; animi dejectiones, & terrores ob nullam causam; ulcerum antiquorum apertura; obstructions, schirrositates, ulcera & gangræna viscerum; lipothymia; mors subita.

7. Debilitas oritur ab humorum putredine & nimia dissolutione; ad robur enim corporis requiritur sanguis nec nimis acris, nec nimis tenuis; respiratio difficilis; a summa debilitate; gingivarum tumor & ulceratio, ab obstru-

obstructione & salivæ acredine; foetens halena, a putridis particulis per pulmones secretis; color luridus, a vasis serosis sanguine dissoluto repletis; debilis circulatio, & tumor tiliarum, a debilitate totius systematis tam arteriosi quam nervosi; dolores, ab acris particulis in varias partes delatis; salivatio, ab acri saliva & emissariis erosio; ab acri & attenuato sanguine; paralytis, hæmorrhagiæ, maculæ lividæ, ulcera interna, gangræna, mors.

8. Diagnos perquam certissima si adsit debilitas, foetens halena, gingivæ tumefactæ, maculæ lividæ, & dissolutus sanguis. Scorbutus distinguitur ab ictero nigro, quia in illo neque os amarum, neque stercora porracea adsunt; a malo hypochondriaco vel hysterico, quia hæc neque maculas, neque ulcera, neque gingivas tumidas habent; a malo venereo, quia hoc occupat partes plane diversas, viz. palatum, tonsillas; &c.; a cachexia, ob hujus flacciditatem & ulcerum immunitatem.

9. Prognosis, nisi in summa corporis debilitate, vel dietæ vegetabilis deficientia, bona; si hæc adsint, incerta. In adolescentibus, & fœminis menstrua patientibus sanabilior est scorbutus, quam in senibus vel debilitatis, ubi sæpe terminatur in atrophiam, paralytim, hydropem, dysenteriam, apoplexiam, sphacelationem, quæ in his difficillime curantur. Alvus vegetabili dieta soluta, cutis mollis & humida, colorque macularum flavescent, securitatem pollicentur. Tumores erumpentes iterumque evanescentes, paralytim indicant. Tormina ventris diuturna vel tympanitidem vel mortem subitam præsagunt. Respiratio difficilis periculosa. Quo gingivæ magis ulcerantur, vel maculæ nigrescunt, eo sævior morbus. Animi deliquia imminuentem mortem plerumque denunciant.

10. Medela versatur in putridis & acris particulis corrigendis & ejiciendis, corporeque restaurando.

Perficitur, 1. Leni alvi solutione, subinde repetita, cum rheo, fruct. tamarind. vel crem. tart. 2. Dieta ex vegetabilibus recentibus, lacte vel sero lactis & pane bene fermentato, omnino præparata. 3. Succis vegetabilium acidorum sinceris, viz. mali aurantiæ, vel citreæ, acetosæ, &c. vel fermentatis, viz. vino pomaceo

ceo, Rhenano, aceto, lacte ebutyrato, &c. 4. Herbis recentibus antiscorbuticis dictis, vel succis earum expressis. Si calefaciant, cum acidis melius propinantur. 5. Mane aquam puram & mollem, vel ferro impregnata, affatim bibendo, dummodo debito modo per renes secernatur. 6. Lenem sudorem salibus volatilibus acet. theriacal. &c. mane eliciendo. 7. Medicamentis usu comprobatis, viz. cort. vvinter. herba vermiculari, ruta muraria, cheledon. min. summit. abietis rubr. oxymel. scillitic. 8. Amaris, corroborantibus, & adstringentibus. 9. Frictione & exercitatione viribus accommodata, aere sicco & temperato. 10. Venere, ebrietate, tristitia, studiis præcipue nocturnis, mœrore, causisque remotis evitatis: ab harum enim mutatione haud notata, monitum practicum, ni fallor, oritur; sæpe cessasse scorbutum, desueris ad tempus medicamentis.

11. Ventris cruciatibus, clysmata demulcentia; summis doloribus, opiata; lipothymia, vinum meracum, spes, quies, & situs supinus; gingivis tumidis & dentibus vacillantibus, elix. vitriol. alumen, adstringentia & spiritosa; articulorum rigiditati, fomentationes conveniunt.

12. Nautis, ubi licet, & convalescentibus est præsidio corpus bene vestitum habere; vestes madidas cito exuere; pro dieta ex legumine & semiputrefactis salitisque carnibus, nonnunquam substituere jussula ex carnibus insulsis, ova, olera, panemque fermentatum; cerevisia cum abiete rubro confecta uti; cepa, allium, sinapi, & condimenta sæpe assumere; corpusque exercere.

13. Quare nonnunquam tam difficilis curatu? Annon noceat mercurius? Quare febris humoribus putrefactis non semper adest? An natura putredini gradatim se assuefacit?

S. E. C. T. III.

Hydrops.

1. **E**ST extravasatio lymphæ vel fluidi serosi in tuni-
cam cellularem, vel cavitates corporis diversas.

2. Distinguitur, 1. In anasarcam vel leucophlegmaticam, ascitem, tympanitum, hydropem pectoris & uteri, hydrocelem, hydrocephalum, aliasque species. 2. In ascitem veram & spuriam seu hydatides. 3. In hydropem lentum & acutum.

3. Hoc morbo maxime tentantur fœminæ annum circa quinquagesimum; qui habitu corporis molli & obeso præditi sunt; senes sedentarii, uti studiosi, sartores, futores, &c. & in humido aere degentes, vel opus aquaticum exercentes, quales sunt lotores & piscatores.

4. Causæ remotæ sunt cruda & viscida dieta: spirituum fermentatorum, vini, vel cerevisiæ nimia ingurgitatio: aquæ frigidæ potus quando corpus incalescit: suppressio mensium, lochiorum vel hæmorrhoidum: arthritis vel œdema retropulsa: purgantia fortiora: salivatio mercurialis: immoderata venæsectio: nimis cita obturatio alvini fluxus opiatis: hæmorrhagiæ: dysenteria: phthisis: icterus: febris continua, remittens vel intermittens: graviditas: scirrhusi tumores viscerum abdominalium, sed præcipue hepatis: polyposæ vel lapidosæ circa cor concretiones.

5. Morbum immediate produciunt, 1. Glandularum vel vasorum lymphaticorum obstructio, dilatatio & disruptio: cadaverum inspectio hanc causam verisimilem reddit; tamen rarissime ob peritonæi resistantiam accidit. 2. Resorptio fluidorum tenuium in abdomen secretorum impedita ob tumores viscerum, præcipue hepatis, tubercula pulmonum, & polyposas circa cor concretiones; ligaturæ & compressiones venarum sanguinem reducentium, tumorem œdematosum partis in vivis animalibus producentes, hujus causæ veritatem elucidant.

3. Sanguinis nimia fusio & vasorum laxitas. Hinc in omni hydrope eadem existit causa proxima, nempe diminuta venarum resorbentium imbibitio, vel minor im-

bibitio venarum, quam excretio arteriarum exhalantium.

6. In leucophlegmatia, corpus pallefcit & emollefcit, pedes tument, præcipue vefperi, & veftigia digiti comprimētis ad tempus retinent; gradatim afcendit tumor per totam membranam cellularem; inflantur fcrotum, penis, palpebræ, totumque corpus; æger cibum averfatur, fed potum appetit; dyfpnoea & tuffi laborat; urina aquofa & pallida; pullusque parvus, citatus & inæqualis; nunquam fudat; in tibiis apparent maculæ & veficulæ, quæ in ulcera infanabilia degenerant.

Afcitis flipatur tumore abdominis; dyfpnoea, præcipue in lecto; gravitate; alvo plerumque conftipata; urina pauca, craffa, & lateritium fcdimentum deponente; tumore fcroti; aquarum fluctuatione, fi propriis faccis non continentur; exomphalo; febre lenta; putrefactione aquarum; inflammatione, ulceratione, & gangræna vifcerum abdominalium; morte. Aqua in abdomine contenta eft vel limpida, vel inflar loturæ carnium, & fuper ignem concrefcit.

7. Hydrops folvitur diarrhœa; urinæ profluvio; vel difruptione cutis in anafarca, aut abdominis in afcite.

8. A feri lentore, extravafatione, mole & tandem corruptione, hæc oriuntur fymptomata.

9. Dignofcitur a gravitate afcitis, calore pallido, fiti, febre & fluctuatione. Quando in veficulis continetur, diagnofis difficilior.

10. Prognofis hydropis, præcipue afcitis, valde incerta. Si appetitus non deletur, fi urina potui æqualis eft, & albefcit, vifceraque fana funt, tunc fecundæ valetudinis fpes eft. Vifcera fcirrholà, urina turbida & parca, fitis debilitas, tuffis, evacuationes, vel morbi antegrefsi, malus corporis habitus, febris, vel recidivatio, incurabilem denunciant. Paroxyfmus comatofus lethalis eft. Afcitis peior anafarca.

11. Huic contra itur aquam evacuando & corpus poftea roborando.

Aquæ evacuantur, 1. Purgantibus hydragogis dictis, quæ & per vomitum & per fedem operantur, sæpe repetitis. 2. Diurefi, præcipue in phthificis, imbecilibus, & hyltericis. 3. Sudoribus per externum calorem elicitis, præcipue in anafarca. 4. Emeticis fubinde repetitis.

tis. 5. Obstinata ab omni potu abstinencia, acidis sitim fallentibus. 6. Incisione cutis supra talum in anasarca, vel paracenthesi in ascite.

Fibræ roborantur, 1. Corroborantibus, amaris, & chalybeatis. 2. Applicationibus externis discutientibus. 3. Frictione. 4. Leni per fasciam compressione. 5. Balneo frigido. 6. Aere sicco, calidoque; somno moderato in lecto duriusculo; corporis exercitio & concussione; pane hesterno, anisato, fermentato, & in clibano bene cocto; carne ex venatione, vel ex siccis & æstuosus locis veniente, assa; vegetabilibus calidis; aromatis; vino meraco austero. 7. Medicinam dirigendo adversus causas remotas, nempe evacuationes suppressas, nimiam sanguinis profusionem, arthritim, scorbutum, vel viscerum schirrhositates. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris usus sit.

12. Hydropem pectoris comitatur gravitas thoracis, fluctuatio ad motum, tussis sicca, respiratio difficilis & celeris, palpitatio, cæteraque aquarum collectarum symptomata. Tollitur evacuationibus & paracenthesi thoracis.

13. In hydrope uteri, aqua continetur vel in ovario vel tubo Fallopiano, vel cavitate uteri. Priores duæ neque cognosci, neque curari possunt. Posterior se prodit mensium suppressione, abdominis tumore, mammarum mollitie, ad motum inhabilitate, dolore, rigoribus, & febre. Tollitur balneis calidis, fomentationibus, & vaporibus emollientibus, cathetere vel pessa acri in os uteri introducto. Nonnulli perforationem oris uteri pertinaciter occlusi præcipiunt.

14. Hydrocele vel hydrops scroti oritur ab aqua collecta in tunica cellulari scroti, vel in tunica cellulari cordæ spermaticæ, vel in cellulis ejusdem cordæ tumefactis, vel inter tunicam vaginalem & albugineam testis. Tollitur hydragogis, punctura, & medicamentis discutientibus.

15. Infantibus familiaris est hydrocephalus. Quando in calvaria colligitur aqua externus dicitur, & curatur discutientibus, epispasticis, cetaceis, & scarificatione. Quando aqua stagnat inter duram & piam matrem, inter piam & cerebrum, vel in ventriculis cerebri, quod plerumque accidit, cognoscitur dolore, lassitudine, tri-

stitia, somnolentia, pulsu in initio tardo, inæquali, febre postea lenta, dilatatione pupillæ, nausea, facie modo rubicunda, modo pallida, comate. Malum plerumque incurabile: attamen aggrediendum evacuationibus; fontanellis; arcta capitis ligatura aromatibus impregnata, & in extremo periculo apertura.

16. Tympanites est flatuosus abdominis tumor, instar tympani resonans dum percutitur. Duæ sunt hujus morbi diversæ species, uti cadaverum inspectione patet. Prior excitatur a flatibus intra cavitates intestinorum; posterior a flatibus inter intestina & peritonæum conclusis, & ab aquis vel visceribus corruptis provenientibus. Prior curatur purgantibus & clysmatibus spiritum digerentibus; corroborantibus; & applicationibus externis calidis: posterior sola punctura; neque hæc votis respondet, si intestina ulcerentur.

17. Quare non citius putrescit serum? Quare ab aqua subito effluente, vel sine debitis cautelis educta deliquium & cita mors? Quare artificialis compressio minuit periculum? Quare acida profunt? Quare opiata urinæ profluvium adaugent, & morbum sæpe tollunt?

SECT. IV.

Struma, seu scrophula, & scirrhus.

1. **S**crophula est tumor indolens, scirrhusus, in glandulis colli plerumque situs, & in ulcus mali moris degenerans.

2. Sedes hujus morbi præcipua, sed non sola, est glandula; occupat enim membranam adiposam, musculos, tendines, articulos ossium, ipsaque ossa. Varia sortitur nomina secundum glandulas affectas. Si tument parotides vel maxillares, struma; si sublinguales, ranula; si lacrymales, lippitudo; si thyroidea, bronchocele; si glandulæ axillarum, mammarum, inguinum, pulmonum, mesenterii, aliarumque partium, tunc harum partium scirrhus appellatur.

3. Distinguitur, 1. In dolentem & indolentem; 2. Mobilem & immobilem; 3. Apertam & clausam; 4.

Orig.

Originariam & symptomaticam; 5. Externam & internam.

4. *Ætas* tenera præcipue, sed matura rarissime, hoc morbo corripitur. Quasdam præaliis nationes, viz. Styrios, Bavaros, Helvetios, sed præcipue Tyrolenses, graviter infestat.

5. *Causæ remotæ* sunt cruda, viscida, saccharata, vel acida dieta; aer humidus; exercitium cibo non proportionatum; morbi prægressi; externæ injuriæ; virus venereum; nutrix lac cito acescens vel viscidum præbens, morbove tentata; bilis; inertia; frigus; aqua nivalis; luxatio; labes hæreditaria.

6. *Aciditas* sanguinem coagulans haud originem præbet huic morbo, quia neque gustus neque chymia aciditatem vel feri vel tumoris detegit; immo acida tumorem discutiunt. An causa proxima sit humorum serosorum vel lymphaticorum visciditas, glandulas conglobatas vel conglomeratas infarciens? Ita patebit, structuram & secretionem glandularum, causas remotas, symptomata, & medelam, contemplanti.

7. *Torminibus ventris* anomalis persæpe præcedentibus, oriuntur tubera parva, duriuscula, indolentia, mobilia, nec discoloria, fauces vel collum plerumque occupantia; sensim vero aucta vicinis partibus adhærescunt, earumque functionem lædunt. Tandem sentiuntur dolores vagi lancinantes cum calore & cutis rubedine splendente; excitatur parva febricula; suppuratio oritur imperfecta, & post aliquot septimanas vel menses rumpitur tumor; pus crassum vel saniosum secernitur; hiat ulcus squalidum cum labris tumidis & duris. Morbo progrediente, fiunt ulcera mali moris, caries ossium, spina ventosa, anchylosis, febris hæctica, hydrops, phthisis pulmonalis, sudores colliquativi, marasmus, mors.

A glandula thyroidea tumefacta, suffocatio & fames. Inspectiones cadaverum ostendunt omnes internas glandulas, præcipue mesentericas, esse strumosas.

8. *Tormina ventris* a glandulis mesentericis obstructis oriuntur. Glandulæ salivales præcipue afficiuntur, quia frigori, compressioni, & contrectationi maxime subjiciuntur. Facies rubet ob venarum sanguinem a capite

redu

reducentium compressionem. Indolentia tumoris tardæ vasorum distentioni debetur. Pus non efficitur blandum; quia humores peccant & motus deficit. Vasa cutanea, adhuc a scirrho compressa, labra tumida efficiunt. Ab humoribus in vasis stagnantibus, caries, ulcera, cæteraque symptomata.

9. Pubertate, primis coitibus vel in fœmina primis menstruis, sæpe solvitur hic morbus.

10. Diagnosiscrophulæ externæ oculis patet; internæ, a symptomatibus petenda est.

11. Scrophula, quamquam incurabilis, haud periculosa est. Externa, a læsionibus ortum ducens, mobilis, parva, benigna, & a vasis vel nervis libera, facilius medelæ cedit, quam interna, humorum vitiatorum proles, immobilis, magna, maligna, & vasis vel nervis affixa. Omnino incurabilis est hæreditaria. Diathesis scorbutica, rachitica, vel venerea, malum atrocius reddit. Nonnunquam in cancerum transit.

12. Scopus medici est, 1. Humorundyscrasiam corrigere: 2. Tumorem tollere. Prior posteriori subservit.

Cachexia corrigitur, 1. Evacuationibus, uti phlebotomia semel celebrata, vomitorio, & purgantibus amaris vel mercurialibus unaquaque septimana repetitis. 2. Resolventibus quæ modice stimulant; quales sunt sapones nativi & factitii; vegetabilia aromatica; aq. calcis; sales alkalini fixi, uti sal. absynthii, spongium ad nigredinem ustum, si non adsit hæctica dispositio; mercurii præparationes alterantes dictæ; ferrum & aquæ chalybeatæ; sulphur, aquæ sulphuræ, in primis Moffatenses nostræ; cortex Peruvianus; antimonium, ejusque præparationes; aqua marina quotidie mane hausta, ita ut alius bis vel ter solvatur; aliaque remedia decantata. 3. Fonticulis prope tumorem. 4. Dieta eupepta & exsiccante, evitatis alimentis viscidis; somno moderato, exercitio, & frictionibus, aere calido & sicco.

13. Tumor tollitur, 1. Medicamentis externis resolventibus sub forma vaporis, embrocationis, cataplasmatibus, vel emplastri. 2. Suppurantibus, si ad suppurationem tendit natura. 3. Causticis vel ferro, si nullum a partibus vicinis adsit periculum.

14. An finitur struma annum circa decimum quintum

ob vires solidorum auctas, vel ob quasdam fluidorum mutationes per genitalia inductas? Unde ortum duxit tactus regius, & quid de eo censendum?

15. Hinc intelligitur diagnosi, prognosis & medela scirrhi uniuscujusque. Scirrhus enim est tumor durus sine dolore partes carnosas, pulmones, mesenterium, uterum; sed præsertim glandulas, occupans, ab antecedente inflammatione, vel viscido humorum statu proveniens; hinc ob symptomata, sedem, terminationem, vel curationem, quasi struma locale considerari debet.

16. Sed si scirrhus immobilis, inæqualis, dolens, & partibus necessariis adhærens, vitium hæreditarium, vel habitus malus, tunc lenire potius convenit dieta blanda vegetabili, quiete, alvi laxitate, & empl. saturninis, quam medicamentis in cancrum exacerbare, vel ferro anceps experiri auxilium.

17. Haud infrequens est fœminis non amplius parturientibus, uteri scirrhus, qui a suppressione mensium, relaxatione uteri a fluore albo, difficilique partu oritur, & stipatur pondere hypogastrii, difficili in latere sano vel utroque decubitu, suppressione mensium, venis varicosis & nonnunquam disrumpentibus, hydropeque abdominis. Nisi medicinæ palliativæ vix locus est, nam aperientibus in cancrum sæpe mutatur.

S E C T. V.

Carcinoma vel cancer.

1. **Q**Uando scirrhus degenerat in tumorem inæqualem, lividum, lancinantem, cum vasis circumcirca varicosis, carcinoma vel cancer appellatur.

2. Aliquando, nullo antecedente scirrho, oritur in labiis, gingivis, lingua, pene, aliisque corporis partibus.

3. Distinguitur in cancrum occultum, quando adhuc sub cute delitescit; & exulceratum, quando ulcus committitur.

4. Præcipua, si non unica cancri sedes, est glandula: cancri enim cutaneas excrescentias vel verrucas infestantes, a glandulis subcutaneis mucosis oriri videntur.

5. Causas hæc remotas agnoscit, viz. evacuationes
sup.

suppressas; mœrorem & terrorem & iram; dietam, vel medicamenta, vel morbos acredinem in sanguine generantes; motum sanguinis a quacunque causa auctum; sterilitatem; cœlibatum; frigus; irritationem externam a frictione, compressione, erysipellate, vel medicamentis.

6. Neque ab humore atrabilario adusto, neque ab acido corrosivo prævalente, oritur cancer. An causa proxima sit specifica putrefactio, vel corruptio, quamquam tarda, humorum glandulas obstruentium? Hoc testantur causæ remotæ, indoles humorum glandulosorum, & sanies a cancro secreta.

7. Cancer sese prodit pruritu; calore; dolore lancinante; colore rubro, livido, atro; tumoris augmento; venis tumefactis, varicosis, & nigris; duritie inæquali, scabra; apice eminente. Stadium occulti canceri.

Tunc supervenit ulcus apertum, sanies fœtida, cada-verosa, nigra, vel fulva, summe acris, vicinasque partes erodens; radices in altum demissæ; caro in ulcere spongiosa; labia tumida, livida & inversa; dolor exquisitus; glandularum vicinarum infarctiones; hæmorrhagiæ; appetitus prostratus; anxietas; febris lenta; extenuatio; virium prostratio; insomnia; convulsiones; deliquia; mors optata. Stadium canceri exulcerati.

8. Inchoata lenta putrefactione, leniter stimulantur nervi, & fit pruritus. Augetur fluxus sanguinis ad scirrhum; inde calor. Tenduntur nervi; hinc dolor. Color tumoris gradatim nigrescit, ut in omni putredine accidit. Vasa cutanea comprimuntur augmento tumoris, & sanguis crassus, tenuissima parte trajecta, ibi remanet; hinc venæ varicosæ & atræ. Acuminatus fit, ob minorem integumentorum resistantiam. In apice distenduntur magis vasa, ergo ibi rumpitur tumor. Putrefactio humorum ab aere magis intenditur; hinc humores magis corrosivi. Inferne eroditur tunica glandulæ, & radices undequaque demittit. Materia acris, a vasis lymphaticis absorpta, in glandulas vicinas deponitur, & obstructions ibi gignit. Venæ erosæ sanguinem evomunt. Sanies absorpta sanguinem contaminat; hinc febris lenta, marasmus, convulsiones, lipothymia, mors.

9. Diagnosís canceri incipientis ex pruritu, colore, & dolore petitur; antiqua oculo patet.

10. Prognosis periculosissima. Internus peior externo. Quo propior sit cordi, quo nobilior pars affecta, eo magis desperatæ sunt res. Humores blandi malignitatem morbi opponunt. Incurabilis est, si inter vasa majora, vel ad os radices egerit. Progressus æstimatur colore odoreque saniei, & hæmorrhagiis. Mors fluxum saniei desinentem sequitur. Quando febre, convulsionibus, vel lypothymia corripitur æger, ad extrema ventum est.

11. Methodus medendi vel curatoria, vel palliativa est. Cancer incipiens; parvus, solitarius, mobilis, ab externa injuria præcipue proveniens, loco apto situs, neque vasis magnis, nervis, ligamentis vel ossibus adhærescens, in juvenili corpore, haud fracto, euchymo, tollendus ferro potius quam escaroticis vel cauteriis: discuti enim vel suppurari per remedia sueta nullo modo potest.

Corpus ante operationem blanda & nutriente dieta præparandum; & humores postea alterantibus diu assumptis corrigendi.

Cancer ob contrarias dotes operationi ineptus, medelam palliativam solummodo admittit. Absolvitur sanguinem corrigendo venæsectione, purgantibus lenissimis, alterantibus non stimulantibus. 2. Embrocationibus, unguentis, & emplastris saturniis, ad cancrum occultum vel exulceratum externe applicatis. 3. Fonticulis prope locum affectum. 4. Dieta putrefactioni opposita, & summa quiete. 5. Mitigatione doloris per opiata.

12. Cancer palati, faucium, uteri, cæterarumque internarum partium palliativam medelam solummodo admittit.

13. Sæpe proficit in cancro faciei nasique mercurius sublimatus corrosivus in spir. vini solutus, & ad grani dimidium mane & cœnato haustus. Nonnunquam mammarum carcinomati respondet infusio solani.

14. Quid de exesione cancri per arsenicum edulcatum censendum?

P A R S S E C U N D A

De cerebri nervorumque morbis.

S E C T. I.

Apoplexia.

1. **A**POPLEXIA est privatio sensuum internorum & externorum, motusque animalis, excepto motu cordis & thoracis, cum stertore.

2. Distinguitur, 1. A gradu morbi. 2. A causa, nempe in sanguineam, serosam, polyposam, &c.

3. Desides, obesos, plethoricos, brevem cervicem habentes, potatores, præcipue sexagesimum circiter annum, infestat. Hyeme & tempestatibus pluviosis grassatur. Aliquando epidemica est.

4. Causæ remotæ sunt laxa & plethorica constitutio; balnea nimis calida; nimia spirituum fermentatorum ingurgitatio; subita refrigeratio post pocula vel crapulam; insolatio; animi pathemata; affectiones hystericæ; serosa colluvies; libidinis, præcipue senilis, intemperantia; acris materiæ repulsio; urinæ suppressio; salivatio mercurialis a frigore aliisve causis subito interrupta; contusiones, convulsiones, & vulnera capitis; venena; halitus carbonum; labes hæreditaria.

5. Causa proxima est impeditus motus fluidi nervosi. Obstructio fit a causis intra vasa vel extra vasa cerebri existentibus. Causæ intra vasa sunt nimia sanguinis vel feri visceris quantitas. Causæ extra vasa sunt effusiones sanguinis, feri, aliorumque humorum a concussionibus, vulneribus, vasis erosio, hydrope; compressiones a tumoribus, hydatidibus, vel corporibus extraneis: Impedimenta sanguini a cerebro redeunti ob tumores, polypum vel ligaturas. Conspectui subjiciuntur hæ causæ in cadaveribus. An spasmus in origine nervorum inter causas proximas enumerandus sit? Haudquaquam; quia musculos, non nervos, spasmus adoritur.

6. Paroxysmum prægrediuntur torpor sensuum internorum & externorum; vocis tarditas; vertigo; capitis do-

dolor; tremor & stupor extremitatum; dentium stridor; hypochondriacæ & hystericæ affectiones; incubus; oculorum spontaneæ illachrymationes; aurium tinnitus; respiratio solito profundior.

Corruit æger subito cum abolitione functionum animalium; difficili respiratione; extremitatum frigore; cutis aréscentia; faciei rubore; articularum forti pulsatione; somno profundo; stertore; aliquando spuma circa os; & resolutione sphincteris vesicæ anique. Tandem corripitur vomitu, & paroxysmus solvitur copioso sudore. Sæpe remanet hemiplegia vel paralytis.

7. Prædicta symptomata facillime deducuntur a fluido nervoso gradatim intercepto. Manet respiratio & cordis motus, quia intactum est cerebellum.

8. Diagnosin facili a lethargo, quia nulla adest somnolentia; neque excitari potest; a caro, ob difficilem respirationem & stertorem; & a syncope, quia pulsus non deficit. Sanguinea distinguitur a serosa, progressu habitu, & præsentaneis inflammationis signis.

9. Prognosis eo prosperior, quo minus læsi sunt sensus externi & interni, motus & respiratio. Apoplexia sanguinea periculosa, sed curatu faciliior est; serosa difficillime curatur. Spiritus impeditus, spuma oris copiosa, sudor multus frigidiusculus, mortem instantem demonstrant. Apoplexia a compressione cito lethalis, nisi manus chirurgica in auxilium veniat. Apoplexia serosa, febre; sanguinea, hæmorrhoidibus supervenientibus, solvitur. Quartum post diem paroxysmus plerumque fit lethalis.

10. Indicatio est cerebri obstructionem referare. Secundum diversitatem causæ obstruentis, diversimode perficitur.

Si obstructio oritur a nimio sanguine cerebrum opplente, tollitur, 1. Larga missione sanguinis ex jugularibus vel arteria temporali. 2. Cucurbitulis occipitio inciso admotis. 3. Epispasticis. 4. Purgantibus antiphlogisticis continue repetitis. Clysmatibus emollientibus. In hac specie evitari debent calefacientia.

Si obstructio oritur a sero nimis viscido, tollitur, 1. Revocando a cerebro. 2. Corrigendo lentorem.

Revocatur, 1. Venæsectione, parca manu celebranda,

da, vel hirudinibus temporibus applicatis. 2. Vomitu. 3. Clysmatibus & purgantibus acerrimis. 4. Spiritibus volatilibus & sternutatoriis naribus applicatis. 5. Pediluviiis, 6. Actuali cauterio cervici admoto.

Lentor corrigitur, 1. Epispasticis continuatis. 2. Attenuantibus & calefacientibus. 3. Cibis mediæ materiæ; nam & viribus opus est, & cruditates cavendæ sunt.

In utraque specie convenit situs erectus, moderatus calor, strangula pauca.

Si denique obstructio sit ab humoribus, vel aliis corporibus comprimentibus, totus medelæ cardo versatur, 1. In inanitione vasorum. 2. Extractione causæ chirurgica.

11. Medicina prophylactica, apoplexiæ sanguineæ evacuationibus & temperantia; apoplexiæ serosæ dieta exsiccante, purgantibus amaris debitis intervallis repetitis, & setaceis, innititur.

12. Cur, sensu motuque decrefcentibus, pulsus sæpe validior fiat?

S E C T. II.

Morbi Soporosi.

Coma somnolentum seu cataphora, lethargus, carus, & coma vigil.

1. **M**orbi soporosi leviores sunt apoplexiæ; & in coma somnolentum seu cataphoram, lethargum, carum, & coma vigil, dividuntur.

2. Coma somnolentum seu cataphora est somnus profundus; a quo tamen æger excitari potest, sine febre.

Lethargus, seu veteris, est continua ad somnum propensitas, cum oblivione, caloris augmento, febre lenta, pulsu pleno & sæpe remittente, respiratione rara, pallore & tumore palpebrarum; & sudore frigido in extremitatibus.

Carus est somnus profundior, in quo sensu motuque fere privatur æger. Vel idiopathicus sine febre, vel symptomaticus cum febre.

3. Cau-

3. Causæ remotæ sunt serosa colluvies cerebrum inundans; sanguis effusus, vel tumor intra cranium; lotium interruptum; cachexia; scorbutus; mœror; potus; crapula; nicotianæ nimius usus; effluvia.

4. Influxus liquidi nervosi in nervos, motibus voluntariis & sensationi dicatos, plus minus impeditus, morborum soporosorum causa proxima est.

5. Urina limpida, diarrhœa aquosa, tremor, & sudores frigidi, non leviter nos terrere debent. Crisis ante septimum diem in lethargo plerumque infausta; sed postea plerumque fausta est. Quo major pulsus, eo periculosior morbus. Carus cum respiratione læsa, apoplexiam, cum cephalalgia, convulsionem, denotat.

6. Curantur, 1. Excitando ægrum e sopore odore foedo, stimulantibus, cataplasmatibus, & clysmatibus acerrimis, sternutatoris, vesicatoriis, scarificatione, frictione. 2. Stagnationem vel extravasationem removendo venæsectione, purgantibus, & cibo sœrbili. 3. Paroxysmi reditum impediendo evacuationibus statis temporibus repetitis, dieta exsiccante, somno moderato, exercitio, recreationibus.

7. Coma vigil est species stuporis sine somno, cum dolore & calore capitis.

S E C T. III.

Paralysis.

1. **P** Aralysis est abolitio, vel diminutio motus, aut sensus, aut utriusque in uno vel pluribus partibus corporis.

2. Distinguitur, 1. In *ἀναισθησία*, ubi deficit tantum sentiendi vis; & paralytin, ubi motus sine vel cum sensu labefactatur. 2. In paraplegiam, hemiplegiam, & paralytin localem, uti extremitatum, linguæ, palpebrarum, œsophagi, spincteris vesicæ & ani, penis, &c.

3. Causæ remotæ sunt ebrietas; indoles humorum scorbutica; colica pictonum; aer frigidus vel humidus; aqua vel pus inter meninges effusum; vulnera cerebri, vel medullæ spinalis; compressio externa; unitas nervi soluta; evacuationes solitæ suppressæ; apoplexia & convul-

sio; terror subitus; fumi mercuriales, arsenici & Saturnini; tactus piscis torpedò appellati; senium.

4. Causa proxima est interceptio influxus liquidi nervosi in musculos, ab obstructione cerebri in parte, medullæ oblongatæ, medullæ spinalis, vel nervorum. Ab intercepto sanguine, temporanea, vix vera paralytis, oriri potest; hoc patet a distributione, anastomosisque vasorum, & operatione aneurismatis.

5. Antecedit partis passuræ gravedo, pallor, stupor & tardus motus. Pars affecta motu vel sensu vel utroque plus minus privatur, & mollis, frigida, atrophica, vel œdematosa devenit. Pulsus plerumque parvus, mollis & tardus, interdum creber & inæqualis. Tandem memoria & ratio labascunt. Paralytis particularis functionibus partium læsis sese monstrat.

6. Diagnos. loci primario affecti petitur ab injuriis externis, & cognitione ortus, progressus, & distributionis nervorum.

7. Paralytis, ab apoplexia ortum habens, in apoplexiam sæpe revertitur. A sectione vel luxatione valida, vel ab ictu derepente orta, vel ubi pars diminuitur, insanabilis. Dolor, sensatio, calor vel formicatio partis, aut tremor superveniens, securitatem pollicentur. Febris vel diarrhœa sæpe paralytin solvunt.

8. Medela requirit, ut liberus fluxus liquidi nervosi per suos canales iterum restituatur. Perficitur, 1. Venæsectione, si in habitu plethorico juvenili, vel a causis remotis inflammatoriis morbus subito ingruat; aliter sanguis haud mittendus. 2. Purgantibus & clysmatibus acrioribus diarrhœam continuam per plurimos dies excitantibus: quamquam methodus hæc in senio non usurpanda. 3. Febrem temporaneam excitando medicamentis stimulantibus, calefacientibus; & attenuantibus. 4. Vomitoriis sæpe repetitis & sternutatoriis. 5. Thermis vel aquis ferrugineis. 6. Externis ad sedem mali applicationibus, viz. urticatione, epispasticis, frictione, electrificatione, linimentis nervinis, balneis calidis, vel natura vel arte paratis. 7. Dieta calefaciente cum aromatibus præparata, somno mediocri, motu multo, aere calido & sicco. Vitare frigus, & rarissima venere uti, convenit.

9. Stu-

9. Stupor & tremor paralyti affines sunt, eodemque modo curantur.

S E C T. IV.

Epilepsia.

1. **M**orbus epilepsia, vel facer, vel puerilis, vel Herculeus, vel comitialis dictus, est subita privatio internorum & externorum sensuum, cum subitis violentibusque alternis contractionibus & relaxationibus musculorum totius fere corporis, motibusque partium exinde convulsivis.

2. Distinguitur in idiopathicam, quando primaria morbi sedes in capite; & symptomaticam, quando sedes primaria extra caput est.

3. Infantes, præcipue delicati, & defluctionibus capitis, hæmorrhagiis vel tinea laborantes, huic morbo maxime sunt obnoxii. Sæpius viros quam fœminas occupat.

4. Causæ remotæ sunt externæ capitis injuriæ; uti vulnera, percussiones, fracturæ cranii; aqua, sanguis, vel serum acre, cerebrum inundans, vel ventriculos opplens; inflammatio vel sphacelatio cerebri; concretiones, vel polypi intra cranium; erosiones, dilacerationes, vel vulnera nervorum; evacuationes solitæ retentæ; repletio & inanitio; animi pathemata magna, & præcipue subitus metus, noxiæ particulæ in corpus admissæ; venena; labes hæreditaria.

5. Neque iræ antiquorum cælesti, neque pituitæ, neque specifico fermento, neque explosioni violenti fluidi nervosi, neque contractioni duræ matris, attribuenda est causa proxima. An in motibus spirituum animalium involuntariis & inæqualibus, ab irritatione generis nervosi provenientius, investiganda sit? Ita suadent contemplatio causarum remotarum, inspectiones cadaverum, symptomataque.

6. Paroxysmum aliquando antecedunt lassitudo; stupor; vertigo; dolor capitis; scotoma; aurium tinnitus; insomniâ horrenda; palpitatio; respiratio difficilis; tumor & murmura abdominis; urina multa, & præter

solitum tenuis; facies pallida; lingua titubans; frigus extremitatum; sensusque auræ frigidæ ad caput ascendentis.

Invadente paroxysmo, convulsus subito concidit cum vociferatione, oculorum contortione, digitorum contractione, stertore, spuma oris, extremitatibus hinc inde curvatis. Perit ratio & sensatio. Inscio elabuntur semen, urina, fæces. Remittentibus symptomatibus, ad se redit, & dolorem capitis, torporem, & lassitudinem sentit. Peractæ tragædiæ inscius est.

Paroxysmi statis temporibus quandoque redeunt; vel ab animi motibus, studiis nimis, poculis, caliditate vel frigiditate, inducuntur. In morbi progressu sensus hebescent, & ratio vacillat.

7. Ex motu involuntario & irregulari fluidi nervosi, facile deducuntur hæc symptomata.

8. Diagnos visui patet.

9. Prognosis incerta. Sæpe solvitur hic morbus a pubertate, intermittentibus febribus, & irruptionibus. Solet quidem etiam longus esse, usque ad mortis diem, & vitæ non periculosus. Sympathetica facilius curatur quam idiopathica: hæreditaria vix medelæ auscultat. Morbus post quintum & vigesimum annum ortus ægre, post quadragesimum ægrius curatur. Si nullus in partibus venientis mali sensus est, ut mens læsa, aut nervorum facta resolutio, vix sanatur. Si breves sint intermissiones, convulsiones sævæ, respiratio difficilis, stertor vehemens, & postea alta quies, æger in pessimo versatur statu. Epilepsia in apoplexiam sæpe degenerat.

10. In paroxysmo scopus est convulsiones sedare. Perficitur, 1. Venæsectione in vena jugulari, si non adsint inanitio vel debilitas. 2. Revellentibus, uti frictionibus, ligaturis extremitatum, vesicatoriis, cataplasmatibus, & sternutatoriis. 3. Antiepilepticis & antispasmodicis per anum injectis, vel capiti & spinæ sub forma unguenti applicatis. 4. Tollendo causas remotas immediate in cerebrum agentes, quales sunt depressiones, fracturæ cranii, vel corpora extranea.

In intermissione scopus est paroxysmum impedire. Perficitur, 1. Antiepilepticis, vel specificis sic dictis medicamentis, 2. Evacuationibus per intervalla repetitis.

Fonticulis & setaceis. 4. Systema nervorum corroborando: 5. Causam primariam in epilepsia symptomatice tollendo; vomitu, si oneratur ventriculus; & ligaturis, vel empl. epispasticis, si ab irritatione partis cujusdam, ipso loco applicatis. 6. Aere temperato & sicco; cibo eupepto & aromatibus condito; somno moderato; evitatis animi pathematibus, venere, objectorum moventium vel terrentium locive præcipitis conspectu, balneo, igni, frigore, vomitu, lassitudine, omnibusque negotiis.

S E C T. V.

Convulsiones.

1. **C**onvulsiones, spasmus, vel distentiones nervorum sunt alternæ & involuntariæ contractiones relaxationesque musculorum; animi facultatibus & sensibus externis integris. Easdem agnoscunt causas remotas & proximas, gradu solummodo diversas, ac epilepsia, & eodem modo curantur.

Spasmus Cynicus vel risus Sardonicus.

2. Quando hæc convulsiones occupant musculos buccarum vel labiorum, tunc spasmus Cynicus, vel risus Sardonicus appellantur. Haud diversam a priore medelam requirit.

Chorea Sancti Viti.

3. Est & alia convulsionis species, chorea sancti Viti nominata, ubi crus claudicatione, & brachium ejusdem lateris convulsione corripuntur. Sanatur hic morbus repetita venæsectione & purgatione: cum antiëpilepticis & roborantibus, viz. cort. Peruviano, chalybeatis, & balneo frigido. Confert musculis convulsione affectis admoveere secundo quoque die eucurbitulas siccas.

Tetanus, opisthotonos, emprosthotonos.

1. **T**etanus est continua & involuntaria musculorum fere omnium contractio & rigiditas, sine relaxatione. Si nonnullis intactis trahitur corpus versus anteriora, emprosthotonos; si versus posteriora, opisthotonos appellatur. Posteriores a priore gradu solummodo distinguuntur.

2. Hoc malum in calidissimis terræ regionibus endemic grassatur, præcipue tempestatibus pluviosis æstui succedentibus. Rarissime plagas cæli mitioris infestat.

3. In tetano musculi anteriores & posteriores æqualiter contrahuntur, & corpus instar ligni riget. Spasmus sub sternum, ad spinam vergens, sentitur. Dolores, præcipue spasmis sævientibus, acutissimi deveniunt. Facies rubet & detorquetur. Genæ retrahuntur. Oculi rigent. Mandibula nonnunquam obleratur. Pulsus sæpissime præternaturaliter tardus est. Sanguis detractus minus solito cohæret. Alvus constipatur. Respiratio fere intercipitur. Actiones naturales tantum non supprimuntur, sensibus externis & internis integris. Costæ incurvantur. Vitio depulso, summa ad longum tempus atonia.

4. In opisthotono & emprosthotono, cervix primo immobilis est; dein spasmis sævientibus, retrorsum in priore, & antrorsum in posteriore, convellitur. Motus mandibulæ & deglutitio impeditur. Spasmus sub sternum spasmos severiores inducit. Pulsus alias tardus & durus, alias parvus, fluctuans, & irregularis. Lingua riget. Os spuma sanguinea scatet. Musculi spinæ & inferiorum extremitatum, intactis superioribus, in consensum trahuntur. Tandem spasmis severioribus, vel insultu epileptico, æger explet mortalitatem.

5. Morbi periculosissimi sunt, & rarissime, nisi ubi leniter adveniunt, tertium diem transgrediuntur. Ex acerbitate primi insultus periculum judicatur.

6. Auxilium est, 1. In sanguinis missione, si vires patiuntur. 2. In medicamentis antiepilepticis. 3. In aqua tepida per anum injecta, fomentationibus musculis rigidis

dis externe applicatis, vel balneis tepidis manufactis. Sed 4. Præcipue in opio intrepide administrato, & brevioribus intervallis, prout dolores admonent, subinde repetito. Unicus quem vidi tetanus, multis abhinc annis, opio, omnibus incassum tentatis, extemplo sum-
motus fuit.

Vires postea restaurandæ cort. Peruviano.

SECT. VII.

Catalepsis.

1. **C**atalepsis, seu catechus, morbus dicitur, quando fixus remanet æger in eodem statu in quo prehensus fuit, sensibus internis & externis abolitis.

2. Causæ remotæ sunt, animi pathemata; meditatio seriosa; frigus; evacuationum suppressio; vermes; vapor carbonum; serosa colluvies intra cranium.

3. Causa proxima est fluxus liquidi nervosi in nonnullos, & quies in omnibus aliis nervis.

4. In quo statu correpti sunt, vel sedentes vel stantes, eundem immoti servant. Oculi aperti rigent. Sensus externi & interni pereunt. Pulsus & respiratio bene se se habent. Cum multis suspiriis ad se redeunt.

5. Curatur sanguinis vel a naribus vel vena jugulari distractione; stimulantibus naribus applicatis; cataplasmatibus & clysmatibus acris; epispasticis; frictione; &, post paroxysmum, sctaceis, vomitu, & causarum morbum producentium correctione vel ablatione.

SECT. VIII.

Malum hystericum & hypochondriacum.

1. **H**ystERICA passio, suffocatio uterina, ascensus uteri idem morbus in fœminis, qui in viris malum hypochondriacum audit, habita ratione ad diversam corporis structuram. Ab antiquis describitur.

2. Sævit in fœminas, præcipue innuptas vel viduas; viros studiosos; acutos & facile irritabiles utriusque sexus.

3. Causæ remotæ sunt nimia humorum evacuatio per venæsectionem, vomitum, sedem, menstrua, vel abstinentiam; nimiam retentio mensium & lochiorum, vel evacuationes solitæ neglectæ; pubertas, & ad venerem impermissam proclivitas; vita sedentaria; animi commotio; dieta viscosa, acida, flatum generans; prægressi morbi; labes hæreditaria. Paroxysmum inducunt sua veolentia.

4. Causa proxima haud investiganda est in uteri ascensu, vel vaporibus hinc ad cerebrum delatis, vel visceribus abdominalibus atra bile obstructis, vel peristaltico intestinorum motu inverso, vel in fluido nervoso in genere affecto. An est spasmodica viscerum abdominalium, & præsertim uteri, affectio, una cum nimia sensibilitate vel mobilitate systematis nervosi? Hoc fuent contemplatio causarum remotarum, symptomatum, & medelæ, sectionesque cadaverum.

5. Sic se habet paroxysmus: Primo sentitur dolor coarctans in fronte; sensuum hebetudo; visus obnubilatio; tædium. Afficitur æger sensatione globi ascendentis ad fauces cum suffocatione, palpitatione cordis; inæquali & duro pulsu; vomitu materiæ acidissimæ, vel bilis viridis; respiratione difficili; clavo hysterico; renum & vesicæ doloribus instar calculi; odontalgia; dolore in dorso; difficili mictione; summo externarum partium frigore; ptyalismo; flatu; tumoribus; risu vel ploratu effuso; urina multa limpida; animi irritabilitate; apoplexia; convulsionibus.

Remittente paroxysmo, remittunt cito symptomata. Intestina obmurmurant; oculi attolluntur; corpus incallescit; & æger, suspiriis profunde emissis, ad se redit. Sæpe sudoribus solvitur paroxysmus.

6. A ramis paris octavi & intercostalis aliquo modo irritatis proveniunt globus hystericus, suffocatio, palpitatio cordis, vomitus, dolor renum, urina limpida, stranguria, flatu, externorum frigus, &c.: dolor dorsus, a communicatione horum nervorum cum dorsalibus: ptyalismus & odontalgia, a quinto pari consentiente: a toto genere nervoso affecto, clavus hystericus, risus & lachrymæ effusæ, animi irritatio, apoplexia, convulsio.

7. Diagnōsis petitur a symptomatibus, præcipue urina limpida & suffocatione; a paroxysmo, animi motibus, vel effluviis suaveolentibus, excitato, & graveolentibus fugato. Differt a syncope, apoplexia, epilepsia, calculo, iliaca passione.

8. Prognosis eo magis fausta, quo mitiora sunt symptomata. Paroxysmo aliquando rapitur æger. Evacuationes mensium vel hæmorrhoidum criticæ morbum tollunt. Rugitus & pudendi humiditas paroxysmum cito abiturum demonstrant. Originem præbet hoc malum scirrhis viscerum obstructionibus & putrefactionibus; hydropi; asthmatis; febris hæcticæ.

9. In paroxysmo, indicatio est irregularem spirituum fluxum & spasmum consopire. Perficitur, 1. Venæsectione, si adsit plethora, vel evacuationum obstructio, 2. Stimulantibus & hystericis medicamentis. 3. Frictionibus extremitatum. 4. Pediluviiis. 5. Titillatione plantarum. 6. Clysmatibus spiritum digerentibus. 7. Opium adhibendo, præcipue in dolore acuto vel vomitu atroci.

Extra paroxysmum systema nervosum corroborandum; 1. Amurcam expellendo lenissimo vomitorio & purgantibus. 2. Amaris & corroborantibus. 3. Equitatione. 4. Ferro vel aquis ferrugineis. 5. Antispasmodicis & hystericis. 6. Dieta lactea, si antedicta nil proficiunt.

Evacuationes repressæ sollicitandæ sunt. Cibus flatulentus evitandus.

Si ab orgasmo uteri oritur morbus, tollitur antiphlogisticis, matrimonio.

10. Quare tam difficile curatu? Quare rusticis & laborantibus minus familiare est? Quare hisce temporibus tam commune?

S E C T. IX.

Insania.

1. **I**nsania est mentis alienatio, vel delirium perdurans, sine febre.

2. Distinguitur, 1. In melancholiam & maniam; prior est insania cum tristitia & occupatione mentis circa unum objectum; posterior est insania cum furore. Di-

versu

versi videntur gradus ejusdem morbi. 2. In continuam & periodicam.

3. Hebetes, tarde discentes facileque iterum obliviscentes, & tristes melancholia; iracundi, hilares, juvenes, plethorici, tensasque fibras habentes, mania tentantur.

4. Temporibus calidissimis & siccissimis oritur hoc malum.

5. Causæ remotæ sunt nimia & continua animi attentio ad unam ideam; animi pathemata cogitationes omnino occupantia, uti mœror, tristitia, metus, spes, gaudium, præcipueque amor; religionis falsæ terrores; immodica venus; venena narcotica; morbi febriles prægressi; evacuationes debitæ suppressæ; alimenta dura & viribus concoctricibus haud attenuanda; vita sedentaria; pia mater callosa; cerebrum siccatum; labe hæreditaria.

6. An sanguis ater, crassus, tenax, atra bilis ab antiquis appellatus, inquinando spiritus animales, causa sit proxima melancholiæ & maniæ? Huic opinioni fidem faciunt accuratæ cadaverum inspectiones, operatio causarum remotarum, & medela.

7. Sedes hujus morbi præcipua est in ipso cerebro.

8. In melancholia æger mœstus; abjectus; pavidus; insomnis; hominum cœtus fugiens; ad iram sine causa pronus; mutabilis; de minimis rebus sollicitus; nunc avarus, statim prodigus. Venter constipatur. Urina parca & pallida prodit. Præcordia flatu attolluntur. Vomitu rejicitur acris materia. Facies pallescit. Arteriæ pigre moventur. Alimenta avide appetuntur. Imaginatio tantum pervertitur, ut vasa fictilia, vitrea, immo mortuos sese credunt. Quod tristissimum est, sibi ipsis manus inferre expetunt.

Maniam præcedunt oculi rubentes; palpebræ inconstanter vibrantes; mores a solitis mutati; superbia; odium erga hunc aut illum; dies noctesque insomnes; cephalalgia; aurium tinnitus & sonitus musicus; risus intempestivi. Procedente morbo, in iram effrenem & truculentam incidunt: obvios vel seipsos lacerant: venerem egregie & immodeste appetunt; vires & frigoris tolerantia mirum in modum augentur; imaginatio egregie

gie vitiatur. Tandem, paroxysmo declinante, moesti
quieti & stupidi fiunt.

Insania sæpe fugat alios morbos antea in corpore in-
hærentes, & ægrum immunem a grassantibus servat.

9. A crasso & tenaci sanguine vasa cerebri imple-
te, & liquidum nervosum, crassum, tenaxque produ-
cente, oriuntur tristitia, timor, cogitationes uni obje-
cto infixæ, imaginatio læsa, robur insolitum, frigoris,
& famis tolerantia, secretiones impeditæ, & ab aliis
morbis immunitas.

10. Diagnosîs patet. A phrenitide differt insania,
quia hanc nulla, vel saltem parva, illam acuta febris
comitatur.

11. Spes melior in insania, quæ ab evacuationibus
suppressis, quam quæ ab erroribus dietæ; quæ a corpo-
re, quam quæ a mente, originem ducit; quando adest
lætitia, quam quando adest tristitia. Morbum solvunt,
hæmorrhagiæ narium, diarrhœa, scabies, hæmorrhoi-
des, menses. Sub somno plerique faneſcunt. Remissio-
nibus in hoc morbo haud fidendum est. Quando vires
labefactantur, vel affectione epilepticæ, vel comatosæ
superveniunt, mors adest.

12. Intentio medici debet esse, 1. Revellere & eva-
cuare humores cerebrum oppilantes. 2. Spissum sangui-
nem attenuare & corrigere.

Revulsio & evacuatio perficitur, 1. Venæsectione,
parce in melancholia, sed sæpe in mania, celebrata.
2. Vomitu. 3. Purgatione continua. 4. Diureticis. 5.
Setaceis. 6. Evacuationes suppressas sollicitando. 7. Im-
mersione in aqua frigida; vel balneis tepidis, dummo-
do caput, haud immerſum, aqua frigida eodem tempore
perfunditur.

Sanguis corrigitur, 1. Potu multo diluente, aquis mi-
neralibus, & nitro. 2. Medicamentis specificis. 3. Ani-
mi serenitate, dieta ex cibis levissimis & blandissimis,
exercitio & peregrinatione.

13. Anîmus in diversis diversimode regendus: in me-
lancholicis, spe, fiducia, ludis, musica, & fabulis, eri-
gendus; in furiosis, timore, tenebris, vinculis, subitis
terroribus, deprimendus est.

14. Opiata, non nisi in extrema sollicitudine & lon-
go

go pervigilio, concedenda. Lenis capitis frictio, silanus juxta cadens, gestatio, cucurbitulæ occipitio inciso admotæ, & balneæ calidæ, ad somnum conducunt.

15. Cura præservatoria debitis evacuationibus & animi dietæque regimine nititur. Optimum est morbo liberatis mutare regiones, annua peregrinatione jactari, neque esse solus, neque inter ignotos.

16. Post febres continuas, remittentes, vel intermittentes, oritur fatuitas, species insanix a superiore longe diversa. Uti ab inanitione provenit, dieta nutriens, exercitium viribus proportionatum, & medicamenta cardiaca profunt. Absit omnis evacuatio.

S E C T. X.

Odontalgia.

1. **I**nter morbos nervosos merito recensetur odontalgia, vel dolor dentium, quia a nervo irritato venit.

2. Hanc irritationem inducunt rheumatica sanguinis diathesis; aeris humiditas; inflammatio gingivarum; impedita malarum perspiratio; potus vel alimenta acida, dulcia, frigida vel calida; dentium caries.

3. Dolor acutus in uno vel pluribus dentibus sentitur. Gingivæ inflammantur. Genæ sæpe dolent & tument. Somnus abest. Inflammatio vel discutitur, vel in suppurationem abit, quæ dentem cariosum reddit. Aliquando suppuratio fit ad radices dentium.

4. Diagnosin haud facilis inter odontalgiam & inflammationem in antro Heighmorianò.

5. Minuendâ primo inflammatio; dein dolor mitigandus. Minuitur inflammatio venæsectione; purgatione cum mercurialibus; sudorificis; vapore aquæ calidæ per spongiam extrinsecus admotæ; medicamentis sputum magna copia allicientibus; vomitu; gingivarum scarificatione; sanguisugis ibi applicatis, & epispasticis pone aures. Sedata inflammatione, dolor mitigatur spiritosis vel narcoticis dentibus applicatis.

6. Dolor quoque cessat, 1. Antetragam adurendo. 2. Inflammantia, vesicantia, & anodyna pone maxillam inferiorem.

inferiorem, vel aures, temporibus vel cubito, applicando. Dentem cariosum, quo minus externa irritent, plumbo implendo. 4. Actuali cauterio, per foramen transmissio, comburendo; vel spir. falis aut ol. vitrioli gutta una aut altera, nervum destruendo. 5. Extractione.

7. Quare dentes morales plus quam alii afficiuntur? Quare proximus vel oppositus idem sæpe subit, fatum? Quare aliquando dens consumitur sine dolore?

P A R S T E R T I A

De morbis qui oriuntur in partibus.

S E C T. I.

Hæmoptoïsis, aliaque hæmorrhagia.

1. **Q**UANDO sanguis floridus & spumans tussi ex pulmone fertur, hæmoptoïsis appellatur.

2. Ad hunc morbum prædisponunt corpora graciliora, debiles fibræ, collum longum, pectus angustum, multus & acris sanguis.

3. Causæ remotæ sunt sanguinis orgasmus, vel nimia expansio, ab aucto particularum fermentantium intestino motu; spasticæ nonnullorum viscerum contractiones, quales sæpe accidunt in hysteriis & hypochondriacis malis; obstructio scirrhusa in vicinis visceribus, & scirrhus vel polypus in ipsis vasis pulmonalibus, quæ majorem sanguinis copiam, & majorem cum velocitate, ad alia non obstructa determinat; plethora ab intermissis consuetis evacuationibus, accedente insuper ira, vehementi motu, cibo potuve calefaciente, vel tussi vehementi; nimii in fæcibus extrudendis nifus; gelu corporis superficiem vasaque externa constringens; aer in altissimis regionibus nimis levis; mensium vel hæmorrhoidum suppressio.

4. Causa proxima est ruptura vasorum pulmonalium, præcedente spasmo universali.

5. Antecedit horripilatio, lassitudo, pedum refrigeratio, anxietas, spirandi angustia, dolor gravativus undulato-

lteriorius circa diaphragma, flatus in abdomine, & dolor dorsi. Tandem calidus erumpit sanguis cum titillatione & pruritu in aspera arteria. Hæc symptomata arguunt spasmum totius corporis ante rupturam.

6. Non comitantur hæc symptomata eruptionem sanguinis e gingivis vel faucibus; ergo distinguunt hæmoptoem ab hisce eruptionibus.

7. Hæmoptoe inter omnes hæmorrhagias periculosissima est. Variat egregie periculum in hoc morbo secundum causas inducentes, habitum, ætatem, vasaque rupta. Periculosior enim est ubi oritur a vasis debilibus, scirrhis, vel polypo, quam ab ipsis fluidis, vel evacuationibus intermissis; in corpore debili & laxo, quam in vegeto; in senes quam in juvene; a ruptura vasorum magnorum, quam minimorum. Nisi intra triduum compescitur fluxus sanguinis, vix servari potest. Summe periculosus est quando sanguis extravasatus non totus ejicitur; putrescit enim, corrumpit vicina, tabemque infert. Facillime revertitur, & sæpe recidivus summum fecum adfert periculum. Si cum ulcere pulmonum conjungitur, actum est de ægro.

8. In medela, 1. Sanguis a pulmonibus avocandus. 2. Ejus orgasmus temperandus. 3. Spasmi consopendi. 4. Vasa agglutinanda.

Sanguis avertitur a pulmonibus, 1. Venæsectione. 2. Leni alvi subductione. 3. Clysmatibus. 4. Ligaturis extremitatum.

Ejus orgasmus temperandus, 1. Aqua frigida. 2. Nitro, acidis vegetabilibus & mineralibus. 3. Opiatis.

Spasmi consopiant, 1. Pediluviiis. 2. Opiatis, & fem. hyoscyami.

Vasa agglutinantur, 1. Medicamentis oleosis, incrasantibus, & agglutinantibus, viz. bals. capivi, locatelli, &c. 2. Dieta tenui lactea. 3. Summa corporis animique quiete & silentio; evitato vino, motu, venere, nimia caliditate cubiculi vel stragulorum, & cibis acrioribus.

9. Ex dictis, causa & curatio hæmorrhagiarum omnium elucescit. Hæmorrhagia narium petit præcipue adolescentes, & sæpe salutaris criticaque est; solvit enim plethoram; vertiginem, dolores, &c. & suppressa, sævissi.

vissimos inducit morbos. Si vehemens sit, sistenda iisdem remediis, & externis applicationibus, viz. aqua frigida; aceto fronti, occipiti, & internis naribus, & corporibus perquam frigidis nuchi applicatis.

10. Ex eadem causa, sed præcipue obstructione lienis, oritur vomitus cruentus a vasis ventriculi disruptis. Huic antecedit dolor punctorius & tensivus in sinistro hypochondrio; & cum irruptione junguntur anxietas, constrictio in latere, & lipothymia. Curatur iisdem remediis, & opiatas parciori dosi administratis; oleosis, ob relaxantem suam naturam, omnino evitatis.

11. De hæmorrhagiis per anum vel per uterum consulantur hæmorrhoides, & menstruorum vel lochiorum fluxus nimius.

S E C T. II.

Asthma.

1. **A**sthma est impedita & laboriosa respiratio; haud sine metu suffocationis.

2. Aliud atque aliud nomen, viz. dyspnœam, asthma, orthopnœam habent, prout se intendit morbus.

3. Est, 1. Vel periodicum, vel continuum. 2. Vel humidum, vel siccum. 3. Genuinum vel spurium: ori enim potest a calculo vesicæ felleæ; a tumoribus diaphragmatis, hepatis, ventriculi; a pectoris vel pericardii hydrope; a polypo, aliisque causis. De priore solummodo agendum.

4. Elapsa juventute, homines, præcipue obesos, adoriuntur. Magis æstate vel autumno quam hyeme grassatur.

5. Causæ hujus morbi remotæ sunt, aer cœnoscus, vel particulis noxiis impregnatus; tonitru; animi pathemata magna; variolæ, scorbutus, intermittens, catarrhus; ulcera antiqua cicatrizzata, vel evacuationes solitæ, per hæmorrhoides vel fontanellas, repressæ; evacuatio critica erysipelatis, vel podagræ, reperiussa; œdematosus pedum tumor repulsus; vulnera diaphragmati inflata; labes hæreditaria.

6. Causæ proximæ sunt, 1. Obstructio bronchiorum
&

& vesicularum, humoribus crassis, vel tuberculis induratis. 2. Irritatio nervorum respirationi inservientium; & hinc spasmodica fibrarum annulos cartilagineos bronchiorum necitentium contractio. Primam docet mortuorum inspectio, & contemplatio causarum remotarum. Secundam demonstrat asthma, apoplecticos & hystericos paroxysmos, scorbutum, evacuationem acrem repulsam, sequens; sectio nervi diaphragmatici, vel compressio nervorum in occipite hunc morbum inducens; cadavera aperta ubi omnia viscera sana; libera & æqualis respiratio ante paroxysmum.

7. Ita sese habet paroxysmus. Primo, ventriculus, sensu coarctationis præcedente, distenditur, & ructus copiose emittit. Sequitur calor, febris, stupor, capitis dolor, nausea, urina pallida. Pulmones rigescunt, spiritus turbantur, membra torpent, pectus plus solito gravatur, difficile spirat, raucescit. Nocte omnia augmentur symptomata. A thorace coarctato, respiratio lenta. Recta cervice spiritum trahit, & egregie elevat humeros. Vomitus bilis flavæ. Pejus in lecto, melius in aere frigido, sese habet. Lachrymæ involuntariæ; pulsus parvus, debilis, intermittens; cordis tremor; faciei nigredo & fere suffocatio. Remittente coarctatione, phlegma viscidum, vel dulce, vel falsum, vel putridum, filamentis nigris discriminatum, expuitur. Urina nunc colorata sedimentum habet. Cessante paroxysmo, cessat sputus.

Inveterato morbo, tument manus & pedes; febris; præcipue nocturno tempore, infestat; facies livescit. Incidit vel in hydropem, vel consumptionem, vel inflammationem pulmonum, vel lethargum, vel paraly-
sim.

8. Ab orgasmo in sanguine & nervis, actio ventriculi perturbatur, flatusque gignitur. Ab eodem, febris, calor, &c. Sensatio rigescentiæ gravitatisque in pulmonibus, a sanguine ibi accumulato. Ab impletis vel contractis vesiculis, respiratio difficilis & stridor. Respiratio lenta, ob aerem impeditum. Recta cervice spirat, ut eo facilius descendat diaphragma. Humeri elevantur, ut vi majore agant muscoli scapulares. Calor lecti auger symptomata. Faciei nigredo & suffocatio provenit
a tran-

a transitu sanguinis per pulmones impedito. Ab actione pulmonum læsa, hydrops.

9. Diagnōsis patet.

10. Prognōsis prosperior in juventute, quam senectute; in asthmate ab evacuationibus repressis, quam ab aliis causis orto. Quo frequentior & severior accessio, eo pejus. Asthma, in peripneumoniam mutatum, lethale. Dyspnœa sine incommodo diu durat: orthopnœa senes subito strangulat. Periculosa tremula spiratio; pulsus intermittens vel deficiens, brachiorum paralyxis, syncope, cordis palpitatio; urina pauca. Ad extrema ventum esse, testantur spiritus parvus, tardus, & frigus; itemque pulsus ex tardo factus nimis creber & debilis.

11. In asthmate humido scopus est, attenuare & evacuare materiam viscidam, novæque generationem impedire. Attenuatio perficitur, 1. Medicamentis attenuantibus. 2. Liqueoribus diluentibus. Evacuatio, 1. Vomitoriis. Novæ materiæ generatio impeditur, 1. Purgantibus lenioribus vel diureticis. 2. Fontanellis & vesicatoriis. 3. Cortice Peruviano. 4. Dietæ mucilaginosæ evitacione.

In asthmate convulsivo scopus est, orgasmum spirituum compescere. Perficitur, 1. Constrictionem minuendo clysmatibus, thoracisque fomentationibus. 2. Humores divertendo ad alia loca, frictione, vel fomentatione pedum. 3. Spasmodum compescendo opiatibus. 4. Antispasmodicis. In sanguinolentis, si sæviant symptomata, phlebotomia levamen præsentaneum adfert. Ad flatulentiam prosunt clysmata spiritum digerentia. Fugato paroxysmo, irritabilitati occurrit cort. Peruvianus.

12. In utrisque conveniunt situs erectus; dieta tenuis parcaque, evitatis flatulentis; aer serenus; thorax haud constrictus.

13. Si repulsa evacuatione ortum ducat asthma, expugnandum est diaphoreticis & evacuatione iterum restituta. Si a noxiis particulis, inviscantibus & veneno contrariis.

14. An prosunt mercurialia in asthmate humido?

*Imbecillitas vel resolutio ventriculi &
intestinorum.*

1. **E**ST morbus, quem imbecillitatem primarum viarum nominare licet, qui sedentarios & litteris deditos quam maxime infestat; & quamvis frequentissimus, attamen tantum non prætermissus, & adhuc fere innominatus.

2. Hunc inducunt vita sedentaria; acriora purgantia nimis frequenter usurpata; mœror; nimia ciborum repletio; dieta ex alimentis leguminosis & flatulentis; nimix evacuationes, præcipue sanguinis; & morbi prægressi, quales dysenteria, abortus, intermittens, & spasmi primarum viarum, dispositio hæreditaria.

3. An causa proxima est motus peristalticus primarum viarum debilitatus, vel nonnunquam impeditus, & inordinatæ frequentesque duodeni, ipsiusque ventriculi, spasticæ constrictiones? Huic fidem faciunt causæ evidentes, symptomata, medela, & sectiones cadaverum.

4. Adsunt anxietates; præcordiorum distentiones; flatus generatio & incarceration; sensatio faucium constrictoria & molesta; lateris vel sterni dolor; cardialgia; ructus acidi; summæ aciditates; intestinorum, præcipue vacuo ventriculo, erosiones & dolores; venter nonnunquam constipatus, nonnunquam solutus; fæces virides; appetitus sæpe auctus; pulsus debilis, parvus, & tardus; frequens, sed imbecillis, penis erectio; animi marcor; vertigo; palpitatio; aurium tinnitus; insomnium; macies.

5. Cibus, qui ex vegetabilibus præcipue componitur, ob defectum motus peristaltici, quietem agens, & calore fatus, in acidam ruit fermentationem; hinc flatus, saliumque acidorum generatio, quæ præcedentia excitant symptomata. Faucium laterisque dolor oritur a consensu cum partibus affectis, interventu octavi paris & intercostalis.

6. Prudens medicus vix spondeat consummatam mede.

delam hujus morbi; quia difficillime curatur, & facillime, ob levissimos dietæ errores, recurrit. In nullo versatur discrimine æger quamvis emaciatus, si obligare se legibus vult.

7. Obviam itur, 1. Evacuando primas vias vomitu florum chamæmeli decoctione elicitio; & parvis dosibus tinct. rh. amar. 2. Corroborando has partes medicamentis calefacientibus amaris, cort. Peruviano, & aquis chalybeatis. 3. Equitatione continua, quæ, repetitis succussionibus in partes affectas sese præcipue exerens, præstantissimam operam pollicetur. 4. Dieta ex cibis putrefacientibus, non acescentibus, uti carne, caseo corrupto, &c. 5. Potu ex aqua, vino Maderensi, vel spir. vini Gallici cum aquadiluti; evitatis omnibus cerevisiæ, excepto *Porter*, speciebus.

8. Prodest perfundi aqua frigida, atque in ea natare, canalibusque ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum & id quod contra stomachum est; in aere quam maxime sicco & temperato degere; extremitates fricare; plerumque in motu esse; & cibos, qui potius difficulter concoquuntur, quam facile vitiantur, assumere. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam concoquunt. Utilis est magna salismarini cum cibis copia.

9. Inimicæ sunt omnes evacuationes, præcipue emetica & cathartica repetita; dieta ex vegetabilibus, infusio theæ nimis calida vel diluta; nimia vini vel cibi ingurgitatio; abstinentia; lac ejusque cremor: butyrum, præcipue insulsum; omnia pingua; opus pistorum; acida, acidæve potiones, qualis illa *Punch* dicta; & pathemata subita.

10. Si cibus non continetur; valent ad comprimentum stomachum cucurbitulæ duobus digitis infra stomachum admotæ; spongia ex aceto; cataplasma calefaciens, vel lana succida sicca extrinsecus imposita, & calefacientibus particulis referta; cibus, semper quam minima copia semel, sed debitis intervallis, repetitus, interposito nonnunquam aliquo minus utili, sed magis grato. Vinum meracum, austerum, frigidum; equitatio lenis; aquæ chalybeatæ, & animus tranquillius.

11. Si coacuit intus cibus, prosunt, præter ante dicta,

cta, pulveres absorbentes antacidi, post peractam digestionem, assumpti.

12. Si vero pituita sola stomachus impletur, leniora adsunt symptomata, viz. appetitus deletus, inflatio, vertigo, lipothymia, febris erratica, nausea, vomitus. Convenit per viam superiorem, qua primum expelli potest, ejicere; equitatione, aliove exercitationis genere, quo superior pars movetur, concuti; præcordia bene vestita habere; vinum rubrum neque effuse, neque timide bibere; stomachum tinct. rh. amar. cort. Peruv. & chalybeatis roborare; & poculum satis amplum, ter quaterve die, digestionem peracta, ex aqua calcis haurire, qua nihil omnia glutinosa potentius dissolvit.

13. Illud quoque in omnibus stomachi vitiis præcipiendum est, ut, quo modo se quisque æger refecerit, eodem sanus utatur. Nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur secunda valetudo, quibus reddita est.

S E C T. IV.

Hæmorrhoides.

1. **H**æmorrhoides distinguuntur; 1. In apertas & clausas. 2. In exteriores & interiores; posteriores digito explorantur.

2. Causa est obstructio, inflammatio; & tumor variorum hæmorrhoidalium ab alvo dura, purgantibus fortioribus, vel critica quadam evacuatione.

3. In ano apparet tumor parvus, cum dolore & calore, qui debitam adeptus magnitudinem vel resolvitur, vel indurescit, vel suppuratur. In posteriori crisi parum puris sanguinei sortitur, & gradatim exarescunt hæmorrhoides.

4. Quando prægressa fuit valetudo, quando habitus malus, vel status corporis febrilis, quando sanguinis profluvio imbecilliores non fiunt, in his parum tuto suppressitur; habent enim crism, non morbum. Suppressa autem incaute hac evacuatione, subiti & gravissimi morbi superveniunt, inclinata in præcordia & viscera materia.

ria. Hæmorrhoides antiquæ, vel irritatæ, in fistulam ani nonnunquam degenerant.

5. Si cui vero eæ nocent, supprimuntur, 1. Venæsectione, vel sanguisugis capitulis earum applicatis. 2. Salibus purgantibus. 3. Flore sulphuris interne sumpto. 4. Fomentationibus & cataplasmatibus discutientibus. 5. Unguentis repellentibus. 6. Orificium in suppuratione apertum conservando; evitatis calefacientibus, motu magno, & equitatione.

S E C T. V.

Icterus.

1. **I**cterus, seu morbus regius, seu arequatus seu suffusio bilis, & color tunicæ albugineæ cutisque, præter naturam, flavus vel nigricans.

2. Distinguitur, 1. In icterum flavum & icterum nigrum; posterior a priore gradu solummodo differt. 2. Continuum & periodicum. 3. Idiopathicum & symptomaticum. 4. Criticum & symptomaticum. 5. Icterus cum febre & sine febre.

3. Causæ remotæ sunt colica hysterica; colica biliosa; venena, uti morsus viperæ, vel canis rabidi, staphis agria; cathartica drastica; tristitia & ira; ossificatio vel compressio ductuum biliosorum a tumoribus extra vel intra existentibus; graviditas; meconium non rite purgatum; jecoris obstructio, scirrhus, vel abscessus; febres, præcipue intermittentes, nimis cito a cortice Peruviano suppressæ; calculi ductum cysticum obturantes.

4. Causa hujus morbi est, 1. Bilis jam separatæ regurgitatio & absorptio: Injectiones a ductu hepatico vel vesica fellea ad venam cavam retrogressæ, extraneæ compressiones, internæque obstructiones ductuum biliosorum huic fidem faciunt. 2. Bilis non secretæ aucta copia, visciditas, vel acrimonia. Probabilis redditur ab ictero morsu viperæ subito inducto; scirrhostate hepatis; statu hepatis sano post mortem, nullaque in vesica fellea inventa bile; equorum, qui cysti destruuntur, ictero; & icterico symptomate in febribus, ubi fæces alvinæ bilis secretionem non obstructam demonstrant.

5. Adsunt pigrities; lassitudo; color oculorum, cutisque flavescent; alvus obstructa; appetitus imminutus; fæces alvinæ albæ; urina crassa sedimentum deponens & linteamenta flavedine tingens; saliva amara & flavo colore tincta; respiratio difficilis; strictura, gravitas, tensio, & dolor hypochondrii dextri; vomitus; pruritus in cute; sudatio difficilis; pulsus nonnunquam citatus; singultus; &, morbo retrocedente, diarrhœa.

6. A cursu bilis impedito oritur alvus obstructa, fæces albæ, plethora & pigrities. A regurgitatione, absorptione, vel redundantia bilis, cutis humoresque secreti bilioso colore & amaritudine saturati. A vesica fellea turgida & irritata, gravitas, singultus & vomitus. A bili acri infra cutem stabulante, pruritus, sudorisque difficultas. A bile, ob remoram magis acri, iterumque in intestina delabente, diarrhœa.

7. Diagnosîs elucescit flavo oculorum, cutis, & urinæ colore, albisque excrementis.

8. Prognosis est magis fausta in juventute, quam senectute; in robustis, quam debilitatis; in flavescentibus, quam nigrescentibus; in ictero solitario, quam aliis morbis stipato. Icterus febribus, præsertim ultimis diebus, superveniens, criseos munere fungitur; sed inflammationem hepatis, ventriculi vel duodeni subsequens ægrum in acriore discrimine esse ostendit. Sudor naturalis optimum præbet signum. Icterus hydropem comitatus incurabilis merito habetur.

9. Promovetur bilis secretio, 1. Venæsectione, si adsit plethorica constitutio. 2. Vomitu sæpe repetito. 3. Rheo parvis dosibus continue assumpto. 4. Aperientibus, sed præcipue sapone, per os assumpto, vel in anum injecto, & aquis chalybeatis sub finem morbi. 5. Fomentationibus & cataplasmatibus hypochondrio dextro assidue applicatis. 6. Attentione ad causas remotas, viz. calculos, spasmos, venena, febres, &c. quæ suis remediis finiendæ. 7. Dieta & potu acescente, exercitio, fricatione, & ludis.

Calculus Cysticus.

1. **H**unc morbum, quamvis frequentem, antiqui medici ignorabant. Sæculo decimo sexto, anatomicam scientiam persequenti, calculi cystici primo innotuerunt; & symptomata longo intervallo postea descripta fuere.

2. Causæ prædisponentes sunt ætas senilis, sexus fœmineus, vita sedentaria, potus ex spir. vini, alimenta crassa & sicca, lithiasis, & podagra.

3. Calculi distinguuntur in magnos & parvos; in friabiles vel duros; in scabros, vel incrustatos; in ovaes vel angulosos; in cineritios, flavescentes, vel nigros; in inflammabiles & non inflammabiles.

4. Calculi solidioris texturæ & saturatioris coloris, nec in aqua, nec in spir. vini rectificatissimo, nec in aqua calcis, nec in sapone aqua soluto, dissolvuntur. Ol. tart. p. d. vim solventem possidere videtur. Instar candelæ flagrant, perexigua terrestris materia relicta: ergo non tam ex salina, quam ex oleosa & inflammabili, cum terrestri, bilis parte ob quietem & spissitudinem conjuncta, coalita, motuque partium vicinarum compressa, componuntur. Calculus recens muco abundat; ideoque in aqua fervente solvitur, & vix flammam concipit.

5. Calculi in vesica fellea remanentes nonnunquam sese produnt obtuso partis dolore & pondere. In ductu cystico vel communi cholidochæ hærentes, sequentia excitant symptomata. Subitus, profundus, acutus, excrucians dolor in destra stomachi parte, usque ad dorsum penetrans, cum remissionibus & exacerbationibus; nausea vel vomitus; flatus & tentatio hypochondrii; alvus astricta, cum albis excrementis; pulsus imbecillior, sed vix citatior, nisi in doloribus exquisitis & perdurantibus; a situ erecto, & decubitu in sinistro latere molestia; dyspnœa, cardialgia; inquietudo & anxietas; animi defectio; convulsiones; urina primo pallida, dein flava; color icteritius cutis & oculorum. Tandem, sedato subi-

to dolore, sequitur nonnunquam diarrhœa, calculi per anum rejiciuntur, symptomataque icteritia gradatim evanescent.

Morbus sæpe revertens cachexiam, tabem, icterum fere continuum, & hydropem, inducit.

6. A sensibilitate ductus, consensu nervorum intercostalium, cum multis aliis, & bile obstructa, omnia hæc proveniunt symptomata.

7. Distinguitur ab inflammatione hepatis, ventriculi, vel intestinorum, symptomatum exacerbatione & remissione, icteritio colore calculisque per anum reiectis: a spasmodicis, qui nervoso habitu cognoscuntur.

8. Raro, nisi in summa ductuum inflammatione & in prægnantibus, periculosus. Natura sæpe multum, medicina parum, in dissolvendis calculis, profuit; ideoque perfectam medelam vix spondeat medicus; sæpe enim per intervalla morbus revertitur, & per totam vitam ægrum fatigat.

9. In paroxysmo intentio est, ductum laxare & calculum detrudere.

Ductus laxatur, 1. Sanguinis missione in habitu plethorico, & statu febrili. 2. Decoctis & jusculis lubricantibus & oleosis intus hauriendis. 3. Cataplasmatibus, fotibus, & semicupio, externe applicandis. 4. Anodynis, in summo dolore. 5. Clysmatibus relaxantibus oleosis.

Calculus detruditur, 1. Motum intestinorum vermicularem lenioribus purgantibus accelerando. 2. Frictione in hypochondrio dextro & in dorso adversus partem affectam. 3. Vomitu & exercitio, modo absit acutus dolor. Extra paroxysmum calculi solvendi, & ulterior genesis prohibenda.

Solutio tentanda, 1. Leni & repetito vomitu, qui molliores calculosas concretiones sæpe comminuit & deturbavit. 2. Medicamentis huic scopo dicatis, sed parum efficacibus, uti sero lactis, succo graminis, sapone Veneto, decoct. rad. 5. aperient. parier. brav. rub. tinctor.

Uterior genesis impeditur, 1. Medicamentis aperientibus salinis. 2. Aquis mineralibus ferrugineis, quæ sanguinem nimis densum attenuant. 3. Motu corporis, præcipue equitatione.

S E C T. VII.

Diabetes.

1. **D**iabetes est nimia urinæ, plerumque suavis, profusio, cum magna siti.

2. Distinguitur inutiliter in veram & spuriam. Vera appellatur, quando potus immutatus secernitur: spuria, quando adest humorum colliquatio. Sed melius propter usum, 2. In originariam & symptomaticam. Nonnunquam hæcticæ febris, sed præcipue hysterici mali comes est.

3. Causæ proximæ sunt antecedentes morbi febriles præcipue si immodicis evacuationibus fugantur; morsus serpentis dipsadis; acidularum aquarum usus nimis longus, præcipue in frigida tempestate; medicamenta diuretica.

4. Neque oritur hic morbus a calida renum intemperie; neque a sale sanguinem coagulante; neque a salibus, ob sanguinem spiritibus fermentatis repletum, retentis; neque a constrictione cuticulari; neque a vitia bilis mixtura. Causa proxima videtur esse nimia glandularum renalium urinam secernentium laxitas, & serum acre attenuatumque: prior patet a causis remotis, analogia aliarum evacuationum auctarum, medela, & cadaverum inspectione: posterior a spasmodicis, eruptionibus inflammatoriis, & ulceribus malignis quæ diabetem comitantur.

5. In diabete adsunt urinæ fluxus insolitus; sitis intolerabilis, os siccum; salivæ spumosæ expositio crebra; calor viscerum; urina limpida, suavis, bene olens, potumque æquans vel exsuperans; febris hæctica; intumescencia lumborum, testium & pedum; tabes; mors.

6. Os siccum, saliva spumosa & sitis, a sanguine liquidissima sua parte spoliato. Sapor urinæ, a particulis chylosis permixtis. Copia urinæ potum excedens, a liquefacto sanguine, aliisque humoribus, & aeris humiditate in corpus attracto. Febris hæctica, ab acrimonia humorum. Tumor lumborum, testium vel pedum, a solidis labefactatis.

7. Copia urinæ aucta designat diabetem, & voluntaria emissio distinguit ab incontinentia urinæ.

8. Recens facile, antiquus difficile curatur. In bibacibus & senibus nunquam fere medelæ auscultat.

9. Renum laxitas tollenda, & humores acres attenuatique corrigendi. Perficitur, 1. Corroborantibus & adstringentibus. 2. Incrassantibus & mucilaginosus, 3. Aqua calcis. 4. Aqua Bristolienſi. 5. Dieta ex solidis potius quam liquidis, gelativis, oryza, ſago, ſalep, piſcibusque testaceis; aere ſiccō & calido; lecto duro, & exercitio leni quotidie uſurpato. 6. Empl. deſenſivo lumbis applicato; vel, quod melius reſpondet, cingulo lato lumbis & abdomini arcte circumducto.

S E C T. VIII.

Incontinentia urinæ.

1. **I**ncontinentia urinæ eſt excretio urinæ involuntaria. Ortum ducens a ſphinctere veſicæ relaxato ob paralyſim, contuſionem, longam in balneo frigido remoram, puerperium, partum difficilem, ætatem infantilem vel ſenilem, febresque. Tollitur adſtringentibus, corroborantibus medicamentis, & nervinis unguentis pubi & perinæo externe applicatis.

S E C T. IX.

Lithiaſis ſeu calculus renum & veſicæ.

1. **L**ithiaſis eſt dolor acutiſſimus renum, ureterum, vel veſicæ, a calculo vel arenulis ibi impactis. 2. Diſtinguitur, 1. A loco affecto, in calculum renum & calculum veſicæ. 2. A calculo ipſo, qui vel ſcaber, vel levis, cineritiuſ, ruber, vel fulcuſ; friabilis, vel duruſ.

3. Cauſæ remotæ ſunt dieta lauta & concoctu difficiliſ; vita ſedentaria; ætaſ ſeniliſ; rheumatizmuſ & arthritiſ; ſituſ horizonti paralleluſ; vinuſ tartaro ſcattenuſ; aqua terreſtri & ſcabuloſa materia repleta; ſanguiniſ diatheſiſ lapidoſa; labes hæreditaria.

4. Cal.

4. Calculus neque viscidæ pituitæ, neque fermentationi salium oppositorum, neque materiæ coagulanti, neque putrefactioni, neque salibus urinæ tartareis, originem debet. Oritur enim a sabulosis & terrestribus sanguinis particulis in tubis uriniferis hærentibus, sese attrahentibus, & primo sub specie muci, dein lapidis, ope glutinosæ materiæ, adjunctis.

5. Dissectiones, renes ulceratos, & aliquando omnino corruptos, calculosque in eorum substantia inhærentes, demonstrant.

6. Calculus, præcipue vesicæ, constat plerumque ex nucleo & crustis vel tunicis concentricis.

7. Chymice tractatus sese resolvit in aerem, phlegma, salem volatilem urinosum, oleum, & caput mortuum. Pars dimidia ex aere constat; quarta ex materia terrestri; quarta, quæ remanet, ex oleo, phlegmate, & sale componitur. Tantum abest a salina compositione instar tartari vini.

8. Signa calculi renalis sunt dolor acutissimus, vel gravativus in lumbis; calor; nausea, vomitus; alvi constipatio; symptomatum exacerbatio post cibum; urina sabulosa, & sæpe sanguinea vel purulenta; ischuria; coma; inflammatio; ulceratio; tabes. Sæpius patitur sinister ren quam dexter.

Quando decidit in ureteres calculus, exacerbantur egregie dolores, & deorsum ad vesicam tendunt; stupet crur; retrahuntur testiculi; & urina ex parte supprimitur.

Calculus vesicæ stipatur difficili & dolorifico mictu, cum continuo ad urinam deponendam desiderio; tensione & dolore coli; titillatione continua in glande; tenesmo; diarrhœa; urina mucosa: convulsivis in mejendo motibus; urina sanguine tincta post equitationem, cum augmento doloris in vesica, urethra, & glande.

9. Vomitus a consensu nervorum stomachi & renis oritur. Post pastum exacerbantur symptomata ob distensionem ventriculi & intestinorum. Vasis anguloso lapide læsis, sanguis & pus cum urina effluit. A viis urinæ obturatis, vel renis inflammatione, ischuria. Calculus, per ureteres descendens, nervos lumbares comprimit vel irritat, & stuporem cruris, testiculique retractionem producit.

Irr-

Irritatio & pressio calculi contra sphincterem vesicæ, stranguariæ & tensionis coli; sympathia nervorum ejusdem membranæ per urethram continuatæ, glandulae lymphatica supra frænum obstructa, titillationis glandis; contiguitas intestini recti, tenesmi & diarrhœæ; abrasio muci vesicæ & ulcera, urinæ mucosæ causæ sunt.

10. Calculus renum dignoscitur a lumbagine, vomitu, & urina sabulosa; a colica, quia dolores altius tendunt, & rugitus exauditur in posteriore; a passione hysterica renes adoriente, quia hæc a clysmatibus exacerbatur.

Calculus vesicæ exploratur cathetere, vel digito in anum immisso: hisce, ergo, operationibus, titillatione glandis, & a febre immunitate, satis distinguitur a stranguaria.

11. In calculo renum summum adest periculum ob inflammationes, ulcerationes, & suppressiones urinæ, quæ sæpe comitantur. Facilius dissolvitur in adultis, quam pueris. Res desperata est si ulcera in renibus fiunt. Retentio urinæ per aliquot dies, frigus extremitatum, & convulsiones, mortem instantem denunciant. Calculus vesicæ facilius solvitur vel extrahitur quam renum.

12. Alia est cura paroxysmi, alia extra paroxysmum. Paroxysmus sedatur minuendo inflammationem & tollendo spasmos, 1. Venæsectione. 2. Clysmatibus emollientibus terebinthinatis. 3. Decoctionibus emollientibus oleosis. 4. Balneis tepidis. 5. Opiatis. 6. Quiete.

Extra paroxysmum, morbus aggrediendus est, 1. Lithontripticis per os assumptis, vel in vesicam injectis, quales sunt, sapo Hispanus, lixivium saponis, testes animalium calcinati, aqua calcis, porra, cæpæ, celeri, quorum vires lithontripticæ experimentis confirmantur. Summa quies, & venter neque adstrictus neque solutus, tunc convenit. 2. Dieta eupepta haud acescente, potu viscoso ex cerevisia vel rad. alth. & aqua levi pura, lecto duriusculo & altiore versus caput quam pedes.

13. Si calculus vesicæ hisce remediis non cedit, lithotomia in auxilium vocanda.

14. Ad mictum sanguineum, aqua calcis, omisso sapone, est optimum remedium. Convenit quoque emul-

sio Arabica & manna ad alvum laxam servandam.

15. Arenulæ optime tolluntur aquis chalybeatis, diureticis; & illis præcipue, quæ salem alkalinum continent.

P A R S Q U A R T A

De morbis genitalium & uteri.

S E C T. I.

De his morbis in genere.

PROXIMA sunt ea vitia, quæ ad partes obscœnas præcipue pertinent. Utut difficilis hæc explanatio, simul & pudorem, & artis præcepta servantibus, attamen quam maxime necessaria, quia in cæteris vitiis singuli, in his genus humanum pessumdatur.

S E C T. II.

Morbus venereus.

1. **H**Aud definiri potest morbus venereus sine symptomatum enumeratione. Confertæ scriptorum turbæ palmam arripuit Astruc, cujus vestigia meo pressi pede.

2. Non in Europa innotuit ante 1493. Quia, 1. Neque a medicis, neque historicis, neque poeticis scriptoribus, ante hoc tempus, describitur. 2. Non est lepra antiquorum. 3. Primi scriptores consentiunt quod morbus antea inauditus fuit.

3. Non in Italia, certis causis concurrentibus, germinabat; neque a regionibus Africæ; sed ab Hispaniola cum Columbo advectus, bello Neapolitano se primo manifestabat.

4. Initio atrociter sæviebat. Procedente tempore, variationes symptomatum magnas expertus est. Nunc longe mitior, sed adhuc viget, semperque vigebit, dum homines vario fruuntur concubitu: quamquam plerosque vanæ spes exitus oblectant.

5. Mor-

5. Morbus semper ab infecto vel infecta provenit : Oritur, 1. Labe hæreditaria. 2. Contactu. Hic diversis methodis petficitur; tactu partis ulceratæ cum parte ulcerata, bastatione, lactatione, coitu.

6. Virus venereum est venenum sui generis, vasa obstruens, corrodens, omniaque liquida contaminans.

7. Semper fere sese primo manifestat in parte tacta.

8. Præcipuam in adipe & membrana cellulosa sedem habet, sed non unicam, ut ex glandulis obstructis patet.

9. Corpus penetrat, 1. Per cutem immediate erosam. 2. Per vasa absorbentia, quæ vel in venas lymphaticas valvulosas, vel in sanguineas terminantur.

10. Vires sunt, in ratione, 1. Copiæ viri venerei. 2. Qualitatis ejusdem. 3. Temporis in contactu elapsi. 4. Temperiei propriæ. Hinc patet ratio, quare aliis intactis, alii inficiuntur; quare in aliis progressum celerimum, in aliis lentum facit; quare aliquando in corpore latet per longum tempus.

11. In medicina prophylactica, nulla adhuc cognoscuntur interna remedia. Externa ablutio cum melle, aceto, urina vel spir. vini prodest.

12. Distinctio in duo stadia perquam necessaria est. Quando non adhuc se miscuit sanguini morbus, venereus localis; quando sanguis inquinatus, tunc lues venerea confirmata appellatur. Methodus medendi in his toto cælo differt. Prior morbus primo, posterior postea tractandus.

13. Quia tam varia symptomata morbus venereus localis habet, viz. Gonorrhœam virulentam; tumores testium; stranguriam; bubones; gonorrhœam non virulentam; ulcuscula; tumores præputii & balani; tubercula; verrucas, &c.; hæc omnia: uti morbi diversi, tractanda sunt.

Gonorrhœa virulenta.

1. Causa proxima est virus venereum, per vasa absorbentia, præcipue lymphatica, assumptum, & in urethra depositum. Rejicitur ascensus per urethram, vel assum-

assumptio in sanguinem, & in has partes cum semine depositio.

2. Nulla inter gonorrhœas virulentas distinctio, nisi in gradu symptomatum, vel diversitate partium affectarum.

3. Separat se morbus in tria stadia, incrementis inflammationis, decrementis inflammationis, exarescentiæ.

4. In hominibus, quartum circiter diem post infectionem oritur haud ingrata titillatio in glande. Conspicitur in urethræ ore paululum saniei tenuis. Orificium tumet, rubet, hiat, inter mejendum caloris sensus cum punctura miti. Postea dolor pungens percipitur instar puncturæ acuum. Pus magis viscidum in majore copia exit. Totus rigescit penis, præcipue urethra, quæ usque ad vesicæ collum, uti funis, tenditur. Augetur in dies inflammatio. Dolor & ardor in urina reddenda intolerabilis, præcipue sub finem. Pus devenit vel flavum vel viride, cum striis sanguineis sæpe mistum. Per noctem somnum rumpit frequenter erectio involuntaria dolorifica, cum pene deorsum incurvato. Tument aliquando externæ glandulæ Coſſyperianæ; aliquando in perinæo abscessus. Sequitur sæpe stranguria, tumor testium vel glandularum inguinalium. Lumbi dolent. Per septimanam unam vel alteram durat.

Tandem mitescunt omnia symptomata. Urina minus urit. Magis albicans & æquabile fit pus. In erectionibus non curvatur neque tantum dolet penis. Urethra emollitur. Hic status secundus.

Inflammatione sedata, nullus in urina reddenda dolor. Pus album, æquabile, viscidum, instar fili ductilis, sensim minuitur; donec, ejectis prius materiæ tenacis globulis separatis, in totum exarescit. Hic tertius morbi status.

Accidunt foeminis similia symptomata, diversa partium structura nonnullas variationes efficiente. Incipit cum sensu pruriginis, in vulva, & insolito madore. Inflammanur, tument, calent, dolent muliebria: neque coitum cum viro tolerare possunt. Urina urit, sed non tantum quantum in viris. Pus virulentum, raro sanguinolentum. Tandem inflammatio minuitur. Pus album & tenax fluere desinit.

5. Vix rite describitur hujus morbi sedes in hominibus. Incipit inflammatio & provenit primo pus ab ulcere in urethræ glandula juxta frænum sita. Probatur, 1. Quia ibi in initio sentitur titillatio & in mejendo dolor. 2. Quando inflammatio parva est, incipiente vel desinente morbo, digitorum compressione exterius vel specillo interius, ibi sentitur ulcus. 3. Quia injectionibus haud longius penetrantibus curatur gonorrhœa, vel sistitur puris fluxus. 4. Quia sedes gonorrhœæ non virulentæ, gonorrhœam virulentam sequentis, ibi est. 5. Si a partibus vulgo creditis profluebat pus, in plurimis corporis positionibus ad vesicam refluere debet, ergo modo libere exiret, modo sisteretur, quod non fit.

Si inflammatio adsit parva, ibi sistitur. Sin magna; abhinc urethra, glandulæ Cowperianæ, prostaticæ, vesiculæ seminales inflammantur, ulcerantur. Docet dissectio cadaverum.

In foeminis, glandulæ vaginæ & urethræ afficiuntur. Visu & dissectione cognoscitur.

6. A viro venereo urethram ulcerante oriuntur omnia hæc symptomata. Penis curvatur ab irritato & contrahente fræno. Lumborum dolor a nervorum consensu.

7. Diagnosis facilis hujus vitii ab ulcerato rene vel vesica; quia in hisce pus non nisi cum urina sortitur. Facilis, quoque a gonorrhœa nimio labore inducta, quia tunc nullus dolor, nulla dysuria, nulla ve malignitas. In foeminis, diagnosis difficilis a fluore albo: sævius tamen ingruit gonorrhœa; & si ulcera in pudendis sint, certissima gonorrhœæ signa habentur.

8. Morbus levior in foeminis, attamen curatu difficilior. Quo citius apparet, quo major inflammatio, quo plures partes afficiuntur, quo atrociora symptomata, eo peior. Quo magis album minusque discoloratum pus, quo minor ardor urinæ, eo melior. Si intra scrotum suppuratio fit, periculosæ res aleæ est.

9. Totis viribus laborandum in primo stadio, ut inflammatio sedetur. Perficitur, 1. Venæsectione. 2. Antiphlogisticis. 3. Leni alvi subductione. 4. Fomentationibus & vapore calidæ aquæ. 5. Cataplasmatibus. 6. Injectionibus emollientibus.

Sedata parum inflammatione, in secundo stadio scopus

pus est, ut pus deveniat album & glutinosum. Perficitur mercurialibus, quorum præcipua vis ad hunc finem spectat: haud inutilis tamen in priore stadio. Quo propius ulceri applicentur, eo melius; ergo injectio mercurialis, applicatio ung. mercurial. ad glandem & raphē penis, summæ utilitatis sunt.

Per duos hos status victus debet esse tenuissimus. Calefacientia, uti vinum, condimenta, exercitium, nisi in debili corporis statu, nocent.

Tertius status requirit incarnationem & cicatrizationem; quæ perficiuntur, 1. Balsamis terebinthiacis. 2. Adstringentibus. 3. Aquis ferrugineis. 4. Aqua calcis. 5. Balneo frigido. 6. Injectionibus exsiccantibus. 7. Victu paulo liberiore, sed eupepto. 8. Abstinencia a coitu, immo ab ideis venereis, per totum tempus.

10. Ardor urinæ mitigatur demulcentibus, & camphora; curvatura, pene deorsum ligato. Abscessus perinæi curatur quamprimum aperiendo.

11. Alia decantatur medendi methodus per injectiones leniter causticas & adstringentes, statim usurpatas; sed quia successus nunc secundus, nunc adversus, a medico sanitatem famamque molienti devitandæ sunt.

12. Nimiam purgationem sæpe sequitur seminis profluvium ante coitum, aut alvi dejectionem, vel nimis frequenter in somno emissum, quod debilitatem & marcorem inducit. Provenit a sphinctere vesicularum seminalium nimis laxato vel eroso. Curatur iisdem remediis ac tertius gonorrhœæ status.

13. Alia est gonorrhœæ species perperam sicca appellata. Dysuria sentitur urens, & magna urethræ inflammatio, cum nullo vel paucissimo saniei fluxu. Sæpe stranguria comitatur. Pro causa agnoscit inflammationem quæ non vergit in suppurationem, sed resolvitur. Curatur methodis in primo gonorrhœæ stadio præscriptis.

14. Quare fortiora purgantia symptomata augent?

Tumor testium venerens.

1. Causa est inflammatio urethræ in gonorrhœa, per vasa deferentia ob nimium exercitium, calefacientia, in-

M

jectio-

jectiones adstringentes, vel cathartica fortiora, testibus communicata. Rejicitur suppressio seminis virulenti.

2. Primo sistitur paululum fluxus puris venerei. Dolor lancinans sentitur in testibus. Indurescit chorda spermatica. Tumere incipit epididymis, dein testis, cum febre. Increscit testis in magnam molem cum exquisito dolore, calore & ponderis sensu. Rubet & tenditur scrotum. Si resolvitur, redit fluxus gonorrhœæ; gradatim detumescit testis; sed sæpe epididymis durities superest. Si non resolvitur, abit in suppurationem, vel scirrhum, vel gangrænam.

3. A communicata inflammatione facile deducuntur hæc symptomata.

4. Diagnosís patet inter venereum & simplicem tumorem testium a causis antecedentibus.

5. Prognosis prospera, quando gonorrhœa iterum fluere incipit. Facilius resolvitur tumor a gonorrhœa quam a lue venerea ortum ducens. Semper incerta, quando inflammatio magna. Mala, si dolor cessat sine tumoris diminutione.

6. Curatur, 1. Venæsectione. 2. Fomentationibus. 3. Cataplasmatibus. 4. Fascia suspensoria. 5. Purgantibus lenioribus. 6. Mercurialibus interne sumptis, & externe applicatis. 7. Vomitu ex turpeth. minerali. 8. Dieta tenuissima, quiete, & decubitu horizontali.

Ad remanentem duritiem discutiendam, empl. mercurialia, fumigatio, balnea Akæ sudantia conducunt. Hæc conveniunt omnibus tumoribus venereis induratis.

Si ad suppurationem vergat, aperiatur quamprimum. Si cancro vel gangræna corripitur, abscindatur.

Stranguria venerea

1. Distinctio necessaria est inter inflammatoriam & habitualement stranguariam. Priore jamjam inter morbos febriles tractata, nunc ad posteriorem veniam.

2. Stranguria habitualis oritur, 1. Ab urethra cicatricibus constricta. 2. Ab excrescentiis induratis. 3. A tumefactis prostaticis & glandulis Cowperianis.

3. Urina profluit tenui rivo, sæpius interrupto, & aliquando bifido. Longum tempus ad vesicam exonerandam

dam requiritur. Aliquando adest stimulus ad urinam reddendam, aliquando nullus.

4. Succurritur, 1. Urethram inflammando, ulcerando. 2. Turunda mercuriali. 3. Specillo plumbeo. 4. Apertura urethræ ad locum affectum & obicis extirpatione. 5. Si in prostatica sedes hæret, medicamentis induritie testis jam præscriptis.

Bubo venerens.

1. Errant scriptores qui bubones inter prima luis venereæ signa collocant. Sanguine infecto, vel non infecto oriri possunt. Posteriores solummodo hic tractantur.

2. Distinctio, 1. Est quando dextrum vel sinistrum inguen, vel ambo tument. 2. Quando inflammatorius vel scirrhydæus est.

3. Oritur a viro venereo per vasa lymphatica assumpto, & glandulas inguinales obstruente.

4. Sentitur in inguine dolor cum parva duritie. Crescit donec elevetur cutis & rubeat. Pars acuta dolet & calet. Incessus difficilis. Bubo ad fastigium elevatur. pulsat, purpurescit. Tandem, cessantibus symptomatibus, pus formatum effluit, cavitas nova carne repletur, & cutis superinducitur.

Sed quando indurescit cum nullo vel minimo dolore & calore, & in eodem statu remanet, tunc scirrhydæus devenit. Vel mobilis vel immobilis est. Procedente tempore, aliquando mutatur in carcinoma.

5. Diagnosin facilis, inter hos & bubones pestilentes aut scorbuticos, symptomatibus venereis antecedentibus. Ab hernia inguinali facile distinguitur his signis: hernia si premitur digito, facile cedit, sed cito restituitur; bubo venerens vel non cedit vel retinet vestigium; prior tota mollis, posterior solummodo superne; hæc sua propria symptomata habet, illa sua. Diagnosin difficillima inter bubones locales & bubones a sanguine infecto procedentes, quando hujus symptomata non adhuc apparent: priores semper gonorrhœam vel cancro immediate antecedentes vel consociantes habent; posteriores sine causa manifesta oriuntur. Antea acta vita judicium adjuvat.

6. Prognosis in bubone inflammatorio semper fausta. Si cito dispareat, sanguis inficitur. Semper incerta in bubone scirrroidæo; quando dolere incipit, mala. In carcinomate, si non inhæret vasis inguinalibus, prognos dubia; quando hæret, incurabilis.

7. In primis diebus, quando magnitudinem vix æquat nucis castaneæ, tuto resolvi potest; sed si hanc superat, vel celeriter tumet, ad suppurationem perducere debet. Resolutio perficitur, 1. Venæsectione. 2. Purgantibus. 3. Mercurialibus intus sumptis & ad locum applicatis. 4. Dieta tenui. Suppuratio perficitur, 1. Emplastris maturantibus. 2. Cataplasmatibus suppurantibus. 3. Dieta larga nutriente. Nulla venæsectio neque purgatio in hoc statu administranda est.

Suppurato omnino bubone, educatur pus per magnam aperturam, 1. Scalpello. 2. Caustico. Nihil amplius restat, quam ut ulcus depuratum carne repleatur. Si minus recte procedit, mercurio intus sumpto ulcus corrigitur. Victus nunc tenuis.

8. Hæc, buboni venereo locali, ubicumque loci est, conveniunt.

9. An bubo localis sese monstrare possit sine prægressis symptomatibus venereis?

Gonorrhœa non virulenta, Anglice, Gleet.

1. Est ulcus parvum, callosum, haud venereum, ab ulcere gonorrhœæ in ipso glandulæ emissario remanens, eandemque sedem habens. Probatur, 1. Quia in illam degenerat gonorrhœa. 2. Quia in glande prope frænum sentitur aliquando punctura. 3. Quia injectionibus irritantibus dolor ibi sentitur, pus magna copia provenit, calet ibi urina & gonorrhœa quasi virulenta excitatur. 4. Specillo exploratorio vel digitis comprimantibus patet. Ergo nunquam a sola ductuum excretoriorum laxitate, vel prostaticis, aut vesiculis seminalibus, provenire potest.

2. Producitur a nimis & fortioribus purgantibus, repetitis diu & durantibus gonorrhœis, corpore vel febre vel salivatione aliisque causis debilitato. His ulceris vasa relaxantur & cicatrizatio impeditur.

3. Ex

3. Ex urethra continuo fluit paulum saniei tenuis, aquosæ, pellucidæ, præcipue post pastum vel nimium exercitium. Filamenta puris crassioris in urina natant. Plus calidis tempestatibus quam frigidis exit. Punctura nonnunquam in glande sentitur.

4. Diagnosi inter hanc & seminis profluvium facilis; illa semper fluit, hoc non nisi certis temporibus.

5. Prognosis prosperior in recenti quam antiqua. Sed semper incerta medela; restat enim adhuc opprobrium medicorum.

6. Succurritur, 1. Medicamentis adstringentibus internis. 2. Fluxum aliter divertentibus. 3. Cantharidibus interne sumptis. 4. Aquis mineralibus ferrugineis. 5. Injectionibus digerentibus, vel urethram rodentibus. 6. Injectionibus stypticis. 7. Balneo frigido marino, 8. Vitu reficiente, sed non calefaciente; & abstinencia a venere, poculis, nimio cibo, & saltatione.

7. Viribus restauratis, & inquietis ob morbum cogitationibus oblivioni traditis, incipit jam tempus ipsum esse præsidio.

Ulcuscula venerea, Anglice, Chancres;

1. Causa est virus venereum acrius & subtilius vasa ipsa erodens, vel glandulas sebaceas obstruens & inflammans.

2. Primo apparet macula rubra, quæ elevatur in papulam miliarem, calentem, prurientem. Sensim albescit apex, & mutatur in pus flavum viscidum. Dehiscit, & fit ulcus inflammatum, undequaque serpens. Albo & calloso margine plerumque cingitur. Tandem longe lateque pascitur, & vicina corrumpit.

3. A viro venereo inflammante, corrodeute, oriuntur hæc symptomata.

4. Diagnosi ab excoriatione glandis facilis; inter ulcuscula localia & a lue venerea producta, difficilis. Si maligna, citoque sua stadia decurrunt; si frænum vel carunculas mirtiformes occupant, ad priora verisimiliter pertinent: sed si valde benigna cito abeunt iterumque repullulant, suspicio adest sanguinis infecti.

5. Prognosis melior, quando aquosum laticem; quam

quando viscidam materiam continent. Si recens neque magna inflammatio, prospera; si antiquum, incerta.

6. Curatur, 1. Venæsectione. 2. Fomentationibus & cataplasmatibus emollientibus. 3. Mercurialibus. 4. Purgantibus. 5. Ung. mercuriali fortissimo, vel causticis mercurialibus ulceri applicatis. 6. Pene sursum suspensio. 7. Victu tenuissimo.

7. Hæc ad omnia ulcuscula localia, ubicumque sita sunt, conveniunt.

Tumor præputii & glandis.

1. Tumores præputii & glandis distinguuntur, 1. In inflammatorios, œdematodeos, & scirrroidæos. 2. In phimosis & paraphimosis.

2. Causa proxima est virus venereum ulcusculorum obstruens vasa sanguinea vel serosa. Annumeranda quoque est callositatum compressio.

3. Causæ remotæ sunt frigus peni admissum, caustica irritantia, sordis venereæ remora, exercitium, pocula nimia, calefacientia.

4. Ab ulcusculis inflammatis incipit præputii glandisque inflammatio, rubedo, calor, dolor, tumor. Febris comitatur. Coarctatur urethra, difficilis exit urina, & dolorem excitat. Præputii vel glandis marginem obsident crystallinæ, aquosum laticem continentes. Similia symptomata accidunt fœminis. Terminatur vel resolutione, vel scirrho, vel gangræna.

5. Si, vulneratis leviter partibus, rutilus erumpit sanguis, omnia salva sunt. Mitior œdematodeus, periculosior inflammatorius, contumax scirrroidæus. Si crystallinæ appareant, gravis; si gangræna, gravior; sed si radices penis vel ostium vaginæ corripuit, gravissima prognosis.

6. In tumore inflammatorio & œdematodeo, indicatio est obstructionsolvere & gangrænam præcavere. Perficitur, 1. Venæsectione larga. 2. Purgantibus. 3. Mercurialibus. 4. Pene sursum suspensio. 5. Fomentationibus & cataplasmatibus. 6. Injectionibus emollientibus inter præputium & glandem injectis. 7. Partes ung. mercur. illinendo. 8. Scarificatione vel incisione præ-

præ.

præputii. 9. Parco victu; potu diluente; quiete; irritantium & causticorum evitatione; sordis venereæ ablu-tione.

Tubercula callosa.

1. Distinctio, 1. A locis affectis. 2. A diversis eorum speciebus.

2. Oriuntur a vasis minimis & glandulis viro venereo affectis.

3. Si, sanatis venereis ulcusculis, superest callositas, phyma; si instar funis, chorda appellatur. Aliquando sine ulcere prægresso germinant in pene, vulva, ano, mammis, verrucosæ substantiæ. Si longæ, pori; si breviores, verrucæ; si minus adhuc elevatæ latæque, condylomata; si fimbriatæ, cristæ nominantur. Excre-scentiæ quoque variæ fiunt in ano. Si a cute pendula, tumefacta, cristæ; si a tenui pediculo, mora; ex ultimis maximæ, fici vel mariscæ nuncupantur. Si in sulcis ani fissuræ oriuntur, pus separantes, rhagadum nomen gerunt. Omnia hæc in cancrum degenerare possunt.

4. Diagnositis inter localia & a lue venerea orta, petenda a frequenti repullulatione, cæterisque symptomatibus.

5. Prognosis in statu scirrhusa, prospera. Si calere, dolere, lancinare incipiunt, incerta.

6. Phymata & chordæ tractari debent methodis in scirrhuso præscriptis. Cætera tubercula curantur, 1. Amputatione. 2. Causticis. Rhagades, emollientibus; detergentibus, cicatrizantibus.

Lues venerea confirmata

1. Distinctio. 1. A locis affectis, 2. Ab aliis morbis complicatis.

2. Oritur a viro venereo per vasa sanguinea, serosa, lymphatica, intus assumpto, & omnes humores, præsertim mucum glandularum, adipemque inquinante. Causis propriis concurrentibus ad propria loca sæpe determinatur.

3. Causæ remotæ sunt omnia quæ ulcera virulenta

localia inflammant & exsiccant, si sint externe vel interne applicata; repulsio bubonum sine mercurio adhibito. Ergo egregie errant, qui luem a gonorrhœa nunquam productam affirmant.

4. Recrudescunt omnia præter gonorrhœam symptomata localia, uti ulcuscula in pudendis, tumores testium, bubones, tubercula penis & ani.

Palatum, fauces, membrana Snéideriana infestantur inflammationibus, ulceribusque, cum albo & calloso margine. Hinc deglutitio impeditur, ossa carie eroduntur, raucitas sequitur, anima fœtet, & nasus ipse corruit.

Quando corpus in lecto incaluit, tunc oriuntur per totum corpus dolores atrocissimi, lancinantes, dilacerantes, sed præcipue in medio tibiæ, humerique; aurora appropinquante, desinunt vel mitescunt. Aliquando tumor & suppuratio in locis dolentibus, aliquando nulla evenit.

Cutis deturpatur maculis latis, rotundis, siccis, flavescens vel purpureis, ab omnibus aliis distinguendis. Circa frontem & tempora & pilorum radices confertim hærent pustulæ scabiosæ, quibus nomen corona veneris. In volis manuum plantisque pedum apparent fissuræ ichorem separantes. In cute per totum corpus oriuntur inflammationes & ulcera, in latitudine serpentia, musculos denudantia, pus viride flavum instar sevi splendescens separantia, cum orificiis parvis, complanatis, pallidis.

Glandulæ diversæ infarciuntur, indurantur, tument in variis locis. Hæ, secundum varios duritiei gradus, varia sortiuntur nomina. A tendinibus, nervis, ligamenti, oriuntur nodi, ganglia, tophi.

Ab ossibus elevantur exostoses, acutissime dolentes, modo duræ, modo molles, & in suppurationem tendentes. Ossa ipsa carie tentantur, & ulcera ibi fœtida maligna producuntur. Medulla corrumpitur, graveolens acrisque devenit, & excitat gravissimos dolores. Capita ossium intumescunt cum dolore; inde anchylosis. Ossa nonnunquam fragilia ad minimum ictum, nonnunquam mollia instar feri, deveniunt.

Palpebræ inflammantur, ulcerantur, oculi cæcantur
suffu

suffusione, ductus lachrymalis clauditur, & fistula produ-
citur. In aurium penetralibus inflammatio, abscessus,
caries fit. Tympanum eroditur & pus defluit; inde
tinnitus, murmur, surditas.

Functiones animales afficiuntur; corripitur æger ce-
phalalgia, hæmicrania, vertigine, epilepsia, spasmis,
tremoribus, paralyti. Vitales functiones labem sentiunt;
oritur dyspnœa, asthma, hæmoptoe, tussis, phthisis,
palpitatio cordis, syncope, intermissio pulsus. Labefa-
ctantur quoque naturales functiones; appetitus nullus,
digestio prostrata, affectiones hypochondriacæ, hydrops,
obstructiones, diarrhœa superveniunt.

Effæto corpore, pallet facies, adoritur febris hectica
colliquativa, ulceribus graveolentibus tabescit, tandem-
que post summos excruciatu, lenta & miserrima morte
perit.

Fœminæ sua propria symptomata habent, viz. scir-
rhos, ulcera, cancos in mammis & utero; fluxum ni-
mium vel suppressionem menstruum; abortum; fœtus-
que rubentes sine cuticula.

6. A viro venereo cum sanguine misto facile dedu-
cuntur hæc symptomata. A glandulis in pudendis &
ano infarctis, proveniunt ulcuscula & tubercula. A
mucosis faucium & nasi glandulis obstructis, ulcera hæc
loca depascentia. Vel ab acri viro venereo irritante
musculos & periosteum, vel exostosi incipienti, vel a
medulla corrupta, dolores venerei; a calore dilatante
humores, incrementum, & a perspiratione aucta, leni-
men dolorum. A glandulis cutis sebaceis, pustulæ; ab
adipe infra cutem infecta, ulcera. A materia ossea ef-
fusa & medulla corrupta, morbi ossium. A lymphæ &
semine inspissato, tumores glandularum & testium. Ab
humoribus & glandulis oculorum, morbi ocularii. A
tubo Eustachiano, ulceribus faucium infecto, morbi au-
rium. Ab omnibus humoribus depravatis acribusque,
& obstructionibus variis, læsæ functiones animales,
vitales, naturales.

7. Diagnos difficultis ob similitudinem symptomatum
cum aliis morbis, vel ob dissimulationem ægri. Signa
quædam certa, quædam dubia. Priora sunt, quando in-
ficit alios, vel generat fœtus lue infectos; quando mor-
bi

bi venerei locales apparent sine coitu; quando cutis maculis, vel pustulis scabiosis, vel ulceribus antea descriptis deturpatur. Facillime cognoscuntur a scorbuticis ulcera faucium venerea, propter cavitatem & calorem cineritium; ab angina suppurata, prægressis signis & diuturnitate. Exostosis, si non a fractura vel ictu externo provenit, certissimum præbet signum. Hyperostosis venerea facile distinguitur a rachitico, podagrico & strumoso vitio, præcedentibus horum symptomatibus. Cariem multa inducunt; sed quando neque externa, neque scorbutica, neque strumosa, neque rachitica causa patet, tunc caries venerea censenda. Fragilitas ossis diagnosim certam præbet.

Posteriora signa. A glandulis tumefactis & doloribus nocturnis, cautum iudicium. Affectiones oculorum, aurium, capitis, pulmonum, incertam efficiunt diagnosim. A prægresso corporis statu iudicium quoque dirigitur, si præcesserint tubercula venerea, ulcuscula maligna, tumores præputii glandisque, vel subita bubonis magni resolutio sine mercurio.

8. Prognosis melior in recentioribus, quam vetustioribus; in adultis, quam in senibus, vel infantibus; in foeminis, dummodo fluunt menstrua, quam in viris; in antiphlogistico sanguinis statu, quam in inflammatorio; in sanis, quam morbois. Quo pejora secum symptomata adfert, & partes ad vitam magis necessarias adoritur, eo gravius morbi periculum. Si exostosis interna vel caries in cranio oritur, si tubercula vel vomicae fiant in pulmonibus; si cancer in utero formetur; si medulla ossium corrumpatur, in angusto spes est. Si cum strumis, vel scorbuto, vel phthisi coit, medela difficilis. Quædam symptomata medicamentis vix cedunt, uti dolores venerei, pustulae magnae corrosivæ, testes vel glandulae tumefactæ, caries.

9. Mos olim fuit morbum lign. guajaci, rad. chinæ & sarsaparillæ fugare; sed mutata viri venerei natura, huic operi per se nunc imparia sunt. Hodie præ omnibus merito habetur mercurius.

10. Medela perficitur vel sine salivatione, vel cum salivatione. In priore methodo mercurius ad emunctoria corporis dirigitur medicamentis huic scopo inservientibus,

tibus, 1. Ad intestina, purgantibus. 2. Ad renes, diureticis. 3. Ad cutem, sudorificis, balneis & fontanelis. Has evacuationes optime promovet solutio mercurii sublimis corrosivi in cancro jamjam memorata: sed non adhuc experimentis satis comprobantur ejus vires. Requirit hæc methodus aerem tepidum, serenum, æstivum; cautelam a frigore; dietam tenuissimam, respectum ad partes præcipue affectas; & perseverantiam post totalem symptomatum recessum. Sæpe fallit hæc methodus; ergo vix eligenda, nisi ubi hydrargerosis periculosa.

11. Salivatio nunc censetur tutissima, expeditissima & sæpe jucundissima via. Non convenit in epilepsia, in phthisi pulmonali, in gravidis, in senibus infantibusque, in emaciatissimis, vel aliquo morbo febrili chronico, præcipue diarrhœa, correptis, antequam fugantur vel mitigantur. Ut distincte tractetur, in tria stadia, excitationis, continuationis, & desinentiæ, dividi debet.

12. Stadium primum. 1. In nostra regione tempus autumnale, vernale; vernale, æstivo cedit. Hibernum frigus evitandum. 2. In plethoricis semper, in macilentis vel hydropicis nunquam venæsectio instituenda. 3. Lenis purgatio adhibenda. 4. Diluentibus potionibus & balneis tepidis relaxanda & implenda vasa. 5. Indusis lanæ mollis corpus vestiendum. 6. Tunc mercurius lente in vasa ingerendus. Externa applicatio juncturis forma unguenti optime respondet.

Stadium secundum. 1. Ptyalismus in succidis excitandus est ad sex libras, in macilentis ad quatuor spatio viginti quatuor horarum. 2. Pulsus nunquam assurgere debet ultra centum pulsationes spatio unius minuti; aliter vera febris symptomata superveniunt. 3. Calor cubiculi optime versatur circa 70. gr. thermometri Fahrenheitiani. 4. Per diem noctemque talis situs eligatur, qui exitum salivæ patefacit. 5. Potus largus, dieta tenuissima, humectans convenit: evitatis pinguibus, oleosis, calefacientibus. 6. In hoc statu sustineatur ptyalismus donec dispareant omnia luis symptomata quæ fugat mercurius.

Stadium tertium. 1. Sua propria porta exeat mercurius. 2. Purgatio una vel altera lenis præscribenda.

3. Vi-

3. Victus magis nutriendus, sed eupeptus, permittendus 2.
4. Cautè admodum ad aerem externum redeundum. 5.
Exercitium & rusticatio sanitatem confirmant.

13. Mercurius secum adfert sua incommoda & pericula.

In primo stadio, 1. Si mercurio non excitatur ptyalismus, vomitu ex turpeth. miner. promovetur. Sed non instandum, repugnante natura; quia sine salivatione suum opus sæpe perficit. 2. Accidit aliquando a nimia festinatione vel frigore concepto, quod facies & labia tument, lingua magnopere tumefacta extrorsum prominet, & febris sequitur. Non vacat periculo hic status. Ergo immediate venæsectione larga, purgantibus, vapore fomentationum ad loca affecta applicato, sudorificis, indusiorum mercurialium detractione, vis mercurii minui debet. 3. Si morbus febrilis adoritur ægrum, inunctio sistenda. 4. Si diarrhœa supervenit, vomitu & opiatis repetitis curatur.

In stadio secundo, 1. Si accidit sputum sanguinis, post debitam venæsectionem, pectoralia & adstringentia administranda, mercuriique vis retundenda, vel omnino coercenda. 2. Si ptyalismus ob aliquam causam urgentem immediate sisti debet, flore sulphuris gradatim assumpto optime perficitur. 3. Si epilepsia supervenit, venæsectione, vomitu & cautela in mercurio administrando opus est. 4. Si mentes nimium fluunt, mercurius inhibendus & adstringentia præscribenda. 5. Ad inflammationem oris, continua cum decoctionibus emollientibus ablutio. 6. Si alvus nimium constipata, lenissimo aperiente solvitur.

In tertio stadio, 1. Ad ulcera profunda & hæmorrhagias oris, astringentia. 2. Ad coalescentiam linguæ, cum partibus vicinis dissociatio. 3. Ad constrictionem maxillæ inferioris, vix ullum invenitur remedium.

14. Remanent aliqua symptomata post ptyalismum:
1. Ulcera faucium, quæ curantur gargarismatibus stypticis. 2. Ad ulcera contumacia in cute, fonticuli & ung. detergentia. Dolores rheumatici tolluntur decoctionibus lignorum, frictione ad locum & thermis. 4. Caries ossis scalpro excindi vel actuali cauterio inuri debet. 5. Exostosis, si non cedit ung. mercuriali fortissimo,

mo, abscindenda. 6. Ulcus uteri curatur purgantibus ; & injectionibus detergentibus. 7. Ad corpus vi mercurii fractum, amara cum cortice Peruviano. 8. Depressus nasus fulcitur, septo arte facto.

15. Quare tam varia habet symptomata, & tam varios imitatur morbos lues venerea?

SECT. III.

De mensibus.

1. **M**enses circiter annum decimum quartum vel quintum apparent, & circiter annum quadragimum nonum sistuntur, habita ratione ad regimen, victum, temperiemque.

2. Sex, septem, vel decem unciae sanguinis boni & rutili plerumque fecernuntur. In fluxus duratione magna quoque variatio.

3. In prægnantibus, præsertim post tertium mensem, & lactantibus, haud fluunt menses.

4. Ab arteriis uteri vaginæque evanescentibus prodeunt menses.

5. An plethora, præcipue ipsius uteri, ortum habens a perspiratione muliebri parca, peculiari hujus visceris compage, & vasis facile distensilibus, causa sit proxima fluxus muliebris? Huic opinioni favent pondus corporis per multos annos idem remanens, vires profluvio sanguinis non diminutæ, symptomataque.

6. Adsunt horrores; lassitudo; in lumbis æstus, dolor, & pondus; febricula; cephalalgia; appetitus prostratus; oculorum hæbetudo.

7. Ob laxam & facile dilatabilem uteri compagem; ob sanguinis perpendicularem altitudinem, ob venas uteri valvulis carentes, facilius per has quam per alias elabatur sanguis superfluous, & ibi generat æstum, dolorem & pondus.

8. Quare bruta animalia, simia excepta, menses non patiuntur? Quare non æque respondet phlebotomia, ac fluxus sanguinis per uterum? Quare mensibus incipientibus, turgent mammæ? An solemnis secretio in hominibus observetur?

Obstructio vel suppressio mensium.

1. **S**I, longioribus intervallis & minus copiose quam par est, fluant menses, tunc obstrui; si non omnino fluant, tunc supprimi dicuntur.

2. Causæ remotæ sunt subitum frigus; ingesta viscida & acida; tristitia & metus; morbi prægressi; evacuationes nimix; medicamenta adstringentia.

3. Causæ proximæ sunt, 1. Nimia vasorum uterinorum rigiditas. 2. Uteri compressio a tumoribus vicinis. 3. Uteri coalescentia. 4. Humororum lentor.

4. Adsunt dolor & æstus lumborum, coxarumque; arteriarum pulsatio, cephalalgia; appetitus prostratus; languor; horrores; febricula lenta: urina crassa & rubra; inflammatio, suppuratio, vel gangræna uteri; varices, tumores crurum; ventris inflammationes; vomitus; anxietas, tussis; dyspnœa; tabes; cordis palpitatio; syncope; vertigo; apoplexia; insania; chlorosis; pica; fluor albus; hæmorrhagiæ variæ.

5. A sanguine menstruo, qui evacuari solebat, uterum infarciendo, & per nervorum sympathiam universum corpus turbante, rite fluunt hæc symptomata.

6. Diagnosin hujus mali in initio a graviditate difficilis, petitur a fœdo colore, symptomatibus post tertium mensem non recedentibus, & nullo motu in utero percepto.

7. Prognosis variat secundum symptomata, tempus suppressionis, ætatem, causasque.

8. In nimia vasorum rigiditate indicatio est, 1. Fibras uterinas relaxare fomentationibus, balneis tepidis, & inunctionibus emollientibus: Vel. 2. Momentum sanguinis intendere cardiacis.

In humorum lentore indicatio est particulas cohærentes disjungere; & momentum fluidorum augere. Perficitur, 1. Sanguinis missione a vena saphena, si adsit plethora. 2. Cucurbitulis. 3. Frictionibus crurum. 4. Catharsi forti. 5. Vomitu. 6. Emmenagogis.

Die.

Dieta eupepta & nutriens, motus corporis, & aer caliditatem urgens, conveniunt.

9. Immerito ab hoc vitio distinguitur chlorosis seu febris virginum pallida; idem enim est morbus.

SECT. IV.

Nimia mensium profusio.

1. **N**imia est profusio, quando exinde debilitatur fœmina. Accidit sæpe circa annum quadragesimum quintum.

2. Causæ remotæ sunt nimia salacitas; morbi febriles; ebrietas; immodicum exercitium; sternutatio; salratio; vomitus; animi pathemata; passiones hystericæ; evacuationes repressæ; emmenagoga; pessorum acrium usus; morbi uteri, quales sunt scirrhi, cancri vel polypi.

3. Causæ proximæ sunt, 1. Sanguis nimis rarefactus, tenuis & acris. 2. Vasa nimis debilia.

4. Adsunt color fœdus & debilitas; appetitus prostratus; anxietas; syncope; extremorum frigus; convulsio; suffocatio; febriles ardores; tumores œdematosi; hydrops; cachexia; fluor albus; atrophia.

5. Hisce symptomatibus originem præbet hæmorrhagia.

6. Prognosis infauusta, quando supervenit convulsio; vel quando oritur ab insanabili uteri morbo.

7. In sanguine nimis rarefacto, tenui vel acri, scopus est, 1. Revellere venæsectione in brachio, si vires adhuc integræ; vel cucurbitulis. 2. Condensare & demulcere medicamentis coagulantibus & demulcentibus, inter quæ eminet spir. vitriol. cum adstringentibus.

In vasorum debilitate scopus est elasticitatem restituere adstringentibus interne & externe applicatis.

Conveniunt aer siccus & ad frigidum vergens; cibus & potus nutriens, refrigerans, & exsiccans; animus a pathematibus vacuus; abstinencia a venere; & in decubitu caput depressum, cruraque elevata.

S. E. C. T. VI.

Flour albus.

1. **F**luor albus est excretio continua humoris albi, subrubri, vel viridis, nunc mitis, nunc acris, ab utero.

2. Fœminæ præsertim laxioris habitus, ab anno quarto decimo huic malo maxime obnoxia. Quandoque infantibus accidit.

3. Distinctiones solummodo petuntur a colore, qualitate, copia, & tempore fluxus.

4. Sedes hujus mali est in glandulis, lacunis mucosis, & arteriis minimis in cavitatem uteri vaginæque dehiscentibus.

5. Causæ remotæ sunt aer humidus; dieta nimis tenax; otium; metastasis humorum; usus thermarum nimius, fluxus mensium immodicus; abortus vel partus difficilis; venus effrænata; obstructio mensium; lapsus inopinati; & luxationes lumborum.

6. Causæ proximæ sunt, 1. Serosa colluvies. 2. Laxa uteri compages.

7. Adsunt continuus vel interruptus fluxus humorum; appetitus prostratus; pica; respiratio difficilis; palpebrarum tumor; febris hæctica; lumborum dolor; urina turbida; tristitia; aqua intercus; ulcerationes leves uteri vaginæque; palpitatio; syncope.

8. A nimia copia & fluxu feri oriuntur hæc symptomata.

9. Distinguitur a mensibus decoloribus, quia hi periodum servant; ab ulcere uteri, symptomatibus suppurationem præcedentibus; a gonorrhœa, quia in hac adsunt genitalium phlogosis, ulcera, & humor secernitur a lacunis prope clitoridem.

10. Fluor albus impregnationem difficilem & abortum facilem reddit. Quo morbus recentior & magis albicans humor, eo melior; quo antiquior & magis viridis vel fuscus, eo peior prognosis. Quando dolores acuti, cancer metuendus.

11. Ad medelam perficiendam requiritur, 1. Ut humo-

morum vitium corrigatur, & fluxus ad uterum impediatur. 2. Ut tonus uteri restituatur.

Humorum vitium corrigitur & feri fluxus ad uterum impeditur, 1. Laxantibus amaris. 2. Diaphoreticis. 3. Fontanellis. 4. Aq. calcis.

Tonus uteri restituitur exsiccantibus, roborantibus & adstringentibus, interne & externe applicatis.

Si humor acris vel foetidus, alternantia mercurialia præmittenda. Dieta sit exsiccans & eupepta, aer siccus, a venere & animi pathematibus abstinencia, exercitium lenè.

LIBER SEPTIMUS. DE VULNERIBUS.

Furor uterinus, & satyriasis vel priapismus.

1. **F**uror uterinus est furiosus & insatiabilis veneris appetitus cum mania conjuncta.

2. Causæ remotæ sunt mensium obstructio; ebrietas; cibi calefacientes; cogitationes & historiæ venereæ; nimius emmenagogorum calidorum usus; cantharides; stimulantia utero applicata.

3. Causæ proximæ sunt, 1. Acrimonia humorum a clitori, vagina, vel utero separatorum. 2. Partium genitalium nimia tensitas & inflammatio.

4. Fœmina primo tristis & taciturna fit, erubescit; pulsusque mutatur de rebus venereis facta mentione. Postea mania correpta in risus & fletus conjicitur, de venere palam loquitur, & obvios ad copulam sollicitat.

5. Hilaritas, audita de amore fabula, distinguit furorem uterinum incipientem a melancholia vera.

6. Prognosis fausta, quando rerum venerearum mentio non amplius eas afficit.

7. Ad medelam perficiendam phlogosis partium tollenda & acrimonia humorum mitiganda.

Phlogosis tollitur, 1. Venæsectione larga & sæpe repetita. 2. Purgantibus refrigerantibus & clysmatibus emollientibus. 3. Balneis, fomentationibus, injectionibus utero applicatis. 4. Antiphlogisticis, viz. nitro & emuls. Arabic.

Acrimonia mitigatur, 1. Demulcentibus. 2. Narcoticis.

Dieta parca & refrigerans, aer frigidiusculus; modicum exercitium, evitatis cogitationibus & historiis libidinosis, conveniunt.

8. An coitus permittendus?

9. Satyriasis vel priapismus virorum easdem causas agnoscit, & eodem modo curatur.

S E C T. VIII.

Impotentia vel sterilitas virilis.

1. **O**Ritur, 1. Seminis inopia vel vitio. 2. A resolutione pudendorum. 3. Ab impedita feminis ejaculatione.

2. Imminuitur vel vitiatur semen ob pravum victum; inediam; corpulentiam; medicamenta refrigerantia, vel feminis generationi inimica; veneris abusus; nimiam castitatem; virus venereum; tumores testium: semen.

3. Resolutio pudendorum inducitur a contusionibus; casu supra os sacrum; applicationibus emollientibus; urethræ ulcere; pudore; terrore; capitis læsionibus.

4. Ejaculatio feminis impeditur a lapidibus vel tumoribus emissaria vesicularum seminalium occludentibus; perforatione obliqua; incurvato pene.

5. Seminis vitium vel inopiam cognoscitur a nullo ad venerem stimulo; nimia ejus tenuitate & parva copia in copula emissa; resolutio genitalium a læsione præcedente & feminis emissionem sine erectione; impeditus feminis egressus a stimulo ad venerem non imminuto.

6. Medela causis accommodanda. Deficientia vel vitium feminis refarcitur, 1. Restaurantibus, quæ succum gelatinosum præbent. 2. Dieta nutriente præcipue ex avibus sylvestribus; evitatis evacuationibus; ebrietate, acidis, tristitiaque. 3. Sedula attentione ad causas, viz. corpulentiam, tumores testium, vel virus venereum.

Resolutio genitalium tollitur, 1. Stimulantibus interne sumptis & externe peni applicatis. 2. Roborantibus, inter quæ eminet balneum frigidum. 3. Dieta calefaciente, exsiccante.

Obsta.

Obstacula seminis egressum impediencia artem chirurgicam postulant.

S E C T. IX.

Sterilitas muliebris.

1. **U**BI foemina maturæ ætatis non concepit post multiplices cum viro coitus, sterilis dicitur. Ergo in veram & relativam merito distingui debet.

2. Oritur, 1. A semine hæud in uterum penetrante ob os coalitum, vel tumoribus occlusum; situm obliquum; vel voluptatem e coitu nimis languidam. 2. A semine non retento, vel non absorpto, ob orificium uteri laxum, diversos fluxus vel hæmorrhagias uterinas, densitatem vel scirrhositatem matricis, vel internam ejus superficiem viscida materia repletam. 3. Ab ovarii & tubarum Fallopiarum vitiis serosis, hydropicis, multisque aliis quæ supponi possunt. 4. A pravis humorum uterinorum qualitatibus ob nimium calorem uteri, fluxum album acrem, vel ulcera uteri. Quædam medicamenta conceptionem impedire perhibentur.

3. Os uteri clausum, a celeri effluxu seminis, tactu, symptomatibusque præcedentibus; seminis absorptio impedita, a mensium obstructionibus, fluxu humorum vario, & post aliquot dies seminis ejectione; vitia ovarii & tubarum difficillime, si nullus tumor externe apparet; depravatio humorum uterinorum, calore & cachexia corporis, humorumque evacuatorum examinatione, deprehenduntur.

4. Prognosis fausta, quando provenit a mensibus suppressis, fluore albo, vel fluxu acri; sed semper incerta in obstructionibus vaginæ, uteri, ovariorum, vel tubarum Fallopiarum.

5. Quando os uteri clauditur, ars chirurgica tentanda est. Appetitus venerens, si languet, excitandus.

Si nimia humorum copia ab utero separetur, evacuantia, exsiccantia, & roborantia usurpanda. Si scirrhus laboret uterus, vix medelæ auscultat: ut & vitia ovarii & tubarum Fallopiarum.

Nimius uteri calor contemperatur injectionibus in uterum,

terum, dieta refrigerante, clysmatibus: Ulcerum & fluoris albi humor acris, sublatis causis, cessat.

S E C T. X.

Gravidarum morbi.

1. **S**igna conceptionis, præsertim in initio, valde obscura, multis aliis morbis communia, & in diversis foeminis diversa sunt. Sequentia plerumque accidunt. Menses, post primum, secundum, vel tertium mensem omnino suppressæ vel diminutæ, & mala hinc pendentia; motus in utero circa quartum mensem; mammæ intumescences, & quando comprimuntur, serosum liquorem stillantes; areolæ fuscae; tumor abdominis præcipue versus partem inferiorem. Tempus graviditatis ab exploratione crassitie cervicis uteri, & intumescentiæ abdominis propinquitate ad hypochondria, cognoscitur. Sexus vix, numerus foetuum difficillime, prædici potest.

2. Graviditas distinguitur ab hydropse ab hujus tumorem deorsum vergentem fluctuationem & sitim: a mola, ob pondus gravativum, abdominis æqualem intumescentiæ, & nullum in utero motum.

3. Gravidarum morbi varii sunt in diversis foeminis. Nonnullæ melius se habent quando gravidæ; dum aliæ per totum gestationis tempus ægrotant.

4. Incommoda quæ gravidis accidunt primis mensibus sunt, appetitus prostratus, vel depravatus; nausea; vomitus; torpor; gravitas; dolor capitis; vertigo; animi deliquia; dyspnœa; tumor & dolor mammarum; odontalgia; hæmorrhagia uteri & narium. Hæc symptomata a mensibus retentis, uteroque ipsarum & crescente, ortum ducunt.

5. Incommoda quæ accidunt ultimis mensibus, sunt tumores pedum, labiorum pudendi œdema; varices; tensiones abdominis; dolor dorsi, lumborumque; spirandi difficultas; obstructio alvi; flatus; hæmorrhoides; suppressio urinæ: a foetu undique premente oriuntur.

6. Priora symptomata tolluntur, 1. Sanguinis missione, mensuranda pulsu, retentione mensium, & tempore

re gestationis. 2. Medicamentis unicuique symptomati accommodatis. 3. Dieta parca & tenui, aereque temperato; motu violento, animi affectionibus immoderatis; & spectaculis horridis evitatis.

7. Posteriora mitigantur. 1. Venæsectione cautè administrata. 2. Fasciis & situ horizontali. 3. Medicamentis symptomati unicuique dicatis. 4. Dieta modica, sed plenior quam antea, & moderato exercitio.

SECT. XI.

Abortus.

A Bortus est exclusio foetus immatura. Tertio plerumque mense accidit.

2. Causæ remotæ sunt status morbosus, vel mors foetus; morbus uteri, vel partium utero vicinarum, uti inflammatio, ulcera, vulnus, tenesmus; nimis violenta sanguinis determinatio ad uterum exercitiis immodicis, emmenagogis, diureticis; validæ musculorum abdominalium contractiones ab irritantibus catharticis, tussi, convulsionibus, subita brachiorum elevatione, lapsu proclivi; spirituum perturbationes ab animi affectionibus, vel ingratis edoribus; debilitas & relaxatio uteri a fluore albo, partu præcedente difficili, vel labe hæreditaria.

3. Causa proxima abortus eadem est ac partus naturalis, nempe uteri musculorumque abdominalium violenta contractio ab irritatione prægressa.

4. Adsunt horripilatio; frigus extremitatum; dolores ventris & lumborum ad os sacrum & pubem tendentes; pulsus citatus; relaxatio oris uteri; aquæ sanguinisque effluxus; animi deliquia; foetus expulsio.

5. Prognosis incerta quando primipara, vel debilis foemina, quando causæ violentæ agunt, quando foetus computruit, vel quando postremis mensibus accidit abortus; raro enim adest periculum ante quintum mensem. Syncope vel convulsiones, nimiam hæmorrhagiam secutæ, periculum maximum ostendunt.

6. Orgasmus & effluxus sanguinis compescendus est.

1. Phlebotomia, si adsit plethora. 2. Adstringentibus internis & externis.

Irritatio uteri tollenda; 1. Antispasmodicis & levissimis antihystericis. 2. Narcoticis. 3. Leniendo causas remotas irritantes.

Quies corporis & animi, dieta parca & tenuis, aer temperatus, & decubitus cum hypogastrio elevato, conveniunt.

7. Si duret adhuc sanguinis effluxus periculosus, vel aquæ affluant, tunc fœtus, quocumque gestationis tempore, obstetricis manu educendus, & gravida, ut in partu naturali, tractanda.

8. In præcavendo abortu, inanitio & plethora æqualiter pertimescenda, causæ remotæ vitandæ vel tollendæ, & uteri cachexia corrigenda.

SECT. XII.

De puerperarum tractatione in genere.

1. **P**uerperis in genere conveniunt primis diebus dieta sobilis nutriens & eupepta; decubitus in lecto per plurimos dies; quies; aer ad calidum vergens; animi tranquillitas; continuus cutis mador; paregorica; & purgatio, antequam se ad consueta munera accingant.

2. Puerperarum incommoda præcipue sunt lochiorum fluxus nimius, lochiorum diminutio vel retentio, dolores post partum, febris lactea & a lacte pendentia mala. Hæc peculiarem considerationem merentur; cætera quæ a partu proveniunt, paroxysmi hysterici, hæmorrhoides, procidentia uteri vel ani, excoriatio vel dilaceratio vulvæ & perinei, abscessus, methodo, in hisce morbis usitata, tractanda.

S E C T. XIII.

Fluxus lochiorum nimius.

1. **F**Luxus lochiorum immodicus non solum a copia sanguinis effluente, sed a virium prostratione, pulsus debilitate, vertigine, syncope & convulsionibus, judicatur.

2. Causæ proximæ sunt tonus fibrarum uterinarum amissus; contractio impedita ob grumos sanguinis, vel frustula placentæ in utero relicta, læsio uteri.

3. Periculum summum subitæ mortis imminet.

4. Curatur, 1. Cucurbitulis sine scarificatione mam-
mis, lumbis, imoque ventri applicatis: sanguinis enim
missio, nisi adsit plethora, jam exhaustam præcipitat.

2. Extractione corporum extraneorum. 3. Adstringenti-
bus internis & externis. 4. Narcoticis. 5. Dieta nu-
triente & solido potius quam fluido, aere non minus
calido, quiete & somno, decubitu supino, 6. Abdomen
fascia ligando.

S E C T. XIV.

Lochiorum diminutio vel suppressio.

1. **C**Ausæ remotæ sunt diarrhoea; animi pathemata;
aer vel potus frigidus; medicamentorum adstrin-
gentia; perspiratio obstructa; uteri inflammatio; paro-
xysmi hysterici.

2. Causa proxima est, convulsiva vasorum uterino-
rum constrictio.

3. Stipatur tumore & duritie abdominis, si non ad-
sit diarrhoea; doloribus ad lumbos, inguina & renes
permeantibus; rigoribus; febribus acutis variis, uti
purpura puerperarum, febre miliari, pleuritide, perip-
neumonia, phrenitide, angina, hepatitide, inflamma-
tionibus ventriculi, uteri, aliarumque partium; omni-
busque aliis symptomatibus quæ has febres comitari
solent.

4. Quo citius accidit & graviora parit symptomata, eo majus periculum. Hæmorrhagiæ, vel sudores naturales supervenientes, faustam reddunt prognosim.

5. Lochia iterum revocantur, 1. Venæsectione in tali, pedum in aqua tepida immersione, & cucurbitulis partibus inferioribus applicatis. 2. Vasa uterina relaxando clysmatibus, fomentationibus, injectionibus, & cataplasmatibus emollientibus. 3. Tollendo causas remotas, nempe diarrhœam, perspirationem obstructam, paroxysmos hystericos, vel inflammationem uteri medicamentis hisce dicatis. 4. Potu multo diluente & capite sublimi habito.

6. Si adsint febres inflammatoriæ, medelam ipsis propriam postulant, ratione semper habitæ ad causam, nempe lochiorum retentionem.

S E C T. XV.

Dolores post partum.

1. **O** Riuntur a frustulis placentæ relictis; grumis sanguinis; lochiis retentis; flatu abdominis; utero vel ligamentis nimis distentis.

2. In læsionibus uteri & ligamentorum conducunt blanda oleosa interne sumpta. Frustula placentæ & grumi sanguinis extrahenda. Flatus abdominis clysmatibus spiritum digerentibus dispellitur. In omnibus fere summum remedium est opium.

S E C T. XVI.

Febris lactea.

1. **S** Ecundo, tertio, vel quarto die; puerpera contrahitur rigoribus; febre; tumore & dolore mammarum, qui ad axillam tendit. Post diem unum vel alterum febris judicatur sudoribus vel diarrhœa. Hic morbus ad febriles pertinet.

2. Cessante vel imminuto multum lochiorum fluxu, humores ad mammas molles & pendulas ruunt, febremque

que excitant: Dolor axillarum oritur a communicatione inter mammas & glandulas axillares ope vasorum lymphaticorum.

3. Si febris adsit acuta, mitigatur, 1. Diaphoreticis & antacidis. 2. Clysmatibus. 3. Potu multo diluente. 4. Embrocatione mammarum relaxante.

4. Lac in mammis ob copiam, spissitudinem, vel acedinem sæpe stagnat, & tumores inæquales inflammatorios producit. Curantur suctione, solventibus, evacuationibus, & antacidis.

5. Eodem modo tolluntur inflammationes, quæ in diversis locis oriuntur, lacte intra vasa retento.

6. Laca mammis repellitur medicamentis topicis discutientibus & clysmatibus, suctione prius adhibita.

P A R S Q U I N T A

De morbis infantium & puerorum.

S E C T I O II.

De morbis infantilibus & puerilibus in genere.

MORBI ad decimum fere annum hoc titulo insig-
niuntur.

2. Causæ morborum infantilium & puerilium ad has classes reduci possunt, 1. Varias mutationes in suo statu a natura inductas. 2. Dietam lacteam acedentem. 3. Lac nutricum vitiatum. 4. Fibrarum muscularium debilitatem. 5. Sensibilitatem generis nervosi. 6. Labem hæreditariam.

3. Diagnos morborum infantilium petitur præcipue a ructu acido; nausea; vomitu; materia ejecta per os, vel anum; ploratu; vigiliis; inquietudine; siti; respiratione; convulsionibus; parentum morbis; pustulis vel ulceribus interne, externeve conspiciendis. Pulsus & urina incerta præbent indicia.

4. Facilius in morbos incidit, faciliusque a morbis elabitur

bitur tenera quam provecta ætas. Infantes laxam alvum saniores sunt quam constipatam habentes. Corpulentiores magis obnoxii rachitidi, scrophulæ, tussi convulsivæ, aphthisque; macilentiores febribus inflammatoriis. Convulsiones, præcipue cum diuturnis vigiliis, infirmis mortiferæ.

5. In morbis infantium curandis mitissima eligenda sunt medicamenta.

6. Ad præcavendos morbos, convenit meconium e primis viis expellere, antequam lactetur infans, si natura hic operi non sufficiat.

7. Eligenda quoque est nutrix sana; dentes & pulmones integros habens; gracilis potius quam obesa; hilaris; non primipara; neque ebrietati, iracundiæ, aut veneri dedita; lac subdulce, inodorum, album, non nimis vetustum, neque nimis tenue aut viscidum secer-nens.

8. Lac maternum alieno anteponendum, ob laxantem colostri qualitatem, habitum similem, & animi vitia a nutrice sæpe impressa.

SECTIO III

Morbis ab acido

1. **M**ulta parit mala acidum in primis viis teneros nervos lædens, & lac in massam tenacem coagulans.

2. Hinc sequuntur ructus acidi; nausea; vomitus lactis coagulati; jactatio; inquietudo; ploratus; mammarum averfatio; flatus; tormina, & intumescencia ventris; spirandi angustia; alvi adstrictio, vel diarrhœa cum fœcibus viridescentibus, & corrosivis; marasmus; tussis secca; pallor; flacciditas; convulsiones.

3. Facile in initio curantur, 1. Aciditatem corrigendo absorbentibus vel inviscantibus. 2. Materiam peccantem lenissimis purgantibus evacuando.

4. Symptomata mitigantur, 1. Spiritum digerentibus. 2. Enematibus spasmus intestinorum relaxantibus. 3. Fomentationibus, cataplasmatibus, vel inunctionibus spiritum

ritum digerentibus abdomini externe applicatis. Opiata
cane pejus & angue vitanda sunt.

5. Ad præcavendam aciditatem nutrix velcatur car-
nibus, earumque jusculis, evitatis leguminibus acescen-
tibus.

S E C T. III.

Aphthæ.

1. **A** Phthæ sese produnt alba crusta in ore, faucibus,
œsophago, & aliquando in toto tubo alimenta-
ri. Os inflammatur & dolet. Lactis suctio & degluti-
tio impeditur. Hinc inquietudo, vigiliæ, febris.

2. Distinguitur, 1. In genuinas & symptomaticas. 2.
In benignas & malignas.

3. Causæ remotæ sunt, nimis violenti conatus in su-
gendo; oris frictio ab externis causis; lac nutricis vi-
tium; lac bonum in acidam indolem degenerans.

4. Causa proxima est nimia spissitudo vel acrimonia
humorum, qui a glandulis parvis mucosis oris, fau-
cium, &c. separantur; hinc inflammationes & cru-
stæ.

5. Prognosis infausta, quando nigra vel foetida sunt
ulcuscula, vel deglutitio impeditur.

6. Tolluntur, 1. Sanguinis diminutione, si inflamma-
tio adsit magna. 2. Alvum leniter ducentibus. 3. Ab-
sorbentibus. 4. Externis applicationibus detergentibus
& exsiccantibus.

7. Si in culpa est nutrix, vel alia conducenda, vel
lac corrigendum.

8. Aphthæ symptomaticæ medela ad ipsum morbum
primarium applicata curantur.

Dentitio.

1. **D**entitio incipit septimo, octavo, nono, vel decimo mense; & quarto plerumque anno finitur, dentibus sapientiæ exceptis.

2. Dentitio difficilis sic se habet. Infans plorat, vigilat, calet, papillas nutricis mordet, & digitos in os sæpe immittit. Gingivæ dolent, rubent in basi, sed in apice albicant & acuminantur. Os scater saliva. Vel constipatur, vel solvitur alvus. Sequuntur febris; somnolentia; aphtæ; gangrænæ; convulsiones.

3. Causa horum symptomatum proxima est tensio, inflammatio & terebratio gingivarum.

4. Diagnosis facilis ab ætate infantis & oris inspectione.

5. Prognosis eo periculosior quo magis debile genus nervosum, quo magis inflammatoria constitutio, quo plures simul erumpunt dentes. Salivatio & alvus soluta benigna; febris acuta, somnolentia, & convulsiones, pessima symptomata sunt.

6. Medela perficitur eruptionem dentium promovendo & inflammationem temperando.

Eruptio promovetur, 1. Emolliendo & relaxando gingivas. 2. Comprimendo gingivas contra dentes, corporum durorum & glabrorum affricu. 3. Incisione vesiculæ albæ, quando dentes jamjam adsunt.

Inflammatio minuitur, 1. Sanguinis detractione. 2. Alvi solutione. 3. Regimine temperato. 4. Vesicatoriis.

S E C T. V.

Vermes.

1. **U**Naquæque ætas, sed præcipue infantilis, post oblationem, vermibus infestatur.

2. Distinguuntur in lumbricos, ascarides, tineas; & cucurbitinos.

3. Generationi vermium favent aer humidus, constitutio imbecilla, & prava dieta ex caseo, fructibus horæis, leguminibus, saccharatis, & farinaceis.

4. Ex ovis deglutitis & fotis intestinorum humiditate, caliditate, humoribusque mucilaginosi, producuntur.

5. Adhuc vigilatio; narium pruritus; ructus acidis; nausea; appetitus dejectus, vel caninus; salivæ fluxus; aspectus lugubris; facies pallida cum maculis rubris; oscitationes; singultus; abdomen tumefactum & induratum; morsus circa umbilicum; diarrhœa; stridor dentium; convulsiones; syncope; febris erratica. Variant symptomata secundum locum affectum.

6. A vermibus ductum intestinale rodentibus, nidisque eorum mucilaginosi, hæc producuntur.

7. Diagnosi petitur a laxo habitu, dieta, symptomatibus, & vermium excretionem.

8. Prognosis prosperior in ascaridibus, quam lumbricis; in albis, quam in nigris lumbricis. Vermes, in aliis morbis excreti, putrefactionem humorum intestinalium arguunt;

9. Curatur hic morbus, 1. Acidis. 2. Amaris. 3. Oleosis. 4. Mercurialibus. 5. Vitriolo ferri, vel aquis ferrugineis. 6. Pulvere stanni. 7. Variis specificis, uti corn. cerv. præp. allio, sem. santonic, tanacet. ass. fœtid. aq. calc. 8. Clysmatibus primo dulcibus, dein amaris. 9. Emplastris ex amaris umbilico applicandis. 10. Dieta vermibus contraria.

In ascaridibus summum remedium est aqua sulphurea salina vici *Harrougate* dicti, superne & inferne administrata.

Vigilatio, pavor in somno, convulsiones.

1. **V**igilatio a nervorum irritatione provenit: hinc ab acido, aphthis, vermibus, dentitione, inflammationibus, omnibusque dolorem excitantibus producitur.

2. Comitatur macies, febris & diarrhœa.

3. Curatur, 1. Morbum primarium tollendo. 2. Narcotica parce administrando, quando postulat vis morbi.

4. Hinc cognoscitur causa & medela pavoris in somno.

5. Ab iisdem causis fortius agentibus producuntur convulsiones symptomaticæ. Tolluntur attentione ad morbum primarium & antihystericis.

S E C T. VII.

Crusta lactea, tinea, impetigo, &c.

1. **C**rusta lactea est crusta scabiosa, mobilis, calvarium, frontem, vel faciem occupans, bene nutritos infantes infestans, ab humoribus viscidis glandulas sebaceas obstruentibus proveniens.

2. Tinea est crusta scabiosa calvarii, inæqualis, phagedænica, ab ulcusculis radices crinum occupantibus orta.

3. Curantur, 1. Alvum laxantibus. 2. Aperientibus. 3. Emollientibus & deterisivis. 4. Fonticulis.

4. Hinc intelliguntur impetigo, intertrigo, sudamina, perniones, & tumores glandularum lymphaticarum.

S E C T. VIII.

Phthiriasis, crinones.

- i. **P**hthiriasis est nimia pediculorum quantitas a spurcitie orta. Curatur munditie & medicamentis animalia necantibus.
2. Eodem modo tolluntur crinones.

S E C T. IX.

Ani procidentia.

- i. **E**ST prolapsus tunicæ internæ intestini recti a teneismo originem habens. Profunt applicationes adstringentes & spiritosæ.

S E C T. X.

Atrophia.

- i. **C**ausæ atrophix sunt, 1. Transitus chylo ad vasa sanguinea denegatus ob lactis coagulum, vermes, vel glandulas mesenterix obstructas. 2. Nimia humorum dissipatio e vasis. 3. Prava dieta.
2. Adsunt flacciditas & macies corporis; tumor abdominis; lassitudo corporis; vigiliæ; febris; hydrops vel anasarca; diarrhœa colliquativa.
3. Prognosis variat secundum causas: in confirmata macie semper incerta est.
4. Medela ad varietatem causarum accommodatur.

S E C T. XI.

Rachitis.

- i. **R**achitis est ossium spinæque incurvatio cum inæquali partium nutritione. Antiquis morbus incognitus primo sese monstrabat circa annum 1630. in occi-

occidentalibus Angliæ plagis, & dein per totam Europam vagatus est.

2. Distinguitur, 1. In thachitem connatam & adventitiam. 2. In originariam & symptomaticam. 3. In solitariam, & complicatam aliis morbis.

3. Infantes a sexto mense ad sesquiannum frequenter; ab hoc ad finem secundi anni cum dimidio frequentissime; sed post annum quintum nunquam fere hoc morbo corripiuntur.

4. Causæ remotæ sunt dispositio ad hunc morbum a parentibus laxam vel humidam constitutionem habentibus, morbis debilitantibus exhaustis, vitam otiosam agentibus, dietæ opiparæ indulgentibus, voluptatibus aut morbis venereis fractis, vel fluore albo laborantibus, communicata; aer palustris & humidus, vel exhalationibus ex plumbo, antimonio, aut argento vivo, inquinatus; narcotica nimis copiose interne sumpta, vel externe applicata; dieta ex viscidis, humedantibus, vel saccharatis alimentis; defectus motus & exercitii; somnus vel vigiliæ in excessu; calor lecti immoderatus; morbi prægressi, uti febres, difficilis dentitio, convulsiones, diarrhœa, aliique; nutrix morbosa, vel lac nutritioni ineptum secernens.

5. Non oritur hic morbus a defectu spirituum animalium in medulla spinali; sed a laxitate fibrarum & lentore fluidorum inde sequenti. Patet a causis remotis, symptomatibus, & cadaverum inspectione.

6. Sese prodit ignavia, debilitate, & flacciditate musculorum; protuberantiis articularum; abbreviatione & incurvatione ossium, prima tibiæ & fibulæ radii & ulnæ, dein femoris & humeri; capitis incremento; extenuatione musculorum infra caput; difficili dentitione & dentibus nigris vacillantibusque; pectore angusto & acuminato; abdominis tumescencia; hypochondriorum tensione; respiratione difficili; tussi; appetitu in initio illæso, postea deleta; spina dorsi varie inflexa; excrementis parum foetidis vel mutatis; lienteria; ingenio acuto & præcoci; febriculaque. Tandem hebetes lethargici, & apoplexia, vel convulsionibus correpti vitam morte commutant.

Aper-

Aperto cadavere, jecur magnum scirrhosumque; glandulæ mesenterii obstructæ: abdomen hydropicum; intestina flatu turgida; thorax aqua repletus; pulmones scirrhosi, vel suppurati; jugulares & carotides venæ juxta proportionem ampliores; arteriæ vero debito minores; & aqua inter duram & piam matrem, vel in cerebri ventriculis conspicitur.

7. Ossa mollia deveniunt ob defectum virium complementum & fluidorum ossificationi ineptorum, ideoque a musculis flexoribus incurvantur. Costæ complantantur a musculis pectoralibus, intercostalibus & abdominalibus; sternumque acuminatur. A nervis medullæ spinalis compressis oritur tabes corporis infra caput, largior liquoris nervosi secretio in cerebro, ab hinc major nutritio capitis & abdominalium viscerum, acumenque ingenii inusitatum. Glandulæ strumosæ, a lentore & debili fluidorum circulatione. Tumor ventris, a scirrhosis viscerum glandulis, aqua in cavitate abdominis, & aere intestinis incluso; lienteria, a tubo intestinali debilitato, & bilis aquositate; lethargus & apoplexia, a cerebro colluvie serosa oppresso, proveniunt.

8. Diagnos morbi incipientis a symptomatibus, præcipue inhabilitate ad motum, protuberantis articulorum, tumore abdominis, molitie capitis, laxitate generali & tæbe corporis petitur. Ab hydrocephalo symptomatibus distinguitur.

9. Rachitis connata periculosior postea contracta; periculosior quoque a morbis præcedentibus, quam ab errore regiminis orta. Quo grandius caput, quo majores articulorum prominentiæ, quo magis ossa incurvantur, eo productior fit morbus. Hydrocephalum, asthma, phthisis pulmonalis, hydrops, febris hæctica, lues venerea, scorbutus, pene incurabilem efficiunt. Eruptio cuticularis & calor medelam accelerant.

10. Ad curationem perficiendam colluvies serosa evacuanda & fibræ roborandæ.

Serum redundans evacuatur, 1. Vomitoriis & rheo certis intervallis repetitis, 2. Fontanellis.

Fibræ roborantur, 1. Exsiccantibus, amaris, chalybeatis, cortice Peruviano. 2. Balneo frigido; si vires sufficiant. 3. Frictione, externe applicatis eodem tempore medicamentis roborantibus non oleosis. 4. Exercitio moderato, uti cunarum agitatione, rheda, artificiali corporis suspensione vel gestatione in ulnis. 5. Dieta exsiccante & aere siccissimo.

INDEX OPERIS.

A

Abortus p. 189
 Acutus morbus 36
 Aer 4. & 11
 Alimenta 3
 Amor 9
 Angina inflammatoria 70
 Angina maligna 67
 Aphthæ 189
 Apoplexia 135
 Arthritis 103
 Asthma 151
 Atrophia infantum 199

B

Balneum 5
 Bubo venereus 171

C

Cæliaca 94
 Calculus cysticus 159
 Calculus renum & vesicæ
 162
 Carcinoma vel Cancer 131
 Carus 136
 Cataphora ibid.
 Catalepsis 143
 Catarrhus 76
 Causa morbifica 8

Causæ remotæ morborum 9
 Causæ proximæ morborum

17

Causarum morbificarum se-
 des 19

Cholera morbus 96
 Chorea sancti Viti 148
 Colica hysterica 96
 Colicus dolor 94
 Coma 136
 Concubitus 5
 Consuetudo 7
 Convulsio 141
 Crisis 22
 Crusta lactea 198

D

Dentitio 196
 Diagnos 24
 Diabetes 161
 Diarrhœa 94
 Dolores post partum 192
 Dysenteria 90
 Dysuria 165

E

Empyema 89
 Endemici morbi 34
 Epidemici morbi ibid.
 Epilepsia 139
 Erysipelas 111
 Evacuationes 5
 Exercitatio ibid.

O

Fe-

F

Febrilis & non febrilis mor-
bus 38
Febrium complicationes 54
Febris in genere 39
Febrium genera 44
Febris inflammatoria 45
Febris intermittens 54
Febris lenta vel nervosa 49
Febris lactea 192
Febris hectica vel maras-
mus 60
Febris remittens 58
Fluor albus 184
Furor uterinus 185

G

Gangræna 63
Gaudium 10
Gonorrhœa virulenta 172
Gravidarum morbi 288

H

Hæmorrhoides 156
Hæmoptoïsis 149
Hepatitis 98
Hydrops 128
Hystericum & hypochon-
driacum malum 143

I

Îcterus 157

Iliaca passio seu Ileus 97
Imaginatio 3
Imbecillitas ventriculi 154
Incontinentia urinæ 186
Inflammatio 58
Inflammatio ventriculi 90
————— mediastini 86
Inflammatio pericardii ibid.
Insania 145
Invidia 10
Ira 9
Ischuria 101
Ischias 108

L

Lethargus 165
Lienteria 94
Lochiorum fluxus nimius
191
———— diminutio vel sup-
pressio 191
Lues venerea confirmata
175
Lumbago 108

M

Mœror 10
Medicinæ divisio 1
Medendi leges 36
Menses 181
Mensium obstructio vel sup-
pressio 182
———— profusio 183
Miasmata 13
Miliaris febris 109
Morbus 8
Morborum divisio 33
Morbilli 118

Mor-

Morbus ab acido 194
Morbi infantiles 193

N

Nephritis 100

O

Odontalgia 146
Ophthalmia 67
Opisthotonos 142

P

Pathemata 3
Pathologia 8
Paraphrenitis 86
Paralysis 137
Peripneumonia inflammatoria 79
—— maligna 82
—— notha 83
Phrenitis 65
Phthisis pulmonalis 86
Phthiriasis 199
Pleuritis 83
—— dorsalis 86
Proprietates hominum rerumque 6
Prædisponentes causæ 16
Priapismus 185
Procidentia ani 199
Potus 4
Pudor 10
Puerperarum tractatio in genere 190

R

Ratio 3
Remediorum vires 29
Resolutio 62
Risus Sardonicus 141
Rhachitis 199
Rheumatismus 107

S

Sanitas 2
Scarlatina febris 111
Scirrhus 128
Scorbutus 121
Sitis 43
Somnus 6
Sporadici morbi 34
Sphacelus 63
Spasmus cynicus 141
Stranguria 101
Struma vel scrophula 121
Stranguria venerea 170
Sterilitas virilis 186
—— muliebris 187
Symptomata morborum 21
Symptomatum ratio ibid.
Suppuratio 6

T

Tabes purulentæ 89
Tetanus 142
Testium tumor venereus 166
Therapeja 8 & 27
Timor & Terror 10
Tussis 76
—— convulsiva 78

Tu-

Tumor præputii & glan-
dis 174

Tubercula callosa 175

Ulcus

Ulcuscula venerea 173

Vestis 4

Venena 10

Venereus morbus 165

Vermes 197

Vigilatio 198

Volvulus 90

Z

V

Variolæ 113

Zona vel Zoster. 113

F I N I S.

*Libri Medici Stampati, e che si vendono al Nego-
zio Bertella e Perlini in Venezia all' Insegna
della Sacra Famiglia.*

A Minficht. Thesaurus, & Armamentarium Medico-
Chimicum 8.

Alberti Magni. Libellus de Secretis Mulierum, ejusdem
de virtutibus Herbarum Lapidum, & Animalium ;
12.

Boerave. De Mercurio Experimenta. 8.

Boijle, Opera Omnia Medica, 4. Vol. 3. cum figuris ;

Burnet. Thesaurus Medicinæ Praticæ. 4.

Bellini. Opera Omnia Medica. 4. Vol. 2. cum fig.

Cranen. Tractatus Phisico Medicus de Homine. 4. cum
figuris,

Ettmulleri, Opera Omnia Medica Theorico Pratica
cum notis Cirillij. fol. Vol. 5.

Fuller. Pharmacopea Extemporanea prescriptorum chi-
lios. 8. vol. 2.

Halleri. Disputationes Phisico-Medico-Anatomico Chi-
rurgicæ. 4. vol. 10.

Lancisij, Opera Varia Medica, fol. vol. 2.

Morandi. Historia Botanico Practica Stirpium atque
Herbarum quæ ad usum Medicinæ pertinent. fol.
cum figuris.

Michielotti. Disertatio de separatione Fluidorum. 4.

Mazini. Opera Omnia Medica. 4. vol. 3.

Nenter. Fundamenta Medicinæ Theorico-Pratica. fol.

Parenti. Index, de dosibus Medicamentorum. 4.

Rosseti. Novum sistema Theorico-Praticum Mekanico
Hipocraticum, de morbis fluidorum, & solidorum
ac de singulis ipsorum curationibus. fol.

Tissot. Disertatio de Febribus Biliosis, seu Historia E-
pidemicæ Biliosæ, 8.

